

T.C.

MUĞLA SITKI KOÇMAN ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TARİH ANABİLİM DALI

BİZANS TARİH YAZARLARINDAN İOANNES SKYLİTZES'İN, *SİNOPSİS*
İSTORION ADLI ESERİNDE TÜRKLER (1025-1057)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN

ÜMMÜHAN ÖZKUL

DANIŞMAN

YRD. DOÇ. DR. MURAT KEÇİŞ

EYLÜL-2013

MUĞLA

T.C.

MUĞLA SITKI KOÇMAN ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TARİH ANABİLİM DALI

BİZANS TARİH YAZARLARINDAN İOANNES SKYLİTZES'İN, *SİNOPSIS*
İSTORION ADLI ESERİNDE TÜRKLER (1025-1057)

HAZIRLAYAN
ÜMMÜHAN ÖZKUL

Sosyal Bilimleri Enstitüsünce
"Yüksek Lisans"
Diploması Verilmesi İçin Kabul Edilen Tezdir.

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih : 05.08.2013
Tezin Sözlü Savunma Tarihi : 27.08.2013

Tez Danışmanı : Yrd. Doç. Dr. Murat KEÇİŞ
Jüri Üyesi : Doç. Dr. Adnan ÇEVİK
Jüri Üyesi : Doç. Dr. Yusuf AYÖNÜ

Enstitü Müdürü : Prof. Dr. Namık Kemal ÖZTÜRK

EYLÜL-2013
MUĞLA

TUTANAK

Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nün 06.08.2013 tarih ve 598/1, sayılı toplantısında oluşturulan jüri, Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin 24. maddesine göre, Tarih Anabilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi Ümmühan Özkul'un "*Bizans Tarih Yazarlarından İoannes Skylitzes'in, Sinopsis İstorion Adlı Eserinde Türkler (1025-1057)*" adlı tezini incelemiş ve aday 27/08/2013 tarihinde saat 14:30'da jüri önünde tez savunmasına alınmıştır.

Adayın kişisel çalışmaya dayanan tezini savunmasından sonra 60 dakikalık süre içinde gerek tez konusu, gerekse tezin dayanağı olan anabilim dallarından sorulan sorulara verdiği cevaplar değerlendirilerek tezin **KABUL** olduğuna **oy birliği** ile karar verildi.

Tez Danışmanı:

Yrd. Doç Dr. Murat KEÇİŞ

M. Keçiş

Adnan Çevik
Üye
Doç. Dr. Adnan ÇEVİK

Üye
Doç. Dr. Yusuf AYÖNÜ

Yusuf Ayönü

YEMİN

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “*Bizans Tarih Yazarlarından İoannes Skylitzes’in, Sinopsis İstorion Adlı Eserinde Türkler (1025-1057)*” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Kaynakça’da gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

23.09.2013

ÜMMÜHAN ÖZKUL

YÜKSEKÖĞRETİM KURULU DOKÜMANTASYON MERKEZİ
TEZ VERİ GİRİŞ FORMU

YAZARIN

MERKEZİMİZCE DOLDURULACAKTIR.

Soyadı : ÖZKUL

Adı : ÜMMÜHAN

Kayıt No:10016414

TEZİN ADI

Türkçe : Bizans Tarih Yazarlarından İoannes Skylitzes'in, Sinopsis İstorion Adlı Eserinde Türkler (1025-1057)

Y. Dil : Turks in Ioannes Skylitzes's His Work Sinopsis Istorion (1025-1057)

TEZİN TÜRÜ: Yüksek Lisans

Doktora

Sanatta Yeterlilik

X

TEZİN KABUL EDİLDİĞİ

Üniversite : Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi

Fakülte : Edebiyat Fakültesi

Enstitü : Sosyal Bilimler Enstitüsü

Diğer Kuruluşlar :

Tarih : 27.08.2013

TEZ YAYINLANMIŞSA

Yayınlayan :

Basım Yeri :

Basım Tarihi :

ISBN :

TEZ YÖNETİCİSİNİN

Soyadı, Adı : Murat KEÇİŞ

Ünvanı : Yrd. Doç. Dr.

TEZİN YAZILDIĞI DİL : Türkçe

TEZİN SAYFA SAYISI: 138

TEZİN KONUSU (KONULARI)

1. 1025-1057 Yılları Arası Selçuklu-Bizans İlişkileri
2. İoannes Skylitzes'in Hayatı ve Eseri
3. İoannes Skylitzes'in, *Sinopsis İstorion* Adlı Eserinin 1025-1057 Yılları Arasındaki Dönemin Çevirisi

TÜRKÇE ANAHTAR KELİMELER :

1. Sinopsis İstorion
2. Skylitzes
3. Selçuklu Devleti
4. Tuğrul Bey

İNGİLİZCE ANAHTAR KELİMELER:

1. Sinopsis Istorion
2. Skylitzes
3. The State of Seljuk
4. Tuğrul Beg

1- Tezimden fotokopi yapılmasına izin vermiyorum

2- Tezimden dipnot gösterilmek şartıyla bir bölümünün fotokopisi alınabilir X

3- Kaynak gösterilmek şartıyla tezimin tamamının fotokopisi alınabilir

Yazarın İmzası :

Tarih :23.09.2013

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	II
ABSTRACT.....	III
ÖZET.....	IV
KISALTMALAR.....	V
GİRİŞ	1-8
I. BÖLÜM İOANNES SKYLİTZES'İN HAYATI VE ESERİ.....	9-17
II. BÖLÜM İOANNES SKYLİTZES'İN “TARİHLERİN ÖZETİ” ADLI ESERİNİN 1025-1057 YILLARI ARASINDAKİ DÖNEMİN ÇEVİRİSİ.....	18-129
SONUÇ.....	130-132
EK SÖZLÜK.....	133-134
BİBLİYOGRAFYA.....	135-137

ÖNSÖZ

Tezin konusu, İoannes Skylitzes'in "*Sinopsis İstorion*" adlı eserinin 1025-1057 yılları arasının tercümesi; bu yıllarda nakledilen Selçuklu akınlarının İslam kaynaklarıyla karşılaştırılıp değerlendirilmesidir. Tercüme Basil'in ardılı kardeşi VIII. Konstantin'in (1025-1028) hükümranlığı ile başlayıp VI. Mikhael'in egemenliğı (1056-1057) ile son bulmaktadır.

Tezin giriş kısmında, eserin ele aldığımız 1025-1057 yılları arasında Selçuklu-Bizans münasebetleri konu edilmiştir. I. Bölümde İoannes Skylitzes'in hayatı ve eseri ele alınmış; II. Bölümde ise eserin Türkçe tercümesiyle birlikte değerlendirmesi yapılmıştır.

Çalışmamızın sonucunda İoannes Skylitzes'in "*Sinopsis İstorion*" adlı eserinin 1025-1057 arası yıllarını değerlendirdiğimizde Selçuklu-Bizans münasebetlerine kaynak olabilecek kıymetli bir eserdir. 1071 Malazgirt Savaşı öncesi Türklerin Anadolu'ya yaptıkları ilk akınlar hakkında her ne kadar kimi isimler ve bazı olaylarda karışıklık olduğu saptansa da birinci elden kaynak olması sebebiyle Türk Tarihine katkısının olacağı tartışmasız bir gerçektir.

Her zaman her durumda bana destek olan aileme, çalışmamda yol gösteren danışman hocam Yrd. Doç. Dr. Murat Keçiş'e ve yardımlarını esirgemeyen Öğr. Gör. Halil Apaydın hocama teşekkürlerimi sunarım.

ÜMMÜHAN ÖZKUL

ÖZET

Bilindiği gibi Selçuklular 1025-1057 yılları arasında Anadolu'nun doğusunu yani Bizans egemenliğinde bulunan toprakları keşfederek seferler yaptılar. Fakat Türk tarihinde bu yıllara ait kaynak eksikliği bulunmaktadır. Bu araştırmadaki amacımız tarihe ışık tutmaktır. Çalışmanın içeriği incelendiğinde de görüleceği gibi, İoannes Skylitzes 1025-1057 yıllarını kapsayan “*Sinopsis İstorion*” adlı eserinde Türklerin menşei, Selçuklu Türklerinin devlet olma süreci ve özellikle de Selçukluların Doğu Anadolu'ya yaptığı kuşatmalar hakkında ayrıntılı ve kayda değer bilgiler vermiştir. Bu nedenle çevirisini yaptığımız İoannes Skylitzes'in “*Sinopsis İstorion*” adlı eseri Türk Tarihi'ne katkı sağlayacak kıymetli bir kaynaktır.

Anahtar Kelimeler: “*Sinopsis İstorion*, Skylitzes, Selçuklu Devleti, Tuğrul Bey, İoannes, Pasinler Savaşı.

ABSTRACT

As it is known, Seljuks surrounded by exploring the east of Anatolia namely the lands dominated by Byzantine between the years 1025-1057. But there is a lack of resources in Turkish history about these years. Our aim of preparing this study is to shed light on history. As seen from the contents of the study, Ioannes Skylitzes gave detailed and valuable information about the origin of the Turks, the process of becoming a state of the Seljuk Turks and especially about the Seljuk's surroundings in eastern Anatolia in his work "*Sinopsis Istorion*" covering the years 1025-1057. For this reason, Ioannes Skylitzes's *Sinopsis Istorion* which we translated is a valuable source that will contribute to the History of Turkish.

Key Words: *Sinopsis Istorion*, Skylitzes, The State of Seljuk, Tuğrul Beg, Ioannis, Pasinler War.

KISALTMALAR

- bkz. : Bakınız
- C. : Cilt
- çev. : Çeviren
- MEB : Milli Eğitim Bakanlığı
- haz. : Hazırlayan
- ODB : The Oxford Dictionary of Byzantium
- s. : Sayfa
- S. : Sayı
- trc. : Tercüme
- TTK . : Türk Tarih Kurumu
- Vol. : Volume

GİRİŞ

SELÇUKLU-BİZANS İLİŞKİLERİ (1025-1057)

Anadolu'da Bizans'ı zorlayan seferlerin başında Emeviler ve Abbasilerin cihad anlayışıyla yaptıkları seferler yer alır. Bunu takiben XI. yüzyılda Selçuklu akınları, zayıflayan Bizans Devletini daha da çöküntüye uğratmıştır. Anadolu'nun tamamen Türk Yurdu olma sürecini başlatan 1071 Malazgirt Zaferinden önce Türkmenlerin keşif amaçlı Anadolu'nun doğusundan baskınlar yapmaları Türklerin bu topraklarda var olma sürecinin başlangıcı olmuştur.

Selçuklular batı yönünde Anadolu'ya küçük gruplar halinde XI. yüzyıldan itibaren gelmeye başladılar. Onların batıya doğru yönelmeleri hususunda İbrahim Kafesoğlu; “diğer devletlerden gelecek tehlikelerin Selçuklular için öldürücü olduğunu düşünen Çağrı Bey, tehlikeyi hiç olmazsa bir müddet önlemek düşüncesiyle kendisinin Rum hududuna gitmesini, kardeşinin de Türkmenlerle beraber çöller içine çekilmesini münasip gördüğünü” belirtmektedir.¹ İlk Selçuklu akınları 1016-1021 yılları arasında gerçekleşmiştir. Çağrı Bey 1018 yılında üç bin süvari ile Horasan, Rey, Azerbaycan'a geldiğinde buradaki Türkmenlerle de birleşerek Ermeni Krallığının küçük bir toprağı olan Vaspuragan (Van) havzasına girdi. 1016-1018 yılında gerçekleşen bu akından Mükrimin Halil Yinanç şöyle bahsetmektedir: “*Van Gölü'nün cenup havzasına gelen bu Türkmenler, Kral Senakharim'in oğlu David ile onun generali Sapur'un kumanda ettikleri kuvvetlerle muharebelere tutuştular. Türkmenlerin galebesinden telaş eden ve ülkesini koruyamayacağını anlayan Kral kendi hayatını muhafaza için krallığını İmparator II. Basil'e terk etti. İmparator buna mukabil Kapadokya themasını ve Sivas şehrini ona bıraktı.*”² Çağrı Bey bu akını başarıyla sonuçlandırıp, bolca ganimet toplayarak geri döndü. Bu konuyla ilgili bilgilere *Urfalı Mateos'un Vekaynamesi*'nden

¹ İbrahim Kafesoğlu, “Doğu Anadolu'ya İlk Türk Akını (1015-1021) ve Tarihi Ehemmiyeti,” *Fuat Köprülü Armağanı*, İstanbul, 1953, s. 263.

² Mükrimin Halil Yinanç, *Türkiye Tarihi Selçuklular Devri*, İstanbul Üniversitesi Yayınları, s. 36.

ulaşmaktayız. Fakat o, bu akının tarihini 17 Mart 1018-16 Mart 1019 olarak kayderek Çağrı Bey'i öldürücü nefesli ejdere benzetmektedir.³

Akıncı Türkmenler Çağrı Bey komutasında 1018-1021 yıllarından önce Nahcivan'a gelip, buradan Dovin şehrine geçtiler. Gürcü komutanı Liparit Türkmenlerin karşısına çıkmaya cesaret edemedi. Türkmenler Dovin'in kuzeyine hareketle Beçni kalesini muhasara ettiler. Kalenin kumandanı olan Vasak Bahlovoni, oğlu Kirkor'u kale muhafazasında bırakarak topladığı askerlerle çatışmaya hazırlandı.⁴ Önden giden Türkmen birliği geri çekildi, çünkü asıl birlik Çağrı Bey'in maiyetinde gerideydi. Vasak, Türkleri mağlup ettiğini düşünerek, çatışmayı şiddetlendirdi ve başarılı olacağı ümidine kapıldı. Fakat geriden gelen orduyu görünce korkup kaçmak istediye de kaçarken yakalanıp öldürüldü. Ermeniler ise feci bir bozguna uğradılar.⁵ Çağrı Bey zaferden sonra yağma yaparak geri döndü ve bu akında doğu savunmasının çok zayıf olduğunu tespit etti. Azerbaycan'dan dönüşünde Tuğrul Bey'e bizzat kendisi, bu yöne doğru gitmeleri gerektiğini, buranın zayıf olduğunu bildirdi.⁶

Maveraünnehir'de bulunan Türkmenlerin reisi olan Arslan Bey 1028 yılında kendine bağlı Türkmenlerle pek çok kayıplar vererek Ermenistan ve Bizans topraklarına kadar geldi. Bizans'ın taarruz ve tehdidine karşı bunların yardımına muhtaç olan Azerbaycan hükümdarı Vehsudan onları maiyetine aldı. Türkmenler Azerbaycan'dan Bizans arazisine geçerek akınlar yapmaya başladılar.⁷ Osman Turan, Türkmenlerin Diyarbakır havalisine kadar yayıldıklarını nakleder.⁸ Fakat sonrasında 30 kadar başbuğ Vahsudan'ın ihanetine uğrayarak öldürüldü. Bu yüzden onlar Azerbaycan'dan ayrılmak zorunda kaldılar⁹ ve Urmiye'deki diğer soydaşlarıyla birleşip Hakkâri yörelerine başarılı akınlarda bulundular.

³ *Urfalı Mateos Vekaynamesi ve Papaz Grigor'un Zeyli*, çev. Hrant D. Andreasyan, TTK., Ankara 1987, s. 48.

⁴ Mükrimin Halil Yinanç, *Türkiye Tarihi Selçuklular Devri*, s. 36.

⁵ İbrahim Kafesoğlu, "Doğu Anadolu'ya İlk Türk Akını (1015-1021) ve Tarihi Ehemmiyeti," s. 269-270; *Urfalı Mateos Vekaynamesi ve Papaz Grigor'un Zeyli*, s. 48.

⁶ Gregory Ebu'l-Farac, *Ebu'l Farac Tarihi*, çev. Ömer Rıza Doğrul, TTK., Ankara 1999, C. I, s. 293.

⁷ Mükrimin Halil Yinanç, *Türkiye Tarihi Selçuklular Devri*, s. 35.

⁸ Osman Turan, *Selçuklular Tarihi ve Türk-İslam Medeniyeti*, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, Ankara 1965, s. 74.

⁹ Ali Sevim, *Anadolu'nun Fethi Selçuklular Dönemi*, TTK., Ankara 1993, s. 45.

Tuğrul ve Çağrı Beylerin idaresindeki Selçuklu Türkmenleri 1040 yılına kadar istiklalleri için Horasan bölgesinde Gazneliler'e karşı mücadele verdiler ve 23 Mayıs 1040'da Gazneliler'i yenip istiklallerini ilan ettiler. Tuğrul Bey o gün Sultan ilan edildi ve başkenti Nişabur'dan Rey'e nakledip (1043) Anadolu fethini bizzat başkentten yürütmeye başladı. Ele geçirilen topraklar aile üyeleri arasında paylaşıldı. Sultan, amcası Yusuf Yinal'ın oğlu ve anne bir üvey kardeşi İbrahim Yinal'ı Hamedan ve İsfahan yörelerinin, diğer amcasının oğlu Kutalmış ve Resul Tigin'i Hazar bölgesinin, öteki amcası Musa Bey'in oğlu Hasan ile kardeşi Çağrı Bey'in oğlu Yakuti'yi Azerbaycan'ın fethiyle görevlendirdi. Ayrıca bu Selçuklu prenslerinin buyrukları altına kalabalık Türkmen grupları verdi.¹⁰

1042 yılında Musul'u ele geçiren Türkmenler hâkimiyet sahalarını sürekli genişletmekteydiler. Musul Emiri Karvaş, komşu Diyarbakır Emiri Nasuru'd-Devle'den destek alarak Boğa ve Anasioğlu adlı Türkmen Beylerini yenilgiye uğrattınca bu Türkmenler Diyarbakır'a akınlar düzenlemeye başladılar. Bunun üzerine başta Abbasi Halifesi olmak üzere, Irak Büveyhoğlu Celalüddeve, Musul Emiri Karvaş ve Diyarbakır Emiri Nasuru'd-Devle, Tuğrul Bey'e İslam dünyası üzerine yapılan bu akınları şikâyet ettiler. Bunu haber alan Tuğrul Bey onlara ulaklar gönderip; İslam memleketlerine akınlar yapmamalarını ve Azerbaycan'a dönüp oradaki Türkmenlerle Bizans ülkesine doğru gaza akınlarına katılmalarını istedi. Bu emir üzerine Anasioğlu, Göktaş, Boğa, Mansur gibi Türkmen Beyleri Bizans'a tabi yerleri yağmalayarak Van bölgesinde Erciş'e vardılar. Vaspuragan olarak da bilinen bu bölgenin Bizanslı Valisi Stephanos'tu. Türkmenler ondan Azerbaycan'a geçmek için izin istediler. Stephanos bunu aciziyet göstergesi olarak düşündü ve ordusunu hazırlayıp Türkmenlere saldırdı. Yapılan savaşta Bizans bozguna uğradı ve Stephanos esir alındı. Urfalı Mateos, Türklerin valiyi Azerbaycan'a götürüp orada Her (Eher) kasabasında öldürdüklerini ve akrabasının bu maktulün cesedini 10 bin dirheme satın aldığını nakleder (1045).¹¹ Tuğrul Bey bu Türkmenlere (Boğa ve Anasioğlu) emrine riayet ettikleri için, Diyarbakır ve yörelerini ikta olarak verdi (1045).¹²

¹⁰ Mükrimin Halil Yinanç, *Türkiye Tarihi Selçuklular Devri*, s. 35.

¹¹ *Urfalı Mateos Vekaynamesi ve Papaz Grigor'un Zeyli*, s. 48.

¹² Ali Sevim, *Anadolu'nun Fethi Selçuklular Dönemi*, s. 47-48.

İbrahim Yinal birkaç yılda Hamedan ve İsfahan fetihlerini yaparak Dicle Irmağı kıyılarına kadar sokuldu. Diğer yandan Kutalmış, Ceyhan ve Aras bölgelerinin fetihlerini başarıyla tamamlayıp Erran ve Gürcistan'a girdi¹³ ve böylece Bizans doğuda Türkmenlerle komşu durumuna düştü. Bu yüzden İmparator IX. Konstantin Monomakhos Türklere karşı hazırlık içerisindeydi ve Gürcü asıllı komutan Liparit komutasında sevk ettiği ordunun Şeddadilerin başkenti Divin'i (Dovin) kuşatıp sıkıştırması sonucunda Şeddadileri savunmak amacıyla Türkmenler harekete geçerek Liparit'i Gence önlerinde kesin bir yenilgiye uğratarak geri çekilmek zorunda bıraktılar (1045). Hasan ise 20 bin kişilik orduyla Eleşkirt'e geldi. Batıdaki Pasinler Ovası'nı geçerek Erzurum yönünde akınlar düzenledi. Vaspuragan'ın (Van) Bizanslı Valisi Aaron kalabalık Türk ordusu karşısında Gürcistan'ın Bizanslı Valisi Kekaumenos'tan yardım sağladı. Hasan, Van'a doğru ilerledi, Stranga denilen Yukarı Zap suyunda tuzağa düşürüldü. Başta Hasan Bey olmak üzere birçok Türkmen komutanı da şehit edildi (1047).¹⁴

Tuğrul Bey, Hasan'ın intikamını almak için Dicle kıyılarında geniş fetihler yapan İbrahim Yinal'ı ve onunla birlikte Kutalmış'ı Bizans'a karşı Anadolu seferine tayin etti. İbrahim Yinal, Nişabur'daki Türkmenlerden bir grubu Anadolu'ya sevk ettikten sonra kendisi de geriden büyük bir ordu ile harekete geçti. Gürcü Komutan Liparit komutasında, Gürcü Ermeni ve Rumlardan oluşan Bizans ordusu Katakalon kumandasındaki asıl Bizans ordusuyla birleşerek (50 bin kişilik) Hasankale (Kaputru) önünde bulunan Kastro-Okomi (günümüzde Ügümi) köyünde karargâh kurduğu sırada Türk ordusu da hazırlıklı bir şekilde buraya yaklaşıyordu. Kutalmış ve İbrahim Yinal komutasındaki ordu Aras yolu üzerindeki birkaç kale ve müstahkem mevki fethedip Erzurum'a doğru ilerleyerek şehri kolayca aldı. Buradan ileriye hareketle Bizans ordusunun bulunduğu Pasinler Ovası'nda Hasankale'de karargâh kurdular. Bizans ordusunun savaş düzeni şöyledir; Katakalon sağ kanatta, Aaron sol kanatta, Liparit ise merkezde yer almıştır. Rumlar, Türkler toplanmadan önce saldırma teklifinde bulundular, fakat Liparit'in cumartesi gününü uğursuz saymasından dolayı, hareket etmediler. Bunun üzerine Selçuklu ordusu, 18 Eylül

¹³ Ali Sevim, *Anadolu'nun Fethi Selçuklular Dönemi*, s. 50-51.

¹⁴ Osman Turan, *Selçuklular Tarihi ve Türk-İslam Medeniyeti*, s. 75; Mükrimin Halil Yinanç, *Türkiye Tarihi Selçuklular Devri*, s. 45-46; İbrahim Kafesoğlu, *Selçuklu Tarihi*, MEB Basımevi, İstanbul 1972, s. 34.

1048 cumartesi günü saldırıya geçti. Savaş çok çetin oldu ve çok kan aktı. Bazen Türkler bazen Bizans ordusu galip geldi. Fakat Bizans'ın bütünüyle geri çekilmesi ve Lipart'in de akşama doğru Ügümi'ye doğru gerilemesi Türklerin artan hücumları ve çevirme hareketleriyle Bizans ordusu mağlup edildi. Başta Liparit olmak üzere çok sayıda kumandan ve asker esir alındı. Geriye kalan Bizans askerleri Van ve Ani kalelerine sığındılar. Bu şekilde Türkmenler Anadolu içlerine kadar ilerlediler. Elde edilen bu zaferin yanında İbrahim Yinal ve Türkler, esir ve ganimetlerle (19.000 zırh, 10.000 araba ganimet, esir olarak 100.000 kişi)¹⁵ Rey'e, Tuğrul Bey'e döndüler (1048). İbrahim Yinal, Komutan Liparit'in esir edildiğini bildirmek için Tuğrul Bey'e haberci gönderdi. Sultan bu habere çok sevinse de Liparit'i serbest bıraktı. Bu arada Tuğrul Bey başarısından dolayı İbrahim Yinal'ı kutladı, hatta ona bu başarısından dolayı kırk bin altın başarı ödülü vermek istedi, ancak İbrahim Yinal bunu kabul etmedi. 1048 akınından sonra güçlü bir karşı kuvvet hazırlayamayan Konstantin Monomakhos, barışçı münasebetlerin tesisi için, Tuğrul Bey'e bir elçi gönderdi. Sultan elçinin getirdiği, birçok hediyeyi ve parayı kabul etmediği gibi Liparit'i elçiye teslim etti. Bizans tarihçisi İoannes Skylitzes, *Sinopsis İstorion (811-1057)* adlı eserinde Sultan'ın bu davranışını; "paragöz bir tüccar olmaksızın yüce gönüllü bir Sultan olmayı tercih etti" şeklinde yorumlamıştır. Tuğrul Bey, Bizans'la yapılacak barış anlaşmasını görüşmek üzere Liparit'le beraber elçi Şerif Ebu'l-Fazl Nasr'ın başkanlığında bir heyet gönderdi (1049-1050). Yapılan görüşme sonucunda anlaşma şartları belirlendi. Buna göre; Emeviler Devrinde İstanbul'da yaptırılan cami ve medreselerin tamiri yapılacak, Şii Fatimi Devleti adına okutulan hutbe Abbasi Halifesi ve Selçuklu Sultanı adına okunacak, caminin mihrabına Tuğrul Bey'in kullandığı ok ve yay işaretleri yapılacaktır.¹⁶ Ancak Selçukluların yıllık haraç istekleri Bizans tarafından kabul edilmemiştir. Bu savaş Selçuklu Devleti ile Bizans arasında yapılan ilk ciddi savaş olduğu için önemi büyüktür. Bu savaşla güçlü gibi görünen Bizans'ın zayıf olduğu anlaşıldı ve Türkler Erzincan hattına kadar uzandılar.

¹⁵ Osman Turan, *Selçuklular Tarihi ve Türk-İslam Medeniyeti*, s. 77.

¹⁶ Bu zafer Türk tarihinde Hasankale ya da Pasinler muharebesi olarak bilinir. Cahen Claude, *Türklerin Anadolu'ya İlk Girişi (XI. Yüzyılın İkinci Yarısı)*, çev. Yaşar Yücel-Bahaeddin Yediyıldız, TTK., Ankara 1988, s. 12; Ali Sevim, *Anadolu'nun Fethi Selçuklular Dönemi*, s. 50-51; Osman Turan, *Selçuklular Tarihi ve Türk-İslam Medeniyeti*, s. 78.

Tarihçiler, bu seneyi Türklerin Bizans topraklarına akınlarının başlangıç tarihi olarak belirtirler.¹⁷

1049 senesinde Tuğrul Bey ile İbrahim Yinal'ın arasının bozuldu ve aralarında muharebe meydana geldi. 1050'de Tuğrul Bey, İsfahan başta olmak üzere Orta İran bölgesinin fethiyle uğraşıyordu. İbrahim Yinal, Hamedan'da hâkimiyet kurmak istedi. Bunun üzerine Tuğrul Bey, 1050'de 100.000 kişilik bir ordu ile kardeşine karşı yürüdü.¹⁸ Sonuç itibariyle İbrahim Yinal yakalandı ve Tuğrul Bey tarafından affedildi, tekrar aralarında sulh sağlanarak devletin merkezîyetçi yapısı sağlanıyordu. Bundan sonra Selçuklular asıl ilgileri olan Bizans sınırına yaptıkları akınlara döndüler. Ancak bu sefer Bizans İmparatorluğu harekete geçti.

Bizans İmparatorluğu'nun taarruza geçmesi için yeterince sebebi vardı; Pasinler Savaşı'ndan sonra yapılan barış anlaşmasında Selçukluların yıllık haraç istemeleri başlıca sebepti, bir diğer sebep ise Türkler doğudan Anadolu'ya durmaksızın yayılıyorlardı. Tuğrul Bey'in başka meşguliyetleri varken İmparator Konstantin Monomakhos bundan faydalandı ve Akulytes kumandasında ordu gönderdi. O, Gürcü Kralı Bagrat'ı da yardıma çağırdı ve Hasankale zaferinden beri bir buçuk yıl Gence şehrinde muhasarada olan Arslan Yabgu'nun oğlu Kutalmış'ı, Gence'den uzaklaştırdı, ancak sadece çok zengin ve refah seviyesi yüksek olan Kars'ı alabildi (6-18 Ocak 1054).

Hem artan Türkmen nüfusunun sıkıntı yaratmasından hem de Bizans ile kesin anlaşma hükmüne varılamamasından dolayı Tuğrul Bey 1054'te Anadolu'ya doğru harekete geçti. Öncelikle Azerbaycan'a hâkim iki Müslüman hükümdarı Revvadilerden Mansur ve Gence Emiri Şeddadi Ebu'l-Asvar'ın itaatlerini kabul etti ve onlarında sefere katılmalarını sağladı. Van Gölü yolu üzerindeki Bergiri'yi (Muradiye) hücumla ele geçirerek şehrin ileri gelenlerini esir aldı. Daha sonra Erciş şehrine saldırdı. Şehir halkı sekiz günlük bir muhasaradan sonra Selçuklu Sultanı ile anlaşmak zorunda kaldı ve Erciş ele geçirildi.¹⁹ Buradan Malazgirt'e hareket etti. Tuğrul Bey Malazgirt kalesi önünde ordugâhını kurup, kuvvetlerini üç koldan sevk

¹⁷ Cahen Claude, *Türklerin Anadolu'ya İlk Girişi (XI. Yüzyılın İkinci Yarısı)*, s. 12.

¹⁸ Osman Turan, *Selçuklular Tarihi ve Türk-İslam Medeniyeti*, s. 75; Mükrimin Halil Yinanç, *Türkiye Tarihi Selçuklular Devri*, s. 45-46; İbrahim Kafesoğlu, *Selçuklu Tarihi*, s. 34.

¹⁹ Daha fazla bilgi için Ali Sevim, *Anadolu'nun Fethi Selçuklular Dönemi*, s. 53.

etti. İlki kuzeyde Kafkaslara, batıda Canik ormanlarına, güneyde Tercan, Hanzit ve Erzincan'a kadar ilerledi. İkinci kol Oltu'dan geçip Çoruh ırmağının ötesini istila etti, fakat geri dönüşlerinde Franklardan oluşan ücretli askerlerle savaştılar ve geri çekilmek zorunda kaldılar. Kars yönünde ilerleyen üçüncü birlik ise buranın Bizans Valisi Gagik ile çetin bir mücadeleye tutuşarak Bizans kuvvetlerini bozguna uğrattılar.²⁰

Sultan kuşatmaya önem verdiği için bir yandan lağımlar kazdırdı, diğer yandan Bitlis'ten getirdiği büyük mancığı kurdurdu. Şehrin komutanı Basil savunmaya geçerek şehirde kadın erkek herkesi silahaltına topladı. Türkler bu savaşta o dönem için hayli önemli olan ve savaşın seyrini değiştiren mancığı kullandılar. Türklerin mancınık kullanması Bizans egemenliğindeki Malazgirt halkını çok zorladı. Bu nedenle Patrik Apokapes halka hitap ederek; bu korkunç silahı yok edecek olana büyük mükâfatlar vereceğini vaat edince bir Frank askeri ileri atılıp mancınığı yok edebileceğini belirtti ve süratli koşan bir at istedi. Bu fedai koynuna üç şişe nefis yerleştirdikten sonra Türk karargâhına doğru ilerlemeye başladı. Türk askerinin dinlenmeye çekildiği bir sırada Frank fedaisi şişeleri koynundan çıkarıp mancınının üzerine attı ve mancınığı ateş sardı. Türkler bu fedaiyi kovalamaya başladılarsa da o, yakalanmadan şehre girdi. İmparator bu başarısından ötürü bu askeri hediyelere boğdu.²¹ Türkler bu olaydan sonra kuşatmayı daha da kuvvetlendirip savaşa var güçleriyle devam ettiler, fakat dört yüz kişinin kullandığı mancınının attığı iri taş ve kayalar Malazgirt kalesinde gedikler açsa da içeri sızmaya çalışan Türk askerleri başarılı olamadı. Kış mevsiminin de yaklaşması sebebiyle 1054 Malazgirt kuşatması kaldırıldı.²²

Selçukluların bu akınlardan sonra Bizans ile münasebeti, İmparatoriçe Theodora'ya elçi ve mektuplar göndererek Bizans'ın Müslümanlardan aldığı Erzurum-Toros dağlarının doğusu için ödediği yıllık haracı talep etmesiyle olmuştur.

²⁰ Cahen Claude, *Türklerin Anadolu'ya İlk Girişi (XI. Yüzyılın İkinci Yarısı)*, s. 13; Osman Turan, *Selçuklular Tarihi ve Türk-İslam Medeniyeti*, s. 83; Ali Sevim, *Anadolu'nun Fethi Selçuklular Dönemi*, s. 52.

²¹ *Urfalı Mateos Vekaynamesi ve Papaz Grigor'un Zeyli*, s. 102.

²² Mükrimin Halil Yinanç, *Türkiye Tarihi Selçuklular Devri*, s. 49-50; Claude Cahen, *Türklerin Anadolu'ya İlk Girişi (XI. Yüzyılın İkinci Yarısı)*, s. 14; Osman Turan, *Selçuklular Tarihi ve Türk-İslam Medeniyeti*, s. 85; Ali Sevim, *Anadolu'nun Fethi Selçuklular Dönemi*, s. 53-54; *Urfalı Mateos Vekaynamesi ve Papaz Grigor'un Zeyli*, s. 102-103.

Bu nedenle Tuğrul Bey 1055 Bağdat Seferindeyken İmparatoriçe çok fazla para ve hediyeler gönderdi, ama buna karşılık Türk akınları durmaksızın şiddetlendi. Anadolu'da askeri harekâtın idaresi Selçuklu şehzadeleri, emirlerin ve Türkmen beylerinin idaresindeydi. Çağrı Bey'in oğlu Yakuti kalabalık bir Türkmen grubuyla Azerbaycan ve Anadolu sınırına geldi. Yakuti'nin emrindeki Sabuk (Saltuk) Doğu Anadolu akınlarını başarılı bir şekilde yürütmekteydi (1057). Bu başarılı Türk'ün karşısında Bizans'ın Rumeli ve Makedonya orduları komutanlığına atanan Nikephorus Bryennios vardı. Bu komutan Türklere karşı giriştiği bütün savaşlarda mağlup oldu.²³ Yakuti'nin emriyle diğer bir Selçuklu kuvveti Kars bölgesine gönderildi. Bu bölgeye akınlar yaptıktan sonra Pasin ovasına inerek birçok şehir ve kaleyi kuşatıp Ügümi'yi fethettiler. Yine aynı yıl Yakuti'nin sevk ettiği bir Türk kuvveti Anadolu sınırlarını geçerek iki kola ayrıldı; birinci kol Erzurum bölgesindeki Pulur'u fethetti, ikinci kol Hanzit ve Hozan'dan geçerek Fırat Nehri kıyısındaki Harav şehrine vardı. Daha sonra Erzincan'ı ele geçirip Kemah'ı fethetti. Başka bir Türkmen kuvveti de Kuzey Doğu Anadolu'da Çoruh ve Kelkit Vadisi'ni ele geçirdikten sonra Şark-i Karahisar'ı hâkimiyet altına aldı (1058).

Sonuç olarak Türklerin 1016-1021 yıllarında yurt tutma mahiyetiyle keşif amaçlı başladıkları seferlerle iklimi yaşama elverişli Anadolu topraklarını tanıdılar ve galibiyet elde edip ganimetlerle memleketlerine geri dönüler. Aynı zamanda daha önemlisi bu topraklarda kendilerine karşı koyabilecek güçlü bir Bizans ordusunun olmadığını gördüler. Bu da onları batıya doğru gitmeye sevk etti. Bu nedenle 1025-1057 yılları arasında Anadolu'nun doğusuna yoğun bir Türk akını oldu. Nitekim 1054'te Tuğrul Bey'in bizzat iştirakiyle gerçekleştirilen ve her iki tarafında büyük mücadele verdiği Malazgirt Kuşatması'nda çözümlenme sürecinde olan Bizans büyük darbe aldı. Bizans bu akınlarla hayli yıpratıldıktan sonra 1074'te Malazgirt'te kazanılan Muharebe ile Anadolu'nun doğu kapısı Türklere açıldı.

²³ Ali Sevim, *Anadolu'nun Fethi Selçuklular Dönemi*, s. 55-56; Mükrimin Halil Yinanç, *Türkiye Tarihi Selçuklular Devri*, s. 51-52.

I. BÖLÜM

İOANNES SKYLİTZES'İN HAYATI VE ESERİ

İoannes Skylitzes'in hayatı hakkında kendi eseri ve birkaç arşiv belgesinden öğrendiğimiz bilgiler dışında çok az malûmata sahibiz. İoannes; Skylitzes ve Thrakesios adıyla bilinir ve kuşkusuz bu isimler aynı kişiyi ifade eder, çünkü XII. yüzyılda İoannes Zonaras *Epitome Historia* (Tarihlerin Özeti) adlı eserinde İsaakios Komnenos'un tahttan çekilişini anlattığı bölümde İoannes Thrakesios'un eserine başvurmuş ve onun İmparatoru istifaya zorlayan muhteşem vizyonunu tanımlamıştır. Onun çağdaşlarından Georgios Kedrenos kendi eserinde daha önce yazılanlara başvurmuş ve Skylitzes'in ifadelerini tekrar etmiştir. Skylitzes'ten bahsederken, Protovestiarios İoannes Thrakesios unvanıyla zikretmiştir. Bu isim açık bir şekilde geldiği yer olan Küçük Asya'nın batısındaki Trakya'yı işaret etmektedir.²⁴

Konstantinopolis'in başlıca mahkemelerinin asıl hâkimi anlamına gelen ve o dönemde "Droungarios"²⁵ unvanı alan İoannes Skylitzes'in adı 1090 ve 1092 tarihli bazı yasal belgelerde zikredilmiştir. Skylitzes 1092 yılında İmparator'dan olumlu cevap aldığı nişanlarla ilgili yeni kanunu açıklaması için Aleksios Komnenos'u çağırdı. İoannes, Büyük Droungarios olarak atanmasına ek olarak, proedros unvanıyla Konstantinopolis'in piskoposluk görevine getirildi. Werner Seibt, bu dönemde kıdemli bir memur için bu unvanın çok düşük olduğunu düşünür. Bir kâtibin yanlışlıkla bir sözcüğü atladığını var sayarak onu protoproedros şeklinde okuyup düzeltmeyi teklif etti. İoannes, Aleksios Komnenos'dan evlenmeyle ilgili birkaç ay önce gündeme getirdiği problemlere çözüm önerisi aldıktan iki yıl sonra, kourapalates olarak adlandırıldı.²⁶ Seibt, ikna edici bir şekilde Skylitzes'in

²⁴ John Skylitzes, *A Synopsis of Byzantine History 811-1057*, Translated By John Wortley with Introductions by Jean-Claude Cheynet and Bernard Flusin and Notes by Jean-Claude Cheynet, Cambridge University Press 2010, s. IX.

²⁵ Sinopsis'in el yazması unvan sıralamasında ilk olarak *mezas* yazıldı. Ayrıca *mezas*, *droungarios* olarak da isimlendirilmiştir. *Droungarios*, yüksek rütbeli komutanlara verilen bir unvandır. Catherine Holmes, *Basil II and the Governance of Empire (976-1025)*, Oxford 2005, s. 81; Droungarios Watch ya da Droungarios Tes Viglas: Droungarios'un başlıca görevi İmparatorluk sarayını korumaktır. İmparatorluğun ücretli askerlerini temsil ederler. Ayrıntılı bilgi için bkz. Alexander Kazhdan, "*Droungarios*", *ODB*, Vol. 1, Oxford University Press, New York 1991, s. 663.

²⁶ Catherine Holmes, *Basil II and the Governance of Empire (976-1025)*, s. 83.

protovestiaros görevini yürütemeyeceğini bunun muhtemelen protovestarkhes'in düzeltmesi olarak protovestest (ya da protovestarkhes) rütbesini gösterme biçimiyle bir kısaltmanın yanlış okumadan kaynaklanabileceğini belirtmiştir.²⁷

Özetle, 1050 yılından önce doğduğu düşünülen İoannes Skylitzes'in Bizans İmparatoru Aleksios Komnenos'un emrinde yüksek rütbelilere önderlik eden bir yargıç olduğu anlaşılmaktadır. Onun, XII. yüzyılın ilk on yılında hayatta olduğu, hatta bundan biraz daha fazla yaşadığı tahmin edilmektedir. Ayrıca İoannes Skylitzes, Skylitzes Continuatus olarak isimlendirilen eserin de yazarı olabilir.²⁸ İmparatorlukta görev almadan önceki hayatı hakkında maalesef herhangi bir bilgiye sahip değiliz. O, yüksek imparatorluk hizmetinde üst düzey bir lakap taşıyan ilk kişi olarak görünmektedir. Bulduğu makamlara kendisinden sonra Mikhael Psellos ve Mikhael Attaleiates gibi Bizans dünyasının önemli kişilerinin geçmiş olmasından, Skylitzes'in çok iyi bir eğitim aldığını anlamaktayız. İoannes'in çağdaşı Basil Skylitzes, çok önemli bir makam olan proedros olma şerefini elde etti.²⁹ Fakat bunu takip eden yüzyılda Skylitzes aile servetini doruğa çıkarmayı başardı. Böylece sonradan kazanılan çok sayıda sivil ve kilise görevleriyle bilgeliğin erkekler için o zamanda adet olduğu şekilde bir asalet sınıfına mensup olmuştur.³⁰

İoannes Skylitzes'in kardeşi Stephan Skylitzes'in Trabzon metropoliti (II. İoannes zamanında kiliseyi restore ettirdi.) olduğu düşünülmektedir.³¹ Manuel Komnenos'un birinci hizmetçisi Stephan'dan sonra gelen ikinci kardeş Georgios Skylitzes³² protokouropalates ve grammatikos (sekreter) olarak 1166'da rahipler meclisine katılmıştır. Daha sonra o, Adronikos Komnenos'un hizmetinde yüksek mahkemenin başı protoasekretes oldu. Georgios büyük bilge bir adamdı, o şiir yazarı, dinsel çalışmaları olan ve Bulgar Azizleri Rila ve İoannes'in yazarıdır ve

²⁷ John Skylitzes, *A Synopsis of Byzantine History 811-1057*, s. IX; Catherine Holmes, *Basil II and the Governance of Empire (976-1025)*, s. 84.

²⁸ Bu kanıyı Catherine Holmes de desteklemektedir. Catherine Holmes, *Basil II and the Governance of Empire (976-1025)*, s. 82.

²⁹ John Skylitzes, *A Synopsis of Byzantine History 811-1057*, s. IX.

³⁰ Skylitzes'in, 1094-1095 yıllarında herhangi bir devlet hizmetinde yer almamasına rağmen daha sonra yüksek memurluklarda bulunduğu bilinmektedir. Catherine Holmes, *Basil II and the Governance of Empire (976-1025)*, s. 84.

³¹ John Skylitzes, *A Synopsis of Byzantine History 811-1057*, s. XI.

³² John Skylitzes, *A Synopsis of Byzantine History 811-1057*, s. XI'de, bu kişilerin aile üyeleri içindeki yeri tanımlanmamıştır. Yüksek ihtimal bu kişiler İoannes Skylitzes'in kardeşleridir.

onun eşi Anna Eugeniotissa'nın yüksek rütbeli sivil hizmetleri vardır. Skylitzai, panhypersebastos Georgios Zagorommates'in hizmetinde 1263'te Marmuta hazinesinin bir subayı olan Theodor Skylitzes için 1204'deki karışıklıklardan sonra göz önündeydi. Ailenin son üyelerinin Palaiologoi Hanedanı zamanında devlet hizmetlerinde önemli görevler aldığına dair elimizde herhangi bir kanıt yoktur.³³

İoannes Skylitzes, Doğu Roma İmparatorluğu'nun tarihini yazmıştır. Eser I. Mikhael Rangabes isyanından Nikephorus Botaneiates'in hükümranlığına kadar olan, yani 811-1057 yılları arasındaki zamanı kapsar. Viyana'daki bir el yazmasının başlığına göre ise bu eser Aleksios Komnenos'un hükümranlığının başlangıcına yani 1081'e kadar uzanmaktadır. Oxford'un Bizans sözlüğüne baktığımızda da Skylitzes'in eserinin 811-1057 tarihleri arasını içermekte olduğunu görüyoruz ve eser Theophanes Confessor'un devamı niteliğindedir. Skylitzes bu kişiyi önsözünde en güvenilir tarihçilerden biri olarak övmüş ve Psellos'u da içeren dönemin çeşitli yazarlarını karşılaştırmıştır. Skylitzes Psellos'u ayrıntılara girmeyip sadece İmparatorların listesini verdiğini söyleyerek eleştirmektedir. Psellos kendisinin de söylediği gibi pek çok önemli olaydan bahsetmez. Bu bakımdan eleştirinin gerçeklik payı vardır. Skylitzes en ufak bir olayı bile anlatmaktan grur duyar Psellos ise, olayların seçiminde bir eleme yapmıştır.³⁴ Skylitzes tıpkı çağdaşı Süryani vakanüvistleri gibi kent tarihlerinin geleneksel konuları olan yangınlar, depremler, şiddetli halk hareketleri, isyanlar, gıda, su sıkıntıları ve siyasi tarihle ilgilenmiştir.³⁵ Psellos ise, yazdığı bir pasajda kaleme aldığı tarihin amacını ortaya koyar. Dediğine göre, bütün olayları en ince ayrıntılarıyla anlatmaya çalışmamış, askeri mücadeleleri sıralamamış ve titiz yazarların yazdıkları diğer olaylara değinmemiştir. İddalı bir tarih yazmaya niyetli değildi, çoğunlukla olaylardan kısa kısa bahsetmiş bu nedenle aktarılması gereken şeyleri atlamıştır. Olayları kronolojik sırayla vermek yerine, en kritik ve hatırında en çok yer etmiş olanları anlatmıştır. Bu konuda Psellos "birçok zikre değer olayı bu çalışmamda atladım. Yılları ne olimpiyatlara göre sıraladım, ne de mevsimlere göre böldüm. Fakat ben sadece en önemli olaylara değindim ve bu kitabı yazarken sadece hatırlayabildiklerimi kaydettim. Dediğim gibi

³³ John Skylitzes, *A Synopsis of Byzantine History 811-1057*, s. XI.

³⁴ *Mikhail Psellos'un Khronographia'sı*, çev. Işın Demirkent, TTK., Ankara 1992, s. XIX.

³⁵ Bkz. Paul Magdolino, *Ortaçağda İstanbul*, Çev. Barış Cezar, İstanbul 2012, s. 96.

her hadisenin özel sebeplerini ve şartlarını incelemiyorum. Benim gayem eski Roma İmparatorluğu'nun kronolojisini yazanlar ile modern kronislerimizin yaptıklarının ortası bir yol takip etmek ve ne birincilerimizin fazla tafsilatına kaçmak, ne de günümüz tarihçilerinin pek çok kısa kayıtlarına uymaktı. Çünkü yazımın can sıkıcı olmasının veya tam tersine bazı önemli şeyleri atlamaktan korkuyordum” diyerek anılarını o devrin Bizans tarihçilerinin kuru ve sıkıcı bulduğu uslubundan farklı şekilde olmak istediğini belirterek kendini ifade etmektedir.³⁶

Bugüne kadar geçerli olan bir görüşe göre Skylitzes aynı çalışmanın iki redaksiyonunu hazırlamıştır. İlkinde eser 811-1057 tarihler arasında yani İsaakios Komnenos'a kadar olan dönemi içermektedir. İkincisi ise aynı 1081 kadar devam etmiş olması ihtimalidir. Bu varsayım Kedrenos'un Skylitzes'in kroniğini sadece 1057 yılına kadar kendi eserine alması gerçeğine dayanmaktadır.³⁷ Ancak bu kanıt da yeterli görülmemektedir. Kedrenos eserinde sadece bu yıla kadar gitmektedir. Zaten bu yıldan sonrasını devam edebilseydi, Skylitzes'den değil başka kaynaklardan alıntılar yapardı. Theodoros Gazes'in “Türklerin Menşei” adlı yazısında Skylitzes'in İsaakios Komnenos ile son bulduğunun belirtmesi de bunu tamamen ispat etmez. Çünkü o da muhtemelen Kedrenos'u gözönünde bulundurmuş ve böylece yeni araştırmacılar gibi karmaşıklığa sürüklenmiştir. Sorunun çözüme kavuşturulması ancak el yazmalarının tam olarak incelenmesi ile mümkündür. Ancak konu ile ilgili Moravcsik'in açıklamalarına baktığımızda, eserin 811-1057 yılları arasındaki olayları kapsadığını öğreniyoruz. Fakat Moravcsik'e göre eser, tüm delillere bakarak devamı gibi gözükse de Skylitzes'in değildir.³⁸

Skylitzes'in eseri I. Mikhael'in hükümdarlığı ile başlamaktadır ve Theophanes'in kroniğinin bittiği yıla rast gelmese de Skylitzes'in önsözünde belirttiği ve Mikhael Glykas'ın XII. yüzyılda kesin olarak belirlediği gibi bu eser eskiden çok kıymetli olan çalışmanın devamı olarak görülebilir. Zaten Bury, Skylitzes'in eserini dünyanın yaratılışından İsaakios Komnenos dönemine kadar olan

³⁶ *Mikhail Psellos'un Khronographia'sı*, çev. Işın Demirkent, TTK., Ankara 1992, s. XIX-XX.

³⁷ Karl Krumbacher, *Geschichte der Byzantinischen Litteratur*, von Justinian Bis Zum Ende des Oströmischen Reiches (527-1453), München 1897, s. 365.

³⁸ Gyula Moravcsik, *Byzantinoturcica I*, Akademie-Verlag-Berlin 1958, s. 335-340.

evrensel bir tarih kaynağı olarak görmektedir.³⁹ Eser, her hükümdarın saltanat dönemini ayrı ayrı ele almıştır. Bu bakımdan kaynağımız bir Bizans İmparatorluk tarihinin erken kronikleri ile aynı tasnife sahiptir, yani imparatorların hüküm sürdükleri dönemlere göre düzenlenmiştir.⁴⁰

Skylitzes'in naklettiği ve Gregorias Synkellos ve onun takipçisi Theophanes'e göre: Theodoros Daphnophates, Niketas Paphlagon, Joseph Genesios, Manuel, Theodoros Sebasteia, Leon, Psellos, İoannes Lydos gibi isimlerde tarihi eser yazmışlardır. Ancak bunların eserleri ya çok kısa ve belirsiz ya da birbiriyle çelişen şeyler anlatarak okuyucunun kafasını karıştıran taraflı, övgülü monografilerdir. Bu nedenle Skylitzes, eski yazma eserleri ve aynı çağa ait anlatı eserlerden oluşan birbiriyle çelişmeyen, tarafsız eserleri kullanarak önemli olaylar hakkında kısa bilgiler veren bir eser yazmaya karar vermiştir. Çeşitli kaynaklar kullanan Skylitzes, bazen de II. Nikephoros'a karşı olan tutumu gibi çelişkili sonuçlar ortaya koymuştur. Bölümler stil olarak birbirinden farklıdır. Örneğin IV. Mikhael'in hükümdarlığı bir dizi kronolojik tarihler halinde başlıklardan oluşturulmuş ve anlaşılmasız bir şekilde kısa olarak sunulmuştur. Fakat IX. Konstantin'in hayatı hakkında uzun bilgiler yer almaktadır. Burada az da olsa kronolojik göstergeler vardır ve daha önceki bölümlerde de olduğu gibi askeri stratejilerden bahsetmekten kaçınır. Skylitzes'in eserinin son bölümünün en büyük kahramanı Katakalon Kekaumenos'tur ve Skylitzes'in bu generalle yakın olduğunu farz etmek mantıklı olacaktır.⁴¹

Eleştirel analiz yapıldığında Skylitzes'in önsözünde adı geçen kaynakların iyi kısımlarından alıntı yaptığı anlaşılmaktadır. 813-948 arasındaki tarihlerde Skylitzes'in asıl kaynağı neredeyse kelimesi kelimesine alıp yazdığı eser Theophanes Continuatus'dur. Muhtemelen bu eserin VI. kitabını Skylitzes tarafından belirtilen Theodoros Daphnophates yazmıştır. Burada dikkati çeken nokta ise Skylitzes'in 948-961 tarihleri arasındaki olayları konu alan VI. kitabının ikinci bölümünü hiç kullanmamış olmasıdır ve bunu izleyen bölümlerde de diğer kaynaklardan alıntılar

³⁹ J.B. Bury, Selected Essays, "Roman Emperors From Basil II To İssac Komnenos (A.D. 976-1057)", Amsterdam 1964, s. 134.

⁴⁰ Bu noktada Kedrenos'tan ayrılır.

⁴¹ Alexander Kazhdan, "Skylitzes John," ODB, Vol 3 s. 1914.

yapmıştır. Muhtemelen 985-986 yılında ortaya çıkan belkide Leon Diakonos'a da kaynak teşkil eden ve şimdi kayıp olan eserlerden alınmıştır.⁴²

Skylitzes, Theophanes Continuatus'un yanı sıra Geneios'u da kullanmıştır. X. yüzyılın ve XI. yüzyılın başında piskopos Therodoros Sebasteia'nın II. Basil hakkındaki monografisini değerlendirmiştir. Skylitzes XI. yüzyılın ilk yarısının tarihini ve bu yüzyıla ait diğer bilgileri aktarırken de başka tanınmamış kaynaklardan ya da önsözde adı geçen Theodoros Side, Demetrios Kyzikos ve Ioannes Lydos'tan yararlanmış olmalıdır. Eserin kıymetli oluşunun nedenlerinden biri de budur. Ayrıca önsözde de belirtildiği gibi sözlü aktarımlardan da yararlandığı için Skylitzes'in eseri bizim en kıymetli kaynaklarımızdandır.

Eser Türklerle ilgili önemli bilgiler içermektedir. Kazakların Sarkel Kalesi'ni yapılışını naklettiği bölüm Theophanes Continuatus'dan alınmıştır. Yine aynı kaynakta ilk defa Doğu Türklerinden bahsedilmektedir. Ancak Doğu Türkleri konusunda bir dizi tamamlayıcı bilgiyi de kendisi vermektedir. Örneğin Arapların hizmetinde bulunan Türkler, başka bir eserde Araplardan bağımsız olan Selçuklular olarak anlatılmaktadır. Skylitzes Selçuklu konusuna Türk tarihine giriş yaparak başlamış ardından Selçuklu Devletinin kuruluşu ve XI. yüzyılın ilk yarısında Selçuklu-Bizans ilişkileri hakkında bilgiler vermiştir. Ayrıca Turkhia (Türkiye) adı ilk defa XI. yüzyılda Bizans tarihçisi Skylitzes tarafından Büyük Selçuklu Devletine ait toprakları belirtmek için kullanılmıştır.⁴³ Eserin, Selçuklu Türklerinden bahseden bölümlerinde Skylitzes'in zaman zaman kronolojik hataya düştüğü ve Türk isimlerini zikrederken karışıklık yaptığı göze çarpmaktadır.

Önemli bir bilgi de II. Basil'in yönetiminde 1016'da Kazakistan'ın fethinin anlatılmasıdır. Skylitzes Peçenekler hakkındaki bilgilerin bir kısmını Theophanes Continuatus'dan almıştır. Buna karşın Peçeneklerin Slavlara ve Bizans üzerine yaptıkları saldırılarla ilgili bilgiler tanınmayan farklı kaynaklardan elde edilmiştir. Skylitzes, Peçeneklerin menşe'ilerini ve bilhassa 1048 yılındaki Bizans-Peçenek münasebetlerini ayrıntılı bir şekilde anlatmıştır. Böylece onların yaşam şekilleri ve

⁴² Gyula Moravcsik, *Byzantinoturcia I*, s. 336.

⁴³ Şerafettin Turan, *Türkiye-İtalya İlişkileri I, Selçuklulardan Bizans'ın Sona Erişine*, Ankara 2000, s. 4.

adetleri hakkında aralarda çok önemli notlar düşmüştür. Örneğin dikkate değer hususlardan biri, Peçeneklerin sülale yaşamlarıyla ilgili naklettiği bilgilerdir. Bir sülalenin liderinin tüm sülalesiyle birlikte Hıristiyanlığa geçmesini aktarmış ve Peçeneklerde sözlü olarak kullanılan bir atasözüne yer vermiştir. Skylitzes Peçeneklerin yanı sıra Uzlar'dan da bahsetmiştir. Skylitzes'in eseri aynı zamanda Bulgar tarihi içinde çok önemli bir kaynaktır. Bütün bunların yanı sıra tanınmayan kaynaklardan da Skylitzes'in açıklamaları hakkında bilgi edinebiliyoruz. Örneğin IX. yüzyılın başındaki Bizans-Bulgar savaşları ve X. yüzyılda Bizans-Bulgar ilişkileri hakkında bilgi edinebiliyoruz. Bulgarlar sıklıkla Slav Savaşları münasebetiyle anılmışlardır. Skylitzes eserinde X. yüzyılın sonunda ve XI. yüzyılın başında Bizans-Bulgar arasında ölümüne sonuçlanan mücadeleye ilişkin savaş tasvirleri ve bir de aralarda Bizans egemenliğinde yaşayan Bulgarların ayaklanmalarından bahsettiğinden Bulgar tarihi için temel kaynak özelliği taşıdığı söylenebilir.

Skylitzes'in eserinde Macarlar ile ilgili olarak da kayda değer bilgiler mevcuttur. 894-896 yılları arasındaki Bizans-Bulgar savaşlarının tasviri, Symon'un ölümünden sonra Macar Seferleri ve 934-943 yılları arasındaki istilalarla ilgili bilgiler Theophanes Continuatus'dan alınmıştır. Tanınmayan muhtemelen 985-986'da yazılmış olan bir tarih kitabından Macar sülale liderinin İstanbul'u ziyareti ve aynı yerde yaptıkları vaftiz konusu alınmıştır. Skylitzes yine tanınmayan bir kaynaktan Nikephoros Phokas'ın Bulgar Peter'den Macarlar'ın Bizans topraklarına yaptığı akınları önlenmesini istediğini de yazmıştır. 1040 yılındaki Bulgar ayaklanması vesilesiyle de Macarların güney sınırından bahsetmiştir.

Skylitzes'in eseri daha çok Theophanes'in bir devamıdır. Bunun en büyük ispatı da bu kroniğin daha sonraki yılları da kapsamasıdır. Theophanes ile uyumlu olan bilgileri kelimesi kelimesine almamıştır. Çünkü Skylitzes, Theophanes'in eserinin bitiminden iki yıl önce başlamıştır ve giriş bölümünde I. Mikhael'in İmparatorluk tarihini kısaca nakletmiştir. Başlangıç bölümünde de Ermeni Kralı V. Leos'u işlemiştir.

Edebi açıdan Skylitzes'in eserine baktığımızda, önceden söylenen sözlerin sıklığı dikkat çekicidir. Skylitzes bunları aktarırken diğer Bizans kroniklerinden daha fazla kaynak kullanmıştır. Ayrıca bunlar çağının ihtiyaçlarına göre ve bilinçli olarak

çalışıldığını göstermektedir. Eserinin önsözünde şimdiye kadar Bizans tarihi hakkında bilgiler edinebildiğimiz kitaplar ile ilgili görüşünü belirtmiştir. Anlaşıldığı üzere daha önceki dönemler için Georgios Synkellos'un başlayıp Theophanes'in devam ettirdiği tarih kitabı dışında çok iyi bir kitap yoktur. Ne yazık ki bu eserden sonra buna benzer bir çalışma yapılmamıştır. Mevcut eserlerinde bir kısmı Psellos'ta olduğu gibi çok kısa ve temelsiz, bir kısmı da Genesios ve Leon Diakonos'un yazdığı gibi monografilerdir. Bu eserler sadece paragraflar halindedir ve birçoğu da okuyucuyu yanılgıya düşürecek kadar taraflı ve karşı tezlidir. Ama Skylitzes, önceki çalışmaları kullanmış ve yaşlıların tarihle ilgili anlattıklarını dinlemiş, kaynakların taraflı ve birbiriyle çelişen bilgilerini atıp önemli olayların doğru ve kısa olarak anlatıldığı bir kitap yazmayı görev edinmiştir. Ancak bunun bir kısmını gerçekleştirebilmiştir.⁴⁴

Skylitzes'in eseri, Bizans İmparator'u V. Leos'un tahta çıkışından, özellikle Theophanes'in eserinden yararlandığı I. Romanus'un indirilişine kadarki zaman dilimini karşılar. Bunun yanı sıra V. Leos'un tarihinin başlangıcı ve III. Mikhael'in Genesios'un bazı bölümlerinden daha sonrada Konstantin Porphyrogenetos'un reşit olmayışının tarihi ve I. Romanus'un hükümranlığı Leon Diakonos'tan alınmıştır. Konstantin Porphyrogenetos'u tek başına hükümdar olması ve II. Romanus'un Theophanes tarafından devam ettirilmesi belli bir kaynağa dayandırılmamaktadır. İsaakios Komnenos'un İmparatorluk tarihi için Mikhael Attaleitas'ın eserinden yararlanmıştır. Skylitzes'in kendisi de daha sonra gelen çağdaşlardaki kronik yazarlarına, özellikle de neredeyse eserin tamamından alıntı yapan Kedronos'a kaynak olmuştur.

Şu anda Skylitzes'in eseri, 574 tane minyatür içermektedir. Bu resimlerde büyük ölçüde metne bağlı kalmıştır. Elde kalan tek eser Yunanistan'da Bizans kronikleri arasında yer almaktadır. Bu resimler çeşitli stillerde oluşmuş ve bunlar XII. yüzyılın ortalarında Norman Sicilya'sında ortaya çıkmıştır. Orijinal ilk örneği ve kopyası olan el yazmaları, İmparatorluğa ait seremoni, silahlandırma, kara ve deniz

⁴⁴ Karl Kurumbacher, *Geschichte der Byzantinischen Litteratur*, s. 266.

ulaşımını canlandırmamız için temel kaynaktır.⁴⁵ Skylitzes'in Latince'ye çevrilen eserinin tamamı J. B. Gadius tarafından 1570'te Venedik'te yayınlanmıştır.⁴⁶

---

⁴⁵ Alexander Kazhdan, "Skylitzes John," *ODB*, Vol 3, s. 1914. s. 1914.

⁴⁶ J. B. Bury, *Selected Essays*, s. 374.

II. BÖLÜM

İOANNES SKYLITZES'İN "TARİHLERİN ÖZETİ" ADLI ESERİNİN 1025-1057 YILLARI ARASINDAKİ DÖNEMİN ÇEVİRİSİ

II. BASİL'İN KARDEŞİ VIII. KONSTANTİN (1025-1028)

1. Artık Konstantin'e mutlak yetki verilmişti.⁴⁷ O bu gücü ne dilerse yapmak için kullandı. Ancak onun asıl zevki istikrarsız davranışlarıydı ve ülkesinde yaşanan birçok sorunun da kaynağı bizzat kendisiydi. Yapması gereken şeyleri ne yaptı ne de yapmak için niyetlendi, bunun yerine at yarışlarına, çeşitli aktörlerin veya komedyenlerin gösterilerine gitti ve gecelerini aptal oyunlar oynamakla geçirirken sivil ve askeri mevkilere yaptıklarıyla ve söyledikleriyle hak edenleri değil, şarap sarhoşu köle ruhlu nefret uyandıran hadımları getirdi. Konstantin en gözde ve yüksek mevkilere bu gibileri getirirken, gerek doğum gerek erdem gerekse deneyim sahibi insanları göz ardı etti. Ayak işlerine bakan baş hizmetçisi Nikholas'ı Skholae ve Parakoimomenos'un hizmetkârlığına terfi ettirdi; ayak işlerine bakan ikinci hizmetçisini Protovestiarus, üçüncü hizmetçisi Symon'u ise "Droungarius Watch"⁴⁸ rütbesine yükseltirken her üçüne de Proedros unvanı verdi. Ayak işlerine bakan hizmetlilerinin en küçüğü Eustratius⁴⁹ ise Büyük Muhafız yapılmıştı. Spondyles adlı hadım Antakya Dükü, Psidia'lı (Göller yöresi) Niketas ise İberyia Dükü (Kars,

⁴⁷ Kaynaklardan anlaşıldığı üzere VIII. Konstantin, 958 yılında doğmuş olan ağabeyi II. Basil'den iki veya üç yaş küçüktü. O halde 960 veya 961 yılında doğmuştur. Buna göre tahta çıktığında 65 veya 66 yaşında olmalıdır. *Mikhail Psellos'un Khronographia'sı*, s. 25.

⁴⁸ Droungarios Watch ya da Droungarios Tes Viglas: Droungarios'un başlıca görevi İmparatorluk sarayını korumaktır. İmparatorluğun ücretli askerlerini temsil ederler. 10. yüzyılda droungarios'u temsil eden generaller arasında soylu ailelerden Eustathios Argyros, İoannes Kourkouas yer almaktadır. Yaklaşık 1030'da Droungarios Tes Viglas'ın görevi değişmiş ve yargının bir üyesi olmuştur. XI. yüzyılın ikinci yarısından sonra bu unvana megas eklendi. Droungarioi gibi hâkimler daha çok sivil soylu ailelerdendi. Örneğin; Keroularioi Kemateroi ve Makrembolitai; onların arasında İoannis Skylitzes, İoannis Zonaras ve Gregory Antiokhos gibi birkaç yazar da vardı. Alexander Kazhdan, "Droungarios Tes Viglas" *ODB*, Volume 1, s. 663.

⁴⁹ Biyografi yazarı, Sofya'lı bir rahiptir. Konstantin patriği Eutyghios'un öğrencisidir, sürgünde ona eşlik etmiş ve onun hayatından övgüyle bahsetmiştir. John Skylitzes, *A Synopsis of Byzantine History 811-1057*, s. 349.

Ermenistan, Gürcistan bölgesi) oldu ki, her ikisi de kötü adamlar olarak biliniyordu. Bu adamlar işleri o kadar alt üst edip karıştırdılar ki, neredeyse devleti yıkıyorlardı, bu devlet iki İmparator babası olan II. Romanus ve ardından sırasıyla tahta geçen II. Nikephorus, I. İoannes ve II. Basil tarafından son derece iyi yönetilmiş ve imparatorluk komşuları için korkulu rüya haline getirilmişti. Ve yalnız subayların atamalarında ayırım yapmakla kalmadı, önüne kim gelirse subay olarak alıyordu, bunun yanı sıra o saygı değer ve daha tecrübelileri (adaylarını) baskı altında tutmayı sürdürdü ve öne çıkan vatandaşlara karşı entrikalar çevirdi. Konstantin imparator olmadan önce Komutan Mikhael Bourtzes'in oğlu Patrik Konstantin'i, uygunsuz davranışları hakkında bilgi vermekle kendisine zararı dokunduğu bahanesiyle kör etti ve onun ortadan kaldırdığı diğer iyi insanların sayısı az değildi. Bu gibi rivayetler gereken zamanda anlatılacaktır. Böylece onun saltanatının önsözü buydu, saltanatının başından sonuna ne olduğu meselesine gelince kim ona yeterli bir tarih sunabilir ki? Zira daha önce söylediğimiz gibi, o özellikle komedi gösterileri, aktörler ve boş zamanlarındaki at yarışlarında (herkesten daha fazla) sarhoştı.⁵⁰ Bunları kendinin tek sorumluluğu olarak görüyordu ve bunların dışında hiçbir şey önemli değildi, aslına bakılırsa diğer uygunsuz davranışlarının yanında at yarışlarının önemi bile yoktu. Nikephorus Kommenus iyi ahlaklı, cesaretli ve bilge bir adamdı. Media'nın (günümüzdeki İran'ın Kuzeybatı ve Azerbaycan'ın Güney ve Güneydoğu kesimleri) komutanı olarak Vaspuragan (Van yöresi) olarak da bilinen halkları itaat altına aldı. İyilikleri dışında hiçbir sebep yokken İmparator vatan hainliğine dayalı uydurma suçlamalarla onun gözlerini kör etti. Nikephorus, Media'ya komşu olan Sarazenlerle (Müslüman Araplar) çatışma halindeydi ve kendi askerlerinin biraz isteksiz olduğunu fark etti, onlar başları aşağıda geri dönüyorlar ve düzensiz geri çekiliyorlardı. Bu davranışlardan ötürü onları azarladı, aynı zamanda utanç içinde kaçmamaları için yalvardı ve güvenlerini kazandı, onlarda çekilmeksizin düşmana karşı direnmeyi tercih ettiler. O bundan dolayı düşman karşısında ölebilirdi, onlara teşebbüslerini doğrulamak için sorduğunda yazılı bir belge verdiler ki, bu belge sert beddualarla güçlerini gösterir nitelikteydi, ayrıca belgede muharebeyi kuvvetle sürdüreceklerine ve komutanla birlikte öleceklerine dair söz verdiler. Bunlar Konstantin'in kulağına kadar gelince Nikephorus'u görevden aldı ve onu başkente

⁵⁰ Ayrıntılı bilgi için bkz. *Mikhail Psellos'un Khronographia'sı*, s. 26-27.

getirtti. Mahkemeye çıkarılarak sandalyeye oturtuldu, İmparatorluğa karşı entrikalarla suçlandı ve kör edildi. Patrik Bardas (Komutan Bardas Phokas'ın torunu) ve diğerlerine kızdığında, tuttuğu bir aracı muhbir tarafından uydurma suçlamalar sürdürüldü, bu gibi suçlamalarla beraber onu gasp etmeye kalkıştı ve hemen kör etti. Naupaktus'da (Mora Yarımadasının kuzey batısındadır.) oranın komutanı olan ve akli dengesizliği yüzünden "Deli Georgios" adı verilen komutana karşı bir isyan vardı. Onlar komutanı öldürdüler, bütün mallarını ele geçirdiler çünkü o yerlilere kötü davranıyor ve kendi uydurduğu vergilerle onlara eziyet ediyordu. İmparator da onları cezalandırmakla kalmadı aynı zamanda Naupaktus Piskoposu'nu da kör etti. Romanus Sklerus'un oğlu Patrik Basil, Bulgar Boukellarion (Ankara, Eskişehir, Adapazarı bölgesini kapsayan thema) Komutanı Prousianos ile mücadeleye girdi ve öyle öfkelenildi ki savaşa tutuştular. Konstantin'in hükmü bu çekişmenin İmparatorluğun itibarına karşı bir hakaret olduğuydu, birini Oksi Adası'na (Yunanistan adası) diğerini Pletea'ya sürdü ve hemen sonra Basil'i kaçış planlarından dolayı mahkûm edip kör etti. Fakat aynı akıbetin tehlikesinin çok yaklaştığı Proussianos'u serbest bıraktı. Aynı zamanda Prousianos'un kız kardeşiyle evli olan Romanus Kourkouas'ı, Boğdan, Glabas ve Goudelios'u da kör etti ve Vestes Theudatos'un akrabası olan rahip Zakharias'ın dilini kesti.

2. Bu yılda (1025) Peçenekler⁵¹ Bulgaristan'ı işgal ettiler, birçok askeri ve komutanlarını esir aldılar ve öldürdüler, bu yüzden İmparator Konstantin,

⁵¹ Peçenek halkının Bizans topraklarına kadar gelişine kısaca değinmemiz faydalı olacaktır. VIII. yüzyıl ortalarında İssık ve Balkaş Gölü yakınlarında yaşadıkları ve Türgeşlerin bir kısmını teşkil etmiş olmaları mümkündür. Peçenekler, Batı Göktürk Hakanlığında VII. yüzyıldaki çözülmeden sonra, Türk illerindeki çekişmelerden ötürü batıya itilmişlerdir. 860-880 yıllarında Oğuzların baskısı altında Peçenek boyları İdil'i geçip Don ve Kuban nehri istikametine yayılmışlardır. İdil'in batısına geçtikleri zaman Karadeniz'in kuzeyine geldiler. Burada Don ve Kuban Nehirleri arasında, Hazar Hakanlığına tabi Macarlar ikamet etmekteydi, onlar Peçenek baskısına dayanamayarak yeni yurt bulma çabasıyla Orta Avrupa'ya doğru yol almışlardır. Peçenekler İdil ve Don'u geçip, Kuban boyları ile Orta ve Aşağı Dinyeper, Kırım ve Tuna boylarına kadar 2.000 km'yi geçen alana yayılmışlardır. Karadeniz'in kuzeyinde Kiev Rusyasıyla komşu olmuşlar ve 900'den 1036'ya kadar 130 yıl yan yana yaşamışlar ve onlar üzerine 915'ten sonra 121 yıl 11 kez Peçenek akını olmuştur, fakat onlar devlet kuramamışlardır. Çünkü hiçbir başbuğun diğerini üstünlük sağlayacak kudreti olmamıştır. 1018'de II. Basi'in isteğiyle Peçenekler Bulgarlar üzerine gitmişler ve galibiyetle dönmüşlerdir. A. Nimet Kurat, *IV- XVIII. Yüzyıllarda Karadeniz Kuzeyindeki Türk Kavimleri ve Devletleri*, Ankara 1992, s. 44-45; İbrahim Kafesoğlu, *Türk Milli Kültürü*, İstanbul 2011, s. 176. Bizans Devleti, Peçenekler ile savaşmaktansa, sınır boylarına onları yerleştirerek dışarıdan gelecek saldırılara karşı onlardan faydalanmıştır. Ancak XI. yüzyılın ortalarına doğru Bizans, bütün bölgeyi yağma akınlarıyla tedirgin

Bulgaristan'ın Dük'ü Diogenes'i Sirmium (Pannonia'da bir şehir) yöneticisi olarak atadı. O sık sık Peçeneklerle mücadele etti, sınır dışına yayıldıklarında onlarla çatışarak geri püskürttü ve onları Danube (Tuna) üzerinden geri gitmeye ve burada barış içinde kalmaya zorladı.⁵²

Konstantin'in hükümranlığı (1025-1028) boyunca orada şiddetli bir kuraklık oldu; hatta tükenmez denilen nehirler baharda kurudu.

İmparator Basil fakirlere vergilerini vaktinde ödemeleri için onları zorlamadı ayrıca, gecikme ve ertelemelerde zaman veriyor ve onları bağışlıyordu. Basil öldüğünde iki yıllık vergiler ödenmemişti. Fakir ve muhtaçlardan üç yıllık vergi borçlarını zamanında ödemelerini istedi, ayrıca zenginleri beş yılda ödeyecekleri vergiyi üç yılda ödemelerini isteyerek zorladı.

Bir Hagaren (Sarazen) filosu Kylades Adalarına (Yunan Adaları) karşı yelken açtı. Samoslu komutan Georgios Theodorakanos ile Khios'lu (Sakız Adası) komutan Beriboes birleşti ve filoyu geri püskürttüler. Bir kısmını püskürtürken yirmi adet mürettebatıyla beraber tam donanımlı gemiyi ele geçirdiler.

3. On beşinci yılın on ikisinde 9 Kasım 6537'de (1029) Konstantin aniden fenalaştı, doktorlar onun hayatından ümidi kestiğinde kendi yerine tahta atayacağı kişiye karar verdi. Konstantin Delassenos'la (o Ermeni topraklarındaki mülküne çekilmişti) kızını evlendirmeye ve onu imparator ilan etmeye karar verdi. Ergodotes adında en itibarlı harem ağasını onu getirmesi için gönderildi. Fakat Patrik Romanus Argyrus'un yakın arkadaşı olan Symon araya girerek bu direktifleri reddetti. Sözde İmparator söylüyormuş gibi, Delassenos her neredeyse orada kalmalı, diye bir mesaj gönderdi. Mesaj ona ulaştığında Romanus hanedana getirilmişti. Romanus geldiğinde iki seçenikle karşılaştı; ya yasal eşinden ayrılarak imparatorun kızıyla evlenecek ve imparator ilan edilecek ya da gözlerini kaybedecekti. Onun dili

---

eden bu yeni tebaasına karşı silaha sarılmak zorunda kalmıştır. George Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*, TTK., Ankara 1999, s. 309.

⁵² Peçeneklerin 1025 akımı hakkında kaynaklarında çok az bilgi mevcuttur. Bu Türk grupları 1026, 1035, 1036 yıllarında Bulgaristan, Makedonya ve Trakya'yı tahrip etmişler ve eski Peçenek-Bizans dostluğu bir daha gerçekleşmemek üzere bozulmuştur. İbrahim Kafesoğlu, *Türk Milli Kültürü*, s. 176; A. Nimet Kurat, *IV- XVIII. Yüzyıllarda Karadeniz Kuzeyindeki Türk Kavimleri ve Devletleri*, s. 53; Peter B. Golden, *Türk Halkları Tarihine Giriş*, çev. Osman Karatay, Ankara 2002, s. 220.

tutulmuş gibiydi ve bu seçim karşısında kararsız kaldı, önce seçimini eşinden yana yaptı, fakat karısı o acı çekmesin diye üzüntüyü kendi çekmek istedi. Manastır ayinliğini isteyerek kabul etti, böylece kocası hem görme yetisini hem de İmparatorluğu kazandı. Konstantin'in Patrik Alypos'un kızından olma üç kızı vardı. Bu kızını Basil daha hayattayken evlendirdi. İlk kızı Eudokia manastıra girdi, üçüncü kızı Theodora, Romanus'la akraba⁵³ olduğu veya onun eşi yaşıyor diye Romanus'la evlenmek istemedi, fakat Zoe'ye bir hamleyle evlilik teklif ettiği zaman o teklifi sevinçle kabul etti. Fakat aynı soydan olma sorunu ortaya çıktı. Patrik ve kilise bu sorunları halletti. Romanus Zoe ile evlendi⁵⁴ ve meşru imparator olarak ilan edildi. Konstantin üç gün sonra öldü. Yetmiş yıl yaşadı, egemenliği üç yıldan bir ay kısa sürdü.⁵⁵

III. ROMANUS ARGYRUS (1028-1034)

Böylece beklenti ve umutların tersine Romanus gözlerini kaybetme tehlikesinden kurtularak imparatorluk yetkisiyle kuşandı ve Konstantin'in kızı Zoe ile meşru imparator ilan edildi. O tahta oturur oturmaz kullarını açılış ikramiyeleri ve açılış hediyeleriyle onurlandırdı. Onun ilk bağışları dini alanlara oldu. Biliyordu ki, Büyük Kilise'nin geliri yetersizdi, çünkü rahipler kiliselerde geleneklere göre hizmet veriyorlardı, o daha önce bu kilisede yönetici olarak ve diğer kiliselerde hizmet vermişti. Şimdi yıllıkları artırmayı şart koşarak imparatorluk hazinesinden seksen kilo altın verilmesini emretti. Konstantin'in tasarladığı ama asla yapamadığı allengyonların⁵⁶ hepsini zapt etti. Borç nedeniyle hapisanede olan tutukluların borçlarını affetti ve onları hapisaneden çıkarttı. O fidye ile Peçeneklerdeki tutukluları kurtardı. Üç başkentliyi; Patrik'in erkek kardeşi Efesli Kyriakus;

⁵³ Romanus Argyros hakkında bilgi veren Abu'l Farac Romanus'un Konstantin'in kardeşinin oğlu olduğunu kaydetmektedir. Ebu'l-Farac, *Ebu'l Farac Tarihi I*, Türkçeye trc. Ömer Rıza Doğrul, TTK., Ankara 1987, s. 288.

⁵⁴ Konstantin, devletin yüksek memurlarından biri olan Romanus Argyros'u karısını boşamaya zorladıktan sonra, kızlarından büyüğü Zoe ile evlendirdi. Auguste Bailly, *Bizans Tarihi 2*, çev. Haluk Şaman, İstanbul 2006, s. 262.

⁵⁵ İmparator 12 Kasım 1028 tarihinde muhtemelen 68 yaşındayken öldü. Kendinden önceki İmparator gibi Kutsal Apostles'e gömülmüştür. John Skylitzes, *A Synopsis of Byzantine History 811-1057*, s. 353.

⁵⁶ Bizans topraklarındaki vergi sistemin adıdır.

İmparator olmadan evvel yakın arkadaş olduğu Erdekli Demotritos ve Demotritos'a kan bağıyla bağlı olan ve Rhadenoi ailesi içinde doğan Eukhaitalı Mikhael'i Synkellus unvanı ile onurlandırdı. Basil'in hizmetinde kişisel sekreter olarak hizmet ettiği için zaten daha önce manastır ayınlığı yapmış olan İoannes'i karısının kız kardeşi Theodora'nın koruyucusu olarak atadı. O Tanrı'nın hizmetçilerinin birçoğunu yeniledi. Yoksul duruma gelmiş Tanrı'nın hizmetçilerinin durumlarını iyileştirdi. Baskı ve zulüm yüzünden güç koşullarda bulunanları da rahatlattı. O, kayın pederinin yönetimi altında düşmanlık görenler için çok fazla para harcadı, aynı zamanda onun ruhunun kurtulması için onların bazılarını devlet dairelerine atadı bazılarına da para sağlayarak rahatlattı. O kız kardeşinin kocası Romanus Sklerus'u komutan yaptı ve bizim dediğimiz gibi (Konstantin) kör edilen Nikephorus Kiphios'u özgürlüğünü sağlamak için uzun sürgünden geri çağırdı ve Stoudios Manastırı'ndaki keşişlik görevini geri aldı.

O günlerde Tanrı sonbaharda yeterli miktarda yağmur yağmasını sağladı ve ürünler bol oldu özellikle de zeytinler. Pentekost⁵⁷ günlerindeki kargaşa (Büyük Kilise'de) ayindeki oturma düzenini ilgilendiriyordu. Şehirliler (piskoposlar), Synkellai unvanı alanlar rahiplerin kendilerinden önde oturmalarına katlanamadılar.

Bu zamanda Bulgar Komutan Prouisionos İmparatoriçenin kız kardeşi Thedora ile gizlice anlaşarak tahtı ele geçirmek için komplo kurmakla suçlandı. O Manuel Manastırı'na hapsedildi ve soruşturma netleşince kör edildi, annesi de şehirden Patrik bölgesine sürgüne gönderildi. Basil'in erkek kardeşinin kızıyla evli olduğu için İmparatorluğa bağlı olan ve Sirmium'dan alınarak Selanik Dük'lüğüne getirilen Konstantin Diogenes, İmparator Basil'in hizmetçisi Orestes tarafına geçmekle suçlandı. O Trakya'nın komutanı olarak sınır dışına gönderildi, ancak suçlama netleştiğinde tutuklanarak başkente getirildi ve hisara kapatıldı. Onu komplocu arkadaşları çok kötü kırbaçladılar, ana caddede aşağıladılar ki bunlar; Komutan Mikhael Bourtzes'in iki torunu Protanatorius Synkellos İoannes, Patrik ve Komutan Eustathius Daphnomelos, Patrik Theudathos'un yeğenleri Mikhael Theognostos, Samuel ve Athos Dağı (Yunanistan'ın Halkidiki Yarımadasında bulunan üç yarım adadan en doğuda olanı) üzerinde İberion Manastırını kuran

⁵⁷ Paskalya Bayramının bitiminden sonra kutlanır.

Georgios Barabatzes idi. Ayrıca Theodora saraydan alınıp Petrion (İstanbul, Fener) adındaki yere kapatıldı.

Ekim ayının otuz birinde bir yıldız batıdan doğuya yol izleyerek kaydı. Bu günlerde Roma ordusu Suriye içlerinde büyük bir yenilgiyle karşılaştı. Büyük Antiokh (Antakya) Komutanı Mikhael Spondyles oldu. Sonra Marta kadar sağanak yağın yağmur sel oluşturdu. Sel yollardan taşıdı ve çukurlar göle dönüştü, bu felakette neredeyse bütün çiftlik hayvanları boğuldu ve ürünler sular altında kaldı. Bu nedenle sonraki yıllarda şiddetli bir kıtlık oldu.

İmparator son çare olarak felaket içinde olan Suriye'deki Berroia'ya (XI. yüzyılda Aleppo adıyla bilinir.) karşı sefer hazırlıklarına girişti.⁵⁸ Kız kardeşinin kocası Patrik Konstantin Karantenos'u bir miktar askeri güç ile gözetimde tutmaya ya da düşmana yaklaşmak ve zarar vermek için gönderdi, ancak İmparator varana kadar bir savaşa girmemesi gerekiyordu. O ordusunu toplarken Abazyalı (Karadeniz'in doğusunda Gürcistan'ın kuzeyi ile Rusya sınırındaki bölge) Georgios hasta düşerek öldü. Onun dul eşi bir barış anlaşması imzalamak için İmparator'a elçilerle birlikte hediyeler gönderdi. Aynı zamanda oğlu Pankratius (Bagrat) için de bir eş talep etti. İmparator elçileri kabul etti. Barış anlaşmasını onayladı ve erkek kardeşinin kızı Helen'i Abazya'ya gelin olarak gönderdi. Pankratius damat olunca Kouroplates rütbesiyle şereflendirildi.

4. Bu sıralarda Trakya içlerinde şaşırtıcı bir olay ortaya çıktı. Yüksek Kouzena Dağı'nın⁵⁹ doruklarında baharda, mükemmel suyu olan bir kaynak bulundu. Feryat içinde inilleyen ve yas tutan bir kadın sesine benzeyen bir ses duyuldu ve bu ses, bir ya da iki kez değil Marttan Haziran'a kadar her gün her gece işitildi. İşittikleri sesi araştırmaya oraya giden bazı insanlar iniltinin başka yerden geldiğini fark ettiler. Öyle görünüyordu ki, birazdan anlatacağımız gibi bu ses Suriye Çöllerindeki Roma felaketinin bir işareti gibi düşünüldü. İmparator II. Nikephorus daha çok Suriye ve Phoenikia şehirlerini itaat altına aldı. Halefi I. İoannes etki alanını Şam'a kadar genişletti. Fakat II. Basil'in savaşları ile dikkati dağıldı ve sonra

⁵⁸ Burada Araplar sözüyle kastedilen Halep hakimi Şiblüddevle Naasr b. Salih b. Mirdas'tır. *Mikhail Psellos'un Khronographia'sı*, s. 33.

⁵⁹ Aziz Lazaros bu manastırı Efes yakınında bir yere inşa ettirmiştir.

Samuel'e (Bulgar) karşı girişimleri oldu, İmparatorluğun doğu kısmını tamamıyla ve uygun şekilde güvenceye alma fırsatına sahip değildi. O doğu içlerinde görünecekti, ancak sürekli endişeleri vardı ve önce bu durumlarla alakadar olmaya yöneldi. Endişeleri Bulgar ırkını itaat altına alma ile ilgiliydi. Bu durum daha güçlü (doğuda) şehirler oluşturmaya, Roma boyunduruğundan kurtulmaya ve özgürlüklerini kazanmaya fırsat sağladı. Basil'in yaşamı süresince onlar gizlice ayaklanmayı düşündüler. Fakat Basil öldüğünde onun erkek kardeşi Konstantin yönetimde, tembel ve ilgisiz tavırlar içindeydi. Ayrıca onun endişeleri olan hesapsızlıklar, dağıttığı ikramiyeler ve aşağılamalarına kadar ben daha önce yazmıştım. Sarazenler fırsatı ele geçirdiler, şehirlerdeki askeri birlikleri azaltıp muhafızları özellikle de subayları öldürdüler.⁶⁰ Halep olarak bilinen Borrea'nın komutanını da öldürdüler. O sık sık Halep'in zararına ve bununla birlikte bitişiğinde ve komşusu olan Roma halkına seferler yaptı. Bizim söylediğimiz gibi Spondyles Antakya'da subaylara Konstantin daha buradayken ona karşı yürümelerini emrediyordu ve bunu biraz cesaretli davranarak planlıyordu. O Borrea'nın kabile reisi ile savaşa tutuştu ama ağır askeri kayıplarla adam akıllı mağlup oldu, fakat alçakça davranarak Antakya'ya sığındı ve hayatını kurtardı. Ve Arap Mousaraph tarafından hilelerle alt edildi. Mousaraph Antakya Savaşı'da Pothos Argyrus tarafından ele geçirildi ve esir olarak tutuluyordu. Liderlik Spondyles'in eline geçtiği zaman onun kolay etkilenir olduğunu bilen bu Arap eğer esirlikten salınırsa Roma'ya çok faydalı olacağına ve elinden gelen her şeyi yapacağına söz verdi. O kendi vatandaşlarına büyük zarar geleceğini ve bir yeri göstererek oraya bir kale dikilmesi ve görevlileri kaleye kendi yerleştirmesi durumunda bunun Romalılar için büyük bir avantaj olacağını söyledi. Spondyles bu hileleri anlayamadı. Talep edilen kaleyi inşa ettirdi, Mousaraph'ı esaretten saldı ve kaleye görevlendirdi, bununla birlikte oraya bin Romalı nöbetçi atadı ve Spondyles'i zalimce vurdu. Beklenen fırsat geldiğinde Mousaraph gizlice Tropoli Emir'i ve Mısır komutanı (Emir) ile görüşmelere başladı. Daha sonra onların gönderdiği orduyu aldı getirilen bin kale koruyucusunu ve kaleyi (Hagarenlilere; Sarazenlilere) teslim etti. Daha sonra Sarazenlerin ileri doğru sonsuz hücumları onların avantajlı durumlarını bozsa da Suriye içindeki Romalıların topraklarını tahrip etmekten vazgeçemediler.

⁶⁰*Mikhail Psellos'un Khronographia'sı*, s. 33.

5. Romanus, Spondyles'i görevden aldı ve kız kardeşinin kocası Konstantin Karantenos'u onun yerine görevlendirirken kendisi de Sarazenleri takip etmek için hazırlıklar yaptı. O Philomilion'a (Konya, Akşehir) vardığında Borrea'dan temsilciler çok sayıda hediyelerle bağışlanma talebinde bulunmaya geldiler. Onlar önceki kulluk konumlarına geri döneceklerini ve vadesi dolmuş yıllık borçlarını ödeyeceklerini belirttiler. Onunla seferde olan birçok mükemmel komutan (onlardan biri Patrik İoannes Khaldes) onu, Suriye'de yazın olacak savaşla ilgili uyardılar; orada kısa sürede su temin edilemezdi, Araplara karşı koymanın mümkünü yoktu, onlar bu bölgede doğduklarından yerel sıcaklığa alışmışlardı ve aşırı sıcağa dayanabiliyorlardı, oysa Romalılar zırhlar içinde kavrulur ve bu mevsime katlanamazlardı. İmparator söylenenler için asla düşüncesinden vazgeçmedi.⁶¹ Gözlerinin önünde kendinden hemen önceki selefinin örneği vardı ve kendisini cesur hareketlerle öne çıkarmak istiyordu. Suriye'ye gitti, yürüyüş mesafesi olarak iki günlük mesafede Borrea'da (Azazion) kalede kamp kurdu ve neler olacağını görmek için bekledi. Orada kamp kurmuş iken Ekskubitorların⁶² subayı olan Patrik Leo Khoirosphaktes'i ve onun askeri birliğini Arapların muhtemelen hücum edip etmeyeceğini görmeye ve ordugâhı nereye hareket ettirmek daha avantajlı olur diye dışarı gönderdi. Fakat ovayı korumakta ve beklemede olan Araplar şanslarını değerlendirdiler. Onlar aniden hücumla geçtiler. Leo'nun birliğini dağıtarak Leo'yu esir aldılar.⁶³ Onlar öyle cesur ve gözü karaydılar ki, Romalıların yiyeceklerini ve yaşam için gerekli gereksinimlerini toplamalarını önlediler, Romalılara bundan daha kötü zararlar da verdiler. Onları sudan yoksun bıraktılar, binek hayvanları ve atları öyle susuzluk çekti ki, onlar açıkça tehlikelere maruz kaldılar ve esir alınarak katledildiler. Sonra Patrik Konstantin Delassenos saldırı kuvvetlerini geri püskürtmeye, cesur ve atak davranarak önemli birtakım şeyler başarması için gönderildi. O muharebeye giriştiği zaman Romalılarla beraber İmparator da karamsarlık içindeydi ve kargaşa içinde kaçıştılar. Büyük bozgun alanların içine geri döndüğünde o bütün ordugâhı dehşet içinde sıkıntıya soktu. Artık herkes kendi

⁶¹ Gönülünde askeri şöhrete de yer veren İmparator, doğuda ve batıda barbarlara karşı savaşa hazırlandı. Batıdaki barbarlara karşı başarı kazanmak kolay görünüyordu, ama büyük bir zafer olmayacaktı. Hâlbuki doğudaki düşmanlara yapılacak bir saldırının kendine şöhret kazandıracağını düşündü". *Mikhail Psellos'un Khronographia'sı*, s. 33.

⁶² İmparatorluk muhafızlarından seçilen bir birliktir.

⁶³ *Mikhail Psellos'un Khronographia'sı*, s. 34-35.

canının derdine düştüğünden savaş diye bir şey kalmadı. Bir konsey oluşturuldu. Konsey ordugâhın bozulmasına ve şafak vakti Antakya'ya geri dönülmesine karar verdi (1030).⁶⁴ 6538'de on beş yıllık dönemin on üçünde Ağustos'un ikisinde planlandığı gibi bütün kapılar açıldı ve Antakya'ya yola çıktılar. Onların birazı dizanteriye yakalandı, birazı da şiddetli susuzlukla bitkin düştü ve kamptan çıkarken Arapların saldırısına uğradılar, Romalıların hiçbir şekilde bu saldırıya karşı koymaya güçleri kalmadığından burada büyük bir bozgun aldılar. Onların bazıları arkadaşlarının ayakları altında çiğnendi ve öldü diğerleri de esir alındı.⁶⁵ Yine de şaşırtıcı bir şey oldu. Ne komutanlar arasında ne de (cesaretiyle anılanlar) askerler arasında orada kimsenin tehlikelere karşı koymaya cesareti yoktu ve onların hepsi utanç içinde kaçtılar. Nasıl olduysa orada İmparatorluğun yatak odası hizmetlilerinden bir harem ağası eşyalarının ve uşaklarının kaçırıldığını gördü ve kendisini tutamadı, atını bir o yöne bir bu yöne çevirdi ve son süratle Sarazenlere saldırdı. Yayını gerdi ve onlardan birini yere devirdi. Kendine ait olan ne varsa aldı ve sevinçle geri döndü. Askeriyeden tecrübeli değildi, fakat parayı çok sevdiğinden bu acınası hadım kendi hayatını tehlikeye attı. Paranın sevgisi hayatının tehlikede olduğu düşüncesini uzaklaştırdı. İmparator neredeyse ele geçirilecekti ki Antakya'ya sığındı. İmparatorluk korumaları (Hetaireiailer) İmparatorluğu cesurca savundular. Böylelikle hem kendilerini hem de İmparatoru kurtardılar.

6. Georgios Maniakes bu zamanda (10 Ağustos 1030) Teleukh (themalarının) (Antakya'nın kuzeydoğusu) komutanıydı. Hızla gelen sekiz yüz Arap bozguna uğrattığında gururu okşanmıştı ve bu şehirde İmparatorla⁶⁶ beraber berbat edilen Roma ordusunu derhal teslim olması emredildi; onun açıkça tehlikelere

⁶⁴ *Mikhail Psellos'un Khronographia'sı*, s. 33.

⁶⁵ Araplar 20.000 kişiyi öldürdüler. *Urfa'lı Mateos Vekaynamesi ve Papaz Grigor'un Zeyli*, s. 52.

⁶⁶ İmparatoru on dört gün sonra Gruis (Halep'in kuzeyinde bulunan dağın içinde Ravenan kalesinin yakınında) şehrinden bir adamın, ölüm derecesinde donmuş bir halde ağaçların arasında bulduğunu, evine götürüp tedavi ettiğini ve birkaç gün sonra bazı adamlarla uğurladığına dair rivayetler vardır. *Urfa'lı Mateos Vekaynamesi ve Papaz Grigor'un Zeyli*, s. 52; *Mikhail Psellos'un Khronographia'sı*, s. 36. Ayrıca Abu'l-Farac Tarihi'nden öğrendiğimiz bilgilere göre; Romanus Romalıların Halep'te kırılmış olduklarını haber alarak 100.000'den fazla mevcutlu kuvvetli bir ordu toplayarak Antakya'ya gelmiş ve Halep'e yürümüştür. Ancak bu yürüyüş istediği şekilde olmamış ve daha savaş başlamadan aldığı bilgilerden korkarak Antakya'ya çekilmek mecburiyetinde kalmıştır. Arap askerleri ise yetişerek Bizans askerlerinin elinde ne varsa alarak onları ortada bırakmıştır. Ebu'l-Farac, *Ebu'l Farac Tarihi I*, s. 288.

kendini teslim etmemesi gerekiyordu. Gün doğar doğmaz derhal o yanındakilerle onu kuşatacak ve acımasızca yok edecekti. Georgios onların uyarılarını kabul etmiş ve söylenenleri yapıyormuş gibi davranıyordu. O bolca yiyecek ve içeceği askerlere göndererek şafak vaktine kadar dinlenmelerini, Teleukhlu Arap yöneticilerle beraber kendi ve Romalıların bütün paralarını teslim alacaklarını söyledi. Ertesi gün her şeyi teslim alma ümidiyle ilerledi, söz ve eylemleriyle düşmanı kandırdı, onlar kendilerini sarhoş olana kadar içkiye verdiler ve geceyi ihmal ve dikkatsizlikle geçirdiler. Gece yarısı iyice sarhoş olduklarında dünyadan habersiz ve dikkatsizce uyudular. Georgios onlara hücum ederek hepsini kılıçtan geçirdi. O yüklü bir şekilde iki yüz seksen deve ile Romalıların her türlü mallarını ele geçirdi. Onların burunlarını ve kulaklarını kesti ve bu ölenleri İmparatorun bulunduğu Kapadokya'ya gönderdi (Sonra birliğiyle Phokas'ın topraklarına vardı ve orada kaldı.). Bu başarılarından dolayı İmparator onu Aşağı Media'nın Katepanı olarak atadı.⁶⁷

7. Suriye'den ayrıldı. Onun kayınpederi Konstantin'e hizmet eden Symeon'u Beyler Beyi ve Mistheialı Niketas'ı Antiokh Valiliğine atadı. Onları görevler verdi; Mousaraph tarafından inşa edilen büyük kalenin (Menikos isimli) gücünü test etmek ve Suriye onun saldırılarından rahatlayabilecek mi diye bilmek istiyordu. Ancak onlar öyle tecrübesiz ve amatörce bir yolla saldırıyı üstlendiler ki Mousaraph geceye doğru kaleden çıktı ve kuşatma araçlarını yaktı ve onları utanç içinde uzağa kovdu. İmparator bunları duyduğu zaman tahammül edemeyerek öfkelenildi ve en güvendiği papazlardan birini Suriye'ye gönderdi, Romalı ve Romalı olmayanlardan oluşan Büyük Hetaireiarkh'ı da onun emrine tayin etti. Ona Tripolis (Lübnan) Emir'i Pinzarakh ile irtibat kurmasını, Arap mal mülkünü tahrip edip zarar vermek üzere ona katılması emrini verdi. Pinzarakh'ın Mısır'lı Amermoumnes'e bağlılığından vazgeçtiği görülüyordu, çünkü birtakım hakaretler yüzünden Mısırlı Amermoumnes ile savaştı. Mısırlı, silahlı kuvvetlerin amirini yeterli miktarda asker ile Pinzarakh'ı bastırmaya gönderdi. Pinzarakh, Mısır'a yalnız başına karşı koyamayacağını anladığında müttefik aradı ve Roma İmparatorluğu'na başvurdu.

⁶⁷ Katepan askeri bir birimin komutanı iken X. Yüzyılda önemli bölgelerin yöneticisi anlamını karşılamıştır. Media bir süreliğine iki şekilde düzenlenmiştir. Yukarı Media, Van Gölü ile bağlıdır ve bu bölgenin bütünü Vaspuragan Katepanlığı olarak tanımlanır. Aşağı Media Maiakes'in birkaç yıllığına gönderilmesiyle Samosata'nın (Samsat) ötesindeki şehirlerin temasıyla birlikte kullanılmış olabilir. Alexander Kazhdan, "Katepanate" *ODB*, Vol. 1, s. 1115.

Romanus onun talebini reddetmedi; Theoktistos ile hayli büyük orduyla bölge sahibini Pinzarakh ile müttefikler temin etmesini ve yolu üzerindeki Menikos'un kalesine saldırmasını emrediyordu. O Pinzarakh ile bağlantı kurdu ve görevine başladı. Mısır Başkomutanı Tousber aniden yapılan saldırılara şaşırıp kaldı. Ordunun büyüklüğü karşısında öyle şaşırıldı ki eve geri döndü. O, Menikos'u bıraktı ve kaçtı, fakat Tripolis çevresinde yakalanıp öldürüldü. Theoktistos'un adamları Menikos'un kalesiyle (onlara Mausaraph'ın yeğeni tarafından teslim edildi) ve diğer yüksek ve dik bir kayanın üzerinde bulunan Argyrokastron kalesiyle meşguldü. O zaman böylelikle konu halledilmiş oldu. Theoktistos Pinzarakh'ın oğlu Alakh ile İmparator tarafından Patrik unvanıyla onurlandırıldı ve başkente geri döndü. Pinzarakh Mistheialı Niketas'ın eşliğinde geldi ve daha sonra Antakya Valisi olarak hizmet verdi. İmparator Pinzarakh'ı büyük nezaketle karşıladı. Onu hediyelerle ödüllendirip yüreklendirdi ve sevinçli bir şekilde evine geri gönderdi. Khoirosphaktes'i dahi fidye vererek esirlikten kurtardı ve onun evini geri verdi.

8. Daha önce anlattığımız gibi Protospatharius Orestes, İmparator II. Basil tarafından Sicilya'ya gönderilmişti. O savaşlarda tecrübesiz ve idare yeteneğinden yoksundu. Fırsatlarını değerlendiren Sicilyalı Sarazenler Roma üzerine sürpriz bir hücumla giriştiler (onlar zaten uygun olmayan yaşam koşullarından dolayı dizanteriye yakalanmışlardı) ve birçok kişiyi katlettiler. Bu utançtan sonra İmparator namını kurtarmak için Hellas (Çanakkale) ve Makedonya'dan savaş tecrübesine sahip güçlerini topladıktan sonra İtalya'ya gönderdi, fakat kayda değer bir şeyler yapılması zordu, çünkü komutan aptal ve işe yaramazdı. On beş yıllık dönemin on dördünde 6539'da Prousianos kendi iradesiyle keşiş olup özgür kalacak, annesi de Bukellarion bölgesindeki Mantineios Manastırı'ndan Thrakesian (Trakya) bölgesine gönderilecekti. Aynı zamanda Patrik Konstantin Diogenes kaleden serbest bırakıldı ve Stoudios Manastırı'na keşiş oldu. İmparator Romanus Triakontaphyllos'un arazisini satın aldı ve araziyi Kraliçemiz Tanrıça'ya adanmış bir manastıra dönüştürdü.⁶⁸ Hiçbir masraftan kaçınmadı fakat çalışanlar taş ve diğer inşaat malzemelerini taşımakla yükümlüken çok yıprandılar. O başkentteki Büyük Kilise'yi ve Blakhernae'deki Kilise'nin bütün kutsal tanrıçalarını gümüş ve altın ile

⁶⁸ İmparator dindar olarak namını yaymaya meraklı idi. Onun dini alanda yaptığı faaliyetler için bkz. *Mikhail Psellos'un Khronographia'sı*, s. 37-39.

kapladı. Blakhernae'deki kutsal yerleri restore esnasında asılı duran eski bir icon (resim) buldu ve onun tamir edilmesini emretti. Sıvaların üzerindeki gümüşün soyulduğunu gördüğünde tamamen sökülüp yenilemesini emretti. Bu eskimiş sıvalar kaldırıldığı zaman ahşap boyalı tablo halinde bir icon bulundu. Meryem Ana, Efendimiz ve Tanrımızı göğsüne doğru bastırmıştı. O zamandan (İmparator V Konstantin'den) Kopronoymos'a bu günlere kadar üç yüz yıl bozulmadan kaldı.

9. On beş yıllık dönemin on beşinci yılında 6540'da (1031) Eylül ayında Aleppo (Halep) Emir'inin oğlu Amr İmparator'a hediyelerle geldi nazikçe barış anlaşmasını yenilemeyi istedi ki daha önce olduğu gibi haraç ödeyeceğini söyledi. Athensli Protospatharius Theophylakt anlaşmayı onaylamaya gönderildi ve Aleppo halkı ile çeşitli anlaşmalar yaptı. Kutsal Haç'ın yükselmesinin ardından (14 Eylül) İmparatoriçe Zoe orada yapılabilecek başka bir şey kalmadığında kız kardeşi rahibe Theodora için onun lekeleyici davranışlarına son vermeye acele bir şekilde Petrion'a (İstanbul, Fener) geldi. İmparator Romanus yeğenini yüklü bir çeyizle Büyük Ermenistan'ın yöneticisiyle evlendirdi. Bu yıllarda İmparator sanki ikinci kez Suriye saldırıcağı gibi yaparak Mesenak'a yürüdü. İmparator oradayken İmparatoriçe Zoe'ye Theophanes (piskopos) aracılığıyla, Konstantin Diogenes İmparatoriçenin kız kardeşi Theodora ile Illyricum'a (İllirya) kaçma planları yaptı ve bundan da büyük şehrli Dyrrakhium (Draç) ve Peritheorion'lu piskoposun bilgisi olduğu haberi verildi. Piskoposlar ve Diogenes hemen götürüldü; Konstantin Blakhernae'i sarayında sorguya çekilirken İoannes tarafından (o erkek kardeşi Mikhael İmparator olduğunda Orphanotrophos olacak) surlardan aşağı atıldı boynu kırılarak öldü ve intihar edenlerin arasına gömüldü. Piskoposlar Mesenak'a İmparatora götürüldü ve orada serbest bırakıldılar.

10. (1032) 28 Temmuz Cuma gece saat iki sularında kuzeyden güneye bütün dünyayı aydınlatan bir yıldız kaydı ve kısa zaman sonra Roma İmparatorluğu'nu etkileyen felaket haberleri ulaştı; Araplar Mezopotamya'nın kuzeydoğusundaki Melitene'yi (Malatya) tahrip ediyor, Peçenekler Danube'den geçiyor⁶⁹ ve Mysia'ya (Güney Marmara) zarar veriyor, Sarazenler Balkanların

⁶⁹ 900'lü yıllarda Peçenekler Don'dan Nehri'nden Tuna'ya kadar olan toprakları işgal etmişlerdi. Yani 1036'dan çok önceleri Tuna sınırında görünmüşlerdir. Yukarıda bahsettiğimiz gibi onlar Konstantin

kıyısında Korfu'yu ateşe veriyordu. Genellikle onların birçoğu sağ salim eve döndüler, fakat Sarazenler Ragusa (Sicilya'da bir şehir) vatandaşlarının ve Naupoli Komutanı Patrik Nikephorus Karatenos'un elinde çok kötü durumdaydılar. Bu Komutan onlara askeri güçle karşı koydu ve onların birçok gemisini ele geçirdi. Sağ kalanlar ellerindeki Roma askerlerini öldürdüler, fakat Sicilya'nın yüksek dalgaları üzerinde gemi kazası oldu ve onlar eve dönerken öldüler.

11. Bu yıl (1032) Kappadokia (Kapadokya), Paphlogonia (Orta Karadeniz Bölgesi), Armeniak (Amasya, Tokat) ve Honoriada kıtlık ve vebayla sarsıldı. Durum o kadar kötüydü ki, birçok insan anavatanlarını yaşam için başka bir yer bulmak üzere terk etti. İmparator Mesenak'dan başkente dönerken göçün sebebinden habersiz onlarla karşılaştı ve onları para ve yaşam için gerekli şeyleri sağlama sözü vererek eve dönmeye zorladı. Ve Ankyra (Ankara) Kilise'sini yöneten Mikhael kıtlık ve veba kurbanlarına hayatta kalmalarını sağlamak için hiçbir şeyden kaçınmayarak insanca bir şeyler başarmış oldu.

12. 6540'da (1032) Ağustos'un on üçünde Pazar günü gecenin ilk saatlerinde orada şiddetli bir deprem oldu. İmparator başkente geldi ve onun önceki eşi Helen ölmüştü. Helen adına birçok hayır yaptı. O sene Şubatın yirmisinde şiddetli gürültüyle kuzeyden güneye doğru bir yıldız kaydı ve Martın on beşine (1032) kadar gökyüzü üzerinde bir yay var gibi görüldü. Martın on altısında saat üçte büyük bir deprem oldu.

13. Bu zamanda orası Afrikalı Sarazenler tarafından işgal edildi; yüz gemi ve on bin askerle orayı işgal ederek adalara ve kıyılara çok fazla zarar verdiler. Nikephorus Karatenos onların bir kısmıyla savaşmaya başladı ve onları alt ederek yüz kadar Sarazenliyi mahkûm ederek İmparatora gönderdi. Ve bu yıl içinde Godelos Maniakes'in oğlu Protospatharius Georgios Maniakes Euphrates şehirlerinin komutanı ve Samosata'da (Adıyaman'ın güneydoğusunda) ikamet etmekteydi ve Georgios Maniakes Edessa'nın (Şanlıurfa) içindeki Osrene şehrini almaya kalkıştı. Bu şehir Türk tarafından yönetilmekteydi, şehir ona Miepherkeim/ Martyropolis (Diyarbakır, Silvan) Emir'i tarafından rüşvet ve hediyelerle, şeref

---

döneminde 1025'te Bizans'a akınlara başlamışlardı. A. Nimet Kurat, *IV- XVIII. Yüzyıllarda Karadeniz Kuzeyindeki Türk Kavimleri ve Devletleri*, s. 47-49.

sözleriyle kandırılarak verilmişti ve o gece yarısı şehri Maniakes'e teslim etti (1031-1032).⁷⁰ Maniakes ağır kuvvetlendirilmiş üç kuleyi güvenliğe aldı. Dışarıdan yardıma gelen kuvvetleri güçlü bir şekilde püskürttü. Miepherkeim Emiri Apomerbanes bu yenilgiyi işittiği zaman derhal büyük bir orduyla geldi ve kuleleri kuşattı. Fakat Georgios cesurca ona karşı koydu. Emir kaybederek geri püskürtüldü ve ne yapacağını bilemedi. O bu şehirdeki en güzel binalarla beraber Büyük Kilise'yi dahi harabeye çevirdi, en iyi eşyaları deveye yükledi ve geri kalanları ateşe verdi Martyropolis'e geri döndü. Maniakes şehrin merkezinde yüksek bir tepede bulunan kaleyi, şehir dışından askeri güçleri çağırarak ele geçirdi ve şehirdeki hâkimiyetini sağlamlaştırdı. Abgar'a gönderilmiş Efendimiz ve Hz. İsa'nın yazdığı mektubu bulunca İmparatora Bizans'a gönderdi.

14. Mısır Aziz'i (Halife) delinin biriydi ve Hıristiyanlara karşı kötü bir tutumu vardı. O Jerusalam'da (Kudüs) Efendimiz ve Hz. İsa'nın Kilisesi'ni yerle bir etti, daha sonra çok kötü hastalıklarla öldü. Onun oğlu (köle bir Romalı kadından doğan) isteyenlerin kiliseyi yeniden inşa etmesine izin verdi. İmparator yeniden yapılması için ihtiyaç malzemelerini (kaynak) göndermeyi hızlandırdı. Fakat bu iş onun ölümüyle kesintiye uğradı halefi Mikhael⁷¹ bu görevi tamamladı.

15. İmparatorun kız kardeşinin kocası Konstantin tarafından kör edilen Komutan Basil Sklerus, dengesiz ve akılsızdı. Buna rağmen komutan olarak Romanus'tan birçok menfaat sağladı ve Romanus'a karşı plan yapmaya başladı, fakat planı gün yüzüne çıkınca o karısı ile şehirden kovuldu.

16. Maniakes, Edessa'dan yıllık 50 pound vergi gönderdi. Tripolis (Lübnan) Emir'i Pinzarakh Mısırlılar tarafından baskı gördü kaçtı ve başkente geldi; İmparator onu hayli fazla asker eşliğinde Muhafız Theoktistos tarafından Suriye'ye geri gönderdi. Ayrıca Mısır'a Abyduşlu Protospatharius Tekneas (komutasında)⁷² ile bir donanma gönderdi. Donanma Nile (Nil) ağzında ve Aleksandria'ya (Mısır, İskenderiye) ne kadar zarar verebilirse verecekti. O doğrudan oraya yola çıktı ve

⁷⁰ Ayrıntılı bilgi için bkz. *Urfalı Mateos Vekaynamesi ve Papaz Grigor'un Zeyli*, s. 53-54.

⁷¹ Aslında Konstantin Monomakhos. John Skylitzes, *A Synopsis of Byzantine History 811-1057*, s. 366.

⁷² Bu sefer 1033 baharında gerçekleşmiş olabilir. John Skylitzes, *A Synopsis of Byzantine History 811-1057*, s. 366.

Aleksadria'ya doğru devam etti. Büyük bir nakliye gemisini ele geçirdi, çalınmış eşyalara büyük bir anlayışla el koydu ve sağ salim eve döndü. Sarazenli Alim, Pekrin (Van Gölü'nün doğusunda) adındaki büyük kaleyi, Roma İmparatorluğundan Patrik unvanı ve diğer hediyelerle ödüllendirilmeyi umut ederek teslim etti. O oğlu aracılığıyla İmparatorla irtibat kurdu. Kale Bulgar Patrik Nikolas Khryselios tarafından teslim alındı. Sarazen'in oğlu Bizans'a geldi. İmparator'un hastalığından dolayı kimse onunla ilgilenmedi ve öfkeyle geri döndü kaleyi geri alma konusunda babasını ikna etti. (Alim) yerel Perslerle gizli anlaşmalar yaparak sürpriz bir gece taarruzuyla kaleyi geri aldı, Kyryselios'un ihmalliği ve dikkatsizliği sebebiyle altı bin Romalı asker öldürüldü. Fakat çok zaman geçmeden Patrik Niketas Peganites orayı yönetmeye gönderilmişti. O Ruslar ve kalan Romalı askerlerle kuşatmayı devam ettirdi, neticede taarruzla kaleyi aldı, Alim ve oğlu öldürüldü. Abasisgialı Georgios'un eşi Alan (Karadeniz'in doğusunda Kafkas Dağlarının olduğu bölgede yaşayan halk) ırkıdan⁷³ Alde⁷⁴ İmparatora geldi ve iyi korunan Anakouphia (Gürcistan'da Trakhis kalesi) kalesini ona teslim etti. İmparator da onun oğlunu şereflendirdi. Karantenos ganimetler arayan Sarazenlere karşı birtakım zaferler elde etti. O tutsak alınan altı yüz kişiyi İmparator'a gönderdi.

17. 6547'de Şubatın on yedisinde orada şiddetli bir deprem oldu ve Suriye şehirleri harap oldu. Orestes görevden alındı onun yerine İtalya'daki piyadelerin sorumluluğuna Leo Opos görevlendirilirken İmparator Basil'in yatak odası görevlilerinden birisi filonun komutasına getirildi. Bir süredir doğu bölgesi tamamen çekirgeyle talan olmuştu. Bu olay halkın çocuklarını satıp Thrake (Trakya) bölgesine taşınmasına sebep oldu. İmparator onların hepsine üç parça altın verdi ve eve dönmeleri için düzenlemeler yaptı. Çekirgeler kuvvetli rüzgârla Hellespont'da (Çanakkale Boğazı) açık denize dökülerek öldüler, kıyıya sürüklendiler ve kumsalın toprağını kapladılar. İmparator şehrin içinde kırılan su borularını ve ayrıca sarnıçları yeniledi. Depremde hasar gören kimsesizler evini ve cüzamlılar (bir tür ellerde çıkan yara hastalığı) evini tamir ettirdi. Kısaca bütün hayır işleri onun ilgi alanıydı. Fakat

⁷³ Daha fazla bilgi için bkz. John W Birkenmeier, *The Devolepment of the Comnenian Army 1081-1180*, Leiden-Boston, Köln, 2002, s. 240.

⁷⁴ Bu prenses Alan Kralı'nın kızıdır. John Skylitzes, *A Synopsis of Byzantine History 811-1057*, s. 367.

kronik hastalığa yakalanmıştı, saç ve sakalları döküldü⁷⁵ ve daha sonra Orphanotrophos olacak İoannes tarafından zehirlendiği söylendi. İoannes, Romanus daha tahta oturmadan evvel ona hizmet etmişti ve Romanus tahta geçtiğinde çok güçlü bir konumdaydı. İoannes'in erkek kardeşleri Mikhael, Niketas, Konstantin ve Georgios idi. İoannes, Konstantin ve Georgios doğal olarak hadımdılar ve meslekleri gereği alçaktılar. Niketas'ın ise erkeklik organı hadım edilmemişti ve tüyü terlemeye başlamıştı, fakat Mikhael çoktan ergenliğe ermişti ve yüzüne bakılabilir bir erkekti. Onların ikisi de sarraflık yapıyor ve akçeleri kırıyorlardı. İoannes sayesinde İmparator onun bütün ailesini tanıyordu. Onların gelecekteki iktidar sahibi olmalarını kader belirledi ve kader sayesinde etkilerini sürekli arttırdılar. Mikhael İmparator tarafından Patheon valiliğine atanırken diğerleri de çeşitli görevlere atanmışlardı. İmparatoriçe delicesine ve günahkârcasına bu adamla aşk yaşıyordu. Onunla gizli gizli buluşup tehlikeli ilişkilere giriyordu. İşte bu nedenle zehrin ağır etkisiyle eriyip gittiği ve İmparatoriçenin uygun zaman geldiğinde şüphe oluşturmada başından attığı ve Mikhael'i İmparatorluk tahtına yükseltebilsin diye bu fırsatları değerlendirdiği söylenir.⁷⁶ (Daha önce söylediğimiz gibi) hızla öldürecek bir zehir değil, yavaş yavaş ve ağır ölüm getiren zehirle⁷⁷ zehirlenerek berbat ve acı veren hayatını geride bırakmıştı. 6542 (1032) yılı on bir Nisana kadar yaşadı. Kutsal Hafta'da (Paskalya'dan önceki hafta "Kutsal Hafta" olarak adlandırılır.) Perşembe günü Roma senatörlerine ücretleri dağıtıldıktan sonra Romanus Büyük Sarayın hamamında yıkanmak istediğini belirtti. Hamama gitti, yüzme havuzu içinde Mikhael'in yandaşları tarafından saltanatının beşinci yılı altıncı ayından sonra acımasızca boğuldu. Ve onlar her gece Saviour'un (Kurtarıcımızın) acı acı şarkılarını söylerken Patrik Aleksios, İmparator Romanus tarafından saraya gelmeye davet edildi. Saraya geldiğinde de İmparator Romanus'u ölü buldu. Khrysotriklinos'un (ana resepsiyon ve tören salonu) her yerini süsledi, tahta oturan Zoe Mikhael'i getirdi ve Patrikten kendisini evlendirmesini istedi. Aleksios bunu duyunca hayretler içinde

⁷⁵ İmparator aniden yere düşer, göz kapakları kapanır, başını çarpar havale geçirir ve öfkeyle bağırır çağırırdı. Psellos İmparator'un hastalığıyla ilgili geniş bilgi vermiştir. *Mikhail Psellos'un Khronographia'sı*, s. 42-43.

⁷⁶ Bu konuda önceleri gizli gizli daha sonra alenen tahta oturtulmak için Mikhael'e geçilen iltimaslar için bkz. *Mikhail Psellos'un Khronographia'sı*, s. 40-42 ve George Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*, s. 299-300.

⁷⁷ *Urfalı Mateos Vekaynamesi ve Papaz Grigor'un Zeyli*, s. 58. Bu zehir Hellaborein adlı bir bitkiden yapılır ve felce, ishale, kusmaya ve sancılara sebep olur. *Mikhail Psellos'un Khronographia'sı*, s. 43

kaldı ve nutku tutuldu, bu emre uyup uymamakta tereddüt etti. Fakat İoannes Zoe ile bu Patriğe ve diğer papazlara onları bu dini göreve ikna etmek için elli poundluk altın verdi.

PAPHLOGONYALI IV. MİKHAEL (1034-1041)

1. İmparator bizim tanımladığımız yolla öldürüldükten sonra yakın zamanda kendisinin inşa ettirdiği Peribleptos Manastırına aynı gün (Kutsal Cuma) defnedildi (12 Nisan 1034).⁷⁸

2. Zoe Mikhael'i tahta çıkardığında koca ve imparatorun daha çok köle ve hizmetkâra sahip olacağını söylüyordu. O babasının hadımlarını çoktan saraya almıştı ve devlet işleriyle daha yakından ilgileniyordu. Fakat her şey onun, İsteddiği gibi olmadı ve daha farklı şekilde gelişti. İmparatorun erkek kardeşi İoannes, göze çarpan bir eylem adamıydı. O bu saraya ayak bastığında Romanus onun gözleri önünde ibret olduğundan kardeşinin güvenliği için endişe ediyordu. İmparatoriçenin hadımlarını saraydan kovdu. Zoe'nin hizmetine en sadık hizmetkârlarından kadın ve muhafızlar atadı.⁷⁹ Sarayda Mikhael'in izni olmadan büyük ya da küçük hiç bir şey yapamayacaktı. Zoe kocası izin vermedikçe ne yürüyüşe çıkacak ne de hamamları ziyaret edebilecekti, Zoe'yi eğlencelerden de mahrum etti. Mikhael saraydaki durumu ve her şeyi hallettikten sonra dünya geneline mektuplar göndererek Romanus'a karşı fanilik borcunu ödediğini, bir de Romanus daha sağken İmparator ilan edildiğini ve hali hazırda İmparatoriçeyle evlendiğini duyurdu. Ayrıca herkes onu isteyerek kabul etti ve yeni İmparatoru övgüyle alkışladılar, yalnız Patrik Konstantin Dalassenos aynı fikirde değildi. O malikânesinde kalıyordu, bu haberleri

⁷⁸ *Mikhail Psellos'un Khronographia'sı*, s. 48; George Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*, s. 300'de Romanus'un ölüm tarihini 11 Nisan 1034 olarak kaydedilmiştir.

⁷⁹ Zoe'ye sadık kadın hizmetkârları uzaklaştırıp yerine kendi ailesinden olanları yerleştirdi. *Mikhail Psellos'un Khronographia'sı*, s. 53.

itiraz etmeden kabul etmesi mümkün değildi. Dalassenos, neden asil ve tanınmış ailelerden bir adam değil de haktan üç kuruşluk biri İmparator ilan edildi, söylentilerini de işitince sabrı tükendi. İoannes bunları duyduğunda (şaşırtıcı değildi) endişe duydu ve korktu, bu adamı nasıl ağıma düşürebilirim, sorularını önemsemi ve dikkatini buna verdi. Ergodotes isimli bir harem ağasını, özellikle bu adamla anlaşmaları bozmaya ve onu İmparatora getirme gibi görevler için gönderdi. Ergodotes Dalassenos'a giderken İoannes, senato üyeleri ve halktan kimseleri ayarlamıştı, avantaj elde ederek senatörler tarafından generallik rütbesi elde ederken haklıda hediyelerle kandırdı. Böylece İmparatorluk kullarını birleştirdi. Fakat başlangıçtan beri açıkça görüldüğü üzere onun Tanrı'yı memnun etmediği belliydi. Easter Day'da (Paskalya Günü) saat on birde dayanılmaz bir dolu fırtınası oldu, öyle şiddetliydi ki sadece ağaçları kırmadı (meyve veren vermeyen her türlü ağacı kırdı), bundan başka evler ve kiliseler çöktü, ekinler ve bağlar toprağın yüzeyine çıktı. Bu nedenle bu zamanda orada her türlü üründe büyük bir kıtlık yaşandı. Orada Paskalya'dan sonraki Pazar gecesi saat üçte bir yıldız kaydı, bu yıldız parlaklığıyla karanlıkta diğer yıldızları gölgede bıraktı ve doğan bir güneş gibi görünüyordu. İmparatoru şeytan ele geçirdi; yakın arkadaşları ona süslü sözler söylediler, o deli hastalığı sebebiyle bağıırıyordu⁸⁰ ve bu hastalığı ömrünün sonuna kadar çekti. Doktorlar ya da dinsel tedaviler hastalığa fayda etmedi, ağır bir acı ve ıstırap çekti.

3. Ergodotes Dalassenos'a geldiğinde onun anlaşması ve yeminlerine güvenmediğini bu yüzden İmparatorluğa (hadım) gelmeyeceğini bildirdi. Ergodotes en güvendiği hizmetlilerinden birini gönderdi, talepleri oldu hatta o, zararsız bazı girişimlerine izin verilirse geleceğini bildirdi. Paphlogonia'dan bir hadım Konstantin Phagitzes İmparator'un yanındaydı ve kutsal anlamı olan hakiki Haç Ağacını (kurtarıcının yüzü), Tanrımız ve Kurtarıcımız Hz. İsa'nın kendi eliyle Abgar'a yazdığı mektuplarını ve çok Kutsal Tanrıça'nın heykelini Dalassenos'a gönderdi. O geldiğinde Konstantin ile anlaşmaları yenileyerek Bizans'a doğru yol aldı. İmparator onu samimice karşıladı ve genel valilik şerefine yükseltti,⁸¹ çok bol ve büyük

⁸⁰ Mikhael epilepsi nöbetleri geçirmektedir. John Skylitzes, *A Synopsis of Byzantine History 811-1057*, s. 371.

⁸¹ Patriklikten daha aşağı bir rütbe verildi. John Skylitzes, *A Synopsis of Byzantine History 811-1057*, s. 372.

hediyeler verdi, artık özgürlüğün tadını çıkaracaktı ve ikamet işlerinde bir engel yoktu. Kyrus içinde kenar mahalle malikânesinde yaşayacaktı.

4. Ayrıca bu yılda yerleşim yerlerinde önemli bir şey fark edildi. Orada bazı Varangianlar (özel bir birlik adı)⁸² kış mevsiminde Thrakeasian içlerine dağıldılar. Onlardan biri bir kadının iffetini test etmek için boş bir arazide onu ilişkiye zorladı. Adam başarısız olduğunu anlayınca da şiddete başvurdu, fakat kadın Pers türü savunmaya karşı geldi ve bu zalimin kalbine vurdu, onu öldürdüğünde bu kadın çevrede başarılı olarak kabul edildi. Varangianlar bir meclis oluşturarak kadına taç giydirdiler, saldırganın bütün mallarını kadına sundular ve bu suikastçı suikast kanunlarına uygun olarak gömülmeden bir kenara atıldı.

Çekirge sürüleri Hellespont'a akın ettiler (daha önce söylemiştik) ve sahil kumları üzerinde telef oldular, şimdi hızlı bir şekilde tekrar toparlandılar ve Hellespont bölgesinin sahillerini kapladılar. Tam üç yıl Thrakesian (Trakya) topraklarını harap ettiler. Pergamon (Bergama) içinde onlar ortaya çıktılar ve telef oldular. Bu durum bir ön görü olarak piskoposun hizmetçilerinden bir hadım beyaz kıyafetler içinde göz alıcı bir parlaklıkla görüldü ve (bu görüntü) önce yatık duran üç çuvaldan ilkini, daha sonra ikinciyi ve daha sonra üçüncüyü açıp boşaltmasını emretti. İlk çuvaldan zehirli yılanlar ve akrepler; ikinci çuvaldan kurbağalar ve zehirli engerekler, boynuzlu hayvanları ve diğer yaratıklar çıktı; üçüncü çuvaldan hamam böceği, sivrisinek, yaban arısı ve diğer iğneliler çıktı. Adam ayakta kalakaldı ve bu parlak görüntü yaklaşarak ona "bunlar senin üzerine gelecekler, çünkü sen Tanrı'nın emirlerine karşı geldin ve İmparator Romanus'un naşına saygısızlık ettin dedi." Bunlar şimdiye kadar elde edilenlerdir.

5. İmparator Mikhael şeytan tarafından hastalığa tutuldu ve bu yüzden çok uyuşuk ve devlet işlerini üstlenmekte de çok tembeldi yalnızca İmparator adını

⁸² İmparatorluk ordusunda hizmet gören ücretli yabancı askerlere verilen ad. Bizanslı yazarlar bunlar için başlangıçta Tauroskythai, Rhos, Rhosi tabirlerini kullanmışlarsa da, daha sonra bunları "varangoi" olarak adlandırmışlardır. İskandinavya ve Rusya'dan gelen, ellerinde dikenli mızrak, kılıç ve kalkan taşıyan bu ücretli askerler ilk defa III. Mikhael (847-867) devrinde orduda ayrı birlikler halinde ve deniz kuvvetlerinde kullanılmışlardır. II. Basil zamanında ilk defa muhafız alayını oluşturdular. Kinnamos İoannes, *İoannes Kinnamos'un Historia'sı* (1118-1176), haz. Işın Demirkent, TTK., Ankara 2001, s. 205.

taşıyordu, fakat her iki sivil ve askeri meselelerde mesuliyet İoannis'e⁸³ aitti. O derhal erkek kardeşi Niketas'ı Antiokh Duk'ü olarak atadı, fakat Antakya'ya vardığında Antakyalılar onun şehre girmesine izin vermediler. Çünkü az bir zaman önce Salibas⁸⁴ isimli bir vergi memuru orada vergileri toplamak için görevlendirildi, fakat talepleri artınca halk onu öldürdü. Antakyalılar bu acımasızca cezalandırma cinayetinden dolayı acı çekebiliriz diye korktular, bu yüzden Niketas'ı şehre almadılar. Niketas suçlulara genel af vereceğini aksi bir durum olmayacağını, Salibas'ın cinayetinin onlara borç yapılacağına dair söz verdiği zaman halk onun şehre girmesine izin verdi. Şehrin hâkimiyetini alır almaz verdiği sözlere aldırış etmedi ve yüz kişiyi kazığa oturtarak veya başlarını keserek öldürdü. Soylu olarak tanınan (ki bunların en tanınmışsı Patrik Elipidos idi), çok zengin on bir kişiyi hapishaneye attı ve onları esir olarak Bizans'a gönderdi. Niketas kardeşi İoannes'e bir mektup yazdı ki bu mektupta Salibas'ın cinayetinin şehre girmesini engellendiğinden değil de Dalassenos'a temayül edildiğinden yapıldığını bildirdi. Bu İoannes'in Dalassenos'a olan nefretinin içten içe alevlenmesine ve nefretinin ortaya çıkmasına neden oldu. İoannes onu derhal başkente çağırdı ve on beş yıllık dönemde Ağustos'un ikisinde Plate (Yassı Ada) adasına sürdü (3 Ağustos 1034). Ayrıca onun damadı Konstantin Doukas'ı kaleye attı. Çünkü o haksızlıkları protesto etti. Zorbalıkla getirildi ve Tanrı onun yaptıklarına şahit bağırımlarıyla hapse atıldı. Asia Minor'un (Küçük Asya'nın) diğer üç soylu adamı Goudeles, Baianos ve Probates da zarar gördü. Onların mallarına el konuldu ve bu mallar İmparator'un erkek kardeşi Konstantin'e tahsis edildi. İmparator Konstantin'in hizmetçilerinden Protovestiarus Symon'u şehirden kovdu çünkü onun yaptıklarına, halka verdiği sözleri tutmamasına itiraz ediyordu. Olympus'a geldi, deneyimsiz berber tarafından saçları traş edildi ve din adamı olarak manastıra görevlendirildi.

6. Aynı yıllarda Jariusalem'da bir deprem oldu ve ciddi hasar oluştu. Birçok kişi evlerin ve kiliselerin çökmesi ve yeryüzünün kırk gün sallanmasıyla hayatını kaybetti. 6543 (1034) de Eylül ayı içinde doğuda bir ateş sütunu ortaya çıktı ve

⁸³ İoannes şahsına münhasır eşsiz bir adamdı. O çok içse eğlense bile İmparatorluğun işlerini hiç unutmazdı. Mali işlerin kontrol ve organizasyonu onun elindeydi. Sivil iradenin büyük kısmından da o sorumluydu. *Mikhail Psellos'un Khronographia'sı*, s. 55.

⁸⁴ Bu adam Arap olabilir. John Skylites, *Synopsis Historiarum 811-1057*, s. 373.

sütunun tepesi güneye doğru eğilmişti. O günlerde Sarazenler Myra'yı (Demre) ele geçirdiler, ayrıca Halep olarak da bilinen Borrea halkına İmparator Romanus tarafından arabulucu gönderildi, görünüşte ise Romanusun intikamını almaya gitmişti. İmparator Romanus'un eşinin amcası Sebastos Pankratios, Romalılar ile barışın (anlaşmayı) yok saydı, daha önce teslim ettiği bütün kaleleri ve müstahkem mevkileri geri aldı. Peçenekler Danube'den (Tuna) geçtiler ve Thesselonika'nın (Selanik) kuzey batısındaki Mysia'yı harap ettiler ve Afrikalıların gemileri Kylades'e (Yunaistan) büyük zarar verdi. Bu konuların hiç biri İoannes'i ilgilendirmiyordu, onun tek ve değişmez ilgisi Dalassenos'un üzerinde sıkı bir kontrol kurmak ve hazırladığı ağdan kaçmasını engellemekti. Böylece onu Plate'dan getirdi ve güvenli bir kaleye hapsetti, oraya gözcü olarak yüksek rütbeli nöbetçiler atadı. Patrik Georgios Maniakes Edessa'dan alınıp Vaspuragan olarak da bilinen Yukarı Media yöneticiliğine gönderilirken, Leo Lapendrenas da Edessa yöneticiliğine görevlendirildi. Orhanotrophos ağız ülseri hastalığına yakalandı ve hastalık bütün tıbbi tedavilere karşı koydu, büyük mucizeler sahibi Nikolas ona rüyasında göründü ve mümkün olduğunca hızlı bir şekilde Myra'ya gelmesini emretti, orada sağlığına kavuşabilecekti. Daha sonra söylenenleri yapmaya Myra'ya gitti. Büyük Kilise'ye çeşitli kokular ve diğer pahalı bağışlar yaptı. Ayrıca Myra şehrini de güçlü bir duvarla çevirdi,⁸⁵ tedavi oldu ve sağlıklı bir şekilde geri döndü.

7. Suriye'de Antiokh (Antakya) komutanı Niketas öldüğünde (İoannes'in) diğer erkek kardeşi Konstantin atandı, bahsetmiş olduğumuz gibi onun geride kalan halefi Protovestiarus olan Georgios Symon'da manastır hayatına girdi. İmparator Antakyalıları uzun hapisane cezasından salıverdi ve onun kız kardeşinin oğlu Mikhael'i Yüce Sezar rütbesine çıkardı. O ölümüne kadar İmparator Romanus'a karşı giriştiği suçun cezasını çekti. Yaptığı hayırlı işlerle; fakirlere sadaka dağıtıp, yeni manastırlar kurup buralara keşişler atayıp ve başka masumca işlerle Tanrı'nın gönlünü almaya çalıştı. Eğer o kötü eylemlerle gerçekleştirdiği imparatorluğu bırakıp günahları için tek başına ağlasaydı tamamen amacına ulaşabilirdi. Fakat bunları yapmadı ve Zoe ile candan yaşamaya devam etti ve İmparatorluk görevini kalbiyle

⁸⁵ Arap korsanlarından Demre'yi korumak için surlar yaptırdı. John Skylitzes, *A Synopsis of Byzantine History 811-1057*, s. 373.

benimsedi. Sözde hayır işlerini kamunun kasasından temin etti. Pişmanlık ve affedilmek için sanki Tanrı akılsız ve adaletsiz gibi affedilmeyi bekliyordu.

8. 6543'te (1035) on beş yıllık dönemin üçüncü yılında mayıs ayında (Sarazenler tarafından) Afrikalı ve Sicilyalılar Kyklades ve Thrake sahillerini geçtiler, neticede burayı korumaya gönderilen birlik tarafından bozguna uğratıldılar. Düşmandan beş yüz kişi imparatora sağ olarak getirildi; geri kalanların hepsi Adramyttium'dan (Balıkesir Edremit körfezi) Strobilos kıyısı⁸⁶ boyunca kazığa oturtuldu. İoannes, Georgios Probatas'ı temsilci olarak buranın Emiri ile barış görüşmeleri için Sicilya'ya gönderdi. Oraya gitti, öyle ustaca davrandı ki başarıyla başkente geri döndü, beraberinde Emir' in oğlunu da getirdi. O yıllarda Boukellarion'da bir deprem oldu ve depremde oluşan çatlaklar beş köyü içine aldı. İmparator Konstantin'in bir hadımı Proedros Nikeporus orada kalıyordu ve kıl payıyla kurtuldu. Bütün umutsuzluklara karşı tehlikeleri atlattığı zaman Stoudios Manastırına keşiş yapıldı.

9. Sicilya'nın yöneticisi Ahmed el-Akhal (Apolaphar Moukhoumet) imparator ile bir anlaşma yaptı ve Büyük Komutan unvanıyla şereflendirildi. Kardeşi Ebu Hafs (Apokhaps, Mokkhoumet) ona karşı ayaklanınca mağlup oldu ve yardım için İmparatora başvurdu. Longobardia'ya (Güney İtalya) askeri birlikle beraber Patrik Georgios Maniakes tam yetkili Komutan olarak gönderildi. İmparatorun kayın biraderi Patrik Stephan filoya komuta etmeye görevlendirildi. Afrika ve Sicilya'dakiler (Sarazenler) adalar ve kıyıları işgal edince Kibyrraeote'li (Burdur-Göhlhisar) gemi filosu kaptanı Konstantin Khage yerli filolarla beraber gönderildi, onlarla savaşa tutuştu ve onları ağır bir bozguna uğrattı. İmparatora beş yüz tutsak gönderdi ve kalanları boğdu. Hava dayanılmaz derecede soğuktu; Danube dondu ve Peçenekler karşıya geçerek Mysia içine ve Thrake'den Makedonia'ya kadar çok fazla zarar verdiler. Thrake bölgesi felaketlerden bir diğeri olan çekirge felaketiyle karşılaştı ve ekinler bundan zarar gördü.

⁸⁶ Trakya theması boyunca uzanan bütün kıyıda cesetler vardı. Kibyrraeote'li (Burdur-Göhlhisar) gemi filosu kaptanı Konstantin Khage tarafından yapılan bu sefer şaşkıncı görünmektedir. John Skylitzes, *A Synopsis of Byzantine History 811-1057*, s. 375.

10. On beş yıllık dönemin dördüncü yılında 6544'te (1036) Peçenekler Roma üzerine intikam almak ve her yeri yerle bir etme düşüncesiyle üç yere saldırdılar.⁸⁷ Onlar silah taşıyabilecek yaşta olan herkesi katlettiler ve esirlere çok kötü işkenceler yaptılar. Beş komutan İoannes Dermokoites, Barrdas Pitzes, Leo Khalkoutzes, Konsatantin Pterotos ve Mikhael Strabotrikhares canlı olarak ele geçirildiler. Rus yöneticileri Nesistlav Hierosthlay öldü, ayrıca onların bir akrabası olan Zinisthlay, Rusları yönetmeye seçildi.⁸⁸ İmparator Romanus'un ölümünden sonra Serbia (Sırbistan) Romalılara karşı baş kaldırdı, şimdi ise tekrar anlaşma yapıldı. Mısırlı Amermoumnes'i (Halife) olan Amr'ın (13 Haziran 1036) ölümü üzerine onun eşi (Hıristiyan) İmparatora barış görüşmeleri için oğluyla (Maad al Müstansir Billâh 1036-94) beraber bir heyet gönderdi. İmparator kadının girişimine cevap olarak otuz yıllık barış anlaşması yaptı. 6546'da on beş yıllık dönemin beşinci yılında Aralık ayının on sekizinde (1036) gece saat dörtte biri çok büyük ikisi küçük üç deprem oldu. (Daha önce söylediğimiz gibi) Patrik Georgios Maniakes Edessa'dan (Urfa) gönderildi ve orayı yönetmeye Lapendonos atanmıştı. Mezopotamya'da yaşayan Araplar diğer devletlerle anlaşma yaparak Edessa'ya yaklaştılar ve kuşattılar. Eğer İmparator'un erkek kardeşi Konstantin Antakya'dan gerekli yardımı yapmasaydı Edessa umutsuz bir şekilde teslim edilecekti.⁸⁹ İmparator bu başarı nedeniyle onu ödüllendirmek için Domestik Skholae'ye atadı. Hadım Anthony Pakhes'i Nikomedia'nın (İzmit) piskoposluğuna atandı. O İmparator'un akrabası ve piskoposluk için uygun olmayan biriydi, fakat ne zaman susması gerektiğini biliyordu. Buna "dilinde sessizlik öküzüünü taşıyordu" atasözü uygun olacaktır.

(Bulgarya'nın (Bulgaristan) Başpiskoposu olan İoannes ölmüştü ve İmparator Paphlogonya'da (Orta Karadeniz) doğmuş birini atadı ki o, Büyük Kilise'de Khartophylaks olarak birçok yıl hizmet etmiş ve tanınmış bir kişiydi. Fakat susmayı seviyordu ve dini işleri iyi idare edemedi, o bu kargaşaların ortasında

⁸⁷ Bulgaristan, Makedonya ve Trakya'yı tahrip ettiler. İbrahim Kafesoğlu, *Türk Milli Kültürü*, s. 176; Mualla Uydu Yücel, "Balkanlarda Peçenekler", *Türkler Ansiklopedisi, C. II.*, Ankara, 2002, s. 714.

⁸⁸ Zeta hükümdarı 1035 isyanda başarısız olmuşsa da 1042'de bağımsızlığını kazanmıştır. George Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*, s. 301; *Mikhail Psellos'un Khronographia'sı* s. 55.

⁸⁹ *Urfalı Mateos Vekaynamesi ve Papaz Grigor'un Zeyli*, s. 58; Konstantinos Urfa'nın yardımına koşarak şehrin Arapların eline geçmesini engellemiştir. *Mikhail Psellos'un Khronographia'sı*, s. 53.

kalmayı reddetti. Patrik ile kavgadan kaçmak için ömür boyu bir başına gözden uzak yaşadı. Onun adı Leo idi ve her iki bizim dünyamız ve kalıcı dünyanın bütün bilimleri hakkında bilgisi vardı. Bulgarya'nın Başpiskoposu olarak o arkasında erdeminin hediyesini bıraktı).

Orada kuraklık vardı, çünkü tam altı ay yağmur yağmamıştı. İmparator'un erkek kardeşleri tören düzenledi. İoannes Kutsal Mandylon'u (Hz. İsa'nın görüntüsü) Büyük Dominik'e Abgar'a Hz. İsa'nın Mektubunu taşıyordu, Protovestiarus Georgios da kutsal sargıları taşıyordu. Onlar Büyük Saray'dan Blakhernae'deki (İstanbul'dadır) kutsal Tanrıça'ya kadar fazlasıyla yürüdüler. Patrik ve rahipler başka bir geçit töreni yaptılar ve sadece yağmur yağmakla kalmadı gökyüzünden boşalırcasına büyük bir dolu fırtınası oldu ki, bu ağaçları ve şehirdeki çatıların kiremitlerini kırdı. Şehre kıtlık hâkim oldu, bundan dolayı İoannes yüz bin (ton) Peloponnes (Mora yarımadası) ve Helas'dan tahıl aldı, böylece vatandaşları rahatlattı.

11. Daha önce söylediğimiz gibi iki erkek kardeş Sicilya'da birbiriyle çarpışıyordu ve el-Akhal iyi bir başarı elde edince diğer kardeş Afrika'nın yöneticisi Oumer'i⁹⁰ yardıma çağırdı. Oumer adalardan bazı mülkler verilirse onunla savaşacağını sözünü verdi. Sicilyalı buna gönülden razı oldu; Oumer geldi ve el-Akhal ile savaşa tutuştu ki o, adam akıllı mağlup oldu, çünkü Patrik Georgios Maniakes de askeri kuvvetle el-Akhal ile savaşmaya gönderilmişti. El-Akhal Longobardia (İtalyanın güneydoğu ucunda Bari Birindisi'yi kapsayan bölgeye verilen ad) Valisi Leo Opos'a kaçtı ve yardım istedi. Leo güçlerini topladı ona verdi ve karşıya Sicilya'ya geçti. Afrikalı orduyla çeşitli başarılar kazandı ve rakiplerine sekte vurabilmek için acımasızca ilerledi. Fakat bundan sonra kardeşlerin kendi aralarında anlaşma yaptığı ve Roma üzerine saldırı yapacağı işitildi. O İtalya'nın gerisine onu ve gemisindeki yaklaşık on beş bin Romalı askeri almaya karşıya geçti ve sağ salim karaya ayak bastıktan sonra onların evlerini dağıttılar. Artık Karthaginian (Kartacalı) Sicilya'da uygun zamanda birtakım şeyleri yağma yapabilme özgürlüğüne sahipti.

⁹⁰ Bu Abdullah b. El- Mu'iz ismi Kartacalı Zirid'in oğludur. John Skylitzes, *A Synopsis of Byzantine History 811-1057*, s. 378.

12. Kyzikus'lu Demetrius, Nikomedialı Anthony, Side (Antalya) ve Ankyra piskoposları bu erkek kardeşler ve diğer metropolitler ortaklık kurdular, Aleksios'u tahtdan nasıl atabiliriz ve onun yerine İoannes'i nasıl getirebiliriz diye tartıştılar. Patrik Aleksios kilisede kalan diğer destekçileri ikna etmek için: "eğer iddia ettiğiniz gibi ben bu tahta piskoposların oylarıyla değil de kanunsuz şekilde İmparator Basil'in emriyle geçtiysem kiliseyi yönettiğim on bir buçuk yıl boyunca atadığım bütün metropolitler görevlerinden alınsınlar ve imparatorluk tacını giymesine müsaade ettiğim üç imparator aforoz edilsin daha sonra ben her kim gelecekte tahtı ona bırakacağım" yazan bir bildiri gönderdi. Demotrios'un çevresi bildiriye teslim aldığı anda utanç içinde kaldılar ve endişelendiler, çünkü birçoğu Aleksios tarafından atanmıştı. Onlar başka bir şey söylemediler ve İoannes tahtı ele geçirme arzusunu kendine saklamak zorunda kaldı.

13. 6546'da (1037) beş yıllık dönemin altıncı yılında Kasımın ikisinde gündüz yaklaşık saat on sularında bir deprem oldu ve kara ocak ayı boyunca sürekli sallandı. Thrake, Strymon (Bulgaristan-Karasu Nehri) ve Thessaly'e (Yunanistan'ın doğusunda bir bölge) kadar kıtlık oldu. Büyük şehir Thessalonika'nın rahibi Theophanes halka geleneksel olarak dağıtılan ücretleri alıkoymakla suçlandı, İmparator (orada kalıyordu) onu uyarmayı denedi, kilise çalışanlarını ücretlerinden mahrum etmemesi konusunda onu ikna etmeye çalıştı. İmparator Piskopos'un aksi ve boyun eğmez olduğunu anladığında onu hilelerle alt edecek ve aç gözlüyü cezalandırmak zorunda kalacaktır. Bu sebeple o hizmetçilerinden birini borç istemeye ona gönderdi ve Bizans'tan altın dağıtılana kadar kendisine yüz keratine kadar altın talep etti. Bu piskopos yeminlerle inkâr etti ve otuz pounddan daha fazla elinde olmadığını söyledi, fakat İmparator onun yolunda engel teşkil etmesine izin vermedi. Bu adamın hazinesini inceletmeye görevli gönderdi ve otuz üç keratine altını buldurdu. Bu parayla rahiplere Theophanes'in piskoposluğunun ilk yıllardan şimdilere kadar rahiplere ödenmemiş borçlarını ödedi, kalanları da fakirlere dağıttı. Onu şehrin kilisesinden kovdu ve bir malikâneye hapsetti. İmparator Prometheus'u piskoposluğa atadı şartı koştuğu üzere Theophanes yaşamını sürdürmek için parayı ondan alacaktı.

14. Abazgia'nın güçlü adamı Pankratios İberialı Katepan İasites'e⁹¹ baskı yaptığı için İoannes, Domestik Skholae'deki kardeşi Konstantin'i bir orduyla mücadele etmeye gönderdi ve Dalassenos'u da beraberinde göndereceğine söz verdi. Ama sözünü tutmayınca Domestik Konstantin eli boş döndü.

15. İmparatoriçe Zoe İoannes'in müşil almak üzere olduğunu biliyordu, Zoe'nin kişisel hadımlarından bir aracılığıyla (Sgouritzes) doktora, eğer İoannes'in ilacına zehir karıştırırsa hediyelerle daha fazla zenginlik vaadi ve daha yüksek pozisyona kavuşturacağını söyledi. Bunun yanı sıra doktorun yanında çalışan genç bir köle, İmparatorluğa yapılan entrikaları açığa çıkardı. Doktor komplo kurmaktan kınandı ve Antiokh'a kendi memleketine sürüldü. Zehri hazırlayan Protospatharius Konstantin Moukoupeles şehirden kovulurken İmparatoriçe Zoe giderek artan şüphelerle zan altında kaldı.

16. Patrik Georgios Maniakes Sicilya'ya varduktan hemen sonra iki kardeşin egemenliğinde olan bölgede kardeşler⁹² birbiriyle anlaşma yaptılar ve Patrik'i adadan atmak için odaklandılar. Kardeşler Afrika'dan beş bin müttefik çağırdı ve onlar geldiğinde Rhemata'da (Orta Alpler bölgesi) şiddetli bir savaş oldu, Maniakes Kartacalıları kesin suretle kaçırdı. O kadar çok insan öldü ki, kenarda akan nehir kanla taşıdı. Maniakes on üç Sicilya şehrini ele geçirdi ve yavaş yavaş bütün adaları fethetti.⁹³

17. On beş yıllık dönemin altıncı yılında 6546'da (1038) Edessa'nın tamamını almak için bir saldırı oldu neredeyse ele geçirilecekti, fakat Tanrı orayı korudu. Oranın komutanı İberyalı Protospatharius Varasvatzes idi; Edessa'ya on iki Arap kabile reisiyle beş yüz atlı ve (bin adet ağır silahlı askerin bulunduğu) bin sandığı taşıyan yüz at ve deve geldi. Onlar Edessa'ya girmek için gidiş yolunda İmparatora hediyeler taşıdıklarını söylediler, onların asıl amacı sandıkları şehre sokup geceleyin şehri ele geçirmektir. Varasvatzes kabile liderlerini nazikçe kabul etti

⁹¹ Muhtemelen doktorların mahkemesine girmişti, daha sonra yüksek pozisyona atanmıştır. Bu onun X. ve XI. yüzyıllarda doktor olduğunu göstermektedir. John Skylitzes, *A Synopsis of Byzantine History 811-1057*, s. 379.

⁹² Ahmed al-Akhal ve Abu Hafs.

⁹³ Maniakes'in adaların birçoğunu 1039 feth etmiştir. John Skylitzes, *A Synopsis of Byzantine History 811-1057*, s. 380.

ve onlara yemek ikram etti, fakat atlıların ve yüklerin dışarıda (şehrin dışında) kalmasını emretti. O sıralarda Ermeni bir fakir Sarazenlerin konakladığı yere gelerek dilendi, o sırada sandıklardaki adamlardan birinin “neredeyiz?” sorusunu işitti. Bu dilencinin Sarazenli olduğu anlaşıldı ve Sarazen dilini iyi bilen dilenci, koşarak bunu Komutana bildirdi. O kabile emirlerine verdiği yemekten ayrıldı ve silahlı askerlerle şehir dışına çıktı. Sandıklar kırılarak açılıp askerler bulunduğunda, bütün askerlerle beraber bakıcı ve deveçiler de dâhil olmak üzere hepsi öldürüldü. Sonra şehre döndü ve emirlerden on birini öldürürken birinin ellerini, kulakları ve burnunu kestirerek ne olup bittiği anlatılsın diye evine gönderdi.⁹⁴

18. On beş yıllık dönemin yedinci yılında 6547’de (1038) İoannes’in Dalassenos’a karşı düşmanlığı iyice arttı ve Dalassenos’un kardeşi Patrik Theophylakt diğer kardeşi Patrik Romanus’u ve ardından onların yeğenleri Adrion ile yakın arkadaşlık kurduğu herkesi sürgün etti; amaç bu aileyi yok etmektir. O bu yüzden aklımıza gelecek ne kadar kötülük varsa onları bulmada becerikli ve kötülüğün her yolunu keşfetmede yetenekliydi. İoannes var olan vergilerin üzerine sözü geçen şu vergileri koydu; her köy aerikon vergilerini ödemeliydi ve her bir köye uygun olarak; bir köyden dört parça, diğer köyden altı parça altın vermesi şeklinde düzenlenmişti. Bu şekilde yirminin üzerinde köy vardı. Ayrıca bahsetmesi bile utanç verici olan kazanç elde etmek için uydurduğu diğer rezil vergi uygulamaları da vardı.

(Zoe’nin, İoannes’in kardeşine sevdalı olmasından onun sorumlu olduğu söylenir. Bir çocuk sahibi olmak istediğini çok iyi bildiğinden bazı kadınlar ayarlayarak Kraliçe’ye gitmelerini ve o adamdan sahip oldukları çocukları emirle desteklemelerini söyledi. Kraliçe, günah işleyerek onunla beraber olursa bir çocuğa hamile kalabilir ve İmparatorluk mirasına sahip olabilirim diye düşündü. Böylece onunla samimi oldu. Kıyıda köşede onun bedensel bilgisine erdi. Onun güzelliğinden değil de sadece bir çocuk sahibi olmak istediğinden cinsel bilgisine erişti.)

İmparator şeytan hastalığından hala iyileşemedi ve acı çekiyordu. O bu bölgedeki her bir rahip ve papaza iki parça altın, her bir keşişe birer altın gönderdi.

⁹⁴ Bu emirlerin kim olduğunu belli değildir. John Skylitzes, *A Synopsis of Byzantine History 811-1057*, s. 380.

Ayrıca yeni doğan çocukları vaftiz ederek her birine tek altın ve dört parça miliarsia verdi, fakat hiçbir şey onu iyileştirmede. Gerçek şu ki, durumu daha da kötüleşti ve buna ek olarak su toplaması hastalığına yakalandı. O yıllarda orada devamlı deprem oldu ve sık sık şiddetli yağışlar yağarken bu durum bazı bölgelerde farengit salgımına neden oldu ki, ölenlerin sayısı yaşayanlardan daha fazlaydı.

19. On beş yıllık dönemin sekizinci yılında 6548'de Şubatın ikisinde berbat bir deprem oldu; şehirler ve diğer yerler çok fazla zarar gördü. Smyrna'daki (İzmir) en güzel binalar yıkıldı, ikamet edenlerin birçoğu öldü bu nedenle şehrin görünüşü içler acısıydı.

20. Sicilya'ya gelince Kartacalı⁹⁵ kendini topladı, gücünü topladı ve Maniakes'i buradan çıkarma niyetiyle Sicilya'ya geldi. O Draginal (Etna'nın batısında) adında küçük, düz bir ovada kamp kurdu ve muharebenin başlamasını bekledi. Maniakes kendi komutasındaki askerlerini aldı ve onunla çarpışmaya gitti, bunu yapmadan önce ilk olarak İmparator'un eniştesi Stephan (daha önce söylediğimiz gibi filonun başındaydı) kıyıları güvence altına alsın ve Kartacalılar mağlup olduklarında evlerine dönmelerini diye kıyılara yönlendirildi. Savaş başladı ve düşman şiddetli bir bozguna uğradı; kalabalık Afrikalılar (yaklaşık 5 bin kişi) hayatını kaybederken emirleri kıyıya geldi, tekneye bindi ve tehlikelerden kaçtı (Stephan'ın gözcüleri bunu fark etmedi.) ve ana yurduna doğru yol aldı. Maniakes bunu öğrendiği zaman öfkelenildi. Stephan Maniakes ile görüşmeye geldiğinde haddinden fazla küfürlerle onu aşağıladı ve mızrağını kaldırarak ona birkaç darbe indirdi. Stephan'a: Korkak, alçak herif İmparatorluğun menfaatlerine ihanet ettin, dedi. Stephan çamur içinde sürüklenmeyi ve aşağılanmayı hafife almadı ve gecikmeden Orphanatrophos'a, Maniakes İmparatorluğa karşı isyana hazırlanıyor diye bir mektup gönderdi. Maniakes derhal tutuklanarak başkente getirildi ve Patrik Basil Theodorakanos'la⁹⁶ beraber hapsedildi. Bütün komuta yetkisi Stephan'a devredildi, hadım Preopositus Basil Pideates'i Stephan'a katılması için gönderildi. Daha sonra bu ikisi durumu berbat etti ve Sicilya'yı korkaklık dikkatsizlik ve açgözlülük yüzünden kaybettiler. Maniakes adaların şehirlerini aldığı zaman kaleler

⁹⁵ Afrikalı Emir Abdullah b. Mu'iz. John Skylitzes, *A Synopsis of Byzantine History 811-1057*, s. 380.

⁹⁶ II. Basil'in hizmetinde bulunmuştur, ayrıca Georgios Theodorakanos VIII. Konstantin'in emrinde Samos'un komutanıydı. John Skylitzes, *A Synopsis of Byzantine History 811-1057*, s. 382.

inşa etti ve istasyonların her birinin içine yeterli olacak kadar garnizonlar kurdu; bunları yerli halkın saldırılarıyla bu şehirleri yeniden almasını önlemek için yaptı. Fakat şimdi (daha önce söylediğimiz gibi) o, tutsak olarak getirilip Bizans'a hapsedilmişti. Yerli halk komutanların korkaklıklarından faydalandı. Onlar bazı Kartacalılar ile müttefik oldular ve şehirlere saldırdılar. Kaleleri yerle bir eder etmez, savunma kuvvetlerini mağlup ettiler ve Messina'nın (Sicilya'nın kuzey ucu) dışında bütün kalelere tekrar sahip oldular. Oranın güvenliğinden Ermeniak themalarının bir kısmını komuta etmekle görevli olan Protospatharius Katakalon Kekaumenos sorumluydu, üç yüz süvari ve beş yüz piyade askeri vardı. Roma gücünden geriye hiçbir şey bırakmama sevdasıyla yerli haktan silah taşıyabilecek herkesi askere aldı. Bunlarla beraber kayda değer Kartacalı müttefik orduyla Messina üzerine yürüdüler ve bu şehri kuşattılar. Katakalon kapıları kapadı ve üç gün hendekten öte kimsenin geçmesine izin verilmedi; bu korktukları izlenimini verdi. Sarazenler kibirle doluydular; korkusuzca yayıldılar, içerek gece gündüz eğlendiler, sanki ertesi sabah şehri ele geçirebileceklermiş gibi şehre yürüdüler. Katakolon Sarazenlerin dikkatsizlik ve aldırmaçlığını farkettiler, onlar tedbirsizce davranıp surların içinde en ufak dikkat göstermediler. Dört günde (bu günlerde Pentekost ortasında kutlama yapılmaya alışılmıştı)⁹⁷ askerlerini topladı eğlendi, rahiplere bu uğurlu günü kutlamak için emirler verdi, dincilerle herkes buna katıldı ve akşam yemek saatinde şehrin giriş kapısı kırılarak açıldı. Akşamdan sarhoş olmuş düşmana saldırdı. Kendisi ve adamları kurşun içinde kaldı. Adaların Emir'i Ahmed el Akhal çadırına gitmek için son sürat ata bindi, sarhoşlukla sendelediğinde olduğu yerde katledildi, çadırı ise parçalandı. Sarazenlerin geri kalanları sarhoşlukla tökezleyerek ölenlerin üzerine öbek öbek düştüler. Onların bu beklenmedik saldırılara karşı direnç gösterecek biçim bir güçleri yoktu ve bütün ordu kaçmaya başladı. Sarazenler diğer arkadaşlarının ayakları altında çiğnenerek öldüler. Ovaya yakın bütün hendekler ve nehirler cesetlerle doldu bu nedenle on binlerce ölenin dışında sadece birkaçına Palermo (kuzeybatı Sicilya'dadır) içinde sağ ulaşıldı. Askerlerin kilelerle tarttıkları altın, gümüş, inci ve değerli taşlar ele geçirildi (bundan bahsetmiştik). Böylece Sicilya'nın tümü çok geçmeden Maniakes tarafından bozguna uğradı, kısa bir süre sonra

⁹⁷ Bu yıllar kesin olmamakla birlikte 1041 olabilir. John Skylitzes, *A Synopsis of Byzantine History 811-1057*, s. 383.

komutanların ilgisizliği ve beceriksizliği sayesinde Messina dışında Sicilya'nın tümü geri alındı (bizim anlattığımız yolla). Stephan ve Pediates Longobardia'ya kaçtı. İşte Sicilya'nın durumu böyleydi.

21. İmparator Mikhael genellikle Thessalonika'da kalıyordu. Mucizevi bir şekilde şehit olan Demetrus'un mezarını samimi olarak hastalığına çare olacağını umduğu için ziyaret etti. O yapması gereken işlerin dışında ve diğer şu işlerin hiçbirini yapmadı; yönetme, halkın idaresi ve refahı gibi bütün işler İoannes'in üzerine binmişti ve o tebaanın kötülüğü ve ızdırıp çekmesi için hayal edilebilecek her türlü şeyi yapıyordu. Bu kötülüklerin tümünü listelemek hayli zor olacaktır. Onun diktatörlüğünde yaşayan herkes biraz rahatlayabilmek için sürekli Tanrı'ya yalvardılar. Tanrı sık sık yeryüzünü salladı, dünyada yerleşim bölgelerindeki insanlar gökyüzünde kuyruklu yıldız görünmesi, fırtınalar olması, toprak sallanması ve patlamalar olmasından (kehanetlerle) dolayı korkuya ve endişeye kapıldılar. Benim düşüncem bu alametler yaklaşan benzersiz felaketlerin ve zorbalıkların habercisiydi. On beş yıllık dönemin sekizinci yılında 6548'in (1040) Mayıs ayında İmparator'un kız kardeşi Sezarın annesi Marry ibadet etmek için (havari İoannes'in mezarına) (azizin) kabrin bulunduğu Ephesus'a (Efes) geldi. Marry yoldayken saçma sapan pek çok şeyin olduğunu öğrendi. Bizans'a döndüğünde bütün bunları erkek kardeşi İoannes'e bildirdi ve bu yanlışlıkların düzeltilmesini istedi. İoannes gülerek bunların kadınsı düşünceler olduğunu, Marry'in İmparatorluk hakkında neyin iyi olacağını bilemeyeceğini ve onun bu konuda hiçbir fikrinin olamayacağını söyledi. İoannes, (daha önce söylediğimiz gibi) on kentenaria altını İmparator'un ikamet ettiği yere Thessalonika'ya gönderdi, fakat gemi İlyran (İlirya) kıyılarında fırtınaya yakalandı ve harap oldu.⁹⁸ Altınları Serbia'nın Emiri Stephan/Boislav ele geçirdi. O yakın zamanda başkentten kaçmıştı ve bu Serbia (Sırpların) topraklarını Theophilus Erotikos'u⁹⁹ kovarak elde etmişti. İoannes görevli memurların atamalarını satışı

⁹⁸ İoannes Dalmaçya memurlarına bölgelerinin vergilerini Konstantinopolis'e değil İmparator'un ikamet ettiği Thessalonika'ya teslim etmelerini emretti, Konstantinopolis'den Thessalonika'ya yelken aldı ama İlyrian kıyılarında kıyılarında gemi hiçbir şekilde bulunamadı. John Skylitzes, *A Synopsis of Byzantine History 811-1057*, s. 384.

⁹⁹ IX. Konstantin döneminde ayaklanmıştı. John Skylitzes, *A Synopsis of Byzantine History 811-1057*, s. 384.

çıkardı ve böylece daha fazla hata yapılmasına müsaade etmiş oldu. Yargıçlar halkı gereksizce vergilendirdi ve hiç kimse neler olduğu umursamadı.

22. İmparator Thessolanika'da altınların kaybolduğunu işittiği zaman Stephan'a kendininkileri (altınlarını) göndermesi için mektup yazdı ve kendisinin bir savaş istemediğini bildirdi. Stephan İmparatora cevap vermeyince ona karşı hadım Georgios Probattes'in sorumluluğunda bir ordu gönderildi. Georgios oraya vardı fakat dikkatsizlik sonucu bozuk ve ulaşılmaz bölgede birçok sorunla karşılaşarak bütün ordusunu kaybetti, yalnızca güçlkle kendini kurtarabildi.

23. O yıllarda (1040) Bulgaria'da (cesaret ve bağımlılığın yirmi birinci yılında) isyan meydana geldi, bu isyan şöyle oldu. Bizans vatandaşının kölesi olan Peter Deleanos¹⁰⁰ isimli bir köle şehirden kaçtı ve Bulgaristan'da ipsiz sapsız dolanıyordu. Moravomos (Belgrad'ın güneyinde) ve Belgrade'ye geldi Danube'den karşıya komşu Türkiye Kralına geçti, Samuel'in oğlu Romanus'un oğlu olduğunu duyurdu,¹⁰¹ (Hungary Kralı'nın kızından doğmuştur, Samuel karısından nefret ettiği zaman onu kovup Larissa'lı -Yunanistan'ın Tselya bölgesinin en büyük şehri- güzel Eirene ile evlenmişti)¹⁰² daha yeni köle olmuş özgür kalmak için yanıp tutuşan Bulgarları kışkırttı. Ne söylediye onlar inandılar ve onu Bulgaristan'ın İmparatoru ilan ettiler. Buradan ayrıldıktan sonra Bulgaristan'ın büyük şehirleri Naissos (Niş) ve Skoupoi'den (Üsküp) geçerken ilanı yaydılar ve çarpışarak insafsıca ve zalimce bütün Romalıları öldürdüler.

Synnadalı (Afyon, Şuhut) sonradan Dyrakhium (Draç) komutanı olan Basil bunları öğrendiğinde tehlike büyüyüp her tarafı yakıp yıkmadan Deleanos'u karşılamaya gitti. Debris (muhtemelen Debar;¹⁰³ Makedonya-Arnavutluk sınırında) denilen yerdeyken birtakım şeyler hakkında emrindekilerden biri olan Mikhael

¹⁰⁰ İsmi doğrusu Dalyan'dır. *Mikhail Psellos'un Khronographia'sı*, s. 62.

¹⁰¹ Samuel'in torunu olduğunu iddia eden Petro Dalyan 1040'da Belgrad'a Çar ilan olundu. George Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*, s. 300.

¹⁰² Bu Hungary'ya (ya da Turkey) yakın bir bölgeden bir prensesinin torunu olduğu iddiasıyla yerel halkla amacına daha kolay ulaşabileceğini umuyordu. John Skylitzes, *A Synopsis of Byzantine History 811-1057*, s. 385. Samuel'in bir Macar Prensesi ile izdivacından doğan Gabriel Rodomir'in oğlu. George Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*, s. 300.

¹⁰³ Büyük olasılıkla Debar; Draç ve Üsküp arasında uzanan bir kaledir. John Skylitzes, *A Synopsis of Byzantine History 811-1057*, s. 385

Dermokaites ile tartıştı ve sonra Mikhael bunu İmparatora, Basil tahtı ele geçirmek istiyor şeklinde bildirdi, o derhal görevinden alındı Selanik'e getirildi ve Dermokaites onun yerine atanırken Basil de hapishaneye atıldı. Fakat bu adam o kadar deneyimsiz ve beceriksizdi ki, çok geçmeden emrindeki her yerde karışıklıklar ıktı. Bu adam emrindeki adamlara öyle kötü davrandı ki, onları atlarından, ordusundan ve onlar için önemli olan her şeyden yoksun bırakınca halk da isyan etti, fakat o kendine düzenlenen kumpasların farkına vardı ve geceleyin gizlice kaçtı. Bu muhalifler İmparator'dan öyle korktular ki, açıkça isyan başlatmayı düşündüler. Onlar arkadaşlarından cesaret ve akıllılığıyla tanınan Teikhomeros adlı bir askeri, Bulgar İmparatorluğunun birliğine yönetici ilan ettiler. Böylelikle orada şimdi iki Bulgar isyanı vardı; birinde Deleanos diğerinde Teikhomeros İmparator ilan edildi. Deleanos Teikhomeros'a uzlaşmak için bir mektup yazdı, onu iş birliği yapmaya davet çağırdı ve gelmeye ikna etti. Bu iki ayrı Bulgar birleştiği zaman Deleanos herkesi topladı ve onlara onun Samuel'in soyundan geldiğinin bilinip bilinmediğini ve onun tarafından yönetilmeyi tercih edip etmeyeceklerini ya da eğer bunu kabul etmezlerse kendisinden kurtulup, Teikhomeros'un egemenliğini tercih edip etmeyeceklerini sordu. O "bir çalının iki sereyi besleyemeyeceği gibi iki yöneticisi olan ülkede iyi olmaz" dedi. Bir gürültü ko-ptu ve yalnız onun tarafından yönetilmek istediklerini söylediler. Bu karar verilir verilmez onlar taş alıp Teikhomeros'u taşlamaya başladılar. O yöneticilik hayalleri kurarken hem tahtı hem hayatını kaybetti. şimdi bütün yetki (Basilis'in kalelerini yıkmak için gönderilen) Deleanos'a verildi. O bütün yetkisini göz önüne alarak İmparatora karşı devleti bölmek için Selanik'e yürüdü. İmparator bunu öğrendiği zaman telaşla Bizans'a geri çekildi ve rütbesini çadırını ve oturduğu yerde altın gümüş ne varsa bıraktı. İmparatorun yakın arkadaşı Manuel İbatzes bütün bunların toplanmasını ve devam edilmesini emretti fakat bu mallara el konuldu ve İmparatorun yatak odası hadımlarından biriyle Deleanos'un tarafına geçti.

24. O yıllarda öyle şiddetli kuraklık oldu ki bereketli su kaynakları ve sürekli akan nehirler neredeyse kurudular. Eksartesis (tersaneler) altı Ağustos günü bütün demir atmış gemilerin yanında bütün araç gereçler yandı.

25. Deleanos (bizim anlattığımız gibi) Teikhomeros'tan kurtulur kurtulmaz her şeyin hâkimi olunca azimli bir şekilde mevcut olan işlere yöneldi. İlk olarak Koukanos'un emrindeki orduyu Dyrrakhium'a sevk etti. Diğer orduyu da Anthimius'un emrinde Hellas'a (Orta Yunanistan'da Atina Thebes gibi şehirleri olan bölge) Thebes içinde Alakosseus¹⁰⁴ ile savaşmaya gönderdi. ve orada çok sayıda Thebanlı hayatını kaybetti. Naupaktus (Mora yarımadasının kuzey batısında Mesolongi, Aitolika şehirleri arasında kalan bölge) dışında Nikopolites (Hellas'ın batısında Preveza ve Louros arasındadır) bölgesini aşağıda anlatılacak şekilde Bulgarlar tarafından ele geçirildi, Nikopolites bölgesini Bulgarlar sayesinde aştı, Naupaktus dışında buraları ele geçirme gibi bir nedeni vardı. Bizans'tan bir adam İoannes Koutzamytes genel vergi memuru olarak oraya gönderildi ve bölge halkına o kadar ağır baskı uyguladı ki Nikopolis isyanlarına yol açarak kendi sonunu hazırladı. Onun baskılarına dayanamayan Nikopolitanlılar isyan ettiler onu hırpaladılar ve kolunu bacağına kırdılar, Roma İmparatoru'na hakaret ederek onu bir kenara attılar ve Bulgarların tarafına geçtiler. Bu Deleanos'a duydukları sevgi nedeniyle değil Orphanotrophos'un serveti için aç gözlü ve gözü doymaz hırsları yüzünden Roma boyunduruğunu attılar. İmparator Basil Bulgarları itaat altına aldığı zaman mevcut düzeni bozmamak için herhangi bir önleme gerek duymadı. O bu ve benzer konuların olduğu gibi kalıp Samuel'in düzenlediği şekilde yönetilmeye devam edilmesini istedi; bir çift öküzü olan her Bulgar tahıl, aynı ölçüde millet (bitki türü) ve bir küp şarap verecekti. Fakat Orphanotrophos hayırsever değildi ve bunların aynı değil nakdi yapılmasını şart koştu. Halk bu durumu hoş karşılamadı, Deleanos'un ortaya çıkmasıyla da onu yakaladılar ve uygun fırsatta onunla beraber Roma İmparatorluğu'ndan ayrıldılar ve önceki gelenekleriyle yaşamaya devam ettiler.¹⁰⁵

¹⁰⁴ Hellas themasının komutanı olması muhtemeldir. John Skylitzes, *A Synopsis of Byzantine History 811-1057*, s. 387.

¹⁰⁵ Aynı yılda (1040) Bulgarlar Romaya karşı ayaklandılar. Roma İmparator'u Mikhael, bütün Grek askerlerini toplayıp, muazzam bir ordu ile beraber Bulgarlara karşı yürüdü. İmparator, çok şiddetli hareket edip birçok eyaleti tahrip etti ve Bulgarları esaret altına aldı. Bulgar askerleri de Roma İmparator'una karşı gelmek üzere toplandılar. Şiddetli bir muharebe vuku buldu ve sayısız insan telef oldu. Bulgar askerleri, Roma askerlerini mağlup edip firara mecbur kırdılar ve kılıçları kaldırmış oldukları halde onları takip ettiler. O gün tarlaların yüzü kanla kaplandı. İmparator Mikhael, İstanbul'a iltica etti. Bu suretle kuvvetlenen Bulgarlar; memleketlerini kâmilan onların elinden geri aldılar ve Romalıların tabiiyetinden kurtuldular. Bulgar milleti böylelikle tam bir sükûnete kavuşmuş oldu. *Urfalı Mateos Vekaynamesi ve Papaz Grigor'un Zeyli*, s. 67-68.

26. Bu zamanda orada İmparatora karşı Mikhael Keroularios öncülüğünde İoannes Makrembolites ve malları yağma edilmiş ve sürgüne gönderilmiş birkaç yurttaşla beraber isyan girişimi oldu. Orada bir diğer ayaklanma da Mesenak'da Büyük Domestik'e Konstantin'e karşı oldu. Bunlar İmparatora bildirildiği zaman Mikhael Gabras, Theodosius Mesenyktes ve diğer askeri birimlerin subaylarının gözleri kör edildi. Konstantin Patrik Gregory Taronites'i nefes almaya ve görmeye yetecek kadar bir açıklık bırakılarak taze yüzülmüş öküz derisine sardı ve onu Orphanotrophos'a gönderdi. Çünkü bizim söylediğimiz gibi o isyanın elebaşıydı.

27. On beş yıllık dönemin dokuzuncu yılında Eylül 6549'da (1040) Aorion'un ikinci oğlu Theodosiopolis (Erzurum) Komutanı Patrik Alusianos¹⁰⁶ aniden şehirden kaçtı ve aşağıdaki nedenle Deleanos tarafına geçti. O daha Theodosiopolis komutanı iken ona karşı suçlamalar bildirilmeden önce uygunsuz işler yapmakla suçlandı. İoannes kendisinden elli pound altın talep ederken eşinin görkemli mirası Kharsianon themasında (Tokat, Çorum, Yozgat bölgesi) el koydu.¹⁰⁷ Bunun hakkında İmparator'a defalarca dilekçe gönderdi, karşılık görmediğinde bütün umudunu kaybetti. Kendisini bir Ermeni olarak gizledi ve yalandan Selanik'e İmparator'a giden Basil Theodoraknos'un hizmetçisi gibi görünerek kaçtı.¹⁰⁸ Deleanos ve askeri birliğinin karargâh kurduğu Ostrobos'a sığındı. Deleanos onun gelmesini sıcak bir şekilde karşıladı, çünkü Bulgarların onun (Alusianos'un) tarafına geçeceğinden korkuluyordu ve söylendiğine göre o İmparatorluk kanı taşıyordu. Bütün görüşlere rağmen Alusianos kendi soyluluğunun hissedarı olarak kabul etti; ona dört bin kişilik orduyla Selanik'i kuşatma emri verdi. O zamanlarsa Selanik İmparator'un yeğeni Patrik Konstantin tarafından yönetiliyordu, o dışarı çıktı ve şehrin çevresinde bir hendek kazarak kuşatmaya karşı koymak için açıkça direndi. Altı gün şehre kuşatma arabaları ve diğer araç gereçlerle saldırdılar, fakat bütün noktalardan geri püskürtüldüler. Dolayısıyla saldırıdan vazgeçip şehri kuşatarak istediği sonucu elde etmek istedi. Sonra bir gün bölgenin halkı aziz şehit

¹⁰⁶ Alusianos, Bulgar Çarı İoannes Vlodislav'ın, Aaron'un (Çar Samuel'in kardeşi) torunudur. George Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*, s. 301; *Mikhail Psellos'un Khronographia'sı*, s. 63.

¹⁰⁷ Patrik Alusianos yaptığı evlilikle büyük bir servete sahip olmuştu ama bu servette hadım İoannes'in gözü vardı. İoannes Alusianos'u pek çok defa haksız yere suçlamış ve sonunda 50 altın karşılığında kendini temize çıkarmasına izin vermişti. *Mikhail Psellos'un Khronographia'sı*, s. 64.

¹⁰⁸ *Mikhail Psellos'un Khronographia'sı*, s. 64.

Demetrius'un kabrine geldiler ve bütün gece yalvardılar, kutsal mezardan akan kokulu reçine ile kendilerini kutsadılar, bir kararla kapıları açtılar ve Bulgarlara saldırdılar; Megothmoi'nin kalabalığı (cesur Arkhileanlilar) ve Selanikliler beraber oldular ve Bulgarları beklenmeyen hücumla arkalarından vurarak geri püskürttüler. (Bulgarlar) hiçbir şekilde cesur ve devamlı şekilde direniş gösterme istekleri yoktu ve Şehidin kendisi de Roma ordusunun başındaydı (ch İsaiah 40). Bu, esir alınan bazı Bulgarların yeminli ifadeleriyle ispatlandı. Onlar genç bir atının Romalı askerlerin önünde yürüdüğünü ve düşmanı yakan bir ateş saçtığını söylemişlerdi. En az on beş bin kişi esir alındı ve en az o kadar kişide öldü.¹⁰⁹ Alusianos da dâhil olmak üzere canlarını kurtarmak için Deleanos'a sığındılar.¹¹⁰

28. On beş yıllık dönemin dokuzuncu yılında (1041), Haziranın onunda gündüz saat on iki gibi bir deprem oldu.

29. Deleanos ve Alusianos yenilgiden sonra bir araya geldiği zaman birbirlerinden şüphelendiler; onların biri mağlubiyetten tiksinişti diğeri de ihanet etmekten şüphe ediliyordu. Onlar uygun zamanı gözleyerek birbirlerine kumpas kurdular. Alusianos bazı yakın arkadaşlarıyla komplo kurdu; ziyafet hazırladı ve Deleanos'u davet etti. Deleanos sarhoş olup sendelediğinde onu kör etti, fakat Bulgarlara olanlar hakkında en ufak bir şey sezdirilmemişti. Sonra İmparator'u bulmak için Mosynopolis'e¹¹¹ (Dedeğaç'ın batısı) geldi. İmparator onu Komutan rütbesine yükselttikten sonra Orphanotrophos'a gönderdi. Bu arada İmparator Mosynopolis'i terk ederek Thessalonika'ya, oradan da Bulgaristan'a gitti. Deleanos'u yakalayıp Thessalonika'ya gönderirken kendisi de Bulgaristan'ın daha da içine sokuldu. Manuel İbatzes Prilapos'taki (Prilep; Bulgaria temasında bir bölge) daha önce İmparatorluk ordusunun ilerlemesini ve iç bölgelerin ele geçirilmesini önleyeceğini düşündüğü ahşap barikatlar inşa ettirmişti. Fakat İmparator oraya vardığında bahsedilmesinden daha kısa sürede ahşap barikatları dağıttı ve yerli Bulgarları dağıtarak İbatzes'i esir aldı. Bulgaria'daki her şeyi düzene koyduktan

¹⁰⁹ Bulgarların bozgun nedeninin Alousianos'un deneyimsizliğiyle, askerleri dinlendirmeden bir kamp kurmamasından kaynaklanmıştır. John Skylitzes, *A Synopsis of Byzantine History 811-1057*, s. 389.

¹¹⁰ *Mikhail Psellos'un Khronographia'sı*, s. 63-65'te Alousianos'un Bulgarlara sığınmasıyla ilgili ayrıntılı bilgi mevcuttur.

¹¹¹ Bu kasaba II. Basil zamanında Bulgarlara karşı operasyonlarda üs olarak kullanılmıştır. John Skylitzes, *A Synopsis of Byzantine History 811-1057*, s 389.

sonra bu themaya komutanlar atadı. Beraberinde Deleanos ve İbatzes'i de getirerek başkente geldi. Fakat İmparator uzun zamandır kendisini yakalamış olan hastalık sebebiyle zayıflamıştı ve kurtuluşunu düşünüyordu. İmparatorun yanında bulunan ve ne yapması gerektiği konusunda tavsiyeler veren Kosmos Tzintziloukios sayesinde keşişlik görevi aldı. O on Aralık 6650'de pişmanlıklarını itiraf etmiş ve günah çıkarmış bir şekilde İmparator Romanus'a yaptığı hataların derin üzüntüsüyle öldü.¹¹² Onun saltanatı yedi yıl sekiz ay sürdü. İmparator Romanus'a karşı işlediği suçların dışında diğer her şeyde iyi insan olup yaşadığı süre boyunca iyi kalpli ve dindar gibi göründü. Onun Romanus'a yaptığı hatalar Orphanatropohos'a yükleniyordu.

KALAFATÇI V. MİKHAEL (1041-1042)

1. İmparator Mikhael hastalıkla öldükten sonra iktidar halefi olan Zoe'ye geçti. Hikâyemizde daha önce sık sık bahsettiğimiz gibi babasının hadımlarıyla işbirliğiyle devlet işlerini aktif bir şekilde ele aldı. Fakat aynı anlayışta kalmadı. İmparatorluğun büyük sorunlarıyla karşılaştı ve kamu işlerini yönetmede tek başına yeterli olamayacağını anladı. Böylesi büyük bir ülke için yönetici idareci olmasının zararlı olacağını düşündü ve çeşitli durumlarla önemli konularla ilgilenebilecek yeteneklere sahip bir İmparator bulması gerektiği kararına vardı. Bu konuyu tam üç gün düşündükten sonra İmparator'un yeğeni¹¹³ olan ve Scilya'nın durumunu bozan Stephan'ın oğlunu evlatlığı olarak kabul edip onu Roma İmparatoru ilan etti. Mikhael daha önce Sezar'dı ve hem bir eylem adamı hem de becerikli gibi görünüyordu. Zoe başlangıçta onu elde tutmak için Kraliçe ve annesi olduğu sürece her türlü emri verebileceği konusunda sözler alarak onu kendine bağladı. Zoe İmparatorluk tacını giydirmeden önce Orphanatrophos'u Monobata Manastırına

¹¹² 10 Aralık 1041, Kutsal Anargyroi Kilisesine gömüldü. Aziz Kosmos ve kardeşi Aziz Damianos IV. yüzyılda İmparator Diokletianos zamanında dini işkenceler sırasında öldürülmüşlerdi. Bunlar doktordu ve tıbbi hizmetleri karşılığında para almazlardı, bu sebeple *Anorgyroi* adı ile anıldılar. İmparator Justinianos bunların şerefine Eyüp (Kosmidion)'de bir kilise yaptırmıştı. IV. Mikhael de bu kiliseyi genişletmiş ve daha güzelleştirmişti. *Mikhael Psellos'un Khronographia'sı*, s. 67 ve 59; John Skylitzes, *A Synopsis of Byzantine History 811-1057*, s. 390.

¹¹³ Zoe her ne kadar ölmüş kocasının bütün ailesinden nefret ediyorsa da onların (İmparatorlukta ileri gelenlerin) baskısına karşı koyamadı. *Mikhail Psellos'un Khronographia'sı*, s. 72.

sürgün ederek ondan kurtuldu.¹¹⁴ Ayrıca Zoe, Demestik Skholae'de görevli olan Konstantin'i, Opsikion'daki (Güney Marmara bölgesi) Apsis'in malikânesine, aynı şekilde Protovestiarus Georgios'u Paphlagonia'dan sürgün etti. Tacı başına takar takmaz Mikhael neredeyse baygınlık geçirip düştü, onu tatlı yağlar ve diğer kokulu maddeler ile ayıltılar. Saltanatının ilk dört saati boyunca dünya sarsıldı durdu. Bu arada Patrik tarafından tacı giydirildi. İmparator olunca iltifatlar ve promosyonlarla senatoya yaklaştı ve halkada hediyeler dağıttı. Yüce Hanım veya Egemen Hanım, Domestik Konstantin'i (İmparator'un dayısı) çağırma isteğine boyun eğdi; (Mikhael) onu Nobilissimus unvanıyla şereflendirdi ve yanında alıkoydu. Böylece bu işte tam olarak kesinleştiği zaman aniden düşüşü oldu ve Domestik'den tavsiyelerini içeren bir mektup aldı; Egemen Hanım'a güvenmemesi gerektiğini ve amcası Mikhael'den önce İmparator Romanus'un (bizim söylediğimiz gibi) ustalıkla hayatına son verilmesi gibi akıbetinin felaket olmaması için sık sık uyardılar. Onlar Zoe'den kurtulmasını ve onun hâkim pozisyonuna geçmesine engel olmasını tavsiye ettiler. Israrla aynı konu üzerinde durdular ve Mikhael'i Zoe'ye entrika kurmaya ikna ettiler.¹¹⁵ Mikhael ilk olarak halkın düşüncelerini öğrenebilmek için onların ağızını aramaya karar verdi. Böylece Mübarek Havari Kilisesi'ne Paskalya'dan sonraki Pazar günü geçit töreni düzenlendi, bu yürüyüşte halkın düşüncelerini test edebileceğini düşünüyordu ve bir karara varacaktı. İmparator Senatoyla beraber geçit törenine katıldı, hükümdarlık tacını giydi ve bütün şehir töreni izlemeye dışarı çıktı. Onların evleri ana cadde üzerindeydi, altın ve gümüşle işlenmiş nesnelere, giysilere ve çeşitli kumaşlara astılar. Öylesine neşeli bir şekilde bağırıyorlardı ki mümkün olsa ruhları çıkacaktı. Zavallı adam, halkın kendisi hakkında iyi şeyler düşünmesine yol açtı. İmparator Büyük Saraya vardı ve Patriarkh'a dört paund altın vererek Stenon Manastırı'na gidip ertesi gün onu beklemesi için talimat verdi, o gidip İmparator'u

¹¹⁴ Skylitzes'e göre ise bu sürgünü Zoe yapmıştır. Ancak Ostrogorsky bu düşüncede değildir. Bizzat İoannes Orphanotrophos kendi yarattığı mahlûkun kurbanı oldu: Mikhael amcasının kendine yaptığı iyilikleri onu sürgüne göndererek ödedi. Herkesi darıltmış olan hadım için, kimse parmağını bile kıpırdatmadı. George Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*, s. 302. Bu konuyu Psellos şu şekilde aktarmıştır: aslında Mikhael bu adamın gayretleriyle önce Sezar, sonra İmparator olmuştu, fakat İoannes'e karşı beslediği saygı öylesine değersizdi ki, şimdi hiç utanmadan, yüzü bile kızarmadan dayısına böyle bir ceza verebilmişti. Bkz. *Mikhail Psellos'un Khronographia'sı*, s. 77.

¹¹⁵ O gururunu o kadar ileri götürdü ki, ne yaptığını bilemedi. İmparator Konstantin'in kızını güya fahişedir, diye saçlarını kazıtıp bağlı olduğu halde bir adaya sürmek cüretinde bulundu. *Urfalı Mateos Vekaynamesi ve Papaz Grigor'un Zeyli*, s. 76.

beklemekle yükümlüydü. Daha sonra geceleyin İmparatoriçe'yi taht'tan kovdu ve Principo (adasına) (Afrika'nın batısında Kamerun'un doğusundadır) sürgün etti; Zoe'nin maiyetindekilere saçlarının kesilmesini ve saçlarının geri kendisine getirilmesini emretti, bu emirler yerine getirildi. Şafak vakti bir bildiri yazdı ve bunu şehrin Eparkh'ına Büyük Konstantin Meydanı'nda vatandaşlara okuması için verdi. Bu bildiri de şunları ifade etti; Zoe benim egemenliğime karşı kötü niyetli olduğunu gösterdi ben de onu sürgün ettim ve Zoe ile işbirliği yapan suç ortağı Aleksis'i de Kiliseden kovdum.¹¹⁶ Siz benim halkıma gelince eğer siz bana iyi niyetli tavrınızı sürdürürseniz çok büyük onur ve menfaatler kazanacak, sıkıntıdan uzak dertsiz bir hayat süreceksiniz. Eparkh bildiriye halkın duyabileceği şekilde okurken bir ses işitildi (ve bu bağırان kişi asla bulunamadı); biz kalafatçıyı istemiyoruz, aynı soydan gelen yönetici annemiz Zoe'yi istiyoruz ve bütün bir kalabalık "kalafatçının bütün kemiklerini kıralım" diye bağırmaya başladı, her türlü taş ve odun parçalarını rast gele kürsüye attılar Eparkh'ı öldürdüler. Patrik Anastasios neredeyse yaşamı boyuca Zoe'nin babasına hizmet etmişti. Kalabalık koşarak Patriğin bulunduğu (o rüşvet vererek şehre dönmüştü)¹¹⁷ Büyük Kilise'ye geldiler, İmparator'u karaladılar ve İmparatoriçe'yi geri getirmesini talep ettiler. Zoe'nin babasının bütün hadımları şimdi Patrik Konstantin Kabasilas ve Senato'nun geri kalanlarıyla beraber koşarak geldiler. Herkesin onayıyla birilerini Petrion'dan Büyük Kilise'ye Theдора'ya getirmeye yolladılar, orada Theдора'ya İmparatorluğun mor¹¹⁸ elbisesini giydirdiler ve kız kardeşi Zoe ile beraber İmparatoriçe ilan ettiler. Daha sonra yolla çıktılar ve Mikhael'i İmparatorluk Sarayından atmak için acele ettiler. Mikhael halkın ayaklanmasından, öfkelenmesinden korkmuştu ve adamlar gönderip derhal Zoe'yi saraya getirtti. (Onun üzerindeki) manastır elbiselerini çıkarttı ve İmparatorluk elbisesi giydirdi. İmparatorluğun Hipodromundaki locadan bakıp halka hitap ederek, İmparatoriçe'yi geri getirdiğini ve her şeyin onların istediği gibi olduğunu söyledi, fakat halk ona inanmadı. Hakaret ettiler ve aşağıdan ve her taraftan artan taşlar, oklar fırlattılar. Mikhael umudunu kaybetti ve Stoudios Manastırı'na gidip keşiş olmaya

¹¹⁶ Bu İstanbul Patriği zincirlenerek manastıra hapsedilmiştir. John Skylitzes, *A Synopsis of Byzantine History 811-1057*, s. 392.

¹¹⁷ Fakat bunlar, menfur, zalim ve müfsid adamlar olduklarından birkaç gün sonra Allah Patrik'in yardımına geldi. Patrik kıyafetini değiştirip hapisten kaçtı ve Ayasofya'ya geldi. *Urfalı Mateos Vekaynamesi ve Papaz Grigor'un Zeyli*, s. 76.

¹¹⁸ Güç ve zenginlik göstergesidir, Hristiyanlar da kutlama yapılırken giyimde tercih edilen renktir.

karar verdi, fakat Domestik (Konstantin) onun bu şekilde tahtı gönülsüzce bırakıp gitmesine müsaade etmedi. O cesur bir şekilde direnç göstermeli ya tamamen zafer kazanmalı ya da cesurca bir İmparator'a yakışır şekilde ölmeliydi. Bu gibi düşüncelerle ikna oldu ve saray içindeki herkesi mümkün olduğunca en iyi şekilde silahlandırdı; Nobilissimus kişisel konutundaki silahlı olan herkesi çağırdı (Komutan Katakalon Sicilya'ya varır varmaz Messina'dan haberler getirmişti) ve cesurca bu konularla ilgilendi. Bu kalabalık üçe bölündü; biri Hipodrom tarafına yaklaşacak, diğeri Ekskoubitorların vasıtasıyla kışlaya, kalanlar Tzykanisterion'a¹¹⁹ ilerleyeceklerdi. İmparatorluğun üçe bölünmüş bu gücü kendilerini kuvvetli bir şekilde savundu. Vatandaşlar arasında ciddi bir can kaybı oldu, çünkü silahsız ve savunmasız olan bu adamlar silahlı orduya karşı sopalar, taşlar ve ellerine ne geçerse mücadeleye devam ettiler. Nihayetinde onlar, İmparatorluk ordusunun karşısında sayısal güçleri çok olduğu için galip geldiler. Sarayın kapılarını zorlayarak içeri girdiler,¹²⁰ altınları ele geçirdiler ve ofislerde buldukları her şeyi topladılar. Vergi rulolarını yırttılar ve İmparator'u yakalamak için sıkıştırdılar, fakat o yenilginin farkına vardı ve İmparatorluğun yelkenlisine bindi ve Sarayda Zoe'yi bırakarak kaçtı. Çarşamba günü erkenden Stoudios Manastırı'na vardı ve hızlı bir şekilde amcasıyla beraber manastır kıyafetleri giydi.

2. Paskalya'dan sonraki ikinci Pazartesi saat iki de bir kavga patlak verdi ve ertesi (Salı) gece sona erdi. Zoe tekrar tahtın hâkimi olduktan sonra kız kardeşi Theodora'yı atmak istedi, fakat bu kalabalığın¹²¹ ikisinin ortak saltanatını istemesiyle engellendi,¹²² böylece Theodora Büyük Kilise'den ayrıldı¹²³ ve saraya geldi, senatoyu toplayıp ilk olarak Senatoya konuşmasını yaptı, sonra yüksek ve gözle görülebilir yerdeki kalabalığa konuşma yaptı. Doğal olarak Zoe, minnettarlıkla onu

¹¹⁹ Sasani İmparatorluğun'dan Bizans İmparatorluğuna geçen polo oyununun oynandığı yer.

¹²⁰ M. V. Levçenko, *Kuruluşunda Yıkılışına Kadar Bizans Devleti Tarihi*, çev. Maide Selen, İstanbul 1999, s. 173.

¹²¹ Theodora'nın arkasında eskiden beri kuvvetli bir parti bulunmakta idi ve kilise kendisine özellikle temayül ediyordu. George Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*, s. 302.

¹²² Sarayda ise kimin tahta geçeceği büyük bir sıkıntıya sebep olmuştur. Senato ikisi arasında karar veremiyordu. Sarayda bulunan Zoe'ye saygıları vardı; çünkü o yaşça daha büyüktü. Kilisede bulunan Theodora'ya da saygıları vardı; çünkü onun sayesinde ayaklanma başarıyla son bulmuş ve kendi canları kurtulmuştu. Bu sebeple ikisinin de imparatorlukta hakları vardı.

¹²³ Theodora yıllar önce kiliseye çekilerek saraydan uzaklaşmıştı. Auguste Bailly, *Bizans Tarihi II*, s. 264.

destekledikleri için teşekkür etti ve İmparatora ne yapılması gerektiği konusunda onların fikrini aldı. Onlar da yüksek sesle “onu katledeyim, kökünü kazıyalım, kazığa oturtalım, çarمیha gerelim, kör edelim” diye bağırdılar. Ancak Zoe cezalandırma fikrinden pek hoşlanmadı bu zavallı, alçak adam için üzüntü duymaya başladı, fakat Theodora öfkeli ve kararlıydı ve yeni atanan Eparkh’a (Kompanares) gidip muhakkak İmparatorun ve amcasının gözlerini çıkarması emrini verdi. Piskopos ardındaki kalabalıkla Stoudios’a geldi. Mikhael ve amcası kalabalığın varlığının bilincinde olacakların farkına vardılar ve Baptist (vaftiz) (İoannes) Kilisesi’ndeki (manastırın) ibadethaneye kaçtılar, kalabalık ölenlerden dolayı öfkeyle yanıyordu. Kutsal Kilise’ye girerek onları kaçarken yakaladılar ve Forum’un karşısına sürüklediler. Onları Stoudios Manastırında Sigma denilen yerde ikisini de kör ettiler.¹²⁴ Mikhael yalvararak amcasından önce kendisinin kör edilmesini istedi, çünkü fitne ve bütün kötülöklere o sebep olmuştu. Onlar kör edilip sürgüne gönderildiler, Mikhael Eylül’ün yirmi birinde on beş yıllık dönemin onuncu yılında 6550’de Elegmoi (Bithynia) manastırına sürüldü. Saltanatı dört ay ve beş gün sürdü, akrabaları da farklı yerlere dağıtıldı.

IX KONSTANTİN MONOMAKHOS (1042-1055)

1. İmparatorluğu yönetme görevi tekrar Zoe’ye düşer düşmez istemeye istemeye kardeşiyle ortak saltanatı kabul etti. Senatoyu terfilerle ödüllendirdi ve halka da hediyeler dağıttı. Yönetimi kendisine uygun yönergelerle yapıyordu; mektuplarla talimatları gönderdi, eskiden olduğu gibi artık memuriyetlerin satılmayacağını ve bütün adaletsizlikleri önleyeceğini vaat etti. Bu düzenlemeleri yürütmeye uygulamak için Nobilissimus Konstantin sürgünden geri çağırıldı ve kamu gelirleri hakkında ifadesi alındı. Yapılan tehditlerle korkuya kapılan Nobilissimus, elli üç kentanira altının Kutsal Apostles Kilisesi yakınında olan evinin sarnıcında asılı olduğu yeri gösterdi. Toplam tutarın hepsini sürgünden dönerken İmparatoriçe’ye teslim etti. Zoe babasının hadımını Proedros Nikolas’ı doğuya Domestik Skholae’ye, Patrik Konstantin Kabasilas’ı da batının Dük’ü olarak atadı.

¹²⁴ *Mikhail Psellos’un Khronographia’sı*, s. 89; *Urfalı Mateos Vekaynamesi ve Papaz Grigor’un Zeyli*, s. 76.

Zoe daha önceden Mikhael tarafından hapishaneden çıkarılan Georgios Manikes'i İtalya'nın bir kısmında ordunun bütün yetkisine sahip olarak Büyük Komutan unvanıyla atadı. Bu duruma gelindikten sonra senato toplanarak imparatorluk görevi hakkında görüştü ve bir imparator atanması için Zoe'nin evlenmesine karar verildi. Zoe'nin evlenmek için meyli Katepano Konstantin Artoklines'e¹²⁵ oldu ve dolayısıyla o hizmet ettiği görevinden geri çağrıldı. O, Zoe'nin sevgilisi olduğu söylenen hoş görünümlü bir adamdı, fakat karısı onun hayatını zehirle sona erdirmişti.¹²⁶ Bunu onu sevmediğinden değil daha sağken ondan mahrum olacağı için yaptı. Her neyse İmparatoriçe planında amacına ulaşamadı Konstantin Monomakhos'u sürgünden geri çağırdı. O, Orphanatrophos tarafından Mytilene (Midilli) adasında yaşamaya mahkûm edilmişti çünkü herkesin söylediği gibi o İmparatorluk tahtına hâkim olmak istiyordu.¹²⁷ Zoe bu diğer Konstantin'i İmparatorluk tahtına yükseltmeye niyetlendiği zaman onu Helladik (Yunan) themasından bir yargıcı atadı ve önceki Konstantin zehre dayanamayıp öldüğünde (bizim söylediğimiz yolla) adaşı Monomakhos İmparatoriçe'ye uygun aday olarak görüldü. Kiliseye Demokraneia'daki Başmelek getirildi bu kilise Athry'a (sevgi, şenlik, doğurganlık tanrıçası) en yakın olandı ve İmparatoriçe'nin yatak odası hizmetçilerinden biri Bergamalı Stephan onun halkın giydiği kişisel kıyafetlerini çıkarmaya ve İmparatorluğun mor elbisesini giydirmeye gönderildi. Daha sonra onu bir gemiye bindirdi ve başkente getirdi. O gelince İmparatoriçe'yle Yeni kilise'nin Stypes adlı görevli ilk rahibi tarafından on bir Haziran 6650'de (1042) evlendirildi. Sonraki gün Patrik tarafından taç giydirildi.¹²⁸

2. O kararlı bir şekilde saltanata sahip olur olmaz Senatörlerin her birinin layık olduğu göreve göre rütbesini yükseltti ve halka paralar dağıtarak uzlaştı. Konstantinos bütün themalara bildiri göndererek İmparatorluğunu ilan etti. Bildiri de

¹²⁵ Aile adı Artoklinesdir. *Mikhail Psellos'un Khronographia'sı*, s. 97.

¹²⁶ *Mikhail Psellos'un Khronographia'sı*, s. 97'de onun ani bir hastalıkla öldüğünü belirtmiştir.

¹²⁷ *Mikhail Psellos'un Khronographia'sı*, s. 97.

¹²⁸ Monomakhos'un imparator olmasıyla ilgili Abu'l-Farac farklı bilgiler vermektedir. Bu bilgilere göre iki imparatoriçe ülkeyi yönetirken yaşananlara bakarak üç ayın sonunda ülkenin ileri gelenleri toplanmıştır. Ülke eşrafının oğulları arasından hükümdarlığa layık üç kişiyi seçerek kâğıtlara yazmışlardır. Küçük bir çocuk getirilerek kâğıtlardan birini seçmesi istenmiştir. Çocuğun aldığı kâğıtta Monomakhos yazılıydı. Ebu'l-Farac, *Ebu'l Farac Tarihi I*, s. 298.

her türlü iyiliği artırıp kötülüğü önleyeceğini vaat etti. O Orphanatrophos'u her şeyiyle beraber Monobata Manastırından Lesbos (Midilli) Adasına, önceki İmparator Mikhael'i Khios'a, Nobilissimus Konstantin'i Samos'a (Susam adası) gönderdi. Bunlar on beş yıllık dönemin onuncu yılında Monomakhos'un ilk eylemleriydi. On beş yıllık dönemin on birinde Ekim ayının on birinde 6551' (1042)'de doğudan batıya doğru kayan bir kuyruklu yıldız görüldü ve bir ay boyunca parladı; bu dünya genelinde yaklaşan felaketlerin habercisi oldu. Stephan-Boisthlav (yukarıda belirttiğimiz gibi) Bizans'tan kaçıp İlyrian dağlarına yerleşmişti. O şimdi Triballaoi'yi, Roma ve Sırp halkının bulunduğu yerleri yağmalayıp duruyordu. Onun akınlarını hoş görmeyerek durumu Dyrrakhium komutanı Anastasios Logathete'nin oğlu Patrik Mikhael'e bildirdi. Onun emrindeki Draç ordusunu toplamasını ve bunun yanı sıra bitişindeki themalardan askerleri almasını, ast komutanlarla Triballoi ülkesinde Stephan'a karşı savaşmasını emretti. Fakat Mikhael el bebek gül bebek büyümüş bir adam olduğundan hiçbir askeri bilgisi yoktu. Operasyonu yetenekten ya da beceriden yoksun bir şekilde üstlendi ve Roma devleti için büyük felakete sebep oldu. O emirlere uygun olarak askerleri topladı (orada altı bin asker olduğu söyleniyordu) ve Triballoi ülkesine girdi ve dik, dar, pürüzlü uçurum gibi yollardan yürüdü, yollar öylesine dardı ki, iki atlı yan yana gidemezdi. Sırp lar kasti olarak onların serbestçe geçmelerine izin verdiler. Komutan seferden nasıl geri döneceğini ve geçiş yollarına muhafızlar yerleştirmeyi düşünmedi. Mikhael Sırbistan'ı ele geçirirken iç bölgeleri yağmaladı ve ovaları ateşe verdi, Sırp lar da dar yolları güçlendirerek bu patikayı geçip Romalıların dönmesini beklediler. Mikhael yeterli yağmanın yapıldığını ve büyük miktarda ganimet ve esir aldığını düşündü, bu geri dönme zamanının geldiğini göstermişti, fakat (onun adamları) dar yolda tek sırada ilerlerken düşman tarafından saldırıya uğradılar, yukarıdan taşlar, oklar ve her türlü şeyi fırlatarak, ayrıca büyük taşlar yuvarlayarak onları katlettiler. Mikhael'in adamlarının ne ellerini ne silahlarını kullanabilecek ne de hücumu karşı koyabilecek hiçbir cesaretleri yoktu. Onların birazı orada vurularak diğerleri de kayalıklardan atlayarak korkunç bir şekilde öldüler. Bundan dolayı aşağıdaki vadiler ve çukurlar cesetlerle doldu ve takipçiler için patika vazifesi gördü. Yaklaşık on dört bin asker yedi komutan öldü. Geri kalanlar ormanda çalılıklara ve dağdaki mağaralara saklandılar ve düşman tarafından fark edilmediler. Silahsız kala kaldılar, şimdi

bakıldığında onlar zavallı, ümitsiz gerçekten içler acısı görünüyorlardı. Ayrıca Mikhael güvenliği için onlarla kaçtı gibi şeyler anlatıldı.

3. Daha önce hikâyemizde anlattığımız gibi Georgios Maniakes İtalya'daki sıkıntılı durumunu dengede tutmak için gönderilmişti,¹²⁹ bölge tecrübesizlik ve komutan yetersizliğinden kötü bir şekilde zarar görmüştü. Georgios şimdi isyana niyetlendi. Bunun nedenlerini bu kitabı okuyanların doğru bilgiyi edinmeleri için anlatacağım. Georgios ilk olarak İtalya içine İmparator Mikhael tarafından Sicilya'yı erkek kardeşiyle beraber Afrikalı el-Akhal karşı savaşmaya gönderilmişti. Georgios Alplerin ötesi Gaul'dan (Galya) çağırdığı beş yüz Frank askeriyle ve hükümdarı bilinmeyen topraklardan gelen Ardoin adlı bir adam önderliğinde birleşti. Bunlarla beraber Sarazenlere karşı başarı elde etti. Georgios haksız yere suçlandığında başkente getirildi ve hapisaneye atıldı. Onun yerine İtalya'yı idare etmek için beceriksiz ve kamu işlerini yönetmede hiçbir yeteneği olmayan Protospatharius Mikhael Dokeianos¹³⁰ gönderildi. O her şeyi birbirine karıştırdı ve felaketlere yol açmakta zaman kaybetmedi. Franklara aylık maaşlarını zamanında ödemedi ve söylenenlere göre oraya daha da kötü şeyler gelmek üzereydi. Onların liderleri geldi, askerlerinin nazikçe kullanmasını ve karşılığında ödüllendirmeden mahrum etmemesini söylediği zaman onu aşağılayarak kırbaçlattı. Bu (Frankların) isyana sebep oldu. Onlar ayaklandıklarında Mikhael isteksiz bir şekilde bütün Roma gücünü Franklara karşı savaşmak için topladı. Trakya'nın bir parçası Opsikion askerleriyle birleşti ve Franklarla savaşmak için Amphidos Nehri yakınlarındaki Cannae'ye (Güneydoğu İtalya'da bir kasaba) geldi, burada birçok yerde eski zamanlarda Hannibal birçok Romalıyı katletmişti. Mikhael yenildi ve ordusunun büyük bir kısmını kaybetti ve Cannae'ye sığındı.¹³¹ Bu şekilde kötü yara almasına rağmen balıkçı atasözündeki akılsız balıkçı gibi; "balıkçı batınca olgunlaşır" akıllanmadı (Erasmus Adagia 1.1.29) ne de başlangıçtaki elinde olan orduyu güçlendirip düşmana saldırmadı, fakat idare ediyor gibi gözükse de umursamazlık ve

¹²⁹ Lombardların ve Normların ilerlemelerine engel olmak için İmparatoriçe Zoe tarafından gönderilmiştir. *Urfalı Mateos Vekaynamesi ve Papaz Grigor'un Zeyli*, s. 78.

¹³⁰ Aile adından anlaşıldığı üzere bu kişi Paphlogonia themasından Dokeia (Tokat)'dan gelmektedir. John Skylitzes, *A Synopsis of Byzantine History 811-1057*, s. 400.

¹³¹ Birçok Rus ve Opsikion themasından biraz asker ölmüştür. John Skylitzes, *A Synopsis of Byzantine History 811-1057*, s. 401.

düşüncesizlikle geri çekildi. Onun askeri gücüyle beraber birleşik askeri birlik oluşturan Psidialılar (Göller yöresi halkı) ve Likyalılar (Manisa, Uşak bölgesi halk) Horai adı verilen yere saldırdılar ve bozguna uğradılar. Mikhael tekrar Franklar tarafından ağır bir şekilde bozguna uğradı ve artık müttefikleriyle oldukça fazla olan İtalyan kalabalığıyla Alplerin bitişiğindeki Po Nehri civarında bozguna uğradı.¹³² İmparator Mikhael bunları işittiği zaman emirler vererek bu adamı görevden aldı ve dinamik bir adam olan güçlü ve eylem için iyi görünen Boioannes'i gönderdi. Boiannes'in soyundan biri İmparator Basil tarafından İtalya'ya gönderilmişti bu ilk gönderilen kişi Roma'ya kadar bütün İtalya'yı İmparatorluğa tabi hale getirdi. O gönderildi, fakat yeni askerleri teslim almadı bu nedenle düşman adama karşı koymada zorlandı ve çoktan yenik duruma düşmüştü. Düşmandan biri kesin olarak Monopolis'e (İtalya'nın güneydoğu ucunca Brindisi ve Bari arasındadır) yerleşmişti ve bu toprağı sanki kendininmiş gibi elinde tutan askerlerle savaşmak zorunda kaldı. Boiannes¹³³ yenildi ve kendisi de ordusuyla beraber esir edildi. Kelepçelenenler kaçtılar ve her tarafa dağıldılar, hala Roma'ya sadık olanlar kalenin içinde sığınmakta bulundular. Franklar zaferin hakkıyla İtalya'da ki halklar Brindisi, Nidrous, Tarento ve Bari (İtalya'nın güneydoğu ucunda birbirine yakın şehirler) dışındaki toprakların bir kısmını isteyerek, bir kısmını zorlamayla verdiler. İmparator Mikhael öldükten ve onun tahtından indirilen halefi Mikhael'den sonra Maniakes, Zoe tarafından (yukarıda bahsettiğimiz gibi) İtalya'ya gönderildi ve yeterli askeri gücü olmamasına rağmen savaş hileleri yaparak planları gerçekleştirdi, İtalya'nın çevresinden Frankları uzaklaştırmayı başardı ve onları İtalya'nın çevresindeki Capua, Benevento (Napoli çevresindeki şehirler) ve Naples'den (Napoli) kovdu, sükûnet ve düzen getirdi.¹³⁴ Şimdi Maniakes Anadolu içinde malikâneyi ele geçirdi. Orada Romanus Sklerus'un komşusu oldu ve ondan hoşlanmıyordu, Romanus güvenliği için kaçıp gitmesine rağmen fırsatlarla birçok kez onu öldürmeyi denedi. Fakat Roma saltanatı Konstantin Monomakhos'a geçtiğinde Sklerus'un servetinin kısmeti açıldı, çünkü kız kardeşi İmparator'un metresiydi. O büyük Komutan ve Protostrator unvanlarıyla

¹³² Cannae'de (Doğu İtalya'da bir şehir) 4 Mayıs 1041'de gerçekleşen bu savaşta, 2,000 Norm ve Lombardialılara karşı 18.000 Grek askeri yer almıştır. John Skylitzes, *A Synopsis of Byzantine History 811-1057*, s. 401.

¹³³ Bu Basil Bioammes 1017'den 1025'e kadar İtalya'nın *katapanlığı*nı yapmıştır. John Skylitzes, *A Synopsis of Byzantine History 811-1057*, s. 401.

¹³⁴ George Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*, s. 308.

şereflendirilip, geri çağrıldığında Georgios'un eşinin canına kast ettiği, Maniakes'in yokluğunda otorite boşluğundan faydalanıp bütün köyleri yağmaladığı, onun eşyalarını berbat ettiği ve karısına saygısızlık ettiği ileri sürüldü. Maniakes İtalya'da bunları öğrendiği zaman kızdı, öfkeyle tutuşuyordu; daha sonra Romanus'un teşvikiyle komutanlık görevinden alındı ve o her şeyden umudunu kaybetti. Bizans'a varmanın bir işe yaramayacağını çok iyi biliyordu, bu yüzden İtalya'daki askerleri kışkırtmayı düşündü, onların duygularını yanılttı (askerler memleketlerini tekrar görmek istiyorlardı) ve İmparatora karşı silaha sarıldılar.¹³⁵ Bizans'ın bir şehrinden, İmparator'u seven Protospatharius Pardos¹³⁶ onu izlemeye gönderilmişti,¹³⁷ fakat onun adamı vahşice öldürdü. Maniakes İmparatorluk sembolü olan tacı giydi ve İmparator ilan edildi. Askerleriyle yola çıktı. Bulgaristan üzerinden girdi. İmparator bunları öğrendiği zaman hayal edilebileceğinden daha fazla endişe duydu. İmparator Maniakes'e bir mektup gönderdi, ona ve beraberindekilere korkmamalarını, silah bırakmalarını ve onları sakın bir şekilde karşılayacağını söyleyerek uyardı, fakat Maniakes hedefinden dönmeyecekti. Bu nedenle İmparator mevcut olan bütün askeri gücünü topladı ve Stephan Sebastophoros'u (bu adam İmparator Monomakhos'a Demokraneia'dan haberler getirmişti) tam yetkili komutan olarak, dönük Maniakes'e karşı gönderdi. İlk ordu Marmarion içinde Ostrovos (Armissa, Yunanistan) adı verilen yerde karşılaştı, Stephan askerlerinin sorumluluğunda yenildi, Maniakes'in liderliğindeki birliğin askerleri onu övgülerle İmparator ilan ettiler. Fakat bu olaylar esnasında atından düştü ve hiçbir yaralanma belirtisi görülmeden öldü; daha sonra onun göğsünden ölümcül yara aldığı görüldü. Bu karşıdaki ordu tarafından fark edilince Georgios'un başını kestiler ve hepsi başı kaldırarak eğlendiler, esir alınanları katlettiler ve onlar liderleriyle yok oldular.¹³⁸ Zafer haberini vermek üzere

¹³⁵ Bütün garp memleketlerinden asker topladı ve Romalıların memleketlerini kendi tarafına çekti. *Urfalı Mateos Vekaynamesi ve Papaz Grigor'un Zeyli*, s. 78.

¹³⁶ Üstelik bu elçi heyetinin başkanı, bu çeşit işlerde daha önce değerini ispatlamış biri değildi. İster sivil, ister askeri olsun, önemli herhangi bir iş yapmamıştı, tecrübesi yoktu. Daha doğrusu kendini sokaktan saraya sokmuş olan bir sonradan görme idi. *Mikhail Psellos'un Khronographia'sı*, s. 119.

¹³⁷ Maniakes'i uyarmak ve gerekirse şiddetle isyanı engellemesi için gönderilmiştir. *Mikhail Psellos'un Khronographia'sı*, s. 119.

¹³⁸ Kötü adam böylelikle ortadan kalkmış olup sulh ve asayiş tekrar yerine geldi. *Urfalı Mateos Vekaynamesi ve Papaz Grigor'un Zeyli*, s.78; George Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*, s. 308. *Mikhail Psellos'un Khronographia'sı*, s. 120'de Maniakes'in Bizans ordusu için önemine ve dış görünüşünün heybeti bile insanı korkutacak derecede olduğuna, Roma için bu kişinin çok önemli bir komutan olduğuna değinmiş ve bizzat kendisini gördüğünü söylemiştir.

İmparator'a bir haberci gönderildi ve birkaç gün sonra Stephan vardığında Maniakes'in başı ve savaş esirleriyle geldi. Stephan zaferle ana caddeden aşağı eşeklere bindirilmiş esirlerin ardından beyaz bir atın üstünde bir mızrakta kafayı taşıyordu. Maniakes olayının sonu bu şekilde oldu.¹³⁹

4. Bu zamanda diğer bir isyanda Kyros'ta oldu ki adanın komutanı fitneci Theophillus Erotikos'un sürekli olarak bir ihtilal hırsı vardı. O Kalaphates'in (kalafatçı) devrildiğini ve devletin karışıklıkta olduğunu işittiği zaman aklındakiler için uygun zamanın geldiğini düşündü. O kızgındı ve Protospatharius'u Theophylakt'ı çok ağır talepleri var diyerek suçladı, Kyros'un bütün halkını barış ve vergi memurunu öldürmeye teşvik etti, Ama Monomakhos'un korkmasına gerek kalmadı, çünkü uzun zaman önce Amiral Patrik Konstantin Khage'yi¹⁴⁰ filo ile göndermişti. Onu yakalayıp İmparator'a getirdi ve bütün Kyros'u huzura kavuşturdu. Vardığında İmparator ona kadın giysisi giydirdi ve bir yarış günü Hipodrom'da teşhir etti, mallarına el koydu ve onu serbest bıraktı.

5. On beş yıllık dönemin on birinde şubatın yirmisinde Patrik Aleksios öldü ve onun tahtına Bayram Bildirisi gününde (25 Mart 1043) Mikhael Keroularos geçti; o Orphanatrophos'un komplo nedeniyle sürgün edilmesinden beri keşiş idi. Keşiş, İmparator'a Aleksis'in Manastırı¹⁴¹ içinde altın saklandığını bildirdi ve yirmi beş kentanaria altına el koydu. On beş yıllık dönemin aynı yılında Mayıs'ın ikisinde Orphanatrophos'un Marykatoi köyünde gözlerine mil çekildi. Kimilerine göre bu İmparator'un isteğine karşı Thedora'nın emriyle yapılmıştı. Yine de halkın çoğu İmparator'un sürgün edilmesinden dolayı duyduğu kin söylentilerine inandı. Bu

¹³⁹ Maniakes ile ilgili asıl önemli husus şudur, XI. yüzyıl Bizans dünyasının tanınmış kumandanı Georgios Maniakes'in Türk asıllı ve Orta Asya kökenli bir aileye mensup olduğu ileri sürülür. L. Breehier onun taşıdığı soyadın "Asil" anlamında Türkçe bir kelime olduğunu söyler. Breehier'e göre, Georgios Maniakes'in mensup olduğu kabile İmparator II. Basil devrinde, Selçuklu Türklerinin Armenia bölgesinde ilk defa görüldükleri yıllarda (1016-1021), yurtları olan Orta Asya steplerini terk ederek batıya göç etmiş ve Anadolu'da Bizans topraklarına yerleşerek İmparatorluğun hizmetine girmiştir. O sıralarda çok genç yaşta olması gereken Maniakes, askeri kariyerine Anadolu'daki Bizans garnizonlarında görev alarak başlamış, belki de İmparator II. Basil'in Bulgar seferine katılmıştı. Onun yükselişi yavaş yavaş olmuş ve ordunun bütün kademelerini adım adım geçmişti. Daha fazla bilgi için bkz. *Mikhail Psellos'un Khronographia'sı*, ek V: George Maniakes.

¹⁴⁰ IV. Mikhael emrinde Kbyrrahaiote themasının komutanıydı, şimdi terfi ederek filonun komutanı oldu. John Skylitzes, *A Synopsis of Byzantine History 811-1057*, s. 404.

¹⁴¹ Patrik sarayının bir barçası olarak inşa edildi. John Skylitzes, *A Synopsis of Byzantine History 811-1057*, s. 404.

adam on beş yıllık dönemin aynı yılında Temmuz'un on üçünde öldü. Sebastophoros Stephan İmparator'un aleyhinde komplo kurup ve Lamphoros'un oğlu Mylitene komutanı Patrik Leo'yu İmparator yapmak istemekle suçlandı. Stephan'ın serveti yağmalandı keşiş olarak manastıra sürgün edildi. Lamparos zalimce işkencelerle kör edildi ve forum boyunca gösterildi, kısa bir zaman sonra da öldü.

6. On beş yıllık dönemin aynı yılında Haziran ayında Ruslar başkente saldırdı. Bu zamana kadar onlar Romalılarla müttefikti ve huzur içinde yaşıyorlardı. (bu iki halk) korkusuzca birbiriyle kaynaştı ve birbirlerine tüccarlar gönderdiler. Fakat şimdi Bizans'taki bazı Skythian (İskit) tüccarları ile anlaşmazlık çıktı ve tanınmış bir İskitli tüccar öldü.¹⁴² Vladimir çoğu kez öfkesini kontrol edemeyen bir adamdı. Bu adam bu zamanda halkın (Rusların) hükümdarıydı ve olanlar için bütün savaş gücünü harekete geçirdi ve okyanusun kuzeyinde adalarda yaşayan halkın birçoğunu müttefik olarak aldı. Derler ki, Vladimir yüz bin civarında kalabalığı topladı, draks olarak adlandırılan gemilere yerel halkı bindirip şehre karşı gönderdi. İmparator bunları öğrendiği zaman elçiler gönderdi ve (Vladimir'in) ordusunun silah bırakmasını istedi. Her ne olursa olsun bu tatsız olayı düzelterek sözünü verdi, ayrıca küçük mevzular için uzun süredir var olan barışı bozmamasını veya halkları birbirine karşı kışkırtmamasını istedi. Vladimir mektupları aldığı zaman elçileri aşağılayarak kovdu, hem kibirle hem aşağılayarak gönderdi. Bundan dolayı İmparator barış için umutlanmaktan vazgeçerek yapabileceği en iyi şekilde hazırlıklarını yaptı. İskitli tüccarların ikamet ettiği konutlar başkentteydi ve anlaşmalar hazırlayarak başkentte bulunanların içerden darbe vurmalarını önlemek için gözetime aldı ve themalara dağıttı, (uygun zamanda izin verecek ve durumun akışını kolaylaştırıcaktı). O, İmparatorluğun savaş gemilerini diğer tam donanımlı gemilerini, hafif deniz taşıtlarını Bizans içindeki askeri personeli hazırladı, artık Bizans için fırsat kollayacaktı. İmparator bir yelkenliye bindi ve İskitlerle karşılaşmak için yol aldı, bir aydır açık denizde Pharos adı verilen yerde demir atmış olan İskitlerle karşılaştı. O oldukça fazla olan müfreze birliğini (diğer birliklerden temin edilen geçici mahiyette kara ve deniz birliği) karadan izliyordu. İki deniz gücü karşı karşıya gelmesine rağmen hiçbiri hücum etmedi. İmparator onların hareket etmesini beklerken İskitler sığınaklarında demirledikleri limanda hareketsiz kaldılar.

¹⁴² *Mikhail Psellos'un Khronographia'sı*, s. 122.

Gün böyle geçip giderken akşama doğru İmparator tekrar barış heyetini gönderdiğinde, eğer onların silah bırakmasını istiyorsa onu takip eden askerlerin her birine üç pound altın vermesini istedi ve bu Barbarlar heyeti aşağılayarak gönderdiler. Bu çirkin cevap karşısında İmparator hareket etmesi gerektiğini anladı. Düşman hala hareketsiz olduğundan İmparator Basil Theodoraknos'u çağırarak ona hızlı bir şekilde üç gemi alıp İskitlerin azmini hafif çatışmalarla savaşa kışkırtıp kışkırtmayacağını görmek için test etmesini emretti. Gemileri aldı ve İskitlere yaklaştı; o her nedense onları taciz etmek yerine doğrudan doğruya ortalarına doğru yol aldı. Grek ateşiyle¹⁴³ (sıvı ateş) yedi gemi yakıldı ve üçü de mürettebatıyla gömüldü. Bir diğerini ise gemiye atlayarak ele geçirdi bu cesaret karşısında onların dilleri tutuldu, kalanları da katletti.¹⁴⁴ İskitler şimdi İmparator'un filolarla yaklaştığını gördüler. Onlar kendi kendilerine (şaşırtıcı değildi) dediler ki; eğer üç düşman gemisi karşısında bu kadar zarar gördüysek bütün filolarla savaşa tutuşursak ne kadar kayıp veririz? diye sordular. Kaçma düşüncesiyle sulara doğru yol aldılar, oralar kayalıktı ve suyun altında da kayalar vardı, gemilerin çoğu kayalara takıldı. Daha sonra (kendi insanları) karadan takip edilen askerler tarafından saldırıya uğradılar ve yok edildiler. Sonraları on beş bin ceset bulundu.¹⁴⁵ İmparator İskitlerin bozgunundan sonra tam iki gün bekledi, sonraki üçüncü gün arkasında Hetairearkh adı verilen iki birliğin başında Parakoimomenos Nikholas'ı ve Büyük komutan Basil

¹⁴³ Sıvı Ateş'in mucidinin Kallinikos (mühendis) olduğu söylenir. Bunun icadıyla Konstantinopolis'i 678'de Araplardan, 1941'de Ruslardan kurtarılmıştır. Hala tam olarak bileşimindeki itici güç belirsizdir. Eric Mc Geer, "Greek Fire", *ODB*, Vol. 2, s. 873; Bizans İmparatorlarının gizli silahı idi. Söylendiğine göre bu silahın yapımı İstanbul'da tek bir ailenin elindeydi ve özel bir dikkatle gizli tutuluyordu. Gerçekten de bu yanıcı silahın tam bileşimi, bu gün bile kesin olarak bilinmiyor. Bu bileşimin ne olduğu üzerinde çalışma yapan pek çok araştırmacı, hep ayrı ayrı sonuçlara varmışlardır. Ayrıca silahın yapımında kullanılan kimyevi maddeler saf olmadığından, elde edilen karışımlarda çoğu zaman birbirinden farklı oluyordu. Herhalde temel maddesi nafta (ham petrol) olan bir bileşimdi; içine güherçile, reçine, kireç, katran vb. maddelerde konularak, suda sönmeyen yanıcı, bol duman ve gök gürültüsü gibi korkunç ses çıkaran bir silah elde ediliyordu. Bizans kaynaklarına göre Sıvı Ateşin aslında bir deniz silahı olduğu, fakat sadece denizin sakin olduğu zamanlarda kullanılabilirdiği kaydolunmuştur. Daha fazlası için bkz. *Mikhail Psellos'un Khronographia'sı*, Ek IV, Sıvı Ateş (Grek Ateşi).

¹⁴⁴ Basil IV. Mikhael'in hizmetinde Sicilya'da Maniakes ile savaşmıştır. John Skylitzes, *A Synopsis of Byzantine History 811-1057*, s. 406.

¹⁴⁵ Boğaziçi'ne vuran Rus cesetleri 15.000'den az değildi. Savaştan sonra Bizanslılar tarafından sıkı bir şekilde takibe uğrayan Ruslar, kara yoluyla Karadeniz'in batı sahillerine çekilmişlerdi. *Mikhail Psellos'un Khronographia'sı*, s. 124. John Skylitzes, *A Synopsis of Byzantine History 811-1057*, s. 406.

Theodoraknos'un liderliğinde arkasında bırakarak başkente döndü. Bunlar sahili gözetleyecek, halkı koruyacak ve barbarların saldırılarını önleyecekti; İmparator bütün filonun Pharos'ta kalmasını emretti.

Düzenlemeler yapıldıktan sonra İmparator Bizans'a geri geldi. Bu Parakoimomemos ve Theodoraknos kıyıları gözlerken orada barbarların cesetleri yenilginin olduğu karaya vuruyordu, askerler onların mülklerindeki oldukça fazla ganimeti ve birçok araç gereci mağlup ederek elde ettiler. Yirmi dört gemilik bir müfreze kaçan barbarları takip etti. İskitler şimdi birkaç kişiyle takip edildiklerini biliyorlardı, onların sayılarından emin olarak iki burun açıklarında bir kuşatma yaptılar. Kararlı bir şekilde kürek çekerek düşmanın etrafını sardılar. Romalılar takip ederken kürek çekmekten bıkmışlar hem de kalabalık barbar gemilerinden korkmuşlardı bu nedenle kaçmaya başladılar. Fakat barbarlar gemileri çembere aldılar, girişleri kapattılar ve körfezden çıkış bırakmadılar Kibyrraeote themalarının Komutanı Patrik Konstantin Kaballaourios kendi gemilerini ve diğer on gemiyi kullanarak cesurca savaşmaya razı oldu. Cesurca savaşırken öldü (en iyilerinden) dört gemi yakalandı mürettebatı katledildi. Geriye kalan Roma gemileri sağ burunda ve kayalıkların olduğu yerde zor durumla karşı karşıya kaldılar, birazı denizde battı diğerleri de barbarlar tarafından kılıçtan geçirildi ya da esir edildi. Sağ kalanlar silahsız bir şekilde kendi ordugâhlarına sığındılar.

Umutları kırılan İskitler ana vatanlarına dönmeyi düşündüler. Orada herkesi alacak yeterli gemi bulunmadığı için kara ve deniz yoluyla döndüler, daha önce anlattığımız gibi deniz savaşında gemilerin birazı batmış veya ele geçirilmiş, diğerleri de fırtınada savrulmuştu ki bu nedenle (İskitlerin) birçoğu evlerine yürüyerek gidiyordu. Danube toprakları ve şehirlerinin yöneticisi Vestes Katakalon Varna (Karadeniz kıyısında Bulgaristan'ın bir şehri) adası yakınlarında onları durdurdu, onlara saldırdı ve bozguna uğratarak birçoğunu öldürdü ve sağ kalan sekiz yüz kişiyi esir alıp zincirleyerek İmparator'a gönderdi. İskitler kendi topraklarında ilk ortaya çıktıklarında başkente ve bölgenin yöneticisine yiyecek aramak için vardılar. Yönetici emrindeki askerleri topladı ve onlara saldırdı. Mertçe ve hakkını vererek savaştı, onları mağlup ederek kendi gemilerine gitmeye zorladı. Daha sonra yönetici kontrolü altındaki nehrin bitişiğindeki bölgeleri titiz bir şekilde

gözetimde tuttu ki bu sorunların sona ermesini umuyordu. Onları teslim almak için sağlam bir şekilde savunma gösterdiğinde onlar geri döndüler ve anlattığımız şekilde yönetici başarılı oldu.

7. On beş yıllık dönemin on ikinci yılında Eylül ayında 6552'de öyle şiddetli bir rüzgâr esti ki, neredeyse bütün meyvedeki bağlar tahrip oldu.

(Patrik Mikhael Roma Papa'sı olarak atanır atanmaz ona iki kanatlı tablet gönderilerek ayindeki mayalanmamış ekmelekle ilgili sorguya çekildi.¹⁴⁶ Antakya Patriği Peter, Bulgaristan Başpiskoposu Leo ve bütün iyi eğitilmiş kilise adamları onu desteklediler Mikhael Mermentoulos ile tartıştı. O, Stoudios Manastırı'nın Başrahibini ve Synodikon'dan (Ortodoks Kilise'sinde zaferler, sapkınlıklar ve hiyerarşi üzerine okunur.) Stoudite Aziz Theodore'yi çıkardı. Mermentoulos bunlara katlanamayarak İmparator'a gitti, bu konuyu anlattı ve onun emriyle Samriyeli Kadının Pazar Günü (Hz İsa ile Samriyeli kadının karşılaştığı Paskalya'dan sonraki 4. Pazar günü Bayram olarak kutlanır.) Synodikon okundu. Diğer her şey her zamanki gibi okundu, fakat Patrik ayaklandı ve Büyük Theodore ismini yüksek ve anlaşılır bir sesle okudu. Bu şekilde Mermentoulos ve keşişler ayaklandı, sonuç olarak ayaklanma bastırıldı.)

O yıllarda onlar Martın dokuzunda Kutsal Kırk Şehit Gününü (Hristiyan olduğu için Sebaste (Sivas) valisi tarafından öldürülen 40 kişi) andılar, İmparator Aziz'e saygı amaçlı halkın arasında geçit törenine gitmek istedi. Saraydan iyi korunarak ve memnun bir şekilde ayrıldı. O Kurtarıcının Kilise'sine Khalkeye¹⁴⁷ vardı, oradan atıyla ileri doğru devam etti, Şehit'in türbesine vardığında: "biz Zoe ve Theodora'nın soyundan olmayan Skleraina'nın¹⁴⁸ İmparatoriçe ve bizim annemiz olmasını istemiyoruz, onu idam edelim" diye bir ses işitti. Ansızın her şey karıştı,

¹⁴⁶ Ermeniler ve Latinler Ayinlerde ekmeği mayasız kullanırken Grekler mayalı kullanırlardı. John Skylitzes, *A Synopsis of Byzantine History 811-1057*, s. 408.

¹⁴⁷ Törenleri yapıldığı yerin giriş kapısıdır.

¹⁴⁸ Maria Skleraina İmparator'un metresidir, George Maiakes'in isyanından önce, Skleraina'nın kardeşi Romanus Sklerus'un düşmanlığı nedeniyle İmparator'un gözünden düşmüştür. Psellos bu aşkla ilgili olarak; ilk zamanlar İmparator'un gizli görüştüğünü, sonra bunu herkese söylediğini, ardından Zoe'ye metresiyle beraber oturmasını teklifini ettiğini, kabul edince de yazılı olarak bir dostluk anlaşması yapıldığı ve onun için özel bir daire hazırlandığını aktarmıştır. Daha fazlası için Bkz. *Mikhail Psellos'un Khronographia'sı*, s. 109-113.

kalabalık kargaşa içinde İmparatora ulaşmaya çalıştılar eğer İmparatoriçe derhal onlara yukardan gözükmeyip onları sakinleştirmese İmparator'u öldüreceklerdi. Karışıklık dindiği zaman İmparator saraya döndü ve şehitleri ziyaret etmekten vazgeçti. Halkın ve Hükümdar Bayan kardeşlerin, Sklerus'un kızı İmparator'un metresi hakkında Senatoya çok fazla şikâyetleri oldu. Özellikle ünlü bir keşiş olan Stethatos onu kınadı, fakat metresin güzelliğinin büyümesine kapılan İmparator için hiçbir şey değişmedi. Stethatos yüksek erdemini üstünlüğünü elde etmekle meşguldü, oruç ile vücudunu şekillendiriyor ve diğer her türlü şeyi disipline ediyordu hatta bazen kırk gün boyunca hiçbir şey yemeden oruç tutuyordu.

8. On beş yıllık dönemin on üçüncü yılında Ani Prenslüğünde bir savaş çıktı, fakat biz ilk olarak İmparator Konstantin'in uygunsuz hiçbir şey yapmayan Ani'ye neden ve nasıl savaş açtığını anlatmalıyız. Georgios İberialıların emiri idi ve orduyu Romalılara karşı ayaklandırdı, Ani ülkesinin hükümdarı İovanesikes de onun yanında savaştı. Daha sonra (yukarı da söylediğimiz gibi) İmparator Basil İberia'ya gittiği zaman Georgios'a karşı savaştı, onu mağlup ederek devirdi. İovanesikes Georgios'un İmparator ile birleşerek kendisine zarar vereceğinden korktu. Böylece şehrin anahtarını gönüllüce İmparator'a bıraktı ve kendisi de teslim oldu. İmparator onun bu alçak gönüllülüğünü Büyük Komutan unvanıyla şereflendirdi, onu ömür boyu Büyük Armenia denilen yerde Ani valisi olarak atadı ve öldükten sonra bütün hâkimiyet alanının bu İmparator'un egemenliğine geçeceğine ve Roma İmparatorluğunun bir parçası olacağına dair anlaştılar, sonradan dâhil oldu. İmparator öldü ve zamanı gelince İovanesikes de öldü, onun ölümünden sonra oğlu Kakikios (II. Gagik) Prenslükte yerine geçti ve Romalı müttefikleriyle huzur içinde yaşadılar, fakat o babasının topraklarını tuttu ve babasının mektubunun gerektirdiği gibi teslim etmedi. Monomakhos bu mektubu sarayda bulduğu zaman (Basil'in mirasçısı olarak) Ani'yi ve Büyük Armenia'yı teslim etmesini istedi. Kakikios kendisinin bir Roma tabisi olduğunu kabullense de babasının topraklarını terk etmedi. İmparator ona savaş ilan etmesi gerektiğini düşündü. Bir ordu hazırladı ve daha önce İberia Valisi olan Vestes Mikhael İassites'i ordunun başına görevlendirdi, İassites, artık Kakikios ile savaşmak için fırsat gözlüyordu. O bu iş için elinden geleni yaptı. Kakikios bunları öğrendi artık bir müttefik ve dost olarak değil düşman olarak kabullenildiğini anladı. Askeri gücünü topladı ve yeteneğiyle en iyi şekilde saldırganlara karşı koydu, Lasites için

durum kötüye gittiğinde onlar İmparator Konstantin (VIII) döneminde Parakoimomenos olan Domestik Skholae Nikolas'ı kuvvetli bir ordusu ve daha çok askeri olan Kakikios'a karşı koymak için gönderdiler. İmparator, Arekses (Aras) Nehri üzerindeki Persamenia'nın bir bölümüne sahip olan Tvion (Ermenistan, Divin) Valisi Aplesphares'e mektup göndererek Kakikios tarafından yönetilen bu Büyük Armenia topraklarını yıkmak için elinden gelen her şeyi yapmasını istedi. Nikolas belirlenen yere verilen görevi yapmak için geldi. O Aplephares'e kişisel bir mektuba teşvik için hediyeler ve vaatler ekleyerek İmparator'un planı dâhilinde eyleme geçmek için gönderdi. Aplesphares mektupları aldığı zaman eğer Kakikios'un elinde bulunan ve kendisinin ele geçirebileceği kalelerin ve köylerin hükümdarlık hakkının verilmesini garantileyen bir mektup alırsa istenilenleri yapacağını bildirdi (1044). İmparator Aplesphares'in istediği ne varsa kabul edip mührüyle onayladığını bildirdi. O mektubu aldığı zaman harekete geçti, saldırdı ve Kakaikios'un kale ve köylerinin birçoğunu baskın düzenleyip ele geçirdi. Kakikios'a gelince ümidini yitirdi ve Roma askerleri saldırdı ve Tvion'lu yönetici tarafından zarar verildi ve Parakoimomenas'la temasa geçti, onun vasıtasıyla İmparatora bağlılığını sundu sonuç itibarıyla bu şehri İmparatora teslim etti (1044).¹⁴⁹ İmparatora gelmeden önce Büyük Komutan unvanıyla onurlandırılmıştı ve kazançlı bir şekilde Kapadokya'da ki Kharsianon ve Likandros malikânelerini teslim aldı sonradan huzur dolu sakin bir hayatı oldu.¹⁵⁰

¹⁴⁹ Urfalı Mateos bu Ani saldırısıyla ilgili olarak İmparator'un Ermeni Krallığını ortadan kaldırmak için Gagik'e yeminlerle dolu bir mektup yazdığını ve onunla görüşmek arzusunda olduğunu belirterek İstanbul'a davet ettiğini, o memleketinden ayrıldıktan sonra İmparator çevrelerinin Ani şehrinin anahtarını Monomakhos'a gönderdiğini, anahtarı ona göstererek "Ani ve bütün Şark bana verilmiştir" dediğini, Gagik'in yapılan ihanet karşısında ağladığını, otuz gün buna ısrar ettikten sonra naçar kalıp Ani'yi Romalılara teslim ettiğini söylemektedir. *Urfalı Mateos Vekaynamesi ve Papaz Grigor'un Zeyli*, s. 79-80. Bizans'ın açgözlü bürokrat ve ruhban takımı, hemen Ermeni kentlerine, piskoposluk ve manastırlarına yerleştiler. M. V. Levçenko, *Kuruluşunda Yıkılışına Kadar Bizans Devleti Tarihi*, s. 174. Ayrıca Levçenko ilhakla ilgili önemli bir konuya değinmiştir; Ermenistan'ın ilhakı sadece Bizans'ın savunmasını zayıflatmakla kalmamıştır. Her birinin emrinde silahlı birlik bulunan Ermeni Beyleri, Selçuklu Türklerinin doğudan gelen ve güçlenen baskısını durdurmayı başarmışlardı, dolayısıyla imparatorluğun doğu sınırındaki güvenliği de sağlıyordu. Ne var ki, Kantsantin Monomakhos, Ermeni milislerini terhis ederek ve askerlik yükümlülüğünü vergiye dönüştürerek durumu değiştirdi. Bu davranışla, Selçukluların yayılmasını kolaylaştırıyordu. M. V. Levçenko, *Kuruluşunda Yıkılışına Kadar Bizans Devleti Tarihi*, s. 174.

¹⁵⁰ Skylitzes'in Gagik için söylediği huzurlu bir hayatın aksine, Urfalı Mateos Gagik için dinsiz ve mutezil Grek milleti tarafından hilekârlıkla gasp edilmiş olan tahtı için daima matem içinde bulunuyordu" demiştir. *Urfalı Mateos Vekaynamesi ve Papaz Grigor'un Zeyli*, s. 80.

Fakat şimdi Monomakhos Tvion Valisi elindeki Ani'nin bir parçası olan kaleleri ve köyleri geri istedi ve Aplesphares onları bırakmayı ve mühürlü mektuba sadık kalmayı reddettiğinde İmparator ona savaş ilan etti. Tekrar o Parakoimomenas'a Roma askerlerini, İberia ordusunu ve Büyük Armenia'daki Aniotos'in emrindeki askerleri¹⁵¹ kullanarak Aplasphares'e saldırması emrini verdi. Toplanan bütün bu orduyu yönetmek için Vestarkhes Mikhael İassites'le beraber hizmetçisi olan Alan ırkından Büyük komutan Konstantin atandı, sonra onları Tvion'a karşı gönderdi, fakat Aplesphares onların içinde gerçekten yetenekli bir komutandı, kabiliyetiyle düşmanların plan ve taktiklerini bozuyordu. O ordusunun Romalı güçlerle savaşmak için yetersiz olduğunu çok iyi biliyordu, nehrin akış yönünü şehrin içine doğru çevirdi ovaları sel bastı, çamur ve su birikintileriyle bataklık oldu sonra düşmanın gelmesini bekledi. Okçu olan piyadeleri rast gele üzüm bağlarının içine yerleştirdi, boru sesiyle "silaha" işaretini verene kadar gizli kalmaları emrini vererek şehri kuşattı. Romalı liderler onun kendisini şehre kapatıp ovayı bataklık yapmasını korkaklık eylemi olarak yorumladılar, böylece şehre doğru düzensiz bir şekilde kimi at üzerinde kimi yürüyerek şehri alma düşüncesiyle ilerlediler. Onlar patıkaya girip üzüm bağlarına ilerlediler ve şehre yaklaştılar, sonra Apelephares boruyu çalarak ve askerlerine harekete geçmeleri emrini verdi bu piyadeler çalılıklardan kalkarak ok ateşine başlarken diğerleri de Romalıların kendilerini düşman karşısında savunmalarına engel olmak için yapılan siperlerden onlara zarar verdiler. Romalılar şiddetli bir yenilgi aldılar ve askerlerin pek çoğu atların bataklığa saplanıp kalması nedeniyle vahşice öldüler. İassites yalnızca güvenliği için Ani'deki Konstantin'e sığındı ve onlar felaketleri Nikolas'a bildirdiler. Başlarına gelen bu felaketleri İmparator'a bildirdiklerinde Nikolas ve İassites komutanlık görevinden alındı, İassites'in yerine İberia Dük'ü olarak Kekaumenos; Nikolas'ın yerine Büyük Hetaireiai'nin albayı Konstantin tam yetkili komutan olarak geçti. Bu adam Sarazen kökenli bir hadımdı ve bu imparator tahta çıkmadan önce hizmette bulunmuş ve sadakatinde asla şaşmamıştı. (Bu yeni komutanlar) savaş meydanına varıp askerleri topladılar ve işleriyle meşgul oldular. Onlar Tvion şehrine saldırmaya çekindilerki bu şehir ülkenin en büyük şehriydi, geri kalanlar Ani'de

¹⁵¹ Bu askerler İmparatorluğa X. yüzyıldan beri göçlerle ve Ani'ni düşüşüyle derhal Roma ordusuna kaydolun Ermenilerdir. John Skylitzes, *A Synopsis of Byzantine History 811-1057*, s. 411.

bulunan kalelere saldırdılar ve oradaki Kutsal Meryem, Ampier ve uçuruma inşa edilmiş çok fazla kuvvetlendirilmiş Aziz Greory kalelerini aldılar. Aplesphares birkaç kez, kuşatılmış olan garnizonlara yardım getirmeye çalıştı, fakat her deneyişinde geri püskürtüldü. Romalılar Khelidonion (Erivan-1047) olarak bilinen Tvion'dan uzak olmayan dağın yamacına inşa edilen kaleye geldiler, kaleyi hendekler ve siper kazıklarıyla kuşattılar, içeridekileri aç bırakarak kaleyi almaya çalıştılar. Surlardaki insanların yaşam için gereksinimleri azdı ve aniden yapılan saldırılar yüzünden stok yapamamışlardı, bu şekilde Romalılar eğer batıda Patrik Leo Tournikos'un isyanı aniden patlak vermeseydi kaleye sahip olabileceklerdi.

Leo Tornikios İberia'nın komutanıydı, fakat gasp etme girişiminde bulunma suçundan görevinden alındı ve manastır keşişliği verildi.¹⁵² Şehre getirildi ve Adrionaple (Edirne) de ev hapsi verildi. Başına gelen bu talihsizliği hoş karşılamadı ve yavaş yavaş gözden çıkarılan komutanları topladı. Bu adamlar ve akrabaları aracılığıyla düzeni bozdu, Makedonya ve Trakya birliklerindeki görevli memurları, bütün bu işsiz askerlerin ve çapulcuların akıllarını çeldi. Ordu yeterli sayıya ulaştığında da İmparator ilan edildi,¹⁵³ emri altındaki bütün askerlerle yola çıktı¹⁵⁴ ve başkentteki surların önünde görüldü. İmparator'un askeri gücü yetersizdi ve halkın ona sadık kalacağından da emin değildi. Bu sebeple İberia'daki Konstantin'e İmparatorluk mektubunu taşıyan bir haberci (atlı posta) gönderdi; ona görevini bırakıp hızla askeriyle başkente gelmesini emretmişti. Böylece o askeri hızla başkente hareket ettirdi ve bu şekilde Khelidonian (Erivan) ele geçirilmekten kurtuldu. Kostantin doğunun bütün birlikleriyle başkente girdi, fakat İmparator bütün askerin Trakya üzerine geçmesini buranın başkentini karşısında Khrysopolis'e (Üsküdar) ve Khrysopolis'e geçenlerden daha fazla kişinin de Hellospont üzerinden Abydus'a gitmesini emretti, bundan daha sonra bahsedeceğiz.

Bizim söylediğimiz gibi askerler varmadan önce Tornikos on beş yıllık dönemin ilk yıllarında (1047) Eylül ayında İmparator ilan edilmişti ve o söylemekten

¹⁵² Leon bir asilzade ve Ermeni krallarının soyundandır. Önce Gürcistan'da valilik yapmış sonra ihanetle suçlanıp keşiş olmaya zorlanmıştır. Aslında sarayın Armania politikasına karşıydı; zira Kral II. Gagik tahtan indirilip sürgüne gönderilmişti. *Mikhail Psellos'un Khronographia'sı*, s. 125.

¹⁵³ *Mikhail Psellos'un Khronographia'sı*, s. 128.

¹⁵⁴ 21 Eylül 1047 Pazartesi günü Edirne'den İstanbul üzerine harekete geçildi. *Mikhail Psellos'un Khronographia'sı*, s. 128.

daha kısa sürede başkente vardı, ilk saldırıyı bekledi, çünkü İmparator'un askerleri azdı ve ilk saldırıda başkenti almayı düşünüyordu. Blakhernae'nin karşısında Anargyroi (Azizler Kosmas ve Damian) manastırına yakın bir yerde siper kazıkları kurduktan sonra sözler ve vaatlerle vatandaşların aklını çelemeye çalıştı. Hiç kimse ona ilgi göstermediğinde harekete geçti, fakat İmparator vatandaşları ve orada bulunduğu askerleri kullanarak direndi. İmparator halktan oluşan ayak takımını surlara görevlendirdi. Sonra Blakhernae kapısından bulunduğu askerlerle ve Senato liderlerinin silahlandığı birkaç diğer kişiyle ve tümü bini geçmeyen kalabalıkla surlardan dışarı yöneldi, bunları zorba ile karşılaşmaları için görevlendirdi, sonra onların saldırılarını önlemek için cephenin önünde bir hendek kazıldı. Büyük Komutan İtalyan Argyrus;¹⁵⁵ saygılı bir şekilde dışarı çıkmayıp kapının içerisinde saldırganları beklemesi gerektiğini, tecrübeli ve tecrübesiz askerlerden oluşan küçük bir orduyla öfkeli kalabalıkla çarpışmaya girilmemesi konusunda yalvardı. Bunu söyledi, fakat İmparatorun bakış açısını değiştiremedi, gerçekte o diğer Konstantin Leikhoudes'in görüşünü benimsedi. O İmparator'un tarafını tuttu, bu sırada büyük bir plan hazırlayıp onu etkiledi ve sonra bu plan uygulandı.

Olanlar öğlenden sonra geç saatlerde zalimin kulağına varır varmaz o askerlerini silahlandırdı ve büyük bir orduya görevlendirdi. Kısa bir zaman sonra karşıya geçtiler ve onları bozguna uğratarak bazılarını esir alınırken diğerleri de şehirdeki hendeğe düşüp berbat bir şekilde öldü. Vatandaşlarda atlayarak surları terk ederken kapıcılar Blakharnae'deki surların kapılarını ardına kadar onlara açtılar. Gerçekten eğer kader Tornikos'a kötü bir oyun oynamasaydı, kolaylıkla girip tüm şehrin hâkimi olacaktı. Fakat duvarın önünde hendeğe geldiği zaman bu noktada İmparator'un tarafındakiler yeni bir nefes aldı; onlar kapıları sıkıca kapattılar ve yeniden muhafızlar yerleştirdiler.

Bu noktada İmparator nerdeyse bir okla vurularak öldürülüyordu, fakat Tanrı olağan üstü bir şekilde müdahale etti; ok hizmetlinin çam kozalağı şeklindeki miğferine vurdu, bu hem giyeni hem de İmparator'u korudu.¹⁵⁶ Bu yolla ele geçirilecekti ama anlatıldığı şekilde kurtuldu. Döneğin ordusu birkaç gün daha kamp

¹⁵⁵ İtalyan çiftçi Mesles'in oğludur. O, Maniakes'e karşı savaşa katıldığından beri imparatorun danışmanıdır. John Skylitzes, *A Synopsis of Byzantine History 811-1057*, s. 411.

¹⁵⁶ Konstantin bir parça yana kaydı ve kurtuldu. *Mikhail Psellos'un Khronographia'sı*, s. 128.

halinde kaldı, fakat destekçileri İmparator için onu terk etmeye başlayınca hepsinin eve gidebileceğinden ya da İmparatoru desteklemesinden korktu; böylece kampı bozup Arkadioupolis'e (Lüleburgaz) döndü, orada İoannes Vatatzes'le beraber kamp kurarak bekledi. Batı birliğini komuta eden Stramboumtes Theodore'yi (ki onların Polys adını verdikleri) ve ona kan bağıyla bağlı olan Marianos Vranas'ı Rhaidestos'u (Tekirdağ) Makedonya ve Trakya'nın diğer şehirleri için kuşattı, onun tarafına geçtiklerinde şehrin piskoposu ve Tornikos'un bir akrabası olan Vatatzes İmparatoru desteklemeye devam etmişti. (Theodore ve Marianos) Oraya gittiler, fakat bir zaman sonra hiçbir şey başaramadılar, bu nedenle Tornikos bütün ordusuyla ortaya çıktı ve o da oraya gitti. O şehre birçok defa kuşatma manevralarıyla saldırdı, fakat bütün noktalardan geri püskürtüldü. Sonuç olarak Tornikos kuşatmayı kaldırdı ve Arkadioupolis'e geri döndü.

İmparator Abydus ve Khryso polis'ten (Üsküdar) Trakya'ya geçer geçmez doğunun askerlerini Mikhael İassites'in komutanlığında mücadele amaçlı döneğe karşı gönderdi. Onun askerleri bir araya toplandı ve döneğin yakınında kamp kurdular, fakat savaşın başlamasına müsaade etmedi. O döneğin yanında olan köylerle meşgul oldu. Mahkûmlara tedbirli bir şekilde muamele etti, onlara gizlice (dönelere) bir mektup göndererek suçlarını affettiğini ve çok fazla avantajlar elde edebileceklerini bildirdi.¹⁵⁷ Kış yaklaştığından döneğin kendilerinin, yük hayvanlarının ve atlarının yaşam için gerekli ihtiyaçları azalıyordu. Soğukla ve açlıkla aynı zamanda savaşla mücadele edemedikleri için Büyük Komutana kaçmaya başladılar. Kaçanlar düşük rütbeliler olup önderler olmadığı sürece zorba bekledi ve umutluydu. Fakat Marianos Vranas, Polys ve Theodore, Strambytes (Glavas Kabilesinden) ve önde gelenlerden bazıları onu terk ederek İassites'e geçtiklerinde, döneğin ordusundaki komutan yardımcısı İoannes Vatatzes'le beraber kaçtı.¹⁵⁸ Ve oradan kaçacak yer olmadığı için bir kiliseye sığındılar ve böylece döneğin isyanı bitirildi. İassites onları tutuklamak ve esir olarak İmparator'a getirmek için adam gönderdi, İmparator'un emriyle ordudakilerin (asillerin) her biri ana vatanına gönderildi. Tornikos ve Vatatzes Hristiyan arife günü (25 Aralık 1047) kör edilirken

¹⁵⁷ Bu adamlar serbest bırakıldı, savaşmak üzere ok, yay ve mızrakla silahlandırıldı *Mikhail Psellos'un Khronographia'sı*, s. 131.

¹⁵⁸ Bütün bunlar içinde tek bu adam Tornikos'a sadık kalmıştı. *Mikhail Psellos'un Khronographia'sı*, s. 135

zorbaya sonuna kadar sadık kalanların mallarına el konuldu. Sonra forum boyunca teşhir edilip, aceleyle sürgüne gönderildiler.¹⁵⁹ Böylece bu ayaklanma sona erdi ve şimdi Türklerin neden olduğu sıkıntılar başladı.

9. Yukarıdaki konunun tekrar üstünden geçip ben Türklerin kim olduğunu ve onların Romalılara karşı neden savaştıklarını anlatacağım. Türkler, Kauskas (Kafkas) Dağları'nın kuzeyinde bağımsız yaşayan hiç bir millet tarafından esir edilemeyen Hun ırkındandır. Bir zamanlar Perslerin hâkimiyeti Sarazenlere geçince, Sarazenler sadece Persleri yönetmekle kalmadı, Medea, Babil, Asur aynı zamanda Mısır'ın ve Libya'nın kuzeyi ve Avrupa'nın bir kısmına da egemen olmaya başladılar. Sonra onlar birbirlerine karşı ayaklandılar ve Büyük bir İmparatorluğun birçok parçaya ayrıldığı olaylar oldu. İspanya bir egemenlik, diğeri Libya aynı şekilde Mısır, Babil (Bağdat) ve Pers olarak ayrıldı. Ve bunlar komşularıyla ortak bir düşüncede birleşemediler, fakat birbirleriyle savaşmayı tercih ettiler. İmparator Basil zamanında Persin hükümdarları Khorasmiens, Oretanes, Medes ve Sebük Tegin'in oğlu (Moukhomet) Gazneli Mahmud¹⁶⁰ idi. Sonra Hintlilere ve Babillilere karşı savaş başlattılar, mücadeleyi kaybettikten sonra Türkiye'nin (Orta Asya, Türkistan) hükümdarıyla birleşmeye karar vererek kaynaklarından bazı müttefik güçler talep ettiler.

(Türk) elçileri sıcakkanlı bir şekilde karşıladı, hediyelerle hoşnut oldu ve askerleri gönderdi. O, Mahmud'a Mikail'in oğlu Tuğrul Bey'in¹⁶¹ emri altında üç bin

¹⁵⁹ Urfalı Mateos ise bu isyanın bitişini şu şekilde nakletmektedir; İmparator Monomakos ve İstanbul'da bulunan prensler, büyük korku içine düşmüş olup, buna ne bir çare bulabiliyorlar ne de Tornik'e karşı cesaret gösteriyorlardı. Onlar Monomakhos'un ölümünden sonra kendisinin imparator olacağına dair bir yazı keşfettiklerini ona bildirdiler. Onlar bu yeminli yazıya Tornik'i inandırdılar. Patrik, papazlar ve prenslerle birlikte Tornik'in yanına gitti; yeminlerini onun huzurunda tekrarladılar. Sulh ve dostluk akdedildikten sonra Tornik'i İstanbul'a getirdiler. Fakat birkaç gün sonra onlar yeminlerini bozdular ve adetlerine göre, şahit tutmuş oldukları Allah'ı da inkâr ettiler. Çünkü Romalılar memleketin büyüklerini yeminle mahvetmeyi adet edinmişlerdi. Kahraman Tornik'in gözleri kör edildi. *Urfalı Mateos Vekaynamesi ve Papaz Grigor'un Zeyli*, s. 85.

¹⁶⁰ Gazneli Mahmut (d. 2 Kasım 971 - ö. 30 Nisan 1030) 998-1030 yılları arasında Gazne Devleti'nin (Persia ve Horasan'ın) büyük hükümdarıdır. Ülke topraklarını Hindistan'ın kuzeyine kadar genişletmiştir.

¹⁶¹ Oğuzların Kınık boyuna mensup Dukak Bey öldüğünde yerine oğlu Selçuk Bey geçer. Selçuk Bey'in Mikail, Aslan (İsrafil), Yusuf, Musa (İnanç) adında dört oğlu vardır. Mikail daha babası hayattayken ölmüş, ancak geride Tuğrul ve Çağrı adında iki oğlunu bırakmıştır. İbrahim Kafesoğlu, *Selçuklu Tarihi*, s. 12.

asker göndererek Sarazenli saldırganları geri püskürtüp, garnizonu ortadan kaldırıp Türklerin Pers ülkesine girmelerini önleyen Aras Nehri karşısındaki mülkleri almayı umuyordu, çünkü orada bir kale vardı ve üstünde ya da yanında bulunan gözcüler tarafından daima korunuyordu. Kiralık askerler Mahmud'a geldiği zaman onları kendi birliğiyle birleştirip yola çıktı. Arap yönetici Pissiaros'a saldırdı, Araplarda okçulara dayanamayınca bozguna uğradılar. O kendi topraklarına döndüğünde¹⁶² Türkleri kendisiyle beraber Hintlilerle savaşmak için birlik olmaya çağırdı, fakat Türkler Aras Nehrinin karşısını koruma göreviyle kendi topraklarına geri dönmek için izin verilmesini istediler. Ancak Mahmud¹⁶³ ısrarlı bir şekilde güç kullanmak için hazır olduğundan, onlar da başımıza bir felaket gelebilir diye korkudan isyan ettiler.¹⁶⁴ Karbonites Çölü (Aral ve Hazar Gölleri arasındadır) içinde saklandılar, çünkü bu kadar az askerle on binlercesine karşı koyabileceklerinden emin değillerdi; oradan baskın düzenlediler, Sarazen topraklarını yakıp yıktılar. Mahmud bu olaylara aşırı derecede kızdı; o yaklaşık yirmi bin ordu topladı ve soylu, akli ve cesaretiyle tanınan on komutanın emrinde Türklere karşı gönderdi. Bunlar şimdi yola çıkıp savaşmaya gittiler. Çöle girmenin onların yararına olmayacağı kanaatindeydiler, çünkü orada su ve yiyecek azdı bu nedenle eğimli bir arazide mümkün olduğunca

¹⁶² Mahmud, Oğuzlara mağlup oldu ve onlar 1029'da Horasan içlerine doğru yayıldılar. Mahmud'un oğlu I. Mesud onlarla karşı karşıya gelmiştir. John Skylitzes, *A Synopsis of Byzantine History 811-1057*, s. 416.

¹⁶³ Skylitzes'in Moukhoument'ten kastettiği kişi Gazneli Mahmut'tur John Skylitzes, *A Synopsis of Byzantine History 811-1057*, s. 417. Skylitzes Gazneli ve Selçuklu karşılaşmasının başlamasıyla ilgili çok kısa ve net olmayan bilgiler verilmiştir. Dandanakan Savaşı'na giden Selçuklu Gazne mücadelesinin bu noktasında Gazneli Mahmud çoktan (1030) ölmüş olup yerine oğlu I. Mesud (1031-1041) geçmiştir. Zira bahsi geçen yıllar 1035 ve daha sonrasına tekabül etmektedir. Çevirinin bundan sonraki kısmında Gazneli Mahmut olarak geçen kişi I. Mesud'dur.

¹⁶⁴ 1035 Gazneli-Selçuklu akımlarının başlamasını Osman Turan şu şekilde aktarmaktadır: Selçuklular çok çetin mücadelelerle geçen takriben 70 yıl içinde Cend'e, Maveraünnehr'e, Harezm'e ve son olarak da Horasan'a göçmek üzere dört defa yurt değiştirmişlerdir. Osman Turan, *Selçuklular Tarihi ve Türk İslam Medeniyeti*, s. 53. Bu konuyla ilgili olarak İbrahim Kafesoğlu ise; Selçuklu reisleri Nesa'ya geldiklerinde, Gazneliler'in Horasan vezirine mektup yazarak müşkül durumda olduklarını, burada kendilerine yurt verilmesi için Sultan'ın nezdinde aracılık yapmasını rica etmişlerdir. Bunun üzerine devlet erkânı orduyu hazırlayıp Selçuklu üzerine taarruza giriştiğini belirtmiştir. İbrahim Kafesoğlu, *Selçuklu Tarihi*, s. 23. Köymen bu mektubun ultimatom niteliğinde olduğunu söylemiş ve ayrıca mektupla ilgili geniş bir değerlendirme yapmıştır. Bkz. M. Altay Köymen, *Tuğrul Bey*, Ankara 1986, s. 16-21. Bu yazarların ikisi de 1035 taarruzu öncesinde Sultan Mesud'un, Hint seferi için Selçuklulardan asker talebiyle ilgili bilgi vermemiştir, fakat Kafesoğlu 1038 Gazne-Selçuklu karşılaşmasını anlatırken, onun bu tehlike karşısında bile muharebenin idaresini kumandanlarına bırakıp kendisinin Hindistan Seferine çıktığını yazmaktadır. İbrahim Kafesoğlu, *Selçuklu Tarihi*, s. 24. Bu durumda, 1035 ve 1038 taarruzlarının sebeplerinden biri de bu olabilir.

çöle yakın yerde kamp kurdular ve ne yapılması gerektiğini düşündüler. Tuğrul Bey de çöl içlerinde kamp kurdu, kendine karşı seferberliği öğrendiğinde onlarla görüş alış verişinde bulunarak Sarazenler ve Persler üzerine bir gece taarruzunun yararlı olacağı fikrine vardılar. İki günde hızla yol aldılar, o üçüncü gece hücum etti, (kurbanlar) dünya içinde çadırlarında zarar geleceğini ummadan dikkatsizce yatıyorlardı. Onlar çok kısa bir sürede bozguna uğrarken o, binek arabaları, atları ve büyük miktarda parayı ele geçirdi.¹⁶⁵ Hücumları kısa zamanda saklanan bir hırsız, kaçak gibi gizli yapmıyor açıkça yapıyordu. Hayatından endişe eden suçluların bazıları ve köle ve şiddetten zevk alan birileri onun ordusuna katıldı; kısa zamanda kendi çevresinden yaklaşık elli bin kişilik büyük bir ordu topladı. Ve bu da onun ne olduğunun hikâyesiydi. Mahmud birliğinin yenilgisini sessizce kabullenmedi, yenilgiyi aldığı yerde aşırı derecede aşağılanmış halde on komutanı kör etti ve tehlikeden kaçan askerleri kadın giysisi giydirmekle tehdit etti. O intikam için orduyu hazırlamaya başladı, fakat yakın zamanda yenilmiş askerler onun tehditlerini öğrendiği zaman Tuğrul Bey'in tarafına geçtiler. Bu kadar çok sayıda birçok kaliteli ve kusursuz askerle bütün bir orduyu harekete geçirdi ve Mahmud'un üzerine gitti, endişeyle büyük çaplı bir savaş bekliyordu. Fakat yaklaşık elli bin kişilik Sarazenlerden, Perslerden, Kabirlerden ve Araplardan oluşan orduyu silahlandırarak hazırladı bir de kuleleri taşıyan yüz fil vardı. O (düşmanla) Aspakhan (Dandanakan) adı verilen yerde karşılaştı şiddetli bir çatışma oldu, iki taraftan da ölenler oldu, Mahmud atına binip düzensiz bir şekilde ileri geri sürerken, at onun üzerine devrildi ve Mahmud boynu kırılıp öldü.¹⁶⁶ O ölünce beraberindeki askerler düşman ile anlaştı, Tuğrul Bey her yerde Persin Kralı ilan edildi, ilan edilir edilmez Aras Nehri'nin karşısındaki muhafızları gönderdi, herhangi bir Türk için pers ülkesine

¹⁶⁵ İlk taarruzda Selçuklular bozguna uğratılmıştır, Skylitzes buna değinmemiştir İkinci taarruzda (1035) ise Gazneli ordusu yenilgi almış ve canlarını Nişabur'a kaçarak kurtarmışlardır (1035). Bu konuyla ilgili Osman Turan; büyük bir devlete karşı ilk defa zafer kazanan Selçuklular, o kadar çok altın, gümüş, silah, alet, elbise ve hayvan elde ettiler ki hayret içinde kaldılar demiştir. Skylitzes 1038 yılında Selçukluların Gaznelilere karşı kazandığı zaferden de bahsetmemiştir. Horasan kesin olarak Selçuklulara geçmiştir. Osman Turan, *Selçuklular Tarihi ve Türk -İslam Medeniyeti*, s. 55-56; Nişabur'da Tuğrul Bey adına hutbe okunmuştur. M. Altay Köymen, *Tuğrul Bey*, s. 21.

¹⁶⁶ İslam kaynakları Mesud'un savaş meydanında öldüğüne dair bilgi vermemişlerdir. Kafesoğlu, onun Hindistan'a kaçarken, kendi adamları tarafından yakalanarak öldürüldüğünü söylemiştir. İbrahim Kafesoğlu, *Selçuklu Tarihi*, s. 27. Mehmet Altay Köymen ise; "Sultan Mesud, kardeşi ve oğlu süratle Merv ovasındaki Berkdiz kalesine doğru kaçtılar" der. M. Altay Köymen, *Selçuklu Devri Türk Tarihi*, TTK., Ankara 2004. s. 53.

serbest geçişi sağladı. Engellerin kalkmasıyla bütün kalabalık (kendi topraklarını seçenler hariç) Pers ve Sarazenleri öldürmek için akın akın geldiler ve Persleri öldürdüler. Böylece (Türkler) Persin hâkimi oldu Tuğrul Bey Sultan unvanı alarak mutlak yönetici ve krallar kralı ilan edildi.¹⁶⁷ O bütün yerel valileri görevden alıp, bu görevlere bütün Persi aralarında paylaştığı Türklere verdi,¹⁶⁸ ülkenin halkını ezip aşağıladı.¹⁶⁹

10. Ona her şey yolunda gidiyor gibi gözüktüğünde, ilk işi komşu krallara savaş açmak oldu. Bizzat kendisi (Büveyhoğulları) Babil Valisi Pissasirios'a (Basasiri) saldırdı çeşitli savaşlarda onu yendi ve öldürdü ve böylece Babil bölgesinin hâkimi oldu. O amcasının oğlu Kutalmış'a¹⁷⁰ güçlü bir ordu vererek Arapların Emiri Karbeses'e (Karvaş) karşı gönderdi, o yürüdü ve Arapları tuttu yenik düştü (1044) ve utanç içinde kaçtı.¹⁷¹ Yenilgiden dönüşünde Vaspuragan olarak da

¹⁶⁷ Tuğrul Bey 23 Mayıs 1040 Dandanakan Zaferi'nin ardından o gün Sultan ilan edilmiştir. İbrahim Kafesoğlu, *Selçuklu Tarihi*, s. 27.

¹⁶⁸ Serahs ve Belh şehirlerinin bulunduğu Ceyhun ve Gazne arasındaki bölge, merkez Merv olmak üzere Melik unvanıyla Çağrı Bey'e; Herat merkez olmak üzere, Bust ile Sistan havalisi Musa Yabgu'ya verildi ve Nişapur'da kalan Sultan Tuğrul Bey Irak bölgesini aldı. İbrahim Kafesoğlu, *Selçuklu Tarihi*, s. 27. Üç Selçuklu başbuğundan sonra gelen büyük Beylerden İbrahim Yinal'a Kuhistan, Arslan Yabgu'nun oğlu Kutalmış'a Gurgan ve Damgan tahsis edilmişti. Osman Turan, *Selçuklular Tarihi ve Türk-İslam Medeniyeti* s.63.

¹⁶⁹ Gazne ordusundan iltihak eden köleleri ihsanlara boğdular. Osman Turan, *Selçuklular Tarihi ve Türk-İslam Medeniyeti*, s. 62.

¹⁷⁰ İslam kaynaklarında Tuğrul Bey'in, Kutalmış öncülüğünde Kureyş'e ordu gönderdiğine dair bilgi mevcut değildir. Osman Turan, *Selçuklular Tarihi ve Türk-İslam Medeniyeti*, s. 74; İslam kaynakları gibi Urfalı Mateos'da bu akını, Boğa ve Anasioğlu gibi Türkmenlerin yaptığını bildirmektedir. *Urfalı Mateos Vekaynamesi ve Papaz Grigor'un Zeyli*, s. 82; Mükrimin Halil Yinanç, *Türkiye Tarihi Selçuklular Devri*, s. 43. Konuyla ilgili kapsamlı bilgi için bkz. Ali Sevim, *Anadolu'nun Fethi Selçuklular Dönemi*, TTK., Ankara 1993, s. 45-46. Kafesoğlu Kutalmış'ın bu sıralarda Irak'ı Acem fethinde olduğunu söylemiştir. İbrahim Kafesoğlu, *Selçuklu Tarihi*, s. 34. Buna dair bir diğer kanıt ise şudur; 1044 yenilgisini haber alan Tuğrul Bey, Kutalmış'ın komutasında büyük bir ordu hazırlayarak 1046'da sonuçlanan Bizans'ın bozguna uğradığı muharebeye gönderdi. Yani bu akını da bulunmuş olsa onun öncülüğünde ordu göndermenin bahsi geçmez, yalnızca asker takviyesi yapıldı denilebilirdi. Diğer taraftan her ne kadar İslam kaynakları bunu doğrular nitelikte olmasa da, Skylitzes'in dönemin tarihçisi olmasından bu konu akıllarda soru işareti bırakmaktadır. Bu harekâta Musa Yabgu'nun oğlu Hasan da katılmıştır. İbrahim Kafesoğlu, *Selçuklu Tarihi*, s. 34; Claude Chaen, *Türklerin Anadolu'ya İlk Girişi(XI. Yüzyılın ikinci Yarısı)*, s. 12.

¹⁷¹ 1042 yılında Musul Emiri Karvaş, Musul'a yapılan Türkmen akınları dolayısıyla Diyarbakır Emiri Nasuruddevle'den yardım almışsa da yapılan muharebede bozguna uğramıştır. Bunun üzerine bazı Türkmenler (Diyarbakır havalisindeki Türkmenleri Anasioğlu ve Boğa adlı Türk Beyleri komutanlığında) Nusaybin, Sincar, Harput bölgelerine yağma ve akınlar yapmaya başladılar. Diğer taraftan başka bir Türkmen grubu da Musul Emiri Karvaş'ı yenilgiye uğratarak Musul havalisine yağma ve akınlarda bulunup Tuğrul Bey adına hutbe okuttu (1043). Bu nedenle başta Abbasi Halifesi

bilinen Medea'dan girmek üzereydi.¹⁷² Bu zamanda (1044-1045) bu ülke İmparator'un habercisi Konstantin Likhoudes'in oğlu, Patrik Stephan tarafından İmparatorla birlikte yönetiliyordu. Kutalmış, Stephan'a bir elçi göndererek geçiş boyunca engellenmemesi için izin istedi ve adamlarının bu ülkeyi sağ salim zarar vermeden bırakacağına dair kutsal yeminler etti.¹⁷³ Stephan elçileri kabul etti; talebin korkaklıktan kaynaklandığını düşünerek yerel ordusunu topladı ve savaş emriyle Türklerle karşılaştı.¹⁷⁴ Kutalmış bundan korkmuştu, çünkü onlar yenilgiden dönüyorlardı. Yine de istemeyerek onunla savaşmak zorunda kaldı.¹⁷⁵ Savaş Stephan'ın askerlerinin bozgunuyla sonuçlanırken (1046), Stephan ve birçok kişi esir

---

olmak üzere, Irak Büveyhoğlu Celalüddevle, Musul Emiri Karvaş ve Diyarbakır Emiri Nasuruddevle, Tuğrul Bey'e İslam dünyası üzerine yapılan bu akımları şikâyet ederek, ondan bu akımları durdurmasını istediler. Bunun üzerine Tuğrul Bey onların huzuruna gelmelerini emretmişse de Türkmenler, tutuklanacaklarından ya da ceza alacaklarını düşündüklerinden Tuğrul Bey'e varmadılar. Bu sıralarda Musul üzerine akımlar devam ettiğinden, Karvaş komşu Araplardan yardım alarak Türkmenleri ağır yenilgiye uğrattı (1044). Bu nedenle Türkler Musul'dan çekildiler. Tuğrul Bey onlara Müslümanlar üzerine gitmeyi bırakmalarını ve Azerbaycan'a dönerek Türkmen Emirleriyle Bizans'a gaza etmelerini emretti. Bu yüzden Ansioğlu, Boğa, Göktaş ve Oğuzoğlu Mansur gibi Türkler Diyarbakır yöresinden daha kuzeye yol alarak köyleri yağmalayıp Vaspuragan bölgesine geldiler. Halil İnalçık bu hususu şu şekilde aktarmaktadır: Türkmenlerin bir kısmı Musul'a hâkim olup, nüfuzlarını etrafı yaymaya uğraşırken oranın hükümdarı olup şehirden kaçmaya mecbur olan Karvaş'da boş durmamış ve civardaki Arap ve Kürt emirlerden kuvvet aldıktan ve bilhassa Hille hükümdarı Dubays b. Mazyat al-Asadi ile birleştikten sonra Musul'a yürümüştü. Bunu duyan Türkmenler Musul'dan çıkarak talimdada koşular. 1044 Nisanında vukua gelen savaşta Türkmenler evvela üstün geldilerse de sonra mağlup oldular ve bozgun bir halde Diyarbakır bölgesine kadar Karvaş tarafından takip edildiler. Bu vukuatı duyan Tuğrul Bey yeni karargâhı olan Rey'den bunlara, İslam ülkelerine akın etmemeleri ve Azerbaycan'a dönerek orada yaylak ve kışlak kurmaları, buradan Bizans'a gaza yapacak emirlerin maiyetine girmeleri hakkında emir gönderdi. Mükrimin Halil Yinanç, *Türkiye Tarihi Selçuklular Devri*, s. 43. Konuyla ilgili kapsamlı bilgi için bkz. Ali Sevim, *Anadolu'nun Fethi Selçuklular Dönemi*, s. 45-48. Burada dikkat çeken nokta şudur; Türkmenlerin Musul topraklarından çıkmalarındaki asıl sebep Skylites'in dediği gibi, korkup kaçmaları değil, Tuğrul Bey'in Müslümanlar üzerine gitmemelerini emretmesiyle olmuştur. Azerbaycan'a geri çekilmeye alakalı Claude Chaen; oranın dış faaliyetleri, iç yapısı ve rolü açısından ihtiva ettiği her şeyiyle Türkmen halkının bir yığınak bölgesi halini aldığını söylemiştir. Claude Chaen, *Türklerin Anadolu'ya İlk Girişi (XI. Yüzyılın ikinci Yarısı)*, s. 12. Yenilgiyle ilgili olarak Osman Turan ise; Kureyş'in oğuzları müthiş bir bozguna uğrattığı ve gelirken 30.000 giderken ise 5.000 kişiye düştüklerini söyler. Osman Turan, *Selçuklular Tarihi ve Türk-İslam Medeniyeti*, s. 74.

¹⁷² Murat Suyu yolunu takip ederek Erciş'e ulaştılar.

¹⁷³ Urfalı Mateos böyle bir isteği şu şekilde doğrulamıştır: İranlı emirler, bu Roma kumandanına birçok hediyeler gönderip, kendilerine yol verilmesini istediler. *Urfalı Mateos Vekaynamesi ve Papaz Grigor'un Zeyli*, s.83; Ali Sevim, *Anadolu'nun Fethi Selçuklular Dönemi*, s. 48.

¹⁷⁴ Fakat o bölümlenerek Türklere hücum etti. *Urfalı Mateos Vekaynamesi ve Papaz Grigor'un Zeyli*, s. 83.

¹⁷⁵ Yukarıda bahsettiğimiz gibi İslam kaynaklarına göre Musul Seferi'nden bozgunla dönen Kutalmış değil, akıncı Türkmenlerdir.

alındı.¹⁷⁶ Kutalmış Tebriz boyunca geçerken Stephan'ı oradaki yerel valiye sattı,¹⁷⁷ sonra bu yenilgiyi Sultan'a anlatmak üzere gitti. Diğerlerinin üstüne suçlar attı, diğer ordu ile Karvaş'a karşı mücadele etseydi, Arap Sultanını kolaylıkla bastırabileceklerini söyledi. Yukarıda bahsedilen Vaspuragan'dan geçerken, savaşın kadın tarafından savunulduğundan bahsetmiş, buradaki bahsi geçen kadın, karşılaştığı Bizans askerlerinin kadın gibi savaşmasını anlatmasındandır.¹⁷⁸ Fakat Sultan yenilgi rezaletine kızdı onu tutuklayıp idama mahkûm etmeyi düşünüyordu. Aynı zamanda Nikephorus, İoannes ve Basil gibi üç eski İmparator'un zaferlerinin söylentileri nedeniyle Romalılara karşı silaha davranmaktan korkuyordu. Romalıların halen aynı güç ve cesarete sahip olduklarını düşünerek ona ne yapması gerektiği konusunda kafası karıştı Kutalmış, Sultan'ın onun hakkında ne düşündüğünü öğrendi ve askerlerini alarak kaçtı. Khorasian (Horasan bölgesi) ülkesinde Pasar (İran'da bir şehir) diye bilinen oldukça müstahkem bir şehri alarak onunla savaşmaya değmeyeceğini düşünen Sultan'a kaşı isyana girişti.¹⁷⁹ Sultan bunun yerine kendi güçlerinin tümünü toplayarak kendisi Araplara karşı yürüdü, savaşmaya başladı ve bir kez daha yenildi. Yenilmiş bir şekilde dönerken ne yenilginin utancını ne

¹⁷⁶ Osman Turan, *Selçuklular Tarihi ve Türk-İslam Medeniyeti*, s.74. *Urfalı Mateos Vekaynamesi ve Papaz Grigor'un Zeyli*, s. 83. Böylelikle Türkmenler rahatlıkla Azerbaycan'a vardılar. Ayrıca Sultan'ın emrine riayet ettiklerinden dolayı Anasioğlu ve Boğa, Sultan'dan Diyarbakır yöresinin kendilerine *ıktâ* olarak verilmesini istediler. Sultan bunu kabul etti, fakat bir süre sonra bu iki önemli Türk Beyi aralarında çıkan bir husumetten dolayı birbirlerinin ölümüne sebep oldular. Bunu fırsat bilen Diyarbakır Emiri ile Büveyhoğulları hükümdarı Ebu Kalıcar Fenahüsrev birleşerek Türkmenleri buradan uzaklaştırdılar Ali Sevim, *Anadolu'nun Fethi Selçuklular Dönemi*, s. 48.

¹⁷⁷ Urfalı Mateos Türklerin valiyi Azerbaycan'a götürüp orada Her (Eher) kasabasında öldürdüklerini ve akrabasının bu maktûllün cesedini 10 bin dirhem satın almış olduklarını nakleyley (1045). *Urfalı Mateos Vekaynamesi ve Papaz Grigor'un Zeyli*, s. 83; fakat İslam kaynaklarında Stephan'a ne olduğu ile ilgili bir bilgi mevcut değildir.

¹⁷⁸ Osman Turan da bu benzetmeden bahsetmiştir: Kutalmış Tuğrul Bey'e bu bölgenin zengin ve Romalıların kadın gibi korkak olduğunu bu yüzden bu bölgedeki fetihlerin kolay olacağını bildirdi. Osman Turan, *Selçuklular Tarihi ve Türk-İslam Medeniyeti*, s. 75. Fakat bahsi geçen husus onlar Azerbaycan'a giderken değil, 1045'te Türk akınlarını önlemek amacıyla Konstantin Monomakhos tarafından Türkler üzerine gönderilen orduya karşı Tuğrul Bey'in Kutalmış öncülüğünde ordu hazırladıktan sonra, iki ordunun Gence surları önünde çarpıştığı ve Bizans'ın bozgun aldığı mücadele sonrasında söylendiğini bildirir. Burada, Skylitzes'in Türklerle ilgili olayları tam tarih vermeden iki seferi (Bizans'ın 1044 ve 1045'te aldığı yenilgiyi) birbirine karıştırarak naklettiği görülmektedir.

¹⁷⁹ 1060'larda Tuğrul Bey döneminde başlayan ve Alparslan dönemine kadar uzanan Kutalmış'ın isyanı, bu yıllarda kaynaklarda zikredilmektedir, (Kutalmış'ın isyanıyla ilgili kapsamlı bilgi için bkz. Osman Turan, *Selçuklular Tarihi ve Türk-İslam Medeniyeti*, s. 93; M. Altay Köymen, s. 62-65. Fakat 1045 yılında Musul fethinde bulunmayan Kutalmış'ın başarısızlıkla itham edilip, sonrasında Tuğrul Bey'e isyana kalkışması gibi bir olayın, kaynaklarda hiçbir şekilde bahsi geçmemektedir.

Kutalmış'ın saygısızlığını kaldıramayarak ordusuyla kendi yeğenine karşı savaştığı Pasar'a yöneldi. Şehrin müstahkem oluşu Kutalmış'a cesaret veriyordu, sık sık şehrin kapılarını açarak saldırılar yaptı ve Sultanın kuvvetlerine büyük zarar verdi. Sultan daha sonra kumandasına kendi yeğeni Sağır Hasan'ı atadığı yirmi bin kişilik başka bir orduyu Roma üzerine gönderdi. Hasan'a hızlıca ilerlemesini ve yapabilirse hızlıca Medea'yı işgal etmesi emrini verdi. İşte bu İran'da ne olduğunun hikâyesiydi.

11. İberia'nın kabile lideri Paknratios (IV. Bagrat 1027-1072) kötü bir adamdı; imparator Basil zamanında Georgios'a karşı savaşta ölen Horace Lipartes'in oğlu Lipartes'in karısına tecavüz etti. (Bu oğul) Pankratios'tan sonra akıl ve cesaretiyle İberia'daki büyük ve güçlü bir adam olarak tanınıyordu. Olanlardan derin bir üzüntü duydu, bu zinacıya karşı silah kaldırdı ve savaşta onu yendi. Kaukisia ve Abazya içlerine doğru onu sürdü. (Lipartes) kraliyet konağına girdiği zaman Pankratios'un annesi Bayan Hükümdarın ırzına geçti ve kendisini İberia ülkesinin hâkimi yaptı. O İmparator'a Romalıların bir dostu ve müttefiki olmayı istediğini belirten bir mektup gönderdi. İmparator onun elçilerini kabul etti ve Lipartes ile görüşmelere başladı. Kısa bir zaman sonra Pankratios Phase (Kura) nehri yolundan Suani ve Kolkhi (Karadeniz'in en doğu ucu ile İberia arasında bir bölge) bölgelerinden geçerek Trabzon'a geldi. Trabzon'dan İmparator'a başkente gelmek ve bir görüşme yapmak isteğini bildiren elçiler gönderdi, bu istek kabul edildi, o geldi ve İmparator'un huzuruna çıktıktan sonra Abazya'nın önemli bölgelerini yönetmek için birkaç anlaşmayla bağlı olduğu belirterek ağır şekilde azarlandı. Ama o bu yapılanlarla, halktan bir kimse, bir köle, bir isyancı gibi anlaşmaları bozdu. Daha sonra Pankratios akrabalarıyla arasındaki ilişkinin düzeltilmesini istedi, İmparator'un teşebbüsleri üzerine bu istenen oldu, onlar birbirleriyle anlaşmaya vardılar, böylece Pankratios bütün İberia ve Abasgia'nın hükümdarı olurken, Pankratios'un derebeyliği ve krallığı altında Lipartes'in de ömür boyu Meskhia (Bagrat'ın mülkünün güneyi)¹⁸⁰ yöneticisi olma konusunda anlaştilar. İşte Abazya meselesi bu şekilde sonuçlandı.

¹⁸⁰ John Skylitzes, *A Synopsis of Byzantine History 811-1057*, s. 421.

12. Sultan, Hasan'ı Romalılara karşı gönderdi,¹⁸¹ Tiflis denilen Tabriz'i geçip Vaspuragan'a (Van) geldi.¹⁸² O her şeyi tahrip etti, yakıp yıktı, karşısına çıkan herkesi öldürdü, küçük yaştakilerin canını bile bağışlamadı.¹⁸³ Bu bölgenin yöneticisi Vladistlav'ın oğlu ve Prouisianos'un erkek kardeşi Vestes Aaron'du. Böyle büyük bir Türk kalabalığına karşı koymakta yetersiz kalacağı bildiğinden, İberia'nın Ani

¹⁸¹ Hasan'ın Tuğrul Bey tarafından Bizans'a gönderilmesi sürecine gelmeden evvel Bizans-Selçuklu arasında neler olduğunu bilmek mühim olduğundan ve yukarıda Skylitzes'in tarih olarak karışıklık yaptığını düşündüğümüz Kutalmış ile Tuğrul Bey arasındaki konuşma hadisesini yeri gelmişken vermek doğru olacaktır. 1043 senesinde Rey şehrine gelerek karargâhını orada kuran Tuğrul Bey maiyetinde olan Selçuklu prenslerinin her birini bir bölgenin fethine gönderirken amcası Yusuf Yabgu'nun oğlu İbrahim Yinal'ı cibal yani Hamedan ve İsfahan vilayetlerinin fethine görevlendirmişti. Diğer taraftan öteki amcası Kutalmış ve Resul Tegin ile Bizans müverrihlerinin Abu Malik diye kaydettikleri üç kardeşi de Hazar Denizi sahillerindeki ülkelerin zaptı için muvazzaf kılmıştı. Aynı zamanda diğer amcası Musa Yabgu'nun oğlu Hasan ile kendi kardeşi ve Horasan hükümdarı Davut Çağrı Bey'in oğlu Yakuti'yi de Azerbaycan kıt'asını itaat altına almak için göndermişti. Bu beylerin her birinin emrine muhtelif Türkmen boy ve oymakları verdi. Mükrimin Halil Yinanç, *Türkiye Tarihi Selçuklular Devri*, s. 44-45. İbrahim Yinal görev aldığı Hamedan ve İsfahan'ın fethini birkaç yıl içinde tamamlayarak Dicle kıyılarında gözükmüştür. Kutalmış da Ceyhan ve Tarım bölgelerini feth ederek, Aras Nehri'ni geçmiş sonrasında Erran ve Gürcistan'a kadar girmiştir. Ali Sevim, *Anadolu'nun Fethi Selçuklular Dönemi*, s. 50-51. Ayrıca Mükrimin Halil Yinanç, Türkmen Beylerinin Tuğrul Bey'i hâkimiyetini tanımakla beraber istedikleri şekilde istila yapabildiklerinden bahsetmektedir. Mükrimin Halil Yinanç, *Türkiye Tarihi Selçuklular Devri*, s. 45. II. Basil doğu sınırını emniyete almak ve İslam ülkelerine genişlemek hayaliyle küçük Ermeni prensliklerini kaldırarak buradaki Ermeni halkını Sivas'a nakletmiştir. Böylelikle Selçuklu Türkmenlerinin şark fetihleriyle Bizans ve Selçuklu komşu durumuna düşmüştür. İmparator Konstantin Monomakhos bu Türkmen akınlarını durdurmak amacıyla Liparit komutasında bir ordu sevk etmiştir. Bu ordu Şeddadilerden Abdullah b. Ebu'l Asvar'ın merkezi Divin'e ilerlemiştir. Bunu haber alan Tuğrul Bey Bizans'a karşı amcası Arslan Yabgu'nun oğlu Kutalmış komutasında ordu göndermiştir. Diğer İslam kaynakları bu harekâta Hasan'ın adını özel olarak zikretmemişlerdir, fakat İbrahim Kafesoğlu onunda da katıldığını belirtmektedir. İbrahim Kafesoğlu, *Selçuklu Tarihi*, s. 34. Kutalmış, Diyarbakır ve Musul taraflarında istilada olan babasına mensup Oğuzları da alarak 1045'te Bizans ordusuyla Gence surları önünde karşılaşmış, Gürcü, Ermeni ve Rumlardan oluşan Bizans ordusunu bozguna uğratarak geri dönmeye mecbur etmiştir. Osman Turan, *Selçuklular Tarihi ve Türk-İslam Medeniyeti*, s.75. Skylitzes'in yukarıda bahsini ettiği, bizim ise onun bu hususta karıştırdığını düşündüğümüz Kutalmış ve Tuğrul Bey arasında geçen diyalog Osman Turan'a göre, 1045'te Kutalmış burada başarı elde ettikten sonra, Aras Nehri boyunca ilerlemiş ve Tuğrul Bey'e: bu bölgenin zengin ve Romalılarında kadın gibi korkak insanlar olduğunu ve bu sebeple kolaylıkla fethedilebileceğini bildirmiştir. Osman Turan, *Selçuklular Tarihi ve Türk-İslam Medeniyeti*, s. 75.

¹⁸² Bir yanda Kutalmış zafer elde ederken, diğer yanda ise Musa (İnanç) Yabgu'nun Hasan, Pasin ve Erzurum ovalarını istila edip Van gölü Havzası'na girmiştir. Mükrimin Halil Yinanç, *Türkiye Tarihi Selçuklular Devri*, s. 45-46; İbrahim Kafesoğlu, *Selçuklu Tarihi*, s. 34; Osman Turan, Hasan'ın ordusunda 20.000 kişinin olduğunu nakletmiştir. Osman Turan, *Selçuklular Tarihi ve Türk-İslam Medeniyeti*, s. 75; Mükrimin Halil Yinanç ise, bu sayının Bizans müverrihlerinin mübalağası olduğunu söyler. Mükrimin Halil Yinanç, *Türkiye Tarihi Selçuklular Devri*, s. 45-46.

¹⁸³ Skylitzes'in bu cümleden kastettiği, savaşın Hasan'ın lehine gittiği olmalıdır, fakat sonuç Hasan'ın ölüyle sonuçlanacaktır.

komutanı Vestes Katakalon Kekaumenos'la mektup göndererek toplayabildiği kadar asker göndermesini istedi.¹⁸⁴ Kekaumenos bu mektupları aldıktan sonra kısa sürede emrindeki askerleri harekete geçirip onları hızla dışarı hareket ettirdi ve askerleri Aaron'un askerleriyle birleştirdi. Savaşmanın gece mi gündüz mü daha iyi olacağı konusunda görüştüler. Kekaumenos bu iki seçeneğe de taraf olmayıp bir diğeri düşmanla aldatma yoluna meyilliydi. Onun planı bu kampı çadırlarla, binek hayvanlarıyla ve diğer alet edevatlarla olduğu gibi bırakmak ve uygun yerlere gizlenme yerleri kurmaktı. Sonra Türkler geldiği zaman bu kampı kimsesiz bulacak ve yağma yapmak için ilerlediklerinde saklanmış olan adamlar ortaya çıkıp onlara saldıracaklardı. O planında hayal kırıklığına uğradı. Hasan şafak vakti Stragna (Zap) Nehri üzerindeki kendi kampından ortaya çıktı ve savaşa hazır olarak ilerledi.¹⁸⁵ O hiç kimseyle karşılaşmadığında Romanın kazıklı duvarlarına doğru yaklaştı. Hiçbir muhafız göremedi, hiçbir ses işitmedi; orası tamamen askeri kuvvetten yoksundu. Hasan, Romalıların kaçtığını düşünerek kampa çeşitli noktalardan girip ganimetlerin toplanmaya başlamalarını emretti. Akşama doğru Romalılar saklandıkları yerden çıktılar ve hızla dağınık ve düzensiz olan Türklerin üzerine saldırdılar.¹⁸⁶ Türkler Romanın kuvvetli saldırısına karşı koyamadıkları için hemen bozguna uğradılar. Hasan ön saflarda savaşırken öldü. Bu savaşta onların çok azı sağ kaldı ve silahsız halde dağlardan kaçarak Pers şehrine sığındılar.¹⁸⁷

¹⁸⁴ Mükrimin Halil Yinanç, *Türkiye Tarihi Selçuklular Devri*, s. 45-46; Ali Sevim, *Anadolu'nun Fethi Selçuklular Dönemi*, s. 50-51.

¹⁸⁵ M. Altay Köymen, *Tuğrul Bey*, s. 53.

¹⁸⁶ Mükrimin Halil Yinanç, *Türkiye Tarihi Selçuklular Devri*, s. 45-46;

¹⁸⁷ 1047'de Hasan ile arkadaşlarından birçoğu silah elde dövüşerek şehit oldular. Mükrimin Halil Yinanç, *Türkiye Tarihi Selçuklular Devri*, s. 45-46; İbrahim Kafesoğlu, *Selçuklu Tarihi*, s. 34. Osman Turan 1047 muharebesini anlatırken önemli bir hususa değinmiştir. Skylitzes yukarıda Musul Seferi'ni aktarırken, Kutalmış'ın Musul Seferine gittiğini ve sonrasında aldığı bozgunun dolayısıyla isyana kalkıştığını nakletmişti, biz ise bunu karıştırmış olabileceğinden bahsetmiştik. Osman Turan 1047 muharebesi hakkında bilgi verirken Hasan'ın ölümünden sonra önemli bir noktaya değinmiştir: bu hezimet vuku bulurken Kutalmış da Gence muhasarasında duraklamış bulunuyordu. Bizans kaynakları bu esnada Kutalmış'ın Musul taraflarını istila etmiş olabileceğini yazarlar. Onunla bu akını yapan Arslan Yabgu (babası) Oğuzları arasındaki münasebet böyle bir yanlışlığa sebebiyet vermiş ve kendisi oralarda bunların başında sanılmış gözüküyor. Osman Turan, *Selçuklular Tarihi ve Türk-İslam Medeniyeti*, s.75-76. Muhtemelen bu, 1045'te Kutalmış'ın Musul Seferinde bulunduğu dair karışıklığında sebebi gibi gözüküyor. Çünkü 1045'te de Arslan Yabgu'nun Musul'da olduğu Osman Turan tarafından nakledilmiştir. Kutalmış 1045 Gence muharebesine giderken Diyarbakır ve Musul taraflarında istilada bulunan babasına ait Oğuzları da alarak Bizans'ı bozguna uğratmıştır,

13. Sultan bu felaketleri firar edenlerden öğrendiği zaman büyük bir sıkıntıya duydu ve başına gelen bu felaketler üzerine ciddi ciddi düşünmeye başladı.¹⁸⁸ O yaklaşık yüz bin kişinin içinde Türkler, Kabirs, Dilimnitilerden (Hazar Denizi'nin güneyindeki ilden gelenler) hazırladığı orduyu üvey kardeşi İbrahim Yinal'a¹⁸⁹ verdi ve Roma'ya karşı gönderdi.¹⁹⁰ Bu seferin yapılacağı zaman yukarıda bahsedilen ordu komutanları toplanarak ne yapılması gerektiği belirlemek için bir toplantı yaptılar. Kekaumenos ellerinde olan güçlerle Roma sınırı dışında Türklerle karşılaşarak, orada savaşma düşüncesindeydi. Düşmanın birçoğu atsız durumdaydı ve onların hayvanları bu yolculuk esnasında yorgun düşmüştü, çünkü Türklerde nal yoktu. (Diğer taraftan) Romalıların moralleri çok iyiydi; onların yakın zamanda aldıkları zaferden dolayı güvenleri tamdı ve hevesli bir şekilde düşmanla karşılaşmayı umuyorlardı. Aaron her halükarda güçlerini muhafaza etmeleri gerektiğini, surların çevrelediği her şeyi, şehirleri ve kaleleri kuvvetlendirerek askerlerin korunması gerektiği fikrindeydi. Onlar bunu İmparatora bildirip, imparatorun aklındakileri bilmenin ve az bir kuvvetle kalabalık barbarlarla savaşmanın mümkün olmayacağını söylediler. Bu (iki) komutanlar görüş belirttiler,

---

diyerek aynı şekilde karışıklığın olabileceğine dair kanıt göstermiştir. Osman Turan, *Selçuklular Tarihi ve Türk-İslam Medeniyeti*, s.75.

¹⁸⁸ Amcası İnanç Yabgu'nun oğlu Hasan'ın ölümü Tuğrul Bey'e derin bir üzüntüye sebep olmuştur. Osman Turan, *Selçuklular Tarihi ve Türk-İslam Medeniyeti*, s.76.

¹⁸⁹ Selçuk Bey'in oğullarından biri olan Mikail Bey daha babası hayattayken ölmüştür. Geriye iki oğlu Tuğrul ve Çağrı Bey kalır. Dul anneleri ise Mikail Bey'in kardeşi Yusuf Yinal ile evlenir ve bu evlilikten İbrahim Yinal dünyaya gelir. Böylelikle İbrahim Yinal, Tuğrul ve Çağrı Beyle üvey kardeş olmuştur.

¹⁹⁰ Sultan Tuğrul Bey Hasan'ın ve mağlup olan ordusunun intikamını almak için İbrahim Yinal'ı Azerbaycan valiliğinden çağırıp Anadolu seferine memur ettiği gibi, Arran kıt'asının bir kısmını işgal etmiş olan Kutalmış'ı da onunla birleşmeğe ve birlikte Rum gazasını yapmaya göndermiştir. İki şehzade birleşerek Bizans ülkesine yürüdüler. Mükrimin Halil Yinanç, *Türkiye Tarihi Selçuklular Devri*, s. 46; M. Altay Köymen, *Tuğrul Bey*, s. 53; İbrahim Kafesoğlu, *Selçuklu Tairhi*, s. 34; *Urfalı Mateos Vekaynamesi ve Papaz Grigor'un Zeyli*, s. 85; Ali Sevim, *Anadolu'nun Fethi Selçuklular Dönemi*, s. 50. Bu harekâta Kutalmış ile ilgili net olmayan bilgiler mevcuttur. Yukarıda belirttiğimiz kaynaklara göre, bu harekâta İbrahim Yinal ve Kutalmış komuta etmektedir, fakat Osman Turan buna katılmamıştır. O, Kutalmış'ı bu savaşta göstermesine rağmen diğer kaynaklarda bu bilgiye rastlamadık, keza bu sırada Kutalmış'ın bir buçuk yıldan beri Gence kuşatması ile meşgul olduğunu belirtmiştir. Bu konuda bir karara varmak zordur, çünkü Skylitzes Kutalmış'ı çok gerilerde (1045) bırakmış ve adını uzun bir süre zikretmemiştir. Türkler, Ermenistan'ın daha önce Romalılar tarafından başsız ve savunmasız kaldığını biliyorlardı, çünkü Romalıların cesur ve kuvvetli adamları buradan uzaklaştırmışlardı. *Urfalı Mateos Vekaynamesi ve Papaz Grigor'un Zeyli*, s. 85-86. İbrahim Yinal ve Kutalmış komutasındaki ordu 100 bin kişiden oluşmaktadır. Ali Sevim, *Anadolu'nun Fethi Selçuklular Dönemi*, s. 50. Fakat Mükrimin Halil Yinanç bu sayının mübalağa edildiğini savunur. Mükrimin Halil Yinanç, *Türkiye Tarihi Selçuklular Devri*, s. 46.

fakat Aaron'un görüşü kazandı; böylece orduyla İberia'ya döndüler.¹⁹¹ Yerlilerinin Outrou (Erzurum'un doğusunda Ordor Köyü) dedikleri bir ovaya geldiler ve açık alanda hareketsiz kaldılar. Fakat ilk olarak onlar bütün yerel halkı, kadınları, çocukları ve kaleler içerisinde değerli olan her şeyi kuşattılar. Bir de düşmanın yaklaştığını haberciyile İmparator'a bildirdiler.¹⁹² İmparator mektubu aldığı zaman, onlara İberia askerleriyle Lipartes varıp Roma askerleriyle birleşene kadar eylemden kaçınmalarını emretti. Lipartes'e aceleyle bir mektup gönderip; eğer kendisini Roma müttefiki ve dostu olarak düşünüyorsa mevcut askerlerle harekete geçmeli ve Roma komutanlarıyla birleşerek onlarla beraber barbarlara karşı savaşması gerektiğini söyledi. Komutanlar onların mektuplarını teslim aldığı zaman buldukları yerde kaldılar ve emredildiği gibi Lipartes'in gelmesini beklediler. Lipartes, fermanı alır almaz aceleyle kendi ordusunu topladı,¹⁹³ o ordusunu toplarken aynı zamanda ilerliyordu. İbrahim, Vaasprakhan'a geldi ve orda toplanmış olan Romalılar, onun yaklaştığını görünce geri döndüler.¹⁹⁴ O akla uygun olarak düşmanın korkudan geri çekildiğini zannetti, İbrahim ganimet ve yağmalama düşüncesini bir kenara koyarak onların arkasından gitti¹⁹⁵ ve onlara takviye güç gelmeden saldırmak istiyordu. Roma komutanları bunu öğrendiği zaman onlar Lipartes savaşmaya gelmeden savaşmak zorunda kalabiliriz diye korktular (bu nedenle askerler isteksizdiler). Bu yüzden onlar her tarafı çevrili ulaşılmaz derin bir vadiye çekildiler ve orada beklediler. Bu arada Lipartes'e, gecikmeden hızla gelmesini yazdılar. Şimdi İbrahim halkın çoğunun tüccarlık yaparak zengin olduğu yerlileri Suriyelilerden, Ermenilerde ve çeşitli milletlerden oluşan kalabalık Artze'de (Erzurum) Roma ordusuyla karşılaştı ve başarısız oldu. Kalabalığına güvenen Artze halkı, Kekaumenos'un bu konudaki istek ve ısrarlarına rağmen Theodosiopolis yakınında uzanan güçlü ve ele geçirilmesi zor olduğundan şehrin surlarla çevrilmesine ikna olmadılar. Türkler gelip saldırıya

¹⁹¹ Mükrimin Halil Yinanç, *Türkiye Tarihi Selçuklular Devri*, s. 46.

¹⁹² Ali Sevim, *Anadolu'nun Fethi Selçuklular Dönemi*, s. 51.

¹⁹³ Bu Gürcü ve Ermenilerden oluşan 26.000 kişilik bir ordudur. Mükrimin Halil Yinanç, *Türkiye Tarihi Selçuklular Devri*, s. 46-48.

¹⁹⁴ Çünkü Türkler sayı itibarıyla çok fazlaydılar.

¹⁹⁵ Mükrimin Halil Yinanç, Artze'nin doğunun ticaret merkezi, büyük küçük 800'e yakın kilise 150.000 nüfusu olduğundan bahseder. Aras nehri kenarını takip ederek ilerleyen ve yürüyüş yolları üzerinde Bizans ordusunu bulamayan Türk prensleri yani İbrahim Yinal ve Kutalmış, Artze denilen ve aynı zamanda Kalikala adını taşıyan ve bugünkü Erzurum civarında bulunan eski Erzurum'a doğru ilerlemişlerdir. Mükrimin Halil Yinanç, *Türkiye Tarihi Selçuklular Devri*, s. 46-48; Claude Cahen, *Türklerin Anadolu'ya İlk Girişi (XI. Yüzyılın İkinci Yarısı)*, s. 12.

başladıklarında Atze'nin halkı onların geçişini engelledi, sonra çatılara tırmanarak taş, tahta parçası ve yay ile saldırarak kendilerini korudular. Onlar tam altı gün savaşı sürdürdüler; savaşın haberi komutanlara ulaştığında Kekaumenos çok fazla ısrar ederek (Romalılara) dışarı çıkıp Türklere karşı savaşmaları için yalvardı ki, şimdi onlar kuşatma ile meşguldüler ve Lipartes'in uyduruk yardımını beklemekle zaman geçip gidiyordu, daha sonra ele geçirilemeyecek bir fırsatı kaybedeceklerdi. Fakat Aaron İmparator'un isteklerinin tersine bir şey yapılmamasını söyleyerek bu görüşe karşı çıktı, böylece o da sesini çıkarmadı. İbrahim'e gelince sefer plana uygun gitmedi (bu kasabayı taarruzla alamamıştı) zenginlikleri ve ganimetleri hiçe sayarak çatıların ateşe verilmesini emretti. Türkler derhal meşaleleri alıp tutuşturarak bunları çatılara attılar. Her yer tutuştu, büyük bir yangın çıktı. Ateşe ve oklara direnemeyen Artzeliler tereddüde düşerek kaçmaya yöneldiler.¹⁹⁶ Yaklaşık yüz elli bin adamın kılıç ya da yangın kurbanı olarak can verdiğini söylerler.¹⁹⁷ Onlar düşmana mağlup olduklarını anladıklarında eşlerini ve çocuklarını öldürüp sonra kendilerini ateşe atarak canlarına kıydılar. Sonra İbrahim Artze'yi aldı.¹⁹⁸ Büyük miktarda altın, silah ve kullanılabilir kalitede yangında kullanışlı halde demir eşyalar buldu. Ayrıca çok fazla at ve yük hayvanı ele geçirdi¹⁹⁹ ve şimdi yanındaki adamları teçhizatlandırarak Roma ordusunu aramaya döndü.²⁰⁰

14. Liparites vardı²⁰¹ Roma ordusu yukarıda bahsettiğimiz gibi kaleden indirilmiş dağın eteklerindeki ovada Kapetros (Hasan-kale) kalesinin

¹⁹⁶ Urfalı Mateos bu çatışmayı şu şekilde aktarmaktadır: Onlar, şehri surdan mahrum bir vaziyette lakin sayısız erkek ve kadın ve hesapsız altın ve gümüşle dolu olarak buldular. Şehir halkı Müslüman askerlerini görünce ittifakla onlara karşı geldiler. Şehrin etrafında şiddetli bir muharebe oldu. Muharebe hemen bütün gün devam etti ve tarlalar kanla boyandı. Çünkü ne iltica edebilecek bir yer, ne de bir yardım ümidi vardı. Halk kurtuluş çaresi olarak yalnız ölümü görüyordu. Şehrin askerleri nihayet Türklerin çokluğu altında firar ettiler. *Urfalı Mateos Vekaynamesi ve Papaz Grigor'un Zeyli*, s. 86.

¹⁹⁷ Bu hususla ilgili İslam Tarihi ve Bizans kaynaklarında bilgi mevcut değildir.

¹⁹⁸ Mükrimin Halil Yinanç, *Türkiye Tarihi Selçuklular Devri*, s. 46-48; Claude Cahen, *Türklerin Anadolu'ya İlk Girişi (XI. Yüzyılın İkinci Yarısı)*, s. 12.

¹⁹⁹ Ayrıca Mateos bu yenilgiyle ilgili, Ermenistan'ın mahvolmasının başlangıcı oldu demiştir. *Mateos Vekaynamesi ve Papaz Grigor'un Zeyli*, s. 86.

²⁰⁰ Bu şehri şiddetli bir hücumdan sonra alan ve yakıp yıkan Türk şehzadeleri bundan sonra Bizans ordusunu aramaya başladılar. Mükrimin Halil Yinanç, *Türkiye Tarihi Selçuklular Devri*, s. 46-48.

²⁰¹ İbrahim Yinal Bizans'ın geride kalan kuvvetlerini bulmak için Erzen'den ilerlediği zaman Gürcü prensi Liparit kumandasındaki ordu henüz gelmiştir ve Bizans ordusu da Kekaumenos komutasında sığındığı dağdan Pasin ovasına inmiştir. Liparit'in ordusu Katakalon'un komutasındaki asıl orduyla

bulunduğu yerdeydi. Türkler grup grup gelmeye başladıklarında Kekaumenos Türkler dışarı plansız bir şekilde yayılırken saldırmayı tavsiye etti, fakat Liparites gün nedeniyle isteksizdi. O gün, on beş yıllık dönemin ikinci yılı Eylül'ün on sekizi Cumartesi günüydü, Liparites için Cumartesi uğursuz günlerden sayılıyordu,²⁰² işte bu nedenle o uzak durarak savaşı reddetti. Roma tarafında bunlar olurken İbrahim, keşif güçlerinden Romalıların buldukları yeri ve hareketsiz durumda olduklarını öğrendi. İbrahim kendi ordusunu hazırladı ve savaş düzeniyle ilerledi. Muhalif kuvvetler bunu gördüklerinde ister istemez savaşa hazırlanmak zorunda kaldılar. Kekaumenos sağ kanatta, Aaron sol kanatta, Lipartes merkezdeydi;²⁰³ bir saat içinde binek hayvanları serbest bırakıldı. İbrahim Kekaumenos'a karşı, diğer Türk Khorasantes (Horasanlı bir Türk) Aaron ile karşılaşırken Liparites de İbrahim'in üvey kardeşi Aspan Salarios²⁰⁴ ile çarpıştı. Savaş başladı (18 Eylül 1048) Kekaumenos ve Aaron kollarında bozguna uğratıldılar ve sabaha kadar onları kovaladılar, fakat Liparites yeğenini kaybetmenin üzüntüsüyle perişan oldu, son sürat saldırdı,²⁰⁵ fakat atı vurulunca devrildi ve esir alındı (18 Eylül 1048).²⁰⁶ Ona bunlar olurken, Romalılar, takibe son verdiler, atlarından inerek Tanrı'ya zaferin marşlarını sundular ve yüksek sesle dua edip "Bizim Tanrımız'dan yüce hangi kudret var?" diye haykırdılar. Onlar Liparates'in düşmanın peşinde olduğunu umarak beklediler, fakat Liparites'n başarısız olduğu anlayınca endişeye kapıldılar. Kafaları karışıp ne olmuş olabilir diye endişeye kapıldıklarında, Liparates'in emri altındaki bir kişi onlara yaklaştı ve komutanlara Liparites'in talihsizlikle ele geçirildiği haberini verdi. Ayrıca

---

birleşerek Kaputru (Hasankale) önünde bulunan Kastro-Okomi (bu günkü Ügümi) köyünde karargâh kurduğu sırada Türk ordusu da buraya doğru yol almıştır. Mükrimin Halil Yinanç, *Türkiye Tarihi Selçuklular Devri*, s. 46-48; Osman Turan, *Selçuklular Tarihi ve Türk-İslam Medeniyeti*, s. 76; İbrahim Kafesoğlu, *Selçuklu Tairhi*, s. 35.

²⁰² Osman Turan, *Selçuklular Tarihi ve Türk-İslam Medeniyeti*, s. 76; *Urfalı Mateos Vekaynamesi ve Papaz Grigor'un Zeyli*, s. 89.

²⁰³ Mükrimin Halil Yinanç, *Türkiye Tarihi Selçuklular Devri*, s. 47.

²⁰⁴ İslam kaynaklarında bu çatışmada adı geçen iki önemli Türk Beyi vardır. Bunlar; İbrahim Yinal ve Kutalmış'tır. Skylitzes'in Aspan Salarios'tan kastettiği kişinin kim olduğu bilinmiyor. Fakat Mükrimin Halil Yinanç, *Türkiye Tarihi Selçuklular Devri*, s. 48'de bu savaşta İbrahim Yinal'ın yeğeni Mehmet'inde bulunmuş olabileceğine dair kısa bir bilgi vardır. Mükrimin Halil Yinanç, *Türkiye Tarihi Selçuklular Devri*, s. 48.

²⁰⁵ Çetin savaş oluyor ve müthiş bir kan akıyordu. Zaferin hangi tarafta oluşu belli değildi. Osman Turan, *Selçuklular Tarihi ve Türk-İslam Medeniyeti*, s. 77.

²⁰⁶ M. Altay Köymen, *Tuğrul Bey*, s.53; *Urfalı Mateos Vekaynamesi ve Papaz Grigor'un Zeyli*, s. 89. Bu yıl (1048) Bizans topraklarına Türk akınlarının başlangıç tarihidir der. Cahen Claude, *Türklerin Anadolu'ya İlk Girişi (XI. Yüzyılın İkinci Yarısı)*, s. 12.

İbrahim kaçarken döndü ve erkek kardeşiyle (savaşta ölen Hasan için) birleşti. Liparites ve diğer İberialı esirleri de alarak ordusuyla hızla Kastrokome (Hasankale) olarak bilinen yere yol aldılar.²⁰⁷ Ordu komutanları bu işittikleriyle şaşkına döndüler, onlar bütün gece nöbet tuttular sonra tan vaktinde bir görüşme yaptılar, görüşmede her birinin (komutanların) eve geri dönmesinin daha uygun olacağı kararına vardılar. Kekaumenos askerleriyle Ani'ye dönerken, Aaron da kendi askerlerini toparlayarak başkent Vaspuragan'dan İban için ayrıldı.²⁰⁸ İbrahim, Liparites'in ele geçirilmesinden memnundu ve yakın zamanda kazandığı başarısından dolayı kendisini şanslı görüyordu. Bundan başka daha büyük proje girişimlerinde bulunmadı, fakat hızla ilerleyerek beş gün içinde Re (Rey) adı verilen yere vardı ve oradan Sultan'a doğru yol aldı,²⁰⁹ öncesinde Liparites'in esir alındığı haberlerini göndermişti.²¹⁰ Sultan'ın Liparites'in esir alınmasına sevindiği ve memnun olduğu görüldü, fakat gerçekte kardeşinin hak ettiği büyük serveti kıskandı ve uygun olduğu her zaman ondan kurtulmak için bir bahane aradı.²¹¹

15. İmparator Liparites'in esir alındığını öğrendiğinde fidye verip onu kurtardı. O Aaron'un sekreteri Georgios Drosos²¹² eliyle Liparites'in salıverilmesi ve

²⁰⁷ İslam kaynakları o zaman için hayli zengin olan Erzurum şehrinden galibiyetle ayrılan Türklerin 10.000 araba ganimet, 19.000 zırh ele geçirdiklerini, alınan esirlerin ise 100.000 kişi olduğunu zikretmektedirler. Halil İnalçık alınan esirlerin 100.000 civarında olmasını abartılı bulmuş, fakat Osman Turan bu sayının doğru olabileceğini savunmuştur. Mükrimin Halil Yinanç, *Türkiye Tarihi Selçuklular Devri*, s. 48; Osman Turan, *Selçuklular Tarihi ve Türk-İslam Medeniyeti*, s. 77.

²⁰⁸ Liparit esir edildikten sonra Rum kumandanlarının bir kısmı Van (İbane) ve Ani kalelerine kaçarak kurtulmuşlardır. Osman Turan, *Selçuklular Tarihi ve Türk-İslam Medeniyeti*, s. 77.

²⁰⁹ Esir Liparit, Tuğrul Bey'e götürülürken Türkler Van Gölü yakınlarından Trabzon'a kadar yayılmışlardır. Hasankale Zaferi, Pasinler Zaferi olarak da bilinir.

²¹⁰ Ali Sevim, *Anadolu'nun Fethi Selçuklular Dönemi*, s. 51.

²¹¹ Tuğrul Bey'in böyle bir kıskançlığı İslam kaynaklarında zikredilmemiş, bilakis Sultan İbrahim Yinal'ı bu başarısından dolayı kutlamış ve 40 bin altın vermek istemişse de İbrahim Yinal bunu kabul etmemiştir. Ali Sevim, *Anadolu'nun Fethi Selçuklular Dönemi*, s. 52; İslam kaynaklarında geçen husus İbrahim Yinal'ın isyanının başlangıcı olarak, bu başarıda payına düşeni alamaması gösterilmektedir. Yinal 1049'da isyana kalkışmış, fakat başarılı olamamıştır (1050). Bu konu çevirinin ilerleyen kısımlarında tekrar karşımıza çıkacağından şimdilik kısa bir şekilde değinmiş bulunmaktayız. Geniş bilgi için bkz. Ali Sevim, *Anadolu'nun Fethi Selçuklular Dönemi*, s. 53; Osman Turan, *Selçuklular Tarihi ve Türk- İslam Medeniyeti*, s. 79-80; M. Altay Köymen, *Tuğrul Bey*, s. 54-58; İbrahim Kafesoğlu, *Selçuklu Tarihi*, s. 36-37.

²¹² Aynı zamanda İmparator, daha önce Bizans'a tabi olup, bu sıralarda Sultan'ın tabiiyetine giren Diyarbakır Emiri Nasrud Devle'ye başvurarak, barış için Sultan'a aracılık etmesini istemiştir. İmparator'un Emir'e ricasını Ebu'l Farac şu şekilde aktarmaktadır: "Roma eşrafından olan esirin kurtulması için elinizden geleni yapmanızı rica ederim. Sultan Tuğrul Bey'in yüksek kalpli olduğunu biliyorum. Benim namıma kendisine müracaat olunursa bu esiri alıkoymaz". Gregory Abu'l-Farac,

bir barış anlaşması yapılması isteğiyle fidye (para) ve çok fazla hediyeler gönderdi,²¹³ Sultan heyeti kabul etti ve paragöz bir esnaf gibi görünmektense yüce gönüllü yönetici olmayı tercih ederek Liparites'i İmparator'a bir hediye olarak sundu.²¹⁴ Sultan (parayı) fidyeyi alıp Liparites'e vererek ona bu günü hatırlamasını ve tekrar özgür kaldığında asla Türklere karşı silaha sarılmamasını tembih etti. Sultan İmparator'a Seriphosu gönderdi²¹⁵ (Seriphos sözcüğü, bize göre Synkellus'un patrik ile ilişkisineyse onlar da da seriphos ile halife arasındaki ilişki aynıdır ve halife öldüğü zaman derhal onun tahtına geçer.). Seriphos başkente geldi ve İmparator ile görüşmeye kabul edildi, büyük bir cesaretle ve küstahça konuşarak neticede, Roma İmparatorluğu'nun Sultanın tabisi olduğunu göstermeye çalıştı. İmparator kendisiyle aynı fikirde olmayınca, kendisini gönderene eli boş döndü.²¹⁶ O andan itibaren

---

Ebu'l Farac Tarihi, s. 304-305. Bizans'ın gönderdiği elçi Drosos ve Emir'in gönderdiği Şeyhülislam Ebu Abdullah ile birlikte Selçuklu payitahtına varmışlardır. Osman Turan, *Selçuklular Tarihi ve Türk-İslam Medeniyeti*, s. 78; Mükrimin Halil Yinanç, *Türkiye Tarihi Selçuklular Devri*, s. 48; Ali Sevim, *Anadolu'nun Fethi Selçuklular Dönemi*, s. 52.

²¹³ Ebu'l Farac bu hediyelerin sayısını bildirmektedir: 1.000 balya ipekli kumaş ile diğer kumaşlardan 500 çeşit, 500 at, 300 Mısır eşeği, öküz ve merkep büyüklüğünde 1000 keçi. Gregory Ebu'l-Farac, *Ebu'l Farac Tarihi*, C. I, s. 304-305. Bunların haricinde Osman Turan şunları eklemiştir: 100 gümüş kap, 200 dinar para; Osman Turan, *Selçuklular Tarihi ve Türk-İslam Medeniyeti*, s. 78. İbrahim Kafesoğlu, *Selçuklu Tarihi*, s. 36-37.

²¹⁴ Gregory Ebu'l-Farac, *Ebu'l Farac Tarihi*, s. 305; Mükrimin Halil Yinanç, *Türkiye Tarihi Selçuklular Devri*, s. 48. Osman Turan, *Selçuklular Tarihi ve Türk-İslam Medeniyeti* adlı eserinin 78. sayfasında "Tuğrul Bey ile Bizans İmparatorluğu arasında ilk siyasi ilişki görünüşte Bizans İmparatorluğu'nun fidye vererek bu komutanı kurtarması; gerçekte ise Tuğrul Bey ile barış yapmak için gönderdiği elçi ile başlamıştır." Şeklinde bir ifade yer almaktadır. M. Altay Köymen, *Tuğrul Bey*, s. 53.

²¹⁵ Liparit'in İstanbul'a gelmesine İmparator çok sevinmiş ve onu ailesinin yanına göndermiştir. *Urfalı Mateos Vekaynamesi ve Papaz Grigor'un Zeyli*, s. 90. Sultan Lilparites'i serbest bıraktığında onunla beraber karşı elçi, olarak Şerif Ebu'l-Fazıl Nasr'ı İmparator ile anlaşma şartlarını görüşmek için Bizans'a göndermiştir (1049-1050). M. Altay Köymen, *Tuğrul Bey*, s. 53; Mükrimin Halil Yinanç, *Türkiye Tarihi Selçuklular Devri*, s. 48; Ali Sevim, *Anadolu'nun Fethi Selçuklular Dönemi*, s. 52.

²¹⁶ Birçok kaynak İmparator Monomakhos ile elçi arasında bir anlaşma yapıldığını doğrulamaktadır: Osman Turan, *Selçuklular Tarihi ve Türk-İslam Medeniyeti*, s. 78; Cahen Claude, *Türklerin Anadolu'ya İlk Girişi (XI. Yüzyılın İkinci Yarısı)*, s. 12; Mükrimin Halil Yinanç, *Türkiye Tarihi Selçuklular Devri*, s. 48; Ali Sevim, *Anadolu'nun Fethi Selçuklular Dönemi*, s. 52. Anlaşmaya göre İmparator Emeviler zamanında İstanbul'a inşa edilen camiyi tamir ettirerek içine kandiller astırmış, halifenin göndereceği imam tarafından beş vakit namaz kılınmasına ve Şii Fatimi Devleti adına okunan hutbenin Abbasi Halifesi ve Tuğrul Bey adına okutulmasına müsaade etmiştir. Ancak elçi yıllık vergi istemiş, İmparator ise bunu kabul etmemiştir. Yüksek ihtimalle Skylitzes'in, İmparator elçiyi eli boş gönderdi, demesinin sebebi bu olmalıdır. Vergi vermeyi kabul etmeyen İmparator hızlı bir şekilde doğu şehirlerinin surlarını ve kalelerini iyileştirmeye çalışmıştır. İbrahim Kafesoğlu, *Selçuklu Tarihi*, s. 35.

İmparator, Sultan ile savaşmayı düşünmeye başladı ve bütün yetkilerini kullanarak İran'ın kuzeyindeki sınırları kuvvetlendirmek için adamlarını gönderdi. Bunlar olurken Peçenekler de de karışıklıklar meydana geldi.

16. Peçenek halkı sözde “Soylu İskitler” olarak adlandırılan İskitlerdendir.²¹⁷ Onların sayısı İskit halkı içinde fazlaydı ve İskitlerin diğer halklarına karşı tek başlarına karşı koydular. On üç kabileye bölünmüşlerdi ve hepsi aynı ada sahipti, fakat her boyun kendi ata ve reislerinden devraldığı uygun bir adı vardı. Onlar sürülerini Danube'nin ötesinde Dinyeper Nehri'nden Pannonia'ya kadar otlatıyorlardı,²¹⁸ çünkü göçebe olduklarından çadırlar da yaşıyorlardı. Bu zamanda bu halkın lideri,²¹⁹ (Bilter) Kilter'in oğlu soylu olmasının dışında sıradan bir adam olan barış içinde yaşamayı tercih eden (Tirek, Tirah) Turak'tı (1048). Ama orada halkın içinde (Baltzar) Balçar'ın oğlu Kegen (Kegenes) adlı başka bir kişi vardı, o sıradan bir insandı ve tanınmamıştı, fakat savaşta ve savaşı başlatıp sürdürmede son derece etkiliydi. O birçok kez (Hun halkından biri) Oguz²²⁰ ve Peçenek saldırılarında Turak onlara karşı gelmeye cesaret gösteremediği ya da Danube yakınındaki göl ve

²¹⁷ İskitler M.Ö. VII-IV. yüzyıllarda Azak Denizi çevresi, Kırım Ve Karadeniz'in kuzeyinde, Orta Don ve Dinyeper Nehirlerine ve Tuna'ya kadar uzanan sahada yaşamışlardır. İskitlerin esas itibariyle İran menşeli oldukları bilinmekle beraber, başka halkları içine aldıkları ve bunlar arasında Türklerin de bulunduğu bilinir. A. Nimet Kurat, *IV-XVIII. Yüzyıllarda Karadeniz Kuzeyindeki Türk Kavimleri ve Devletleri*, s. 7. Ayrıca Peçeneklerin menşei ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. İbrahim Kafesoğlu, *Türk Milli Kültürü*, s. 173-176; Peter B. Golden, *Türk Halkları Tarihine Giriş*, s. 219. Türklerin kalabalık son bütün halkasıdır. Lazslo Rosanyi, *Türk Devletlerinin Batıdaki Varisleri ve İlk Müslüman Türkler*, haz. Ş.K. Seferoğlu-Adnan Müderrisoğlu, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, Ankara 1989, s. 21.

²¹⁸ İbrahim Kafesoğlu, *Türk Milli Kültürü*, s. 176.

²¹⁹ Göçebe Türk toplumlarının sosyal nizamları belirli bir boy (uruğ) teşkilatına dayanmaktadır. Boyların başında bulunan reisler ve yakınları bütün camianın hâkimi, yüksek askeri aristokrasi zümresini teşkil etmektedir. A. Nimet Kurat, *IV-XVIII. Yüzyıllarda Karadeniz Kuzeyindeki Türk Kavimleri ve Devletleri*, s. 56-57.

²²⁰ VI. Yüzyılda Göktürk devletinde meydana gelen fetret devrinden sonra birçok Türk boyu gibi Oğuzlarda kendi adıyla devlet kurmuşlardır. Oğuzlar ve Göktürkler arasında bir ayırım yapılmaz, hatta hakanlığın temelini Oğuzlar oluşturmaktadır. X. yüzyılda Yenikent'te devlet kurmuşlardır. İbrahim Kafesoğlu, *Türk Milli Kültürü*, s. 145. Oğuzlar (Uz'lar) hem Orta Asya hem de Avrupa'da egemenlik kurmuş ve 24 boydan meydana gelmiştir, onlar ana vatanları İdil-Volga civarında ikamet etmişlerdir her bölgeye göç etmişlerdir. Önemli bir kısmını da Selçuklu Türkmenlerinin idaresi altında, XI. yüzyıl başlarında Türkistan'a göç edip İran'ı, Mezopotamya'yı, Suriye'yi ve Anadolu'yu istila etmişler ve Oğuz veya Türkmen denilen Türk ırkının en kalabalık kolu Anadolu'yu açarak kendilerine yurt yapmışlardır; Mükrimin Halil Yinanç, *Türkiye Tarihi Selçuklular Devri*, s. 1; *Urfalı Mateos Vekaynamesi ve Papaz Grigor'un Zeyli*, s. 91.

bataklığa sığındığı zamanlarda Kegen onları bozguna uğratıp geri püskürttü.²²¹ Peçenekler Turak'a ailesi nedeniyle saygı duyuyorlardı, fakat onlar daha çok olağan üstü cesaret ve savaş becerisine sahip Kegen'i tercih ettiler. Turak bunları işittiğinde kalbinden vurulmuşa döndü, Kegen'den kurtulmak için bir yol aradı. Genelde ona boşa çıkan tuzaklar kurdu. Kegene'e karşı gizli planlarının defalarca boşa çıktığında, gecikmeden açıkça hareket etmesi gerektiğini anladı, bundan dolayı emir vererek onu ele geçirip öldürmeye bir birlik yolladı. Fakat Kegen planı duydu ve Volga bataklığine kaçarak ölümden kurtuldu. Saklandığı yerden gizlice, onun akrabalarına ve boylarına gönderdiği mesajlar arayıcılığıyla (Blemarnes) ve Pogourmanes kabilelerinin krala (Turak) olan bağlılıklarını azalttı. O iki boy ile bir ordu hazırlayıp Turak ile karşılaştı, on bir kabilelik Turak'ın karşısına çıktı (1048). Onlar birbirleriyle uzun zaman mücadele ettiler, fakat Kegen diğerlerinin fazlalığı nedeniyle yenildi. Bataklığın içinde gezinirken yoldaşlarıyla beraber güvenlikleri için Roma İmparatorluğu'na sığınması gerektiğini anladı. Bu nedenle o, Dorostolon'a (Dinyeper) geldi ve (yaklaşık yirmi bin kişiyle) beraberindekilerle nehrin içindeki küçük bir adaya baskınlardan korunmak için yerleşti. Sonra o bölgenin yöneticisi Anastasius'un²²² oğlu Mikhael'e kim olduğunu ve oraya gelmeden önce başına gelen tehlikeleri anlattı ve İmparator'la birleşmek istediğini bildirdi.²²³ Eğer o kabul edilirse İmparatorluk işlerine büyük menfaatler sağlayacağına dair söz verdi. Mikhael hızla mesajı İmparator'a ulaştırdı ve ona aceleyle, bu adamın ve takipçilerinin kabul edilmesini, gerekli erzakların sağlanmasını ve her türlü saygıyla onun Bizans'a gönderilmesi emredildi.²²⁴ Bu vali Kegen'in başkente gelmesini emretti ve burada İmparator tarafından cömertçe ve sıcakkanlı bir şekilde görüşmeye

²²¹ Peçeneklerin ilk ikamet yeri Volga nehri civarındır. Oğuzlar X. asrın sonlarında Hazarlarla ittifak edip Peçeneklere taarruz ettiler ve topraklarını ellerinden aldılar. Yerlerinden ayrılan Peçenekler Oğuzların üzerine hücum ettiler, onları kendi memleketlerinden kaçırdılar ve Tuna'nın öte kıyısına kadar yayıldılar. *Urfalı Mateos Vekaynamesi ve Papaz Grigor'un Zeyli*, s. 91; İbrahim Kafesoğlu, *Türk Milli Kültürü*, s. 65. Kegen 1048'lerde oğuzlara karşı savaşlarda başarı kazanan başbuğdur. A. Nimet Kurat, *IV- XVIII. Yüzyıllarda Karadeniz Kuzeyindeki Türk Kavimleri ve Devletleri*, s. 57.

²²² Bu adam IX. Konstantin'in egemenliğinin başlangıç yıllarında Sırp tarafından mağlup edilmiştir. John Skylitzes, *A Synopsis of Byzantine History 811-1057*, s. 425.

²²³ Turak 11 boyunu kendi idaresi altında toplamayı başarmış ve hâkimiyet davasına kalkışan diğer başbuğ Kegen'e karşı yürümüştür. Sonuç itibarıyla Trakya akını felaketle sonuçlanmış ve Kegen bozguna uğrayarak Bizans'a sığınmıştır (1048). İbrahim Kafesoğlu, *Türk Milli Kültürü*, s. 176; Lazslo Rosanyi, *Türk Devletlerinin Batıdaki Varisleri ve İlk Müslüman Türkler*, s. 21.

²²⁴ Batıya doğru ilerlemekte olan Peçeneker 1048 yılında Tuna'yı geçmişler ve bu olay Bizans için zorlu sürecin başlangıcı olmuştur. George Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*, s. 309.

kabul edildi. Söz verdiği üzere vaftizi kabul etti ve aynı şekilde takipçilerini de vaftize ikna etti, Kegen patrik şerefine yükseldi, Tuna sahilinde bulunan üç kale ve araziler teslim aldı. Sonuç itibarıyla o Roma'nın müttefikleri ve dostları arasına katıldı.²²⁵ Bütün bunlar nedeniyle o ve takipçileri (söz verdikleri gibi) vaftizi kabul ettiler. Dindar keşiş Euthymius, Tuna Nehrindeki kutsal vaftizi uygulamak için gitti ve onları tamamen kutsadı.

17. Kegen beklenmedik saldırılara karşı güvenliğinden emin olur olmaz dikkatini düşmanı önlemeye çevirdi. Tuna'nın karşısına geçerek bazen bin, bazen daha az, bazen daha çok, bazen iki bin kişilik adamlarla saldırılar yaptı, Turak ve beraberindeki Peçenekler üzerine ağır zararlar verdi. Onlar çarpıştıkları adamları katledip kadın ve çocukları esir ederek onları Romalılara sattılar. Turak Kegen'in bu gizli saldırılarına dayanamadı ve İmparator'a bir heyet göndererek, büyük bir İmparator Peçenek halkından bir asiye asla almamalı, eğer almışsa kesinlikle nehirden öteye geçmemesi ve onun müttefiklerine zarar vermesini önlemesi konusunda ısrar etti; İmparator ya Kegenes'in saldırılarını engellenmeyi ya da kendileri gibi bir müttefiki kaybetmeyi göze almalıydı, aksi takdirde hiç şüphesiz o, onu ve ülkesini şiddetli bir savaşa uğratacağını bildirdi. İmparator Turak'ın bu uyarılarını aldığı anda kahkaha ile güldü; o neden bir Peçeneği tehdit edip ona sığınan bir adama ihanet edecekti? O, İmparator'a zarar vermemişti ki, neden bu zararları önleyecekti? diyerek onları elleri boş gönderdi. İmparator bir de Tuna yanındaki şehirlerin Valisi Mikhael'e mektup göndererek Kegen'e, bizzat kendisinin nehrin kıyılarının sıkı bir şekilde muhafaza etmesini (emretti). Herhangi bir askeri kuvvet varmamış olursa mektupla haberdar edeceklerdi ki, böylece batının düzenli birlikleri Peçeneklerin nehirden karşıya geçmesini önlemek için onlarla birleşmeye gönderilecekti Bir de yüz gemiyi vererek nehir yolculuğuyla Tuna'nın çaprazında bazı girişimlerde bulunan Peçenekleri durdurmaya gönderdi. Elçiler hiçbir şey başaramadığında Turak kızdı ve endişelenerek kışın hemen gelmesi için dua etti.

²²⁵ Kegen Hristiyan olduktan sonra kendi soydaşlarına karşı savaşmak için Tuna boylarına gönderilmiştir. Peter B. Golden, *Türk Halkları Tarihine Giriş*, s. 223. Kegenes'de bir mühür vardı. Bu mühür, Hristiyan İoannes adıyla ve büyük komutan unvanı taşıyordu. O, Peçenekli baş yargıç olarak tanımlanmış ve İmparator tarafından Paristrion (Bulgaristan bölgesini kapsayan Bizans teması) Dük'lüğü içinde bir alanın merkezdeki kalelerinin komutası verilmiştir. John Skylitzes, *A Synopsis of Byzantine History 811-1057*, s. 428.

Sonbahar sona ererken kış başlamak üzereydi. Güneş oğlak dönencesindeyken (15 Aralık-13 Ocak) kuzeyden (güneye) şiddetli bir rüzgâr esti ve nehir on beş cubit (uzunluk ölçüsü) derinliğinde dondu, bütün nöbetçiler dinlenmeye çekildi ve Turak dua ettiği için uygun zaman yaklaşıyordu. Sekiz bin kişinin olduğu söylenen Peçeneklerle Tuna'yı geçti ve karşılaştıkları her şeyi yakıp yıktılar, karşıya geldiler ve İmparator'a mümkün olduğunca hızla yardım istemek için mektup gönderdiler, İmparator daha bütün mektubu okumadan Adrionaple Dük'ü Büyük Komutan Konstantin Arionates'e askerlerini alması, aynı zamanda Bulgaristan komutanı Basil Monakhos'u Bulgarları alarak gelmesi, Mikhal'e ve Kegen'i katılıp onlarla Peçeneklere karşı savaşması için mektup yazdı. Onlar İmparatorluk talimatlarının gerektirdiği gibi beraberlerinde bütün güçlerini getirdiler. Kegen (komutan olarak) Roma lejyonlarını (ağır piyadelerden oluşan askeri birlik) aldı ve açık alanda kamp kurdu, her gün ani hücumlar yaparak Peçeneklere büyük zararlar verdi. Peçenekler karşıdan karşıya geçtiklerinde çok sayıda hayvan, daha önce bilmedikleri şarap ve baldan hazırlanan içecekler buldular, bunlardan fazlaca tükettiler ve ishal hastalığına yakalandılar, her gün onlardan pek çoğu hayatını kaybetti. Bu haberler bir firarinin ağzıyla Kegen'i ulaştığında kış ve hastalık sıkıntısı çeken düşmana saldırmak için uygun zamanın geldiği kararına vardı. Romalılar böyle büyük bir kalabalığa karşı çarpışmaktan kuşku duyuyorlar ve korkuyorlardı. Sonuçta o, Romalıları ikna etti ve düşmana saldırdılar. Şimdi Peçenekler saldırının şiddetine şaşırıp kaldılar ve savaşa dayanamadılar. Turak ve bütün komutanlar öldürülürken onların ordusunun geri kalanı da teslim oldu. Kegen, askerlerine bütün yetişkin erkekleri öldürmelerini söyleyerek onları bir atasözüyle uyardı; bir yılanın kuyruğu güneşle ısınır ısınmaz bize çok fazla sıkıntı ve zahmet vereceği için, hareketi engellenmeli ve kış mevsimindeyken öldürülmeli dedi. Onlar bu Romalı liderlerin nasihatini kabul etmediler; bunun barbarlar ve kâfirlere karşı Romanın merhametine yakışmayacağını düşündüler, Peçenekleri Bulgaristan'ın geniş ovalarına dağıtmak en iyisi gibi geldi, çünkü böylesi yerleşimcilerden gelen haraç oldukça fazlaydı ve İmparator Türklere ve başka yabancılara karşı (savaşmak için) bir ordu istediğinde onları silahlandırabilecekti.²²⁶ Romalıların kazandığı gün düşüncelerini fazlasıyla dile

²²⁶ Bizans Devleti, Peçenekleri müttefiki yapmış ve bunlardan kuzeydeki bütün düşmanlarına karşı faydalanmıştır. Gerektiği zaman Bulgarlara ve Macarlara arkadan saldırmış, Ruslara ise Güney yolunu

getirdi, fakat Kegen onlardan sağ olarak (sattığının dışında) ele geçirdiklerini katletti ve evine döndü. Bulgaristan Valisi Basil Monakhos, on bin Peçenekliyi aldı ve onları Sardika (Sofya), Maissos (Nissa) ve Eutzopolis ovalarına yerleştirdi.²²⁷ Onların tamamı iyi bir şekilde dağıtıldı ve ayaklanmalara karşı engel olmak için tamamen silahsızlandırıldılar. Turak ve onu takip eden yüz kırk takipçisine gelince bunlar İmparator'a getirildi ve İmparator onları iyimser bir şekilde kabul etti, vaftiz edildiler ve yüksek onurlar verilerek ödüllendirildiler ve zenginlik içinde ağırlandılar.²²⁸

18. Sultan elçilerinin hiçbir şey gerçekleştiremeden dönmelerine katlanamadı. O Pers ve Babylonian güçleriyle birleşerek Roma İmparatorluğu'nu istila etti. Bunu haber alan Monomakhos kendi güçleriyle beraber savaşıyormuş gibi ortaya çıktı (1048). O bir de on beş bin Peçenekliyi silahlandırarak, Konstantinapolis'deki Sülçe, Selte, Karaman, Kataleim'i dört Peçenekliyi de onlara komutan tayin etti. Bunlara birçok hediyelerle birinci kalitede silahlar ve kusursuz atlar sağladı.²²⁹ Sonrada onlar Khrysopolis'e (Üsküdar) yolladı. İberia'ya kadar yol göstermek için onları Patrik Konstantin Hadrabalanos'a verdi. Atlarıyla (İstanbul boğazından) karşıya geçtiler ve doğuya doğru yol aldılar. Birkaç mil ilerlediklerinde Damatrui adı verilen yerin yakınına geldiler, orada yolda durdular ve bir mola verdiler. Onlar kendi dillerinde komenton (kurultay meclisi)²³⁰ adını verdikleri bir konferans düzenlediler. Bazılarına göre; İmparator'un topraklarında, İmparator'un emirlerine karşı gelmemeleri ve onlarla beraber mücadele vermeleri gerektiği fikrinde olup kendi halklarından ayırdılar, onlar kendi başlarına kendi güçlerinin üzerindeki Roma gücüne karşı koyamayacakları ve bazı istenmeyen durumlara karşı

---

kapamışlardır. Savaşlarda iyi olan bu millet X. yüzyılda Bizans Devleti'nin önemli bir unsuru haline gelmiştir. George Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*, s. 309. 1071 Malazgirt Savaşı'nda Türklerin karşısındayken daha sonra Türklerle dost olanlar da bunlardan bazılarıdır. A. Nimet Kurat, *IV- XVIII. Yüzyıllarda Karadeniz Kuzeyindeki Türk Kavimleri ve Devletleri*, s. 58-61.

²²⁷ Böylece de ilk defa Peçeneklerden büyük bir grup yerleşik hayata geçmiştir. Mualla Uydu Yücel, "Balkanlarda Peçenekler," *Türkler*, C. II., Ankara 2002, s. 715.

²²⁸ Turak savaşta esir düşerek Hristiyan olmuştur. İbrahim Kafesoğlu, *Türk Milli Kültürü*, s. 176; Peter B. Golden, *Türk Halkları Tarihine Giriş*, s. 223.

²²⁹ İmparator bu dört Peçeneklinin komutasında 15 bin Peçenekliyi Selçuklulara karşı göndermiştir. Mualla Uydu Yücel, "Balkanlarda Peçenekler," s. 716; İbrahim Kafesoğlu, *Türk Milli Kültürü*, s. 176.

²³⁰ Peçenekleri ilgilendiren bazı mühim konular boy beylerinin (başbuğ) bir araya gelerek istişare edildiği meclisidir. A.Nimet Kurat, *IV-XVIII. Yüzyıllarda Karadeniz Kuzeyindeki Türk Kavimleri ve Devletleri*, s. 57.

koymak için direnişten yoksun oldukları düşüncesindeydiler. Diğerleri ise; Bythinia'nın (Günümüzde İstanbul ilinin Anadolu yakasını, Kocaeli, Adapazarı, Bolu illerinin tümü, Zonguldak'ın batı yarısı ile Bilecik ve Bursa illerinin kuzey kesimlerini kapsar.) dağlarına kadar yolculuk etmelerini orada bekleyip saldıranları geri püskürtmeleri gerektiğini ve Romalılar gibi, Romalıların düşmanlarına karşı gelemeyecekleri uzak ve yabancı İberia topraklara hiçbir şekilde gitmemeleri gerektiği düşünüyordular. Bununla birlikte Katalaim ayrı bir görüş olarak, kabilesiyle beraber toplanıp geri dönmeleri gerektiği kanısında olan tek kişiydi.²³¹ Birisi “biz karşıdan karşı nasıl geçeceğiz” diye sordu, bu soruyu, “Beni takip edin” diye cevapladı. Onlar Hadrobalanos'a karşı çıktılar, fakat o Damatrui Sarayı'na inşa edilen üçüncü kata sığındığı için onu öldüremediler. Sonra onlar Katalaim'i takip ettiler ve onun denizin karşısına geçecek gemileri hazırladığını umarak denize geldiler. Yine de onlar şaşkındılar ve nasıl karşıya geçeceklerini bilmek ve işin nasıl sonuçlanacağını görmek istediler. Sahile vardıklarında Katalaim bir tek şunu söyledi; “Benimle beraber karşıya geçmek isteyen kim varsa beni takip etsin”, bunun üzerine o atıyla denize girdi. Bunu gören biride denize girdi, daha sonra başkaları ve sonra hepsi birden bütün askerler aynı şekilde denize girdi.²³² Onlar yüzerek bazıları silahlarıyla bazıları silahlarını atarak Aziz Tarasios'a geçtiler. Karşıya geçer geçmez yolculuklarına devam ettiler ve Triaditza'da (Sofya, Bulgaristan) kendi halklarına sığındılar²³³ hiç kimse onlara karşı koymaya ya da engellenmeye cesaret edemedi. Onların beklenmedik bu ani yolculukları geçişlerini kolaylaştırmıştı. Triaditza'daki Peçeneklerle birleştiklerinde başka bölgedekilerle de temasa geçtiler ve hepsi bir araya toplandılar. Baltalar, tırpanlar ve tarlalardan aldıkları diğer araç gereçlerle silahlandılar. Philippolis'e (Makedonya'da bir şehir) vardılar, Haemus'a geçip Danube ovası üzerinde Osmon Nehri'nde (Bulgaristan, Osam Nehri) kamp kurdular. Sadece Selte, Lobitzos'ta dinlenmek için yalnız kalmıştı. Arianitzes Makedonya

²³¹ Bizanslılar ne onların Boğazı geçmelerine engel olabildiler ne de Peçenekleri Rumeli de tâkip edebildiler. Böylece Peçeneklerin Bulgaristan'daki soydaşların yanına geri dönmüşlerdir. Mualla Uydu Yücel, “Balkanlarda Peçenekler,” s. 448.

²³² Onlar Türklere karşı gitmeyi kabul etmemişler ve yüzerek Üsküdar yakasından Rumeli sahiline çıkmışlardır.

²³³ İbrahim Kafesoğlu, *Türk Milli Kültürü*, s. 176.

birliğini toplar toplamaz onları takip etmeye gitti.²³⁴ Selte'ye ulaştı, Lobitsoz'da (Bulgaristan'da Lofça şehri) kamp kurdu onu ele geçiremedi, fakat onun bütün kampını ele geçirerek geri döndü. İşte batıda bunlar oluyordu.

19. Bizim söylediğimiz gibi Sultan'ın elçileri küçümsenerek hakaret edildi ve onun istekleri gerçekleşmedi.²³⁵ Bütün askerlerini topladı ve bu topraklardaki Roma halkına karşı yürüdü (1054).²³⁶ O, Komion (Ügümi, Pasinler) adı verilen yere kadar girdi, ancak kayda değer hiçbir şey başaramadı, çünkü bu memleketin halkı kale içlerinde kendilerini ve yaşamsal ihtiyaçlarını korudular²³⁷ (İberia'da tamamıyla güçlü kaleler vardı). Sultan Keasarea'da (Kayseri) Romalıların toplandığını öğrendiği için başka hiçbir şekilde gitmeye cesaret edemedi, o öfkeden kudurmuş bir

²³⁴ Onların bu dönemliklerinden dolayı Bizans hemen askerleri hazırlar ve Peçenekler ile karşılaşmak üzere yola çıkarlar. Uydu Yücel, "Balkanlarda Peçenekler," s. 716.

²³⁵ Sultan, İbrahim Yinal'ın isyanını (1050) bastırdıktan sonra asıl meşgalesine döndü. O, İmparatorla tam olarak anlaşmamıştı, çünkü İmparator yıllık vergi vermeyi reddetmişti. Hem bu sebeple hem de artan Türkmen nüfusuyla Anadolu'yu yurt yapma çabasıyla Sultan 1054'te Anadolu harekâtına çıkmıştır. Osman Turan Türkmen nüfusunun oluşturduğu sıkıntıyla ilgili, 1050-1054 yıllarında Türkmenlerin, Irak, Ahvaz ve Hulvan taraflarında yığıldıklarını ve bu beldelerin halkının Bağdat'a doğru kaçtığını ve bu yüzden halife Tuğrul Bey'e şikâyetinde bulunmuştur. Bu sebeple Sultan'ın, Oğuzların ilerlemesini ve taşkınlara bulunmasını yasak ettiğini, bu durumda Oğuzların Ermeniyeye doğru hareket ettiklerini söyler. Bkz. Osman Turan, *Selçuklular Tarihi ve Türk-İslam Medeniyeti*, s. 83; Ali Sevim, *Anadolu'nun Fethi Selçuklular Dönemi*, s. 52.

²³⁶ Tuğrul Bey'in 1054 seferinden bahsetmeden evvel, öncesine değinmemiz gerekmektedir. İmparator Konstantin Monomakhos, Sultan'ın esaretten salıverdiği Liparit ile İstanbul'a giden Selçuklu elçisinin (Şerif Nasır), Bizans'tan yıllık haraç istemesi (bu Selçuklu tabiiyetini kabul etme manasındadır) sebebiyle, Tuğrul Bey'in İbrahim Yinal isyanı ve İsfahan'ın fethiyle uğraşmasından faydalanmış ve Akulytes kumandasında ordu göndermiştir. O Gürcü Kralı Bagrat'ı da çağırmış ve Hasankale zaferinden beri bir buçuk yıl Gence şehrinde muhasarada olan Kutalmış'ı Gence'den uzaklaştırarak Tebriz'e dönmüş, Bizans askerleri de böylece geri dönmüştür. Bu dönüşlerde yenilginin yanında iki tarafında ayrıca mühim sebepleri vardır. Kutalmış'a, İsfahan'da Tuğrul Bey'in hastalanarak öldü lafları gelmiş ve Bizans taarruzu karşısında geri çekilmiştir, Bizans kuvvetleri ise, Balkanlarda ortaya çıkan Peçenek istilası nedeniyle geri dönmüştür. Sonra Kutalmış Kars'a hücum ettiği sıralarda Tuğrul Bey 1054'te Azerbaycan'a gelmiştir. Osman Turan, *Selçuklular Tarihi ve Türk-İslam Medeniyeti*, s. 83; İbrahim Kafesoğlu, *Selçuklu Tarihi*, s. 36-37. Azerbaycan'a hakim iki Müslüman hükümdarı Revvadilerden Mansur ve Gence Emiri Şeddadi Ebu'l Asvar'ı "vassal" duruma getirerek arkasını güvene almıştır. Bu da Sultanın bu sefere ne kadar önem verdiğini göstermektedir. M. Altay Köymen, *Tuğrul Bey*, s. 54; Cahen Claude, *Türklerin Anadolu'ya İlk Girişi (XI. Yüzyılın İkinci Yarısı)*, s. 12.

²³⁷ Urfalı Mateos, C. Claude'de ve İslam kaynaklarında bu sefer başlangıcında Tuğrul Bey'in Ügümi'ye girdiğine dair bilgi mevcut değildir. Ancak, Osman Turan, *Selçuklular Tarihi ve Türk-İslam Medeniyeti*, s. 84; ve Ali Sevim, *Anadolu'nun Fethi Selçuklular Dönemi*, s. 54'te Tuğrul Bey'in Malazgirt kuşatmasında başarısız olmasıyla, Erzurum taraflarına akınlarda bulunduğu dair bilgi vardır, fakat burada başarı sağlayıp sağlamadığıyla ilgili bir bilgi yoktur.

şekilde büyük şeyler elde etmeye çalışarak geri döndü,²³⁸ Vaspuragan'a geldi ve her şeyi surlarla çevrelenmiş olarak buldu bu nedenle o kuşatmaya yöneldi, ilk olarak Malazgirt'in gücünü denedi.²³⁹ Malazgirt ova üzerinde bir şehir ve güçlü surlarla çevriliydi, çok bol kaynak sularına sahipti. Bu zamanda yaşamsal ihtiyaçlardan da bolca vardı. Sultan şehri uygun pozisyonda kuşatma sayesinde saldırı avantajı sağlayarak şehri kolayca alacağını düşünüyordu, çünkü saldırganın lehine bir pozisyondaydı, böylece kaleye mümkün olduğunca yakına siper kazıkları dikip kuşattı.²⁴⁰ Bıkmadan kuşatma motorları ve her çeşit makineliyi kullanarak otuz gün boyunca saldırdı.²⁴¹ Fakat deneyimli ve akıllı komutan Patrik Basil Apokes²⁴²

²³⁸ Skylitzes Sultan'ın sefere başlamasından itibaren başarısız olduğunu söylese de kaynaklar bunun tam tersini zikretmektedirler. Öncelikle Tuğrul Bey yolu üzerinde hiçbir şekilde Bizans kuvvetiyle karşılaşmadığı için Vaspuragan'a doğru ilerlemiştir. Mateos seferin başlangıcını ve Tuğrul Bey'in zaferlerini şu şekilde aktarmaktadır: İran Sultanı Tuğrul, payitahtından hareket edip, deniz kumu kadar çok olan askerle beraber Ermenistan'a yürüdü. Bergiri şehrine gelip orayı hücumla zapt etti. O, ateş fişkırana kara bir bulut gibi hareket edip öldürücü bir dolu sağanağı ile birlikte Arceş (Erciş) şehrine geldi. Şehre karşı sekiz gün şiddetli bir muharebe yaptı. Düşman askerlerinin çokluğuna karşı aciz bir vaziyette düşen şehir halkı, altın, gümüş, at ve katırlardan ibaret birçok hediyeleri hamilen Sultan'a itaat etmeye koştular halk, bu suretle ve yalvarmaları sayesinde dostluk ve sulh aktetmiye muaffak oldu ve : "Ey cihangir Sultan! Git Mandzgert (Malazgirt) şehrini zaptet, biz bütün Ermenis'tan sana tabi olalım" dediler. Bu sözlere memnun kalan Sultan Mandzgert'e hareket etti. *Urfalı Mateos Vekaynamesi ve Papaz Grigor'un Zeyli*, s. 91. Ayrıca konuyla ilgili bkz. Mükrimin Halil Yinanç, Türkiye Tarihi Selçuklular Devri, s. 49-50. M. Altay Köymen, *Tuğrul Bey*, s. 54; Cahen Claude, *Türklerin Anadolu'ya İlk Girişi (XI. Yüzyılın İkinci Yarısı)*, s. 12; Osman Turan, *Selçuklular Tarihi ve Türk-İslam Medeniyeti*, s. 83; Ali Sevim, *Anadolu'nun Fethi Selçuklular Dönemi*, s. 52.

²³⁹ Tuğrul Bey Malazgirt kalesi önünde ordugahını kurup, kuvvetlerini üç koldan sevk etmiştir. İki kuzeyde Kafkaslara, batıda Canik ormanlarına, güneyde Tercan, Hanzit ve Erzincan'a kadar ilerlemiştir. İkinci kol Oltu'dan geçip Çoruh ırmağının ötesini istila etmişler fakat geri dönüşlerinde Franklardan oluşan ücretli Frank askerleri ile savaşmışlar ancak geri çekilmek zorunda kalmışlardır. Kars yönünde ilerleyen üçüncü birlik ise buranın Bizans Valisi Gagik ile çetin bir mücadeleye tutuşmuşlar ve Bizans kuvvetlerini bozguna uğratmışlardır. Cahen Claude, *Türklerin Anadolu'ya İlk Girişi (XI. Yüzyılın İkinci Yarısı)*, s. 13; Osman Turan, *Selçuklular Tarihi ve Türk-İslam Medeniyeti*, s. 83; Ali Sevim, *Anadolu'nun Fethi Selçuklular Dönemi*, s. 52.

²⁴⁰ Sultan bir an önce kalenin düşmesi için bir yandan lağımlar kazdırmış bir yandan da Bitlis'ten getirdiği büyük mancınkla kaleyi dövmeye başlamıştır. Sultan'ın hazırlattığı bu mancınkla ilgili Urfalı Mateos, on beş çemberli korkunç bir silah olduğundan bahseder. *Urfalı Mateos Vekaynamesi ve Papaz Grigor'un Zeyli*, s.101; Osman Turan, *Selçuklular Tarihi ve Türk-İslam Medeniyeti*, s. 83. Ali Sevim, *Anadolu'nun Fethi Selçuklular Dönemi*, s. 53. Basil ise; o şehirdeki bütün kadınları erkekleri görevlere tayin etmiş ve her birine İmparator namına mevki ve rütbelere vaat etmiştir. Sultan'ın lağımlar kazdığını işiten Basil'de karşı lağımlar kazdırmış ve lağım kazan Türkleri lağımlarda yakalatarak öldürtmüştür. *Urfalı Mateos Vekaynamesi ve Papaz Grigor'un Zeyli*, s. 101.

²⁴¹ Sultan kaleye günde iki defa hücum etmiştir.

²⁴² Cahen Claude, *Türklerin Anadolu'ya İlk Girişi (XI. Yüzyılın İkinci Yarısı)*, s. 13; Osman Turan, *Selçuklular Tarihi ve Türk-İslam Medeniyeti*, s. 83. Ali Sevim, *Anadolu'nun Fethi Selçuklular Dönemi*, s. 53-54. Bu Basil'in babası (Abukab) bir Ermeni, annesi bir Gürcü idi. O İmparator

sayesinde halkın cesareti saldırıyı geri püskürttü. Şehirde imkânsız uğraş verdiğini anlayan Sultan kuşatmayı kaldırıp eve geri dönme kararı verdi.²⁴³ Fakat Horasanlı General Alkan²⁴⁴ bu kararın bir gün daha ertelenmesini şehre saldırıyı sürdürmek isteğine izin verilmesiyle kararı engelledi. Sultan, bu istekten memnun kaldı ve dönüş seferini erteledi. Ertesi sabah Alkan, bütün askerleri emri altına topladı, Sultan'ı ve önde gelen Türkleri şehrin doğu girişine bakan bir tepe üzerinde mevzilendirdi. Sonra o surlar yeteri kadar güçlü görünmediğinden kuşatma motorlarını da alıp söz konusu yere geldi. Ve orada yükselen zemin kuşatma için bir avantaj sağladı, çünkü bu dışarıdakilerin surların içindekilere ateş etme fırsatını verdi. Şimdi o birliğini ikiye böldü. Yarısını yükseltiye yerleştirdi. Kendisine gelince

---

Monomakhos tarafından Malazgirt'e vali tayin edilmişti. *Urfalı Mateos Vekaynamesi ve Papaz Grigor'un Zeyli*, s. 101

²⁴³ Malazgirt'te ilk kuşatmanın kaldırıldığından bahseden tek kaynak Ali Sevim, *Anadolu'nun Fethi Selçuklular Dönemi*, s. 53-54'tür. Kuşatmanın kaldırılmasına sebep olarak da, şehrin çok iyi savunulması ve mancımığın bir Frank askeri tarafından yakılması sebep gösterilmiştir. Bu olası bir durum gibi gözükmemektedir, çünkü mancınıkla Türkler çok fazla avantaj elde etmiş bu sebeple Bizans çok zor durumda kalmıştır. Ve Patrik Apokapes halka hitaben, Türklerin mancımığını yok edecek cesur birine altın, gümüş, birçok katır ve rütbelere vaat etmiştir. Bunun üzerine Bizans ordusunda bulunan bir Frank ileri atılarak, bunu yapacağını söyleyip hızlı koşan bir at istemiştir. Bu adam koynuna üç şişe nefis (kükürt ve petrol karışımı) yerleştirip Türk karargâhına doğru ilerlemiş, Türk askerinin dinlenmeye çekildiği bir sırada şişeleri koynunda çıkarıp mancımığa atmış ve bu yüzden mancımığı ateş sarmıştır. Ve yakalanmadan hızlıca kaçmıştır. Bunu duyan İmparator onu yanına çağırıp rütbe ve mevki sahibi yapmıştır. Bkz. *Urfalı Mateos Vekaynamesi ve Papaz Grigor'un Zeyli*, s. 102; Ali Sevim, *Anadolu'nun Fethi Selçuklular Dönemi*, s. 53-54. Skylitzes kuşatmanın kaldırılmadığı vurgulansa da mancımığın yok edilmesi, güçlü Malazgirt surlarıyla savaşacak önemli bir silahın kalmaması anlamına gelmektedir. Bu sebeple Sultan, kuşatmayı tam anlamıyla kaldırılmasa da, bir müddet çekilip hazırlık yapmış olma ihtimali yüksektir. Zira diğer kaynaklarda (Osman Turan, *Selçuklular Tarihi ve Türk-İslam Medeniyeti*, s. 83; Ali Sevim, *Anadolu'nun Fethi Selçuklular Dönemi*, s. 52; İbrahim Kafesoğlu, *Selçuklu Tarihi*, s. 36-37.) mancınık yakıldıktan sonra Tuğrul Bey'in kuşatmayı şiddetlendirdiği, fakat yine başarısız olduğu bilgisi düşünülürse böyle bir sonuç çıkartmamız yanlış olmaz. Ali Sevim ikinci kez kuşatmanın başlamasını ise şu şekilde aktarır: Öte yandan Malazgirt kuşatmasını kaldırdığını gördüğümüz Sultan Tuğrul, ordusuyla Kars'a gelerek şehri bir süre kuşattıktan sonra Pasin ovasına geçerek Erzurum yörelerine, hatta daha doğuda bulunan Ügümi'ye değin ileri harekâtını sürdürdü ve hiçbir Bizans kuvvetiyle karşılaşmadı. Böylece Kuzeydoğu Anadolu fethini tamamlayan Sultan Tuğrul yeniden güneye gelerek Malazgirt'i kuşattı. Ali Sevim, *Anadolu'nun Fethi Selçuklular Dönemi*, s. 54.

²⁴⁴ Kaynaklar bunu farklı şekilde yorumlamışlardır. Skylitzes, *A Synopsis Historiarum 811-1057*, s. 432; (Al Khan) bu bir isim değil unvandır der. Cahen Claude, *Türklerin Anadolu'ya İlk Girişi (XI. Yüzyılın İkinci Yarısı)*, s. 14'de; Harezimli Han, Ordilmez olarak tanımlanır. *Urfalı Mateos Vekaynamesi ve Papaz Grigor'un Zeyli*, s. 101'de; Osdeğzam ya da Osdogzam olarak yazılır. Bu Ermenice kelime altın renkli uzun saçlı demektir. Tuğrul Bey'in kayınpederinin adının Türkçe tercümesi olabileceği üzerinde durulmuştur. Bu kaynaklar ve Skylitzes'in belgesini karşılaştırdığımızda, Tuğrul Bey'in kuşatma sonrasında ölümünden büyük üzüntü duyduğu bu kişinin kayınpederinin olması yüksek ihtimaldir.

o *lesai*²⁴⁵ adı verilen hasır işlemeli öküz derisiyle kaplı altında tekerlekleri olan çadırlar kurdu. Bunlara yabalar ve başka tarımsal araç gereç taşıyan insanlar yerleştirdi. Onun planı, bu çadırlarla kısa zamanda surlara ilerlemektir, sonra onlar düşmanın tehlikesinin olmadığı bir zamanda istedikleri gibi temeller kazacaklardı. O, ağır ok ateşini ve surlardan aşağı hiç kimsenin bakamayacağını hesaplıyordu. Mücadeleyi bu yolla tasarlayarak şehri almaya gitti; fakat Apokapes surlardan bunların hepsini gözledi, surlardaki nöbetçilere kımıldamalarını ve kesinlikle surlardan dışarı eğilmemelerini emretti. Onlar kendilerini kararlaştırdıkları (parola: İsa bize yardım et!) işareti gelene kadar el büyüklüğündeki taşlar, oklar ve başka şeyler biriktirerek oyaladılar, emir verildiğinde harekete geçebilirlerdi. Onun yanında bir tarafı sivriltilmiş geniş sııklar vardı ki bunlar onun emirleriydi. Alkan'a gelince, Türkler dışarıdan güya dolu fırtınası gibi ok ateşi yaparak surların içindeki halkı vururken o, lesai tarafından avantaj elde ederek yavaş yavaş surlara yaklaştı. Bu çadırlarla onların yaklaşmaları tamamlanmak üzereyken Apokapes işareti verdi; hazır olan sııkları onların çadırlarının üzerine atarken kalanlar da ok ve taş yağdırdılar. Alkan'ın bulunduğu çadır birkaç ağır sıığın çadırın tepesini delmesiyle ters döndü. Ters dönünce Alkan ve adamları her taraftan oklar ve taşlara maruz kaldı buna karşı korunmak için hiçbir şey yapamadı. Diğer bütün adamlar öldüler, fakat Alkan süslü silahlarının ihtişamıyla tanınıp sağ ele geçirildi. İki yakışıklı ve kusursuz genç girişin dışına fırladı ve onu ele geçirip saçlarında sürükleyerek şehre getirdiler. Basil hemen onun kafasını kesip Türklere attı. Sultan kuşatmayı kaldırdı ve eve geri döndü.²⁴⁶ O görülen bazı zorluklarla kuşatmayı kaldırır gibi yapıp bunu iptal ettiği

²⁴⁵ İslam kaynakları kuşatmayla ilgili ayrıntılı bilgi vermediğinden *lesai* adlı savunma aracının kullanılıp kullanılmadığı konusu kesin değildir. Ve kaynakların birçoğu mancınığın yakılmasından sonra bir süre daha hücum yapıldığını zikrettikten sonra, 1054 Malazgirt kuşatmasının kaldırıldığını söylerler. Mükrimin Halil Yinanç, *Türkiye Tarihi Selçuklular Devri*, s. 49-50; Cahen Claude, *Türklerin Anadolu'ya İlk Girişi (XI. Yüzyılın İkinci Yarı)*, s. 14; Osman Turan, *Selçuklular Tarihi ve Türk-İslam Medeniyeti*, s. 85; Ali Sevim, *Anadolu'nun Fethi Selçuklular Dönemi*, s. 53-54; *Urfalı Mateos Vekaynamesi ve Papaz Grigor'un Zeyli*, s. 102-103.

²⁴⁶ Kuşatmanın kaldırılma sebeplerini toparlayacak olursak; mancınığın tahrip olması, kalenin çok güçlü olması ve iyi savunulmasıyla kısa zamanda netice alınamaması ve yaklaşan kış mevsimidir. Konuyla ilgili bkz. Gregory Abu'l-Farac, *Ebu'l Farac Tarihi*, s. 306; Osman Turan, *Selçuklular Tarihi ve Türk-İslam Medeniyeti*, s. 85; Ali Sevim, *Anadolu'nun Fethi Selçuklular Dönemi*, s. 53-54; *Urfalı Mateos Vekaynamesi ve Papaz Grigor'un Zeyli*, s. 102-103.

için derin üzüntü duydu. Ayrıca o sonraki bahar daha büyük orduyla geri dönüp Romalılara karşı koyacağı konusunda tehditler etti.²⁴⁷

20. Bu tehditle dikkati dağılan ve Konstantin'in idaresindeyken yapılan anlaşmayı bozup, şimdi Roma toprakları için sorun çıkaran Tvion valisi Aplesphares'e karşı kendini savunan Monomakhos, doğunun bütün birimlerine bir hadım olan Nikephorus'u atadı, o, İmparator daha sivil vatandaşken ona hizmet etmiş olan eski bir rahipti, o dünyevi saygınlık ve şeref uğruna rahiplikten vazgeçti; İmparator onu Rektör unvanıyla şereflendirdi ve saha komutanı olarak atayıp doğuya gönderdi, bunu Nikephorus'un savaşlarda etkili ve güçlü olduğundan değil İmparator'un taraftarı olduğundan yaptı. O ordusuyla Kantzakion Demir Köprüsü'ne kadar hiçbir Türkle karşılaşmadan geldi. Hatta Romalıların bütün gücüyle ilerlediklerini öğrendiklerinde Persamenia (doğu Ermenistan) Ovasına Kutalmış'ın erkek kardeşi Resul Tegin ile kamp kurmuşlardı. Bu hücumu karşılık vermek istemediler ve eve geri döndüler. Roma ordusu yinede surlar içindeki Aplesphares'i kuşattı çevredeki kırsal bölgeleri harap etti ve istemeye istemeye onu anlaşmayı yenilemeye razı etti. Rehine olarak Kantzakenes'in bölgesinin valisi onun erkek kardeşi Platloun'un oğlu Artaserias'ı rehine olarak verdi. Nikephorus, Arteserias'ı da alıp şehre geri döndü.

21. Söylediğimiz gibi Peçenekler karşıya Haemus'a (balkan dağları) geçtiler ve bu alan ile Danube arasındaki denize kadar olan ovayı keşfettiler. Onlar dereler, bahçeler, çeşit çeşit ağaçları nehirleri ve otlakları olan, Yüz Dağlar olarak bilinen yeri buldular. Oraya yerleştiler ve Romalılara zarar veren büyük baskınlar yaptılar.²⁴⁸ İmparator danışmak için Kegen'i başkente çağırdı, hemen ordusuyla gelip Maita denilen talim alanında kamp kurdu. O henüz İmparator'la görüşmemişti ya da niçin çağırıldığını bile bilmiyordu,²⁴⁹ üç silahlı Peçenekli gece yatağındaiken ona saldırdığında ölümcül olmayan yara aldı. Muhafızlar onları hemen ortaya çıkardılar;

²⁴⁷ Osman Turan Şii hareketleri ve isyanlar dolayısıyla Anadolu seferine çıkamadığını söyler. Osman Turan, *Selçuklular Tarihi ve Türk-İslam Medeniyeti*, s. 85.

²⁴⁸ Onlar Karadeniz'e yakın bir yerde Tuna'nın son mecralarında, bol otlu, ormanlık, genellikle her çeşit meyve ve sebzenin yetiştiği ve konaklamak için gayet münasip olan ve yerli halkın "Yüz-tepe" dedikleri yeri işgal etmişlerdir (Şumnu'ya yakın bir yerde). Onlar burada hürriyetlerine kavuşarak eskisi gibi yaşamaya başlamışlardır. Mualla Uydu Yücel, "*Balkanlarda Peçenekler*," s. 716

²⁴⁹ Mualla Uydu Yücel, İmparator Kegen'i kaçan Peçeneklerle nasıl mücadele edeceğini görüşmek için çağırmıştır der. Mualla Uydu Yücel, "*Balkanlarda Peçenekler*," s. 717.

onlar zayıfça direndiler ve kaçtılar, fakat Kegen'in oğlu Valtzar ve birkaç adam tarafından yardım ıgıllıklarıyla kaçıp giderken yakalandılar. O sabah Valtzar, babasını at arabasının arkasına bu esirleri zincirleyerek sürükledi. Bundan daha başka bir şey yapmaya cesaret edemedi, çünkü onlar İmparator'un adını anıyorlardı. O ve kardeşi Goulinos yaya olarak bütün ordu at üzerinde çekilen at arabasını takip ederek İmparator'a geldiler. Onlar Hipodroma vardığında arabayı durdurdular, Valtzar İmparator'a gitti; onun geleceği söylentisi önünden gitmiş ve konu hakkında bilgi verilmişti. O, huzura takdim edildiğinde İmparator ona, niçin babasının cinayeti anında onları öldürmediğini sordu. "Çünkü onlar senin adına yalvardılar" dedi. Bu farklı cevapla İmparator bazı karanlık şüpheler duydu. Hızla suikastçılarını onların önüne getirtti ve onlara "neden Patriği öldürme girişiminde bulundunuz diye sordu". Çünkü o senin saltanatına ve şehre karşı zarar vermeye hazırlanıyordu, şafak vakti bu şehre girerek herkesi katledip şehri yağmalayıp Peçeneklere yönelme niyetindeydi". Hakikati anlamak için bu ifadeleri araştırmalıydı, fakat bunu yapmadı, bazı güvenilmez ve tutarsız suçlamalara inandı. Kegen'i iyileştirmek ve şifa verme bahanesiyle başkente getirdi ve onu Elephantine'ye (hapishane) hapsetti. Oğullarının her birini ondan uzak mesafelere farklı yerlere yerleştirdi. Kalan Peçeneklere yiyecek ve içecek ikram ederek iyi niyet bahanesiyle eğlendirdi, aslında onları silah ve atlarından mahrum edip, kaleye atmak için elinden gelen her şeyi yapıyordu.

O Peçenekleri her türlü yiyecek ve içeceklerle onlara karşı dostça görünmek için eğlendirdi, fakat onun gerçek niyeti, mümkünse onları silahsız ve atsız bırakıp hapse atmaktı. Ama o bu suikastçılarının istedikleri yerlere engelsiz ve serbestçe girmelerine izin verilmesini emretti. Bunu yaparken fark edilmediğini zannetti, fakat o Peçeneklileri kandıramadı. Onlar liderlerinin tutuklanıp oğullarından ayrılmasının iyiye işaret olmadığını tahmin ettiler; suikastçılarının serbest bırakılmasını kötü niyetin bir göstergesi olarak kabul ettiler. Bu yüzden onlar her şeyi kabul ettiler ve İmparatora övgü şiirleri söylediler, her şeyi onaylıyormuş gibi gözüksüler. Ama gece olup kimse hiçbir şeyden şüphelenmezken, onlar kamptan ayrılıp durmaksızın bütün gece yürüdüler. Üçüncü günde karşıya Haemus'a geçip Peçeneklerin asıl taarruz gücüyle birleştiler. Askerler bir araya geldiklerinde yeterince silahlandırılıp Haemus'a geçerek, Adrionaple'den uzak olmayan Aule kalesinde (Edirne'ye yakın) bir kamp kurdular ve sonra ilgilerini yağma ve talana çevirdiler.

22. Batını Dük'ü Komutan Konstantin Arianitzes bunu öğrendiğinde, emri altındaki ordusunu hazırladı ve onları karşılamaya Adrionaple'nin dışına yürüdü. Bazı dağılık düşman güçleriyle karşılaştı ve onları yenebilmek için onun üzerine yürüdü, fakat o Dampolis (Yanpol, Bulgaristan) kalesine yaklaştığında orduyla karşılaştı, savaştı ve yenildi. Birçok Makedonyalı ve Trakyalı savaşta öldü; Theodore Straboumytes ve Polys öldü, bunlar soylulukları ve Tornikos'un sadakatsizliği aracılığıyla ünlenmişlerdi. Büyük Komutan Adrionaple'ye çekildi, oradan felaketleri İmparator'a duyurdu ve böyle büyük bir kalabalığı zaten dönüşle yorgun düşmüş mevcut askerlerle engellemenin imkânsız olduğunu bu yüzden yeni bir ordu hazırlamanın gerekliliğini bildirdi. İmparator (mektuptan önce neler olduğu hakkında bilgisi vardı) şimdi Turak'ı ve Peçenek emirlerini kendi tarafına çekti bu şekilde hediyeler ve lütuflarla alıkoydu; sonra kendi halkını (Peçenekleri) yatıştırma sözüyle salıverdi.²⁵⁰ İmparator ayrıca bütün doğu birimlerini çağırdı, onlar geldiği zaman Abydos'tan Khrysopolis'e geçtiler ve Rektör Nikephorus'u tam yetkili komutan olarak atayıp Peçeneklere karşı gönderdi.²⁵¹ Nikephorus'la beraber (doğunun Dük'lüğüne terfi eden) Katakalon Kekaumenos'u ve onun bu zamanda yurttaşlarının kabile reisi olan Frankopoulos'u da gönderdi. Onlar, Rektörle beraber aynı fikirde birleşerek onun emir ve isteklerini gerçekleştirme emirleriyle gönderildiler.

Rektör askerlerini aldı ve Peçeneklere karşı yürüdü. Haemus boyunca İron'a geçti (geçit). İlerleyerek Mountains Hundre'den (Yüz Dağlardan) çok uzak olmayan Diakene adı verien bir köyde kamp kurup siper kazıkları dikti. Onun planı ordunun ihtiyaçlarını ertesi gün bırakarak hızla ilerleyip düşmanla karşılaşmaktı ki ilk darbede yenme gibi aptalca hayaller kuruyordu. Hiç kimsenin kaçmamasını aslında yalnız onun değil bütün ordunun esir alınması sorunu üzerinde düşündüler. Ayrıca onlar esirleri engellemek için ip ve halatlar getirdiler; onlar bunu Kegen'in düşüşünün ne şekilde olacağını tasarladıklarından yaptılar. Peçenekler Turak ve emirler bu şehirden ayrılıp, onun yanında birleşip onlarla zaman kaybetmeden olayın gerçekleştiği yerle

²⁵⁰ Turak ve diğer Peçenek büyüklerine İmparatorun huzurunda ne olursa olsun Bizans'a karşı hareket etmeyeceklerine dair yemin ettirilmiştir. Kavimdaşlarının yanlarına gider gitmez yeminlerini bozarak onların tarafına geçmişler ve eski mevkilerine yeniden sahip olmuşlardır. Mualla Uydu Yücel, "Balkanlarda Peçenekler," s. 717.

²⁵¹ İmparator hem Turak'ı kendi tarafına çekmiş hemde ordu hazırlamıştır. Çünkü o Turak'ın sözlerine güvenmemiştir. Mualla Uydu Yücel, "Balkanlarda Peçenekler," s. 717.

bağlantı kurmalarından tamamıyla Romalıların girişimlerinin farkındaydılar. Fakat onlar Monomakhos'a verdikleri girişimin sözünden bahsetmemişlerdi. Cesur adamlar ileri doğru geldi ve Kekaumenos savaş zamanını ilan etti, şimdi düşman dışarı yayılmış durumdayken savaşmak için ısrar etti ve düşmanın tamamının gelmesinin beklenmemesini söyledi.²⁵² Fakat o, Romanın kalan kısmının onlara taraftar olmadığını savundu. Rektör açıkça güldü. “Kes sesini Dük, burada komutan ben olduğum için emirlerime karşı çıkma dedi. Biz Peçeneklere, onlar dağılmış durumdayken saldırmamalıyız, onları korkutabiliriz onlar da ormana kaçar ve gizlenirler. Ben takibe gittiğimde benim yanımdakiler onları takip edip saklandıkları yerden çıkaracak av köpekleri değiller” dedi.

Peçenekler şimdi keşifçilerle Romalıların kampına yaklaştılar; onlar biraz çekilip orada kamplarını kurdular, geridekilere hızla ilerlemeleri için işaret verdiler, hepsi geldi ve tek bir ordu oluşturdular ertesi gün Rektör Roma askerleriyle dışarı yöneldi ve onları savaş düzenine soktu. Rektör kendisi Romanın oluşum merkezinin komutanlığını aldı, Kekaumenos sağ cephenin komutanı Frankopoulos da diğer cephenin komutanıydı. Savaş başladığında Romalılar geri püskürtüldü, ilk kaçanlar komutanlar oldu. Onların düşmanın nal sesine dayanmayıp kaçtıkları söylenir! Sadece Kekaumenos topraklarında hizmetlileriyle ve birkaç uzaktan akrabasıyla kaldı. O beraberindekilerin tümüyle cesurca savaşarak öldü. Peçenekler bir pusu olmasından korktukları için Romalıları takip etmek istemediler bu nedenle Romalılar sağ salim selamete çıktılar. Onlar ölenleri yağmaladılar ve çok fazla silah ele geçirdiler.²⁵³ Ayrıca onlar, Roma kampıyla beraber ordu yükünü ele geçirip Roma savunma çitlerine karşı onların çadırlarının karşısına kamp kurdular. Orada Koulinos isimli bir Peçenekli Kekaumenos'un kim olduğunu biliyordu, çünkü o Tuna üzerinde birbiriyle kaynaşan kale halkından gelmişti. O Kekaumenos'u ölü olarak yatanların arasında bulduğunda onu yağmalamak üzereydi; üzerine eğildi onun yüzünü çevirdi ve tanıdı. Hala nefes aldığıının farkına vardı, bu Peçenekli onu atının üzerine attı,

²⁵² Kekaumenos bu felaketlere giriştiği için suçlandı. John Skylitzes, *A Synopsis of Byzantine History 811-1057*, s. 436.

²⁵³ Bizans askerlerinin çoğu kaçarken, Peçeneklerin eline pek çok ganimet geçmiştir. Peçenekler böylece 1049 yılının sonbaharında Bizans'ın çeşitli yerlerden topladıkları kuvvetli bir orduyu perişan etmişlerdir. Bu ordu Edirne'ye çekilmiştir. Peçenekler 1049-1050 yılında hiçbir mukavemet görmeden kış boyunca Trakya'yı yağmalamışlardır. Mualla Uydu Yücel, “Balkanlarda Peçenekler,” s. 717.

Kekaumenos bilinçsiz bir şekilde yatıyordu, çünkü birkaç defa ölümcül yara almıştı. Yaranın biri kafasının tepesinden kaşına kadar yüzülmüştü, diğeri dil kökünden ağızdan geçerek boğazını kesmişti bu nedenle çok kan kaybediyordu. Bu adam kuvvetli bir şekilde ilgi ve dikkat göstererek onu kendi çadırına aldı ve hayatta kalmasına vesile oldu.²⁵⁴

Bu şekilde kolaylıkla halledildikten sonra işgalci Peçenek ordusu Roma bölgesini özgürce ve korkusuzca yağmalamak için ilerledi. İmparator (aynı şekilde) bu felaketleri firariden öğrendiği zaman çok üzüldü. O gönüllü ve sağ kalanlardan bir ordu hazırladı ve ertesi yıl önceki yıl olan felaketleri tamire girişti. On beş yıllık dönemin üçüncü yılında 6554'de (1049-1050) İmparator Hetaireiarkh komutan Konstantin'i tam yetkiyle Peçeneklere karşı gönderdi. Doğudan henüz getirilen askerleri aldı ve diğerleriyle birleştirip batıda kışlamak için Adrionaple'ye geldi. Kazıklı çitler kurup orada kaldı ve (kıdemli subaylarla) bu ilerleyişte ne yöne devam edileceğini belirlemeye çalıştılar. O bu sorunu iyice düşünürken Peçenekler Haziran'ın sekizinde aniden önce Edirne'de göründüler sonra Haemus'a geçtiler. Konstantin onların öncü kuvvetlerle işgal edilmesini tavsiye etti; savaşım savaşılmayacağına karar vermek için bir konsey toplandı. Kıdemli subaylar Hetaireiarkh'ın çadırında ne yapılması gerektiğini görüştüler. Piyadelerin komutanı olan Patrik Samuel Bourtzes cesur ve utanmaz bir adamdı. Bütün savunma işlerini korumakla yükümlüydü. Komutanın işaretini beklemeden düzeni bozdu ve savunmayı açtı piyadeler dışarı çıkıp Peçeneklere şiddetli bir şekilde saldırıp bu saldırıdan yorgun düştüler. Be nedenle Samuel birçok kez Hetaireiarkh'dan yardım istedi, bu şekilde kendisinin vereceği savaş işaretine karşı onu zorladı. Böylece bütün ordu dışarı, İmparatorluk Pnarı (Basilike Libas) denilen yerden yürüyüşe geçti ve genel bir savaş başladı. Peçenekler piyadelerin ani geri çekilmesi ve düzensiz hücumları sayesinde cesaretlendiler; şimdi Romalılar berbat bir şekilde zarar görüp yenilmelerine rağmen çok fazla ölen olmadı, çünkü onlar utanç verici bir şekilde savunma çitinin gerisine kapanmışlardı. Patrik Mikhael Dokeianos öldü; Büyük Konstantin Arianites karnından aldığı ölümcül yarayla zarar gördü ve üçüncü günden

²⁵⁴ Peçeneklerin yolu üzerinde Ukraynalıların topraklarında, Kekaumenos'un üzerinde Antakya Dük'ü mührünü buldu. Bu mühür Kekaumenos'un Koulinos ile yakın arkadaş olduğunu kanıtladı. John Skylitzes, *A Synopsis of Byzantine History 811-1057*, s. 438.

sonra öldü; ayrıca orada ayırım gözetmeksizin birçok askeride öldürüldü. Ordunun kalanı savunma çitinin gerisine kapananlar Peçenekler tarafından kuşatıldı. Onlar bu hendeği taşlar ve odun parçalarıyla doldurup savunmayı ani bir şekilde ele geçireceklerdi. Bu savunmayı almak için taarruz girişiminde bulundular. Onlar kısa süre sonra Soultzos'un atı mancınıktan atılan okla vurulmasaydı haddinden fazla başarı elde edeceklerdi.²⁵⁵ Peçenekler büyük bir şaşkınlığa uğradılar. Sonra olaya şahit olan Skholae'nin komutan vekili Protospatharios Niketas Glavas geldiğinde rahatladılar ve Edirne'den çıkıp oraya vardığında yardım ulaştırmış oldu. Peçenekler bunu gördüler ve aslında gelmesi gereken Synekellos Basil'in Bulgarikon ordularıyla varışından endişe ettikleri için korkup kaçışmaya başladılar, oraya buraya koşuştular. Bunlar olmasaydı bütün Roma ordusu kaybedilecekti.

23. O yıl şehrin belirli yüksek dereceli memurluklarına karşı Euthymius'un oğulları Mikhael ve Nikephorus liderliğinde ve diğer aile üyeleri gasp girişiminde bulundular.²⁵⁶ Bütün herkes aklanırken yalnızca Nikephorus istisna olarak yargılanmadan sürgün edilip bu yolla mallarına el konuldu.

24. Peçenek direnişini kuvvetlendirmek için arayışta olan İmparator Kegen'i hapisten çıkarıp Peçeneklileri bölmesi ve İmparator için onların desteğini kazanmak umuduyla onu gönderdi. Sonra o Frank ve Varangianlardan oluşan bütün yedek güçleri topladı. Teloukh'dan (Hatay bölgesi), Kara Dağdan ve Karkaros'dan yaklaşık yirmi bin atlı okçuları çağırdı. O her milletten önde gelen kişileri birleştirdi ve onların başına Patrik Bryennios'u atadı; o Peçenek baskınlarını engelleyip son verme emriyle dışarı gönderildi. Bunlar Romalıların tamamından nefret ettiler, aşağılandılar, Edirne Savaşı'ndan sonra talan edip umursamazlıkla Makedonia ve Thrake'yi yaktılar, acımasızca emzikteki bebekleri bile öldürdüler. Onlar öyle cesaretliyidiler ki, bir kısımda başkente çok yakın olan Katasyrtai'ye kadar ilerlediler, fakat karşılığını da hemen aldılar. İmparator saray muhafızlarından ve hazır olan bazı askerlerden bir birlik oluşturarak onları İmparatoriçe Zoe'nin harem hadımlarından

²⁵⁵ Mualla Uydu Yücel, "Balkanlarda Peçenekler," s. 718.

²⁵⁶ Bu planın arkasında ne var bilinmiyor. Euthymius'un iki oğlu da ilerleyen zamanda Thrakesian themasına yargıç olmuşlardır. Skylitzes, John Skylitzes, *A Synopsis of Byzantine History 811-1057*, s. 439.

biri olan Patrik Philosopher²⁵⁷ İoannes'in emrine verdi. İoannes geceleyin dışarı çıktı düşmanı sarhoş ve uyurken bulunca hepsini öldürdü. Onların başlarını arabaya doldurup İmparator'a gönderdi.

25. Kegen İsteddiği her şeyi yapmayı söz veren anlaşmalarla Peçeneklere karşı bir heyet düzenleyip gönderdi. Anlaşmalarına güvenerek onlara gitti ve hemen öldürülüp küçük parçalara bölündü.²⁵⁸ Bryennios kendisine verilen güçlere alarak Adrianople'ye geldi ve köyleri korumakla meşgul oldu. Bütün ordunun en üst lideri Patrik Mikhael Akolouthos²⁵⁹ bir savaştan kaçınarak, baskınlara son vermesi emriyle gönderildi, Bryennios'la anlaşıp sonrasında harekete geçtiler. Goloes'de bir Peçenek birliğiyle karşılaşarak bozguna uğrattılar. Daha sonra tekrar Hebrus Nehri (Meriç) üzerinde bir kale olan Toplitzos da bir Peçenek birliğini bulup yok ettiler. Bu girişimlerle akli başına gelen Peçenek kuvvetleri, Haemus eteklerindeki köyleri yağmalamayı bıraktılar ve Makedonya'ya saldırıya giriştiler. Onlar Makedonya köylerini bu şekilde istila etmişlerdi ve düşmanın üstün olan kuvvetlerine karşı, her türlü karşılık vermek için güçlü bir şekilde onları karşılamaya hazırlandılar. Bryennios ve Mikhael bunu öğrendiklerinde geceleyin kimse nereye gittiklerini bilmezken hızla Kharioupolis'e (Hayrabolu, Tekirdağ) geldiler. Bütün bir ordu ile şehre girdi ve uygun zamanı beklediler. Peçenekler bütün arsa ve mülkleri yağmaladıktan sonra şehrin yakınına dönüp yük hayvanlarını serbest bıraktılar ve orada kamp kurdular, hiçbir şekilde bütün bir ordunun şehre yerleştiğinin farkına varmadılar. Onlar dünya içinde dikkatsizce eğlendiler, fakat geceleyin uykuya daldıklarında Bryennios ve Mikhael gidip onları yatakta uyurken buldu ve hepsini katlettiler. Bu Peçeneklere korku saldı, on beş yıllık dönemin dördüncü ve beşinci yıllarında eskisi gibi baskın yapamadılar ama tek tük yağmaya devam ettiler.²⁶⁰

²⁵⁷ (Filozof) Bir aile adıdır. Farklı bir memurluk olduğu kesindir. John Skylitzes, *A Synopsis of Byzantine History 811-1057*, s. 440.

²⁵⁸ Mualla Uydu Yücel, Kegen'in ölümünü şu şekilde aktarır: "Bizans bu Peçeneklere karşı her zaman müttefikleri olarak gördükleri Kegen'i 1051 yılı başlarında Bizans elçisi olarak kavimdaşlarının yanına göndermiştir. Ancak kavimdaşları tarafından artık sevilmeyen Kegen öldürülmüştür." Mualla Uydu Yücel, *"Balkanlarda Peçenekler"*, s. 718.

²⁵⁹ Büyük ihtimalle Varangianların komutanıdır. John Skylitzes, *A Synopsis of Byzantine History 811-1057*, s. 440.

²⁶⁰ Mualla Uydu Yücel, *"Balkanlarda Peçenekler"*, s. 719.

26. Bu yıl içinde Romanus Boilas'ın ani yükselişi oldu. O Hetaireiai'ye kayıtlıydı ve sivri dilliydi, bu sebeple nazik ve kıvrak zekâlı gibi görünüyordu. O gelip konuştuğunda İmparator'un dikkatini çekti, yönetim için oldukça cazip göründü ki o danışman, hizmetçi, görevli her türlü hizmette bulunarak İmparator'un yanından ayrılmaz hale geldi. Saray içinde yüksek bir pozisyon olan şef pozisyonuna terfi edene kadar, rütbelere yavaş yavaş yüceltilip terfi ettirildi. Zeki ve gözü tahtta olan, karmaşık bir adamdı, çoğu kez senatörlerin bazılarının ağzını aradı ve onların İmparator'la arası açıldı, onun gizli hırsları açığa çıktı. O, sessizce ve yavaş yavaş bunları kendi tarafına çekti, onun söylediği komplo fikrine itina ettiler ve anlaşmalarla onları kendisini desteklediğine inandırdı. Komplo söylentilerden kaçanları destekliyormuş gibi onayladı ve onların mükemmel özelliklerinden İmparator'a bahsedeceğine dair yemin etti. Sonuç olarak daha sonra birçok vatandaşı yoldan çıkardı, bir ayaklanma çıkacakken, planı ortaya çıktı. Onunla anlaşma yapan herkes soruşturmada üzücü bir şekilde zarar gördü, kişisel malları alındı ve sürgün edildiler, fakat Romanus büyük zararlar almadı. O İmparator tarafından kısa süreliğine uzaklaştırıldı, fakat sonra affedilip eski pozisyonuna geri döndü.

27. Daha önce söylediğimiz gibi Sultan kendisine karşı sürekli komplo kuran ve öldürmeye çalışan İbrahim'e karşı iyi niyetli değildi.²⁶¹ İbrahim bunu haber aldığı anda yeğeni Kutalmış'a kaçtı²⁶² ve ikisi Sultan'a karşı savaş başlattılar. Fakat

²⁶¹ Skylitzes, İbrahim Yinal'ın Tuğrul Bey'e karşı ilk isyanından bahsetmemiştir, fakat öncesinde buna değinmemiz faydalı olacaktır. İbrahim Yinal'ın ilk isyanı 1049 yılında olmuştur. O fethettiği Rey, Hamedan gibi şehirler ve kalelerin Tuğrul Bey tarafından elinden alındığı için bu şehirleri kendisine verilmesini istemiştir. M. Altay Köymen bu hususu şu şekilde nakleder: Bu şehirlerin veya fetih ettiği öteki ülkelerin fetih hakkı olarak İbrahim Yinal'a tevcih edilmesi gerekirdi. İbrahim Yinal'ın Rey şehrini Tuğrul Bey'e istemeye istemeye teslim ettiği bilinmektedir. M. Altay Köymen, *Tuğrul Bey*, s. 56. Tuğrul Bey bu isteğe karşılık, Hamedan'da hakimiyet kurmaya çalışan kardeşine karşı 100. 000 kişilik bir ordu ile yürümüştür (1049-1050). Mükrimin Halil Yinanç, *Türkiye Tarihi Selçuklular Devri*, s. 48-49. Çıkan savaşta İbrahim Yinal kaçmış ve Sermac kalesine sığınmıştır. Peşini bırakmayan Tuğrul Bey, kalede Yinal'ı teslim almıştır. Sonrasında ise onu bağışlamıştır ve istediğinden fazla birçok yeri ikta olarak verdikten sonra ona ya ikta edeceği ülkeye gitme ya da yanında kalma seçeneklerini sunmuştur. Yinal, Sultan'ın yanında kalmayı tercih etmiştir. Ve böylece devletin merkezîyetçi yapısı sağlamlaştırılmıştır. Bu isyanla İbrahim Yinal'ın, vassal hükümdar olmak istediği ya da bağımsız bir devlet kurmayı düşlediği söylenebilir. Mükrimin Halil Yinanç, *Türkiye Tarihi Selçuklular Devri*, s. 48-49; M. Altay Köymen, *Tuğrul Bey*, s. 56-57; İbrahim Kafesoğlu, *Selçuklu Tarihi*, s. 36.

²⁶² Skylitzes İbrahim Yinal'ın iki kez isyan ettiğini söylemiyor, fakat İbrahim Yinal'ın ilk isyanında Kutalmış'ın adı kaynaklarda hiçbir şekilde yer almadığından ve isyan sonunda Yinal'ın ölümünü nakletmesiyle Skylitzes'in, burada Yinal'ın ikinci isyanını zikrettiğini söyleyebiliriz. Bu isyanda

Sultan onları Pasar²⁶³ (İran'da bir yerleşim yeri) adı verilen yerde karşıladı, İbrahim'i esir aldı ve katletti (1059).²⁶⁴ Kutalmış²⁶⁵ altı bin adam ve İbrahim'in oğlu Melik ile kaçtı. O İmparator'la görüşüp Roma'nın bir müttefiki ve dostu olarak kabul edilmeyi istedi. Bu sırada o Persemenia topraklarında Kars adı verilen yere geldi ve elçisinin yanıtını bekledi. Bu sırada Kars'ı kuşattı ve hisarın haricinde heryeri aldı,²⁶⁶ bu noktada Sultan peşlerinden gelerek askerleriyle İberia'ya gitti. Kutalmış bunu öğrendiğinde Saba ve Arabia Felix'e (Güney Arabistan)²⁶⁷ kaçtı. Sultan İberia'ya gelirken yağma yaptı ve her şeyi ateşe verdi, bunlar sebebiyle İmparator Mikhael Akolouthos'u acil olarak batıdan geri çağırdı ve onu İberia'ya geri gönderdi. Oraya varıp dağınık halde olan Frank ve Varangianları topladı ve Sultan'ın baskınlarını

İbrahim Yinal'ın Kutalmış'a kaçmış olduğuyla ilgili İslam kaynaklarında bilgi mevcut değildir. Yalnız Osman Turan Yinal'ın isyanı esnasında yanında Kutalmış'ın olduğunu söyler M. Altay Köymen; Yinal isyanında Kutalmış'ın nerede olduğu bilinmiyor der; Kafesoğlu, Kutalmış'ın adını bu isyanda hiç anmamıştır; Mükrimin Halil Yinanç ise Kutalmış'ın katılıp katılmadığıyla ilgili net bir şey söylememiştir. M. Altay Köymen, *Tuğrul Bey*, s. 58-59; İbrahim Kafesoğlu, *Selçuklu Tarihi*, s. 40-41; Mükrimin Halil Yinanç, *Türkiye Tarihi Selçuklular Devri*, s. 53.

²⁶³ İki ordu Rey civarında karşılaşmıştır. Osman Turan, *Selçuklular Tarihi ve Türk-İslam Medeniyeti*, s. 90; M. Altay Köymen, *Tuğrul Bey*, s. 40; Mükrimin Halil Yinanç, *Türkiye Tarihi Selçuklular Devri*, s. 53; Osman Turan'ın naklettiği üzere Tuğrul Bey, isyan haberini alınca Nusaybin'den hızla hareket etmiştir, bunu öğrenen Kutalmış cezalandırılacağı korkusuyla Pasar kalesine çekilmiş ve burada Tuğrul Bey'i uzun müddet uğraştırmıştır der. Ve sonrasında çatışmanın nasıl sonuçlandırıldığıyla ilgili bilgi vermemiştir. İşte Skylitzes'in bahsettiği Pasar mücadelesi bu olmalıdır. Osman Turan, *Selçuklular Tarihi ve Türk-İslam Medeniyeti*, s. 90.

²⁶⁴ Tuğrul Bey Musul seferine çıktığında Kutalmış'ın kardeşi Resul Tegin, Basra, Ahvaz ve Şiraz taraflarında isyana kalkışmıştır. Sultan askerlerini Resul Tegin üzerine göndermiş ve çarpışmada Resul Tegin esir edilmiştir. Bundan kısa bir süre sonra Musul seferinde görevde bulunan İbrahim Yinal Musul'dan ayrılmış ve Hamedan'a geçmiştir. Bunun üzerine Musul Basasiri'nin işgaline uğramıştır. İbrahim Yinal'ın, Fatimiler ve Basasiri'nin (Onlar, Yinal'ın Sultanlığını destekleyeceklerine dair söz vermişlerdi.) desteğiyle isyan ettiği sırada Tuğrul Bey Nusaybin'e doğru ilerlemekteydi. İsyana haberini alınca eşini ve ordusunun bir kısmını Amid'ül-mülk ile Bağdat'ta bırakarak yola çıkmıştır. İbrahim Yinal'ı bölgenin halkı desteklemiş ve kardeşi Ertaş'ın oğulları Ahmet ve Muhammet'in bulunduğu güçlü bir orduya sahip olmuştur. Tuğrul Bey ise Çağrı Bey'in oğulları Horasan'dan Alp Arslan'ı, Kirman'dan Kavurd'u ve Anadolu sınırından Yakuti'yi çağırmıştır. İki tarafın ordusu da hayli güçlü olduğundan netice alınması çok zor olmuştur. Rey'de 1059'da meydana gelen savaşta İbrahim Yinal ve ordusu esir alınmış ve öldürülmüştür. Hanedan üyesi oldukları ve eski Türk geleneğine göre kanları akıtılmayacağı için Tuğrul Bey onların yayın kirisiyle boğdurulmaları emrini vermiştir. Konuyla alakalı kapsamlı bilgi için bkz. Osman Turan, *Selçuklular Tarihi ve Türk-İslam Medeniyeti*, s. 90; İbrahim Kafesoğlu, *Selçuklu Tarihi*, s. 40-41; Mükrimin Halil Yinanç, *Türkiye Tarihi Selçuklular Devri*, s. 53; M. Altay Köymen, *Tuğrul Bey*, s. 57-59.

²⁶⁵ Osman Turan, Kutalmış ve Resul Tegin'de İbrahim Yinal ile birlikte bilgisi verir. Osman Turan, *Selçuklular Tarihi ve Türk-İslam Medeniyeti*, s. 89.

²⁶⁶ Mükrimin Halil Yinanç, *Türkiye Tarihi Selçuklular Devri*, s. 49.

²⁶⁷ Mükrimin Halil Yinanç, *Türkiye Tarihi Selçuklular Devri*, s. 53.

önleyebilmek için yapabileceğinin en iyisini yapmaya girişti. Sultan, Mikhael'in gelip asker topladığını işittiğinde, onunla savaşmak için acele etti. O (olabildiğince) bu işin her iki taraftanda çıkarına olmayacağını düşündü; kazancı sadece İmparator'un bir kölesini²⁶⁸ ele geçirmek iken eğer yenilirse çok büyük utanç duyacaktı.²⁶⁹ Bu yüzden bütün ordusunu aldı ve Tebriz'e döndü.²⁷⁰

28. Bu zamanda Stephan'ın halefi olan oğlu Mikhael Trabali ve Serbs'in emiriydi. İmparator ile bir anlaşma yaparak Romalıların bir dostu ve müttefiki olarak kaydedildi; Spatharios unvanıyla onurlandırıldı. Mısır hükümdarı İmparator'a bir fil, bir deve ve bir leopar gönderdi. İmparator Peçeneklere karşı mevcut olan doğu ve batı birimlerinden askerini toplayarak onları Mikhael Akolouthos'a emanet etti ve Synkellus Basil'e Bulgar askerinin komutasında emir vererek ikisini Peçeneklere karşı gönderdi. Peçenekler bunu işittiği zaman Büyük Preslav (Bulgaristan) bitişiğinde siper kazıkları kurup derin hendekler ve duvarlarla kuvvetlendirdiler. Romalılar gelip kuşatmaya karşı koydukları vakit Peçenekler kendilerini gizlediler.²⁷¹ Romalılar boşa zaman kaybettiklerini ve kayda değer hiçbir şey elde edemediklerini anladıklarında ayrıca yaşamsal ihtiyaçları azaldığından ne yapılması gerektiğini görüşmek için bir konferans düzenlediler. Herkes gece yarısı (emredildiği gibi) sessizce kapıları açıp, kampı terk ederek eve geri dönmeyi düşündü. Bu Turak'ın dikkatinden kaçmadı; Turak onların kaçma girişimlerini duyunca büyük bir

²⁶⁸ Kutalmış'ın İmparator'a sığınmasından dolayı Skylitzes onu köle olarak tanımlamıştır, fakat onun İmparator'a sığındığına dair bir bilgiye sahip değiliz. Kutalmış'ın, İbrahim Yinal isyanında adını zikretmeyen M. Altay Köymen, 1061'de Tuğrul Bey tarafından İran'da Gird-kuhkalesine yerleşen Kutalmış'a karşı aniden sefer düzenlediğini nakletmiştir. Ve Kutalmış'ın isyanının başlama yeri birçok İslam kaynağında burası gösterilmektedir. M. Altay Köymen, *Tuğrul Bey*, s. 59; Mükrimin Halil Yinanç, *Türkiye Tarihi Selçuklular Devri*, s. 53.

²⁶⁹ Temmuz 1061'de Kutalmış'ın üzerine giden Tuğrul Bey bozguna uğrayarak geri dönmüştür. Daha sonra Kutalmış'ın üzerine veziri Amid al-Mülk'ü görevlendirmiştir. Ve uzun yıllar onun isyanı bastırılmamıştır. 1063 senesinde Tuğrul Bey'in ölüm yılında dahi hala Girdiguh kalesinde bulunduğu söylenmektedir. M. Altay Köymen, *Tuğrul Bey*, s. 58-59. Fakat Tuğrul Bey'in ölümünden sonra Alp Arslan ile girdiği taht mücadelesinde bozguna uğramış ve bu mücadelede ölmüştür (1064). Mükrimin Halil Yinanç, *Türkiye Tarihi Selçuklular Devri*, s. 53; Osman Turan, *Selçuklular Tarihi ve Türk-İslam Medeniyeti*, s. 90; M. Altay Köymen, *Tuğrul Bey*, s. 58-59.

²⁷⁰ Tuğrul Bey'in 1054 yılından sonra, Musul seferi, Basasiri isyanı ve hanedanda çıkan isyanlar dolayısıyla Anadolu seferine çıkmadığı bilinmektedir. Ve sonrasında Sultan, 4 Eylül 1063'te (70 yaşında) vefat etmiştir. İbrahim Kafesoğlu, *Selçuklu Tarihi*, s. 41.

²⁷¹ Peçenekler Haemus dağlarının kuzeyinde sıkı bir şekilde savaştılar. Monomakhos, onların Bulgarlar (daha öncede isyan olmuştu) gibi göçebe milletlere örnek olabileceğinden korktu. John Skylitzes, *A Synopsis of Byzantine History 811-1057*, s. 439.

birliği siper kazıklarının dışına yönlendirdi ve Romalıların aprazlama gittiği yol boyunca onlara saldırmak için gönderdi. Orada berbat bir şekilde bozguna uğradılar, Romalıların birazı takip edilerek yakalanıp katledildi, kalanlar zorlu yollarda esir alındı. Snykellos dahi çoğu ölürken kalanlar Mikhael ile Adrionaple'ye sığındılar. İmparator felaketlerden dolayı endişelendi; bu felaketten firar edenleri, Peçenek halkını yok etmezlerse yaşamın hiçbir şey ifade etmeyeceğini düşünen gönüllü olarak kaydolan askerlerden oluşan başka bir orduyla birleştirdi. Fakat Peçenekler bir firariden bunu haber aldığında, barış için İmparator'a bir heyet gönderdiler. İmparator heyeti kabul etti ve otuz yıllık barış anlaşması yapıldı.²⁷²

29. İnşa edilmiş olan Mangana olarak bilinen kutsal ve büyük şehit Georgios manastırına yıkıp inşa ettirme projeleri için kamu paralarını bol bol harcadı. Parayı tüketince de hazineyi artırmak için çeşitli işler icat etti ve hazineyi artırmak için alışılmadık farklı vergiler düzenleyip dinsiz ve suçlu adamları vergi memuru olarak tayin etti, bunlar sayesinde İmparator haksız ganimetler biriktirdi. O yaklaşık elli bin kişilik İberia ordusunu Leo Serblios aracılığıyla dağıttı ve bölgeden asker değil vergiler elde etti,²⁷³ başka birçok kötü ve adaletsiz vergiler düzenledi ki bunları sıralamak rezillik olacaktır, fakat zikredilmesi gereken bir şey var ve ben bunu söyleyeceğim, bu İmparator'un savurganlığı yüzünden Roma İmparatorluğu zayıflamaya başlamıştır. O zamandan şimdiye kadar her şey geriledi. İmparator akılsız bir şekilde yaptığı harcamalara ve bütün savurganlıklarına son vermeye çalışsa da tamamen savurganlaştı.

Henüz tamamıyla hayır işleri bırakılmış değildi ve onların bazıları önemli kimse olarak tarihe kaydedildi. Yukarıda daha önce adı geçen içinde huzur evi, konuk evi ve darülacezenin bulunduğu Büyük kilise'yi bu hizmetlerin verildiği övgüye layık bir yer haline getirdi. Onun zamanında kutsal ayınlar gelir olmadığından Tanrıya bayram günleri, cumartesi ve pazar günleri sunulup diğer

²⁷² Skylitzes'in aksine Mualla Uydu Yücel, sürekli bozguna uğrayan Bizans'ın Peçeneklere barış teklif ettiğini ve Bizans'ın Peçeneklere vergi vermesi şartı ile 30 yıl süreli bir barış yapıldığı belirtir. Mualla Uydu Yücel, "Balkanlarda Peçenekler," s. 720. Anlaşmaya göre; Monomakhos Peçenek varlığını kabul etmiş ve onları yaşam biçimlerine uygun Silistre ve Pereslav gibi Bulgaristan şehirlerine yerleştirmiştir. John Skylitzes, *A Synopsis of Byzantine History 811-1057*, s. 440.

²⁷³ Görünüşe göre bunu İmparator istemişti, çünkü yerli halka vergi borcu vardı. Böylece en eski Roma Themaları modeline geri dönüldü. Malazgirt'te İberya ordusu Sultan'a karşı savunmadaydı (1054). John Skylitzes, *A Synopsis of Byzantine History 811-1057*, s. 444.

hiçbir gün yapılamazken, bu İmparator ayın günlerini artırarak her gün kutlanabilir hale getirdi, bu bizim zamanımıza kadar devam etti. O bir de kiliseye değerli inciler ve pahalı taşların bulunduğu iyi taslar sundu, kutsal din için kendini adamıştı. Bunlar güzellik ve değer itibarıyla diğer tasları geride bırakıyordu. İmparator diğer birçok hazine ile kiliseyi iyileştirdi. Onun eylemleri bu şekildeydi.

30. On beş yıllık dönemin yedinci ve sekizinci yıllarında başkenti veba sardı; yaşayanlar ölüleri taşıyamıyordu. On beş yıllık dönemin yedinci yılında yazın büyük bir dolu fırtınası oldu, sadece hayvanlar değil birçok adamda hayatını kaybetti. İmparator onun için bilinen bir hastalık olan gut hastalığına yakalandı²⁷⁴ ve yakın zamanda inşa ettirdiği Mangana Manastırı'nda yatıyordu. İlk hastalığına başka hastalıklar eklenince ölüme yaklaştı. Sarayda yüksek pozisyonda oturanlar İmparatorluk tahtına kimin oturacağı konusunda tartıştılar. Bunlar; Leikhoudes kovulalıdan beri İmparator'un yardımcısı İoannes Logothate, Konstantin the Protonotary Drome İmparatorluk kalemlerini yöneten Basil ve İmparator'a yakın olan diğerleri. Onlar uygun adayın Protevon Nikephorus olduğu fikrindeydiler, bu nedenle onu getirmek için aceleyle Bulgaristan'a bir haberci gönderildi, bu zamanda Nikephorus Bulgaristan'ın Valiliğini yapmaktaydı. İmparatoriçe Theodora'nın hizmetçisi Niketas Ksylinetes, Theodore ve Manuel bunu öğrendiği zaman (1050'de Zoe zaten ölmüştü) Theodora'yı alıp yelkenliye bindirerek İmparatorluk konutu Büyük Saray'a getirdiler ve Theodora'nın egemenliğini ilan ettiler.²⁷⁵ İmparator Mangana'da öldü (11 Ocak 1055)²⁷⁶ ve diğerleri gibi bir mezarı oldu. İmparatoriçe'nin çevresi gidip Selanik'te Protevon'u (ilk sırada ayakta duran kişi) yakaladılar ve Thrakesia Theması'nda Kouzenos Manastırı'na sürgün ettiler.

²⁷⁴ Onun önce ayaklarında, sonra eklem yerlerinde ve ellerinde iltihaplanmalar başlamıştır. Ayaklarında çıktığında yatalak hale gelmiştir. Konuyla ilgili geniş bilgi veren Psellos, İmparator'un hastalığı ilerleyince elleri, ayakları şişti, ilerleyen zamanlarda da dizleri bir insanın dirseği gibi kıvrıldı ve şişti, yürümesi ve ayakta durması imkânsızlaştı. Hastalığı ilerlediğinde ise yatağında acılar içinde kıvrandı der. *Mikhail Psellos'un Khronographia'sı*, s. 137-138.

²⁷⁵ Theodora inzivaya çekilmişti, devlet işleriyle ilgilenmiyordu. İmparator ölmeden hükümetin ileri gelenleriyle konuşmuş ve onlar Bulgaria Valisi Nikephoros'ta karar kılmışlardır. Fakat Theodora taraftarları bu planı bozmuştur. *Mikhail Psellos'un Khronographia'sı*, s. 159.

²⁷⁶ İmparator Monomakhos'un on iki yıllık saltanati olmuştur. Psellos onun, güzelliğini övmüştür, ayrıca geride çok fazla şan ve şeref bıraktığını söyler. *Mikhail Psellos'un Khronographia'sı*, s. 160; *Urfalı Mateos Vekaynamesi ve Papaz Grigor'un Zeyli*, s. 103.

THEODORA (1055-1056)

1. Theodora miras yoluyla tahtı elde edince²⁷⁷ derhal Proteon'u imparator yapmayı planlayanların intikamının peşine düştü, onları mallarından mahrum edip sürgüne gönderdi. O bütün hadımlarını yüksek memurluklara terfi ettirdi, Domestik Skholae'ye Theodore'yi atayıp onu Türklerin baskınlarını engellemesi için doğuya gönderdi (önceki İsaakios Komnenos mareşallik görevinden aldı). Monomakos daha önce bütün Makedon güçlerini tek bir komutan ile (onlardan biri Bryennios'tur) doğuya sevk etmişti, çünkü Türk halkını Makedon Aleksander'ın bozguna uğrattığı Perslere benzer şekilde bir birlik tarafından bozguna uğratılacağı söylenir.²⁷⁸ O Niketas'ı Drome Logothate olarak, Manuel Droungarios'u Watch'ın Logothatesi olarak ve İmparator Mikhael'in emrinde Synkellos olarak hizmet eden Leo Strabospondylos'u da kamu işlerindeki hizmetlerindeki tecrübesinden dolayı yönetime Logothate olarak atadı.

Bulgaristan Başpiskoposu Leo öldüğünde Theodora Tetrapolis şehrinin ikoniumundan, şehit keşiş Mokius'un manastırının başrahibi olarak keşiş Theodoulos'u atadı, o tamamen cahil olduğu dünya işlerini öğreniyordu, fakat dini konularda derinlemesine bilgiliydi ve kutsal incelemelere sebep olan inceliği de gösteriyordu. İşte şehrin durumu böyleydi.²⁷⁹

Bryennios'a gelince, İmparator'un ölümünü duyunca Makedonya askerleriyle harekete geçti ve Khrysopolis'e geldi, İmparatoriçe onu emirlere uymayıp görevini terk ettiği için yakalattı, mallarına el koyup onu sürgüne gönderdi ve askerlerin geri gönderilmesini ayarladı. On beş yıllık dönemin dokuz yılı boyunca

²⁷⁷ Theodora kardeşi Zoe örneğini gördüğü için tahtı başkasına bırakma niyeti yoktu. Tahtı verasetle almıştı ve bütün devlet işleriyle bizzat kendi ilgilendi. *Mikhail Psellos'un Khronographia'sı*, s. 161.

²⁷⁸ 1057'de Tuğrul Bey birçok Türkmen boy ve oymaklarını maiyetine alarak Bizans ve Hıristiyanlara karşı gaza etmek niyetiyle gelmiş olan kardeşi Çağrı Bey'in oğlu Yakuti Bey'i Azerbaycan ve Anadolu hududuna tayin ederek gazaya görevlendirmiştir. Yakuti ile maiyetinde bulunan Türk ümerasından Sabuk 1057'de Anadolu'ya akınlarda bulunmuşlardır. Mükrimin Halil Yınanç, *Türkiye Tarihi Selçuklular Devri*, s. 51. Bunun üzerine Bizans Bryennios'u doğuya sevk etmiştir. Bu sefer 1057'de VI. Mikhael zamanında meydana geldiğinden burada kısa bir şekilde değindik. VI. Mikhael dönemine tekrar (paragraf 3'ün dipnotunda) ayrıntılı bir şekilde izah etmeye çalışacağız.

²⁷⁹ Bu başrahip XI. yüzyılda Bulgaria başpiskoposluğu listesinden indirilmiştir. John Skylitzes, *A Synopsis of Byzantine History 811-1057*, s. 448.

yaşadı 6564'te Ağustos'un sonuna doğru (21 Ağustos 1056) bağırsak tıkanıklığından hasta oldu ve öldü.²⁸⁰

2. İmparatoriçe daha son nefesini alırken hadımlarla beraber Leo Synkellos,²⁸¹ Mikhael Stratikos'u²⁸² İmparatorluk tahtına çıkardılar.²⁸³ Mikhael Bizans'ta doğmuş kendi halinde ve dürüst biriydi, gençliğinde yalnızca askerlik konularıyla ilgilenmişti ve başka hiçbir şey hakkında bilgisi yoktu. O zaten çok yaşlıydı, emekli olması gereken yaşa girmişti (Şair Arkhilokhos olarak tanındı). Onlar bunu garantilemek için harekete geçtiler, Mikhael yalnızca bir İmparator adına sahip olurken kendileri de devlet işlerini istedikleri gibi yürütüp her şeyin hâkimi olacaklardı Mikhael daha önce onların fikirlerinin ve isteklerinin hiçbirine asla karşı çıkmayacağına dair yemin etmişti.²⁸⁴

VI. KOCA MİKHAEL 1056-1057

1. Mikhael on beş yıllık dönemin dokuzuncu yılında Ağustos'un otuz birinde İmparator ilan edildi. İmparator Konstantin Monomakhos'un yeğeni²⁸⁵ bu ilanı işittiğinde derinden rahatsızlık duydu, ne yaptığını ne olduğunu zar gibi fırlatılma olasılıklarını düşünmeden akrabaları olan, herhangi bir şekilde ona hizmet etmiş olan köle ve diğerlerini, birçok yakını ve bazı tanıdıklarını bir şekilde öfkelenmiş olan birçok kişiyi çağırdı. Akşama doğru onlarla Leamakellion adı

²⁸⁰ Hükümdar ailesinin hayatta kalan son temsilcisinin ölümüyle Makedonya şöhretli hanedanı sönmüştür. George Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*, s. 312-313.

²⁸¹ Onun İmparator oluşu sivil partinin gerçek bir zaferi oldu. *Mikhail Psellos'un Khronographia'sı*, s. 161; George Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*, s. 313.

²⁸² Mikhael sivil parti taraftarı olarak tanınmış Bringas ailesine mensuptur. John Skylitzes, *A Synopsis of Byzantine History 811-1057*, s. 449.

²⁸³ Psellos bu konuyu ayrıntılı bir şekilde izah etmiştir. Düşmanlar daha İmparatoriçe ölmeden tahtın etrafında dolanmaya başladı, onlar kendi menfaatlerini koruyacak birini tahta çıkaracaklardı ve seçtikleri adamın hükmetmekten çok hükmedilmeye muhtaçtı. Onu imparator yapmak için Theodora'yı ikna ettiler. İmparatoriçe de hiç kuşkusuz ona taç giydirdi. *Mikhail Psellos'un Khronographia'sı*, s. 167-168.

²⁸⁴ Sivil partinin gücünü artırdığı söyleyen Psellos onların İmparatorlar üzerindeki yetkisini şu şekilde nakleder: Eğer bu kişiler memnuniyetlerini belli eder, methedici konuşmalar yapar, saçma sapanda olsa yağcılıkta bulunursa, İmparatorların başka bir desteğe ihtiyaca kalmazdı. *Mikhael Psellos'un Khronographiası*, s. 167.

²⁸⁵ Mikhael'in egemenliğine ilk itiraz Monomakhos'un yeğeni Theodistos'tan gelmişti. *Mikhail Psellos'un Khronographia'sı*, s. 167.

verilen mahalledeki evinden yola çıkıp protesto söylemleriyle ana cadde boyunca saraya gideceklermiş gibi ilerlediler. Theodosius bütünüyle haksızlığa uğramış biri gibi karşılaştıklarının haksızlık olduğunu, bir mirasçımış gibi tahtın ona verilmesini istedi, çünkü o ölen İmparator'a kan bağıyla daha yakındı. O Praetorium'a geldiğinde tutukluların bulunduğu kapıyı kırıp onları büyük ve soylu eylemler yapma ümidiyle dışarı çıkardı. Aynı zamanda Khalkeye (tören giriş kapısı) geldi. Fakat isyan açığa çıktığını duyan saray korumaları Romalı ve Varangianlardan oluşan askerleri hemen silahlandırdılar ve imparatorluk yelkenlisinin mürettebatı hızla uyarıldı. Güçlü olanlardan oluşan bir birlik toplanıp Theodosios'a karşı gönderilmek için hazırlandı. Theodosios bunları öğrendiği zaman saraya gelen yoldan kilisede Patrik ve rahipler onu kabul edip kalabalık toplanarak onu imparator ilan eder ümidiyle Tanrı'nın Büyük Kilise'sine geri çekildi. Tam tersi oldu; Patrik ve rahipler o gelene kadar kilisenin kapılarını kapattılar ve genellikle bu tür olaylara sevinip koşarak gelenlerden hiçbiri yoktu.²⁸⁶ Hatta buraya kadar yanında olanlar kendilerine karşı bir birlik gönderildiğini duyunca, sessiz bir şekilde azar azar son bulana kadar dağıldılar, o bütün destekçilerinden mahrum oldu, bir duacı gibi çocuğuyla kilisede kaldı. Hadımlar gönderildi, onu kiliseden dışarı sürükleyip çıkardılar sonra onu Pergamon'a (Bergama) sürgün ettiler; onunla ilişkisi olup öne çıkanlarda aynı şekilde sürgün edildiler. O zamandan sonra Mikhael'in egemen İmparator olarak kabul edilmesine karşı gelinmedi.

2. İmparator dizginlerini eline alır almaz Senatonun önemli bütün üyelerini terfi ettirdi, halka iyi şeyler yapacağını sözünü verdi.²⁸⁷ O yaşlı olduğu için geçmişteki olayları hatırladı, geçerliliği kalmamış ne halka nede hiç kimseye faydası olmayan gelenekleri canlandırmak istedi. Strategion adı verilen yerin temizlenmesini emrettiğinde,²⁸⁸ çocukluğunda oynadığı kaybettiği kemiği (parmak kemik) toprağı kazarak arıyoruz diyerek alay ettiler.²⁸⁹ İmparator bir de bu vatandaşlarının kafasının

²⁸⁶ Theodistos'un arkasında güçlü bir aile ve taraftarlar vardı, ama Patrik Kerullarios'un desteğini sağlayamadı ve darbe teşebbüsü sönüp gitti. *Mikhail Psellos'un Khronographia'sı*, s. 167.

²⁸⁷ George Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*, s. 313.

²⁸⁸ Tarihi olan bu geniş alan VI. Mikhael'e düzenlenen başarısız girişimde bozulmuştu. John Skylitzes, *A Synopsis of Byzantine History 811-1057*, s. 450.

²⁸⁹ Bu öykü üç açıdan aydınlatıcıdır. Birincisi, eski kentin büyük anıtsal meydanlarından Strategion, XI. yüzyılda gelindiğinden on yıl değil yüzyılda birikebilecek kalın bir toprak örtüsünün altında gömülü durumdaydı. VI. Mikhael hiçbir zaman meydanın taşlarını kendi gözleriyle görmemişti; bi Bizans

şimdiki gibi sade keten ile değil, Hint pamuğu ve mor renkten dokunan (bandlar) kumaşla örtülmesini istedi. Vergi memuru olarak senatörleri değil, çeşitli bölümlerden eli yatkın sekreterler atadı. Orada bu şekilde birçok şey yapıldı, fakat ben bunların her birini listelemeyi tercih edersem okumak yorucu olacaktır. İşte o böyle esasını saf bir şekilde kullanarak beceriksizce yönetiyordu. Paskalya zamanında²⁹⁰ Senatoya hediyelerini dağıtmak adettendi, soylu ya da cesaretiyle bilinen komutanlar huzuruna geldiler; Büyük Komutan İsaakios Komnenos, büyük Komutan Kekaumenos²⁹¹ (önceden Antakya Dük'üydü, fakat komutanlık görevinden alındı ve yerine İmparator'un yeğeni Mikhael geçti İmparator ilan edilince Ouranos adını verdi, çünkü onun ailesi sözde eski Ouronos'tan²⁹² gelmekteydi. İmparator onu Antakya'nın Büyük Komutanı olarak onurlandırdı ve Kekaumenos'a karşı gönderdi), Vesterkhes Mikhael Bourtzes, Konstantin ve doğunun Doukai ailesinden İoannes ve yüksek memurluklarda çalışan tanınmış kişilere yıllıkları dağıtıldı. Onların hepsi İmparator'un eli açık, hür ve cömert davrandığına dair sözler işitmişler bu yüzden İmparator'u görmek ve onun armağanlarını toplamak için koşarak geldiler. İmparator Komnenos ve Kekaumenos'a hitaben asil ve iyi komutanlar diyerek onları övdü (bilhassa Kekaumenos'u çünkü o soyluluk ya da lütuflarla değil üstün faydalarıyla rütbe elde etmişti) ve diğerlerine de benzer şekilde muamele etti. Fakat İmparator onların hiçbirinin isteklerini yerine getirmek istemedi, ne Komnenos ne de Kekaumenos'u (onların istediği gibi) Proedros rütbesine yükseltmedi. O, yerine

---

metnine daha rastlanılan "parmak kemiği arama" deyimini anlaşıldığı kadarıyla gereksiz yere büyük moloz yığınlarını taşıyan insanlarla alay etmek için kullanılıyordu. Strategion Meydanı (XI. yüzyılda kaybolmuştur) anıtsal görkemini kaybedeli çok olmuştu. IX. yüzyılda Kaesar Bardas ile I. Basil bütün tunç heykelleri kaldırmışlardı ve her ne kadar bir takım başka heykeller hala dursa da Strategion, Eparkhos Kitabın'da canlı hayvan pazarı olarak geçiyordu; nesiller boyu domuz ve koyun toprağı zenginleştirmişti. Skylitzes'in bu yorumları İsaakios Komnenos'un tahtı leğçirmesinin önündeki engellerden biri olarak görülen VI. Mikhael ile dalga geçme arzusuyla biçimlenmişti; dolayısıyla, mikhael'in girişimini yaşlı bir adamın çılgınlığı olarak değil, kentin tekrar önem kazanmaya başlayan kısmındaki büyük anıtsal bir meydana ilk iltişamını kazanmaya yönelik kentsel yenilenme programı olarak görmeliyiz. Paul Magdalino, Ortaçağda İstanbul, s. 83-84.

²⁹⁰ 1057 yılı Paskalya Günü 30 Marttır. *Mikhail Psellos'un Khronographiası*, s. 167.

²⁹¹ O, Thedora tarafından görevlendirilmişti. John Skylitzes, *A Synopsis of Byzantine History 811-1057*, s. 450.

²⁹² Nikephoros Ouranos, bu II. Basil'in generali olarak tanınmıştır, Mikhael karısı tarafından onunla akraba olmuştur. John Skylitzes, *A Synopsis of Byzantine History 811-1057*, s. 450.

getirilmemiş talepleriyle hepsini gönderdi, böylece onların hepsi İmparator'a karşı cephe aldılar.²⁹³ İşte İmparator doğunun komutanlarına bu şekilde muamele etti.²⁹⁴

3. İmparator Bryemios'u sürgünden geri çağrılıp Kapadokya halkının yönetimine atayıp Makedonya ordu birliğine tam yetkili komutan olarak atayıp²⁹⁵ onu Türklere karşı gönderdi. Orada Sabuk²⁹⁶ adında sıradan fakat savaşlarda eylemleriyle cesur bir adam vardı. Bryennios Sultan ile²⁹⁷ Roma topraklarının ikinci kez işgal edilmesi sebebiyle savaştı; onun dönmesi üzerine Sabuk da üç bin askeriyle savaş alanında kalarak Büyük Armenia'nın yüksek plato ve ovalarında geziniyordu. Sabuk ani baskınlar yaparak Roma topraklarına ciddi zararlar verdi, ancak imparator onun üzerinde galibiyet elde etmek için yetersizdi.²⁹⁸ O övmeye ve tatlı sözlerle gönül almada oldukça beceriksizdi. Bu adamların gururu kırılmıştı ve kalplerinde gizli bir kırgınlık taşıyorlardı. Bryennios, zamanında Theodara'nın ondan aldığı payı istediğinde imparator onu dinlemedi. Bryennios'un sitemli bir şekilde ısrar edip yalvarmaları devam edince yalnızca yaygın ve eski beylik bir söz; önce bir kahramanlık yapılır, sonra bir ödül istenir cevabı ile onu kovdu. Bu şekilde aşağılandı, korkunç şeyler düşünerek intikam hırsıyla bir fırsat gözlemek için geri döndü.

4. İmparator benzer bir şekilde Herve Frankopolas'a davrandı, o Sicilya'da Maniakes ile savaşıp birçok zafer elde etmişti, o zamandan şimdiye kadar açıkça Roma'nın bir destekçisi olarak kaldı. Roma'ya katılmak için Büyük Komutan

²⁹³ George Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*, s. 313.

²⁹⁴ Psellos onun bu davranışının hata olduğunu söyler. Çünkü huzura gelen adamlar asil savaşçılardı, yaygın şöhretleri vardı. İmparator onların yüksek rütbelerine uygun şekilde güzel sözlerle konuşmaya başlamalıydı, fakat onları topluca suçlamaya başladı. *Mikhail Psellos'un Khronographia'sı*, s. 168.

²⁹⁵ Ali Sevim, *Anadolu'nun Fethi Selçuklular Dönemi*, s. 55; Mükrimin Halil Yinanç, *Türkiye Tarihi Selçuklular Devri*, s.51; İbrahim Kafesoğlu, *Selçuklu Tarihi*, s. 37.

²⁹⁶ Sabuk, belki Sunduk veya Saltuk.

²⁹⁷ Sultan Tuğrul Bey'in 1054 Anadolu Seferi'nden sonra tekrar Anadolu seferine çıkmadığına biz yukarıda değinmiştik. Osman Turan, *Selçuklular Tarihi ve Türk-İslam Medeniyeti*, s. 85. 1056-57 yılında yapılan akınlarda Anadolu ve Azerbaycan fethiyle görevlendirilen Çağrı Bey'in oğlu Yakuti'nin emirlerinden Sabuk ve emrindeki Türkmenler Doğu Anadolu'ya başarılı akınlarda bulunmuştur. Mükrimin Halil Yinanç, *Türkiye Tarihi Selçuklular Devri*, s. 51. Ali Sevim, *Anadolu'nun Fethi Selçuklular Dönemi*, s. 55; Cahen Claude, *Türklerin Anadolu'ya İlk Girişi (XI. Yüzyılın İlk Yarısı)*, s. 14.

²⁹⁸ Bryennios Türklere yaptığı bütün çarpışmalarda başarısız olmuştur. Ali Sevim, *Anadolu'nun Fethi Selçuklular Dönemi*, s. 55.

unvanı²⁹⁹ istedi ve yalnızca bir cevapla reddedildi, imparator onu küçümseyerek ve alay ederek kovdu ki bu terslikler ve engeller isteklerle ilgiliydi. Fakat Herve hiddetinin yanında gerçek bir barbardı, ezilmiş gururuyla altta kalmayacaktı. Romalılar planlanan tuzaklardan habersizdi ve ona hiçbir zaman zarar veremediler. Onun tek düşüncesi kendine hakaret eden birinden intikam almaktı. O malikânesine yol almak için izin istedi; imparatora veda konuşmasını yaptı ve hızla (şehrin) dışına çıktı. O doğuya karşıya geçti ve Armeniak themalarında Dağarave'nin malikânesine devam etti. Bazı Franklara düşüncesini söyledi, bölgeye yayılıp kışı geçirdi, üç bin kişiyi ikna etti. Sonra (onlarla) ayrılıp Media'ya geldi, orada kalarak Sabuk ile Romalılara karşı savaşmak için ortaklık yaptı.³⁰⁰ Onların anlaşmaları bir süre geçerli kaldı, fakat sonra Franklar ile Türkler arasında bir münakaşa oldu ve bu iki halk birbiriyle düşman oldu. Sabuk anlaşmanın maddelerini gözlemleyip bir numara yaptı, fakat Herve daima kuşkuluydu. O ani bir saldırı bekledi ve uyumayıp tetikte kalmaları konusunda Frankları uyardı, Sabuk kaçtığı izlenimini vererek Türleri ortaya çıkarma niyetiyle uygun zamanı bekliyordu. Ve beklendiği gibi Sabuk bir gün Türkleri silahlandırdı ve Franklara yemekten saldırdı. Fakat onlar komutanlarının emirlerine uydular ve atlarıyla eylem için hazırlandılar; onlar saldırı haberini alırmaz Türk saldırılarını karşılamak için atlarına bindiler ve şiddetli bir savaş meydana geldi. Türkler bir süre için direndi, fakat sonrasında bozguna uğradılar. Türklerin bir çoğu öldü kalanlar Khleat'a (Ahlat) gidip silahsız olarak sığındılar Herve Franklar ile Türkleri kovalamadan döndüğünde karargahını kaldırmaya karar verdi, fakat Franklar itiraz ederek onu Khleat şehrine girmeye zorladılar, çünkü onlar

²⁹⁹ *Mikhail Psellos'un Khronographia'sı*, s. 173.

³⁰⁰ Konuyla ilgili çok az bilgi mevcuttur ve bahsi geçen yıllar Skylizes'in bahsini ettiği 1056-1057 değil farklı yıllarda gösterilmiştir. Skylitzes burada kronoloji ile ilgili bir hataya düşmüş olmalıdır. Psellos'ta bu konunun kısaca bahsi geçmektedir. *Mikhail Psellos'un Khronographia'sı*, s. 173. Urfalı Mateos ise Türklerin 1062-1063 yıllarında yaptıkları akınlarda Frankoupolos'un böyle bir ihanette bulunduğunu yazar. Müslümanlarla ittifak etti, sonrasında ise Roma askerlerinin yanında Müslümanlara karşı tekrar savaştı. *Urfalı Mateos Vekaynamesi ve Papaz Grigor'un Zeyli*, s. 116. Mükrimin Halil Yinanç 1063 yılı Türk akınlarını anlatırken bu konuya çok kısa değinmiştir; İstanbul İmparator'u bu defa önce Türkler üzerine gönderilen ordulara başkumandan tayin edilmiş iken hiyanet edip Türklerle birleşmiş ve sonra tekrar İstanbul'a gelip affa uğramış olan Normadiyalı Herve'yi (o Frankopol ünvanı ile meşhurdur.) Türklerle muharebeye göndermiştir. Mükrimin Halil Yinanç, *Türkiye Tarihi Selçuklular Devri*, s. 55. Ali Sevim bu akını 1062 olarak belirtir. Yakuti'nin emrindeki Türkler Dicle ve Fırat havzalarında akınlarda bulduklarını ve İmparator Dukas'ın bu akınları durdurmak için Normadiyanlı Herve ve Urfa Valisi Tavdanos'un görevlendirdiğini nakleder. Ali Sevim, *Anadolu'nun Fethi Selçuklular Dönemi*, s. 57-58.

Emir ile bir barış sağlayarak biraz dinlenmek ve üzerlerindeki savaş kirini temizlemek için yıkanmak istediler. Herve onların bu niyetlerinden caymaları ve bu ısrarlarına son vermeleri için yalvardı, bir yabancının inancına ve halkının yeminlerine çok fazla güvenmemelerini eğer aynı dinden olan adamlar bir araya gelirlerse birçok Hristiyanın ölümüne sebep olabileceklerini söyledi. Ama kimse onun konuşmasını önemsemedi. Hepsi aynı düşüncede idi, hiçbir kuşku duymadan şehre girdiler, Herve de onlara katıldı. Fakat öncelikle Tanrı'ya dualarla içini döktü, sonra adamlarına öğütlerle daima iki ellerinin silahta olması ve tetikte durmalarını söyledi. Giden Franklar komutanlarının emirlerini önemsemeyip yıkandılar, içtiler ve eğlendiler. Fakat Emir Aponasar ile Sabuk istişare edip karara vardılar; şehirdeki Sarazenlere ve hancılara sinyal verildiğinde onları yakalayıp bağlamalarını ya da mümkünse katletmelerini emrettiler. Sonra o, Frankların eğlence ile kendilerinden geçip uykuya dalmalarını bekledi ve bu sürenin sonunda işaretini verdi. Frankların birazı hemen katledildi birazı ise esir edildi, diğerleri de hayatlarını kurtarabilmek için kendilerini surlardan aşağıya attılar. Herve ele geçirilip zincirlendi Emir bu başarıları imparatorun sadık dostu olarak onun çıkarına karşı komplo kuranları perişan ettiğini ve liderlerini yakaladığını bildirdi. İşte bu şekilde Frankopoulos meselesi son buldu.³⁰¹

5. İmparatorun engellemeleriyle doğunun komutanları geri dönmüşlerdi, ben onların ikinci bir girişimde bulunmaya karar verdiklerini yukarıda anlatmıştım. Şimdi onlar bir başka sebeple küçümsenmek ve utanç verici bir şekilde kovulmak istemediklerinden imparatora aracılık etmesi için bu zamanda devletin işlerini yürüten Protosynkellos Leo Strabospondyles'e yaklaştılar. Taleplerini çeşitli mazeretlerle sundular, neticede bunun vatandaşlar için haksızlık olduğunu ki, diğerlerinin asla siperleri güçlendirmediklerini imparatorluk onurunu kazanmak için gençliklerinden beri savaşlarda mücadele verdiklerini ve bekçilik yaptıklarını, böylece halkın güvenli bir şekilde uyuduğunu, bu nedenle imparatorluk başlıklarından mahrum edilmemelerini talep ettiler. Fakat Leo ilgisiz davrandı, o sadece umut verici

³⁰¹ 1063'te gerçekleşen bu muharebede Frankopoulos Türklerle savaştı ve 15.000 kişi öldürdü sonrada Roma memleketine döndü. *Urfalı Mateos Vekaynamesi ve Papaz Grigor'un Zeyli*, s. 116. Bu çarpışmada Türk reislerinden Hacı Başara ve Urfa Valisi Tavadanos ölmüştür. Mükrimin Halil Yinanç, *Türkiye Tarihi Selçuklular Devri*, s. 55; Ali Sevim, *Anadolu'nun Fethi Selçuklular Dönemi*, s. 58.

sözlerle sunulan istekleri İmparatora iletmekte başarısız olmadı, gerçekte adamların her birini hafife alarak onların isteklerini kibirli bir şekilde ilettiler.³⁰² Onlar ikinci kez aşağılanarak geri çevrilince³⁰³ bütün umutlarını kaybettiler; bu yapılanlara gücendiler ve öfkeyle kudurdular.³⁰⁴ İmparatorun azarlaması yoluyla gelen herkes sessiz bir şekilde şikâyetinde bulundu, kötü iradenin anlamsız her eylemine katlanmayacaklardı, fakat karşı koymak için sadece çözüm bulacaklardı. Daha sonra onlar Büyük Kilise’de toplantı yaptılar³⁰⁵ böylelikle; bu kargaşaya ne sessiz kalacaklar ne de isteklerinden vazgeçeceklerdi, ancak o cezalandırıp küstürdüklerini kuvvetli bir komplo ile karşısında görecekti. Kekaumenos Makedonyalı askerlerin oluşturduğu büyük bir ordunun komutanı olarak gönderilen ve bu büyük birliği girişimleriyle hareket ettirebilecek Bryennios’u plana dâhil etme düşüncesindeydi.³⁰⁶ Onun hakkında bunlar söylendiği zaman plan uygulanmaya konuldu, sonra birisini imparator ilan etmeleri gerektiğini düşündüler. Bütün komplocular Kekaumenos’un diğerlerinden yaşça büyük, cesaretli ve tecrübeli olup laik bir aday olduğu konusunda anlaştılar. Kekaumenos kaygılıydı ve bu sorumluluktan kaçmak için sadece onların bu boş sözlerine son vermelerini söyledi. Ayağa kalktı ve derhal büyük komutan İsaakios Komnenos’u İmparator ilan etti, geriye kalan kişilere de benzer şekilde unvanlar uydurdu. Onlar birbirlerine bağlıydılar planlarını mümkün olduğunca korudular. Her biri İmparator’a veda konuşması yaptıktan sonra onun tarafına geçtiler, görünürde onun (ülkesine) yurduna.

6. İmparator bu konuları halledince en iyi komutan olduğunu düşündüğü Bryennios’u yola çıkarıp doğuda Patrik İoannes Opsaras’la birleşerek askerlere maaşlarını ödemek için altınlarla gönderdi. Onlar Anatolikion temasında düz ve açık bir alana vardıklarında o bütün altınları Kapadokyalılara dağıttı. Bryennios ikramiyeleri artırıp belirtilenden daha fazla verilmesini emrettiği zaman³⁰⁷ Opsaras

³⁰² Bu yüzden hem İsaakios Komnenos hem de Kekaumenos her şeyden önce Leon’un görevinden uzaklaştırılmasını istemişlerdir. *Mikhail Psellos’un Khronographiası*, s. 172.

³⁰³ Asiller maksatlarında anlaşılınca sonra, İmparator ile yeniden bir kısa karşılaşma oldu ve hepsi evlerine döndüler. *Mikhail Psellos’un Khronographiası*, s. 173.

³⁰⁴ George Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*, s. 313.

³⁰⁵ Ordu kumandanları Ayasofya Kilise’sinde toplandıklarına göre Patrik Keullarios’unda onların tarafını tuttuğu anlaşılıyor. *Mikhail Psellos’un Khronographiası*, s. 173.

³⁰⁶ Bryennios iyi bir mevkideydi ve VI. Mikhael’den nefret ediyordu. *Mikhail Psellos’un Khronographiası*, s. 173.

³⁰⁷ Ordusunun isyancılara katılmaya teşvik etmek istedi. *Mikhail Psellos’un Khronographiası*, s. 173.

karşılık vererek direndi. O askerlere İmparatorun emrettiğinin dışında fazla ücret vermeye kalkışmamasını belirtti. Bryennios ona sessiz bir şekilde kalması ve dediği gibi yapılmasını söyledi, fakat Opsaras Brennios'u küstahça aşağılayıp, aşırı derecede kızdırdı. Bryennios tahtından kalkarak onu yumrukladı ve saçından sakalından tutup yere fırlattı, sonra onu kendi çadırının içinde gözetim altına alarak zincirledi. Brennios şahsen dağıtmak için ek olarak istediği İmparatorun altınlarını ele geçirdi. Şimdi ise Pisidia (göller yöresi) ve Likya (Manisa, Uşak) Komutanı Patrik Lykanthes yakın bir yerde kamp kurdu. O Opsaras'a olanları işittiği zaman (olabilir) bu konunun bir gasp girişimi olduğunu gösterdiğini tahmin etti (o doğunun komutanlarının amaçlarından habersizdi). Lykanthes Anadolu'nun kalabalık iki birliğini silahlandırdı ve Bryennios'un çadırına saldırıp Mikhael'in egemen imparator olduğunu ilan etti. Bryennios'u tutuklayıp Opsaras'a verdi ve tıpkı Bryennios'un yaptığı gibi, zincirleyerek ona istediğini yapmasını söyledi.³⁰⁸ Onun zincirlerini çözdü ve şimdi yapmak istediği gibi Bryennios'un efendisi oldu, hemen onun gözlerini oydurup isyan girişiminde bulunduğunu bildiren raporla imparatora gönderdi. Kendisine gelince muhtemelen geriye kalan askerlere ödeme yapmak için burada kaldı. Bu nedenle Bryennios'un kasıtlı düşüncelerine ve akılsızlığına engel olduğu için ödüllendirildi. Yurtları Anatolikion temasında olan komutanlar Proedros Romanos Skleros (komplo kurmak için bile gücü yoktu), Bourtzes, Basil Argyros'un oğlu Botanesiates ve komplocuların geri kalanı başka bir yerde isyan çıkarmak için şimdilik beklemedeydiler. Ancak onlar Bryennios'la ilgili talihsizlikleri ve onun deli olduğunu öğrendiklerinde, onun hemen sorguya çekilip komplocuları ele vereceğini ve kendisiyle beraber komplocuların sonunun hiç de iyi olmayacağını farkına vardılar. Bu yüzden hepsi harekete geçip İsaakios Komnenos'un Paphlogonia'dan Kastamonu'daki malikânesine geldiler. İsaakios'u hareketsiz durumda buldular ve onu kaçırdılar, Gunariada olarak bilinen oldukça geniş ve düz bir alana getirdiler. Orada bölgenin bütün askerleriyle beraber olanları öğrenince isyan çıkarmayı isteyenlerin hepsi ve bütün komplocular toplanıp on beş yıllık dönemin onuncu yılında haziranın sekizinde Romanın egemen imparatoru olarak (İsaak) ilan ettiler (8 Haziran 1057).³⁰⁹

³⁰⁸ *Mikhail Psellos'un Khronographiası*, s. 173.

³⁰⁹ George Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*, s. 313.

7. İsaakios İmparator ilan edildikten sonra müstahkem bir organizasyon kurulup komploya katılanlarla birleşmek için bekledi. Birçoğu Kekaumenos'un gecikmesiyle ilgili. Onun oradan sağ salim çıkamadığı kararına vardılar,³¹⁰ o tahminler üzerine gecikme için bir sebep istedi, doğudan Kekaumenos'un anlaşmaları bozduğunu ve taraf değiştirip imparatorun tarafına geçtiğini ve şimdi bir ordu hazırlayarak asilere saldıracağını bildiren bir mesaj aldı. Bu haberler Komnenos'un taraftarları içinde sert hava yarattı ve kendi arkalarında böyle bir düşmanın bulunduğu düşüncesiyle karışıklıklar çıktı, bu yüzden onlar gerçekte bilinen hırslarıyla kazıklı çitlerin içinde hareketsiz kalmaya devam ettiler. Nasıl olduysa onlarla taraf oldu, Kekaumenos komploculara sadık kaldı. O aşağıdaki nedenlerle geciktiği için kendini kontrol altında tutmuştu.

O şehirden ayrıldıktan sonra evine dönerken Nikomedia'da (İzmit) imparatorluğun bir kuryesiyle karşılaştı. Logothete Drome' den Niketas Ksylinites'in söylediklerini açık bir şekilde ona söyledi; Bilmeni isterim ki kardeşim benim için değerli olan ve Komnenos'u elinde tutan imparatorunuz ve efendiniz isteklerimizi küçümseyerek reddetti ve bizi evimize gönderdi. Yolunuzda olduğunuzu bilmeni isterim. Eğer bizim çekilmemizi istiyorsanız daha sonra bizi yolumuzdan dönmeye zorlamak için bir ordu hazırlayıp gönder. Haberci bunları söyledi ve yolculuğuna devam etti. Fakat o evine³¹¹ vardığı zaman Komnenos barışı koruyormuş gibi komplocuları ile hiçbir şey yapmadı, paniğe kapılmaya ve sıkıntı duymaya başladı ki Komnenos ve komploya katılanların fikirleri değişmişti ve ses çıkarmadan bu planı saklamaya çalışıyorlardı; bu durumda o tek başına döneceğinin hesabını ödedi, çünkü daha önce eline gönderilen mesajı (Logothete'ye) göstermişti. Kekaumenos kendi güvenliğini garantiye almak için Logothete'in kafasını yaraladı. Eyleme hazırlamak için yeterli güce sahip değildi. Diğer taraftan bölgenin askerleriyle irtibata geçmediği için onlar tarafından nasıl teslim alınacağını da bilmiyordu. Bu nedenlerle o gecikmişti ve görünüşte komploculardan ayrılmış gibiydi, gerçekte nasıl zor bir durumda olduğunu anlayamadılar. Şimdi olanlar böyleydi ve Franklardan iki birlik

³¹⁰ Herkes, arkadaşlarından önce oraya varmak isteyen koşucular gibi, en ufak bir tereddüte kapılmadan orduya katılmak için adeta koşuyordu. Yine de tereddüt eden Kekaumenos Katakalon bir süre kararsız kalmıştı ve ancak isyan hareketinin yeterli destek gördüğünü anlayınca ordusuyla gelip İsaakios'a katılmıştı (Temmuz ortasında). *Mikhail Psellos'un Khronographiası*, s. 174.

³¹¹ Doğudaki Koloneia kast edilmektedir. Koloneia; Erzurum, Bayburt ve Gümüşhane yörelerini kapsayan tehamadır. John Skylitzes, *A Synopsis of Byzantine History 811-1057*, s. 456.

ve bir Rus birliğinin dörtte biri bu zamanda kış dolayısıyla oradaydı. O eğer konuşma açığa çıkarsa onlar tarafından yakalanıp İmparator'a gönderilme konusunda büyük endişe duyuyordu. Bütün bu endişeleriyle kendi, güvenliği için bir yol bulana kadar onun tarafını tutmaya karar verdi. Daha sonra eylem hazırlığına girdiğinde yakınlarının ve komşularının bir plan yaptı sonra bin kişilik bir birliği hazırlayıp bunların sadık olup olmadıklarını ortaya çıkarmak için nabız yokladı. Bölgenin ileri gelenleriyle, cesaretlileriyle, askerlikle ilgileri olanlarla yavaş yavaş temasa geçti. Sonuçta bölgenin ileri gelenlerini kendi yanına çekebildi, aynı zamanda genellikle askerleri denemeye başladı. O Khaldia (Artvin, Rize, Trabzon yörelerini kapsayan thema) ve Koloneia³¹² iki birimine ek olarak müttefiklerinden üç birim asker alıp Samoukh'a karşı gidebilmek için emir vererek düzmece bir imparatorluk mektubu oluşturdu. Bu beş birliğin Nikopolis Ovası'nda (Niğbolu) toplayıp önceki gibi bunların test edilmesini emretti. Her gün meşgul edip elde tutmak için bahaneler üretti. Sabah erkenden atına bindi, diğerlerinden epeyce uzaklaştığında ilk önce subay komutanını (bir bölüğün) çağırdı amacını ona açıkladı. Komutana iki seçenek sundu ya söylenenlere dâhil olacak ya da boynu vurulacaktı. O (komutanların) bir kısmına sonra diğerlerine ve benzer durumdakilerin (subayların) hepsini kendi iradeleri dışında yeminlerle bağladı. Önce iki Roma birliğinin üstesinden geldi; onları kendi askeri yaptıktan sonra yabancılara ilerledi, onları da kolaylıkla alt edip yeminlerle bağladı. Kısa zamanda korku verip subayları Sebasteia'nın adamlarını topladı ve Melitene, Tephrike'yi Armenian şehirlerinin geri kalanına hücumla geçip önder Komnenos'a hepsinin onunla birlikte olduğunu ve çoktandır büyük bir ordu ile onun yakında olduğu hususunda önden bir mesaj gönderdi. Bu haberlerle Komnenos güvenle ve cesaretle doldu, o şimdiye kadar çekingen ve korkuluyken şimdi cesur ve korkusuzcaydı. Yine de o diğerlerinin gelmesini bekledi. Kekaumenos ilerlerken beraberinde Armeniak themalarında birliği ve bu birliğin subaylarının bazılarını isteyerek bazılarının zorla beraberinde getirdi. O yolculuğuna devam etti, geldi ve Komnenos'la birleşip içinden durumun artık güvenli olduğunu düşünüp eşini (Bulgar Kralı Vladisthlav'ın kızı Aikaterina'yı) ve her türlü servetini erkek kardeşi İoannes'e teslim ederek onları Kızılırmak Nehri'nin kıyısında bir kayalıkta bulunan Pemolissa

³¹² Bu yardımcı kuvvetler yerel Koloneia ve Khaldia'dan oluşan yerel Rus ve Frank birliğidir. Yalnızca profesyonel askerlerden oluşmuştur John Skylitzes, *A Synopsis of Byzantine History 811-1057*, s. 457.

Kalesi'ne (Osmancık, Çorum) gönderdi. Kendisine gelince bütün orduyla yola çıktı, Sakarya Nehri'nden Nikaea'ya (İzmit) karşıya geçtikten sonra marşlar ve bağırımlarla yavaşça Nikaea'ya doğru ilerlediler. O bu şehri kaderin istenmeyen herhangi dönüşüne karşı operasyonlarda üst olması için ve daha fazla ilerleme sağlamak için almaya karar verdi. O geri çekilme anında İmparatora sadık kalan askerleri ve komutanları bıraktı, ama gerçekte onun Nikea'ya ilerleyişini öğrendiler, onlar yavaş yavaş geri çekilip dağılmışlardı. Bu askerler bir bir evine gittiler bunu ya eşleri ve çocukları korktuğu için ya da zorlayıcı sebeplerle yaptılar; komutanlar önce imparatora kendilerini sundular ve Komnenos'un vardığını ona bildirdiler. Bunlar Anadolu tehemasında birlik komutanı Lykantes, Theophylakt Maniakes,³¹³ İberyalı, Khorsianon (Tokat, Çorum, Yozgat) ordusunun komutanı Pnyemios ve çok büyük özelliği olmayan başka birçok kişiydi.³¹⁴

8. İmparator artık (birçok istisna haricinde) doğunun bütün güçlerinin kendisine karşı harekete geçip ayaklandıklarının farkına vardı. Ne var ki o daha ilk günlerindeyken barış anlaşması düzenlemek için elçiler göndermedi ve devlet yönetimine karşı ilgisizdi. Bununla birlikte o hazırlıklar yaptı, kendisine karşı düzenlenen silahlı direnişe hazırlandı, batıdaki bütün askerleri geri çağırıp onları soylu ve öncekilerden daha kusursuz gibi görünen Makedonyalılarla emirlerle birleştirdi. İmparator komutanlara ve askerlere şerefler verdi, birçok hediye ve çok fazla para dağıttı, o Komnenos tarafından götürülemeyen Anatolikion ve Kharsianon tehemalarındaki adamlarına da aynı şeyi yaptı. İmparatoriçe Theodora'nın hadımı batının Domestik'i Theodore'yi askerlerin başına tam yetkili komutan olarak atadı. Büyük Komutan ve Dük Komnenos'un kayın biraderi deneyimli bir çalışan olan Aaron'u ortak komutan ve kılavuz olarak Theodore'ye verdi. Sonra bunları Komnenos'la karşı koymaya gönderdi. Bu iki komutanla daha önce bahsi geçen askerler³¹⁵ hareket ettiler; boğazdan karşıya Khrysopolis şehrine geçerek Nikomedia'ya ilerlediler. Oraya vardıklarında Sakarya Nehri üzerindeki köprüyü dağıttılar, böylece Komnenos için onların yakınına gelmek kolay olmayacaktı ya da

³¹³ Georgios Maniakes'in oğlu olabilir. John Skylitzes, *A Synopsis of Byzantine History 811-1057*, s. 458.

³¹⁴ *Mikhail Psellos'un Khronographiası*, s. 176.

³¹⁵ Domestikos Theodore'nin komutasında, Büyük komutan Aaron, Basil Trakhaniotes, Theophylaktos Maniakes, Gürcü asıllı Pnyemios ve Frank asıllı patrikios Randolph vardı. *Mikhail Psellos'un Khronographiası*, s. 16.

son bir saldırıyla onları yakalaması için dolambaçlı bir yoldan gitmesi gerekecekti. Hareket ederek Sophon Dağı'na (Sapanca) çıktılar, orada kuvvetlendirilmiş bir kamp kurup savaş için hazırlık yaptılar.

9. Komnenos ne olup bittiğiyle ilgili her şeyi bilmek amacıyla izci ve casuslar gönderdi; böylece o Domestik'in güçlerinin çoktan Sophon Dağı'nın yükseklerine yerleştiğini öğrendi. Yolculuğa çıktı hızla Nikaea'ya vardı ve kendisini bir hamlede bu işin şefi yaptı. Orada her çeşit parasını, teçhizatını bütün fazlalığını depoladı, fakat şehre kuzeyinde yaklaşık on iki stades uzaklığında kamp kurdu ve orayı karargâh yaptı. Komnenos'un askerlerinin her biri yiyecek aramak için kamptan çıktıklarında düşman askerleriyle karıştılar. Onlar hemşerilerini, akrabalarını, arkadaşlarını takip edip onlarla tartıştılar, İmparatorun adamları diğerlerini zorba ve dönek olan Komnenos'dan vazgeçirmeye çalışıyorlardı; taraf değiştirip imparatorun tarafına geçmeyi, bir adamın isteği ve hırsı için risk almamalarını, sadece ordudan kısa bir sürgün ve kazançlarından mahrum olmaları değil aynı zamanda onların gören gözlerini kaybedeceklerini söylediler. Diğer yandakiler de yalnızca bir adı olan yozlaşmış köhne bir hadım tarafından yönetilen imparatorun tarafından soylu, şerefli, askeri başarılarıyla ünlenmiş hemen hemen aynı fikirde olan Roma askerlerinin bir araya gelmesini sağlayan Komnenos'un tarafına geçmeyi teşvik ettiler. Fakat taraflara birbirlerini ikna etmeye çalıştıklarında şaşkınlık olmadı, iki tarafın komutanları karşı ordunun askerlerinin fikirlerini değiştirmek için konuşma becerisi olan askerler gönderdiler, fakat hiçbiri (kendi tarafından) ikna olmadı. Daha sonra onlar bir süre şahsi teşebbüslerini sürdürdüler, münakaşayla kimsenin fikri değişmedi. Komnenos yiyeceklerin ve yemlerin toplanıp büyük bir dikkatle nakledilmesi direktifini verdi ve kampın yakınında geziniyordu, Domestik'in askerleri özellikle Makedonyalılar tarafından bir şekilde ikna edilip gidip düşman kampından yaklaşık on beş furlongs uzaklıkta Petroes adı verilen yakın bir yerde kamp kurdular. Bu iki ordu şimdi burun buruna geldi ve onlar gecikmeksizin önderlik yapması için dışarıdan komutanlarını çağırdılar Komnenos ikna oldu, kendi askerlerini savaş düzenine sokup yürüdü, Kekaumenos'u sol kolun komutanı olarak atadı. Romanus Sklerus sağ koldayken kendisi merkezde pozisyon almıştı.³¹⁶ Karşı cephede Domestik de savaşmaya karar verdi, böylece Aaron kendi

³¹⁶ *Mikhail Psellos'un Khronographiası*, s. 176.

askerlerini dışarı yönlendirip düşmana karşı konumlandırdı. Bu zamanda tecrübeli, akıllı, soylu ve üstün özelliklere sahip Makedonyalıların oluşturduğu batı birliğinin mareşali Basil Tarakhoiortes sağ kolun komutanıydı. Sol kol, büyük komutanı Aaron ile Lykanthes, Pnyemios ve Frank komutan yardımcısı Patrik Randulph'a emanet edildi.³¹⁷ Ordu bölgenin halkının Haides olarak bildiği bir yerde bu şekilde hazırlandı. Savaşın başlama işareti için askerlerin her biri görevlendirildi. Aaron sağ kolu bozguna uğrattı ve siper kazıklarına (kampın) doğru ilerleyerek Romanus Sklerus'u³¹⁸ esir aldı. Eğer o, insanca davranıp kampı yağmalamadan çekilseydi sonuç olarak zafer kazanacaktı. Komnenos'un şimdiden cesareti kırılmıştı Nikea'ya geri çekilmeyi düşünüyordu. Kekaumenos'a gelince askerlerin tamamını ona karşı savaşmak için düzene koydu ve onları takip etti. O kazıklı çitin sağına kadar geldi, çiti kırdı içerideki çadırları ele geçirdi, onları kılıçtan geçirip kampı yerle bir etti. Kamp yüksek bir ovada kurulduğundan uzakta Komnenos'un adamları Aaron'un adamlarını tutulmak için canla başla çalışıyorlardı. O vakit onların birazının protesto eder şekilde bağırarak kazıklı çitleri talan ettikleri ve diğerlerinin de onları çiğnediği görüldü. İmparatorun tarafında bulunan daha çok Makedonlar olmak üzere yalnızca askerler değil birçok komutan Maurokatakanlos, Pnyemios, Katzamountes olmak üzere birçoğu öldü, birkaç kişi değil çok fazlası da esir alındı, daha sonra öldürüldü.³¹⁹

10. İmparatorun askerleri kaçtıktan sonra takipçi Frank Randulf'un savaşmak için sığınaklar arasında dolaşarak savaşmak için rütbeli bir kimse aradığı söylenir. Nikephorus Botaneiates'in diğerlerinden vazgeçip ona gittiğini işittiğinde uzaktan bağırarak ona durmasını söyledi. Onun adını açığa çıkardı, kim olduğunu ve neden onu çağırdığını söyledi. Botanies onun kim olduğunu öğrenince durdu ve Randulf'la dövüşe tutuştu. Randulf'a bir yumruk atıp kılıcıyla onun zırhını ikiye ayırdı. Bu Frank'a güçlüce vurdu, fakat kılıç zarar vermeden sıyrıp geçti. Diğerleri Botaneiates'in yardımına yetiştiler, onlar Frank'ı sağ olarak alıp Komnenos'a getirdiler. Komnenos'un ordusundan Antakyalı komutan Leo ve bazı askerler hayatını kaybetti.

³¹⁷ *Mikhail Psellos'un Khronographiası*, s. 176.

³¹⁸ *Mikhail Psellos'un Khronographiası*, s. 176.

³¹⁹ Böylelikle sağ kanat bozuldu ve İmparator'un ordusunun birazı öldü, sağ kalanlar da kaçtı. 20 ağustos 1057 Hades Savaşı) *Mikhail Psellos'un Khronographiası*, s. 177.

11. Bu yenilgiden sonra³²⁰ savaşta yedek güçlerden sağ kalanlar Domestik ve Aaron ile imparatora geldiler. İmparator artık bu durumda umudunu yitirmiş ve çoktandır her şeyi bırakıp ve güvenli bir şekilde kaçmanın yolunu arıyordu. Fakat onun yanındakiler buna izin vermediler. Onlar imparatoru orada kalması ve eğer gerekirse imparatorluk için mertçe ölmesi konusunda zorladılar. İmparator ikinci bir direniş yöntemi için başka bir ordu hazırlamanın anlamsız ve zorlu olacağını belki de vatandaşlarının desteğini güvenceye alırsa onları hediyelerle, ikramiyelerle kazanabileceğini düşündü.

Düşman ordusu bastırılmış ve dağıtılmıştı Komnenos Nikea'dan ayrılıp üç günde Nikomedia'ya gelmişti, oradan Komnenos'a imparatorun elçileri geldi.³²¹ Bunlar; Proedros Konstantin Leikhoudes, Proedros Theodore Alopos³²² ve Philasorpheres Konsülünden Konstantin Psellos'tu.³²³ Bu üç adamlar bu zamanda diğer adamlardan akıllılık, etkili ve güzel konuşmada üstün gözüküyorlardı, onlar elçilik görevi için seçildiler, çünkü imparator onların güzel ve etkili konuşma ve saygınlıklarıyla büyük şeyler başarmalarını umuyordu. Elçiler; eğer Komnenos silah bırakırsa imparator tarafından evlatlığı olarak kabul edilip Sezar ilan edileceğini vaat edeceklerdi, kötülükleri affedilip bütün destekçilerinin kötülükleri de bağışlanacaktı. Bu söylenilenlere onların hiçbiri kulak asmadı. Onlar imparatora geri döndüler, başka bir görev alıp tekrar Rhea önüne gelen Komnenos'la görüşmeye gittiler. Elçiler Komnenos evlatlık ve imparator ilan edilirken onunla savaşan herkes Komnenos tarafından imtiyazlarla şerefendirileceğini imparatorluk onaylı mektuplarla duyurdular. İmparatorun vaatleri duyurulduğunda Komnenos ve bütün komutanlar mektubu onayladı ve khrysobul tarafından yazılan vaatlerin doğru olup olmadığını sormasını istedi. Yalnızca Kekamenos bütün bunların bu yaşlı adamın zaten daha önce çok kutsal yeminlerle çiğneyip geri çevirdiği uygun olmayan biri için tahtı bırakıp gideceği ve tekrar Roma halkını yönetmesi için izin vereceği konusu üzerinde durdu. O (komplocuların) onların silah bırakacağı için hiçbir avantaj kazanamayacakları üzerine yalan yeminler etti ve Tanrı'nın gazabına neden oldu,

³²⁰ Psellos konuyla ilgili ayrıntılı bilgi vermektedir. *Mikhail Psellos'un Khronographiası*, s. 177.

³²¹ George Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*, s.313.

³²² Senatodan; Psellos'un yakın, güvendiği bir arkadaşıdır. John Skylitzes, *A Synopsis of Byzantine History 811-1057*, s. 461.

³²³ *Mikhail Psellos'un Khronographiası*, s.177-178'de Psellos'un elçilik görevini kabul edişi ve heyetin diğer üyeleriyle ilgili ayrıntılı bilgiler mevcuttur.

Kommenos kabul eder etmez hemen zehri katıp onu öldürdüler ona dokunan herkesin gözü kör oldu. Ayrıca bu konuda elçilerin onların efendilerine karşı her birinin gizlice Kekaumenus'a geldiğini aynı zamanda ona eski pozisyonunu devam ettirmeyi teklif ettiklerini, bunu zerre kadar kabul etmediği söylendi. Bilgili adamlar yalan söyleyemez, onlar yemin ederek şehrin bütün kalabalığının Komnenos'un tarafında olduğu şekilde yalan söylediler; böylece o yalnızca şehre yaklaşma gereği duyacak onlar da zafer şarkıları ve ilahilerle onu teslim alıp yaşlı adamı sürecektlerdi. Ve bu konuda söylenenler kamp içinde meydana gelmişti.

12. Yaşlı adam vatandaşlarının kendisine olan desteğini sağlamlaştırmak hediyeler, çok fazla para, şerefler her türlü övgüler ve bir insanı kendisine çekebilme için ustacaydı, onların desteğini ve bağlılığını sağlamlaştırıyordu. Onların henüz çabuk bozulabilecek desteğini bağlı hale getirmek isteyerek korku veren ifadeler ve kanlı felaketler ile Komnenos isminin imparator ya da egemen güç veya imparatorluk şerefine münasip olmadığını aktararak senatörleri bunu imzalamaya zorladı ve bu belgeye mühür vurdu. Onların hepsi otoritenin baskısıyla imzalarken Komnenos ilerlemesine rağmen hala uzaktaydı. O Almeas³²⁴ adı verilen köyün yakınına geldiğinde ertesi gün kalmak için Domatrys'nin sarayına gitti, sabah erkenden acele ederek, Tanrı'nın Büyük Kilisesi'nde Anastasius'un oğlu Büyük Komutan Mikhael'e Patrik Theodore Khryselios'a, Patrik Khrisopher Pyrros'a, Hetaireiai'nin bütün komutanlarına ve diğer düşük rütbelilere kendisini takdim etti.³²⁵ Onlar aşağıdan, Patriarkh kendilerini takdim etmeye zorladığından aşağı inmesi için onu çağırdılar. O inmek istemedi, fakat labirentin önünde kilisenin üst katlarına geçişi sağlayan giriş kapısını ve kendi kapısını kapatmayı tercih etti;³²⁶ kendi yeğenleri Nikephoros ve Konstantin kardeşleri dilekçeleri kendilerine

³²⁴ Psellos buradan *Almeai* olarak bahseder. Burası İzmit, Üsküdar yolu üzerinde yeri belli olmayan bir mevkidir. *Mikhail Psellos'un Khronographiası*, s. 185.

³²⁵ Skylitzes İmparator'u tahttan indirilişini farklı şekilde nakletmiştir. Komnenos İmparator'un elçileriyle Sezar olacağı ve taraftarlarının da yüksek rütbe ve hediyeler alacağı konusunda anlaşılardan sonra ertesi gün İmparator'un huzuruna çıkmak için hazırlık yaparken Senato içine sızan bazı kişiler şehri kargaşaya soktular. Patrik Kerullarios'u kendi partilerine lider yaptılar, İmparator'a lanetler yağdırdılar ve her türlü iftirayı attılar ve İsaakios Komnenos'un İmparatorluk tahtına çıkmasını istediler. Bu haberler Komnenos'a ulaştığında (Psellos'ta elçilik heyetinin başında Komnenos'un yanındadır) başkente doğru yol almıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz. *Mikhail Psellos'un Khronographiası*, s. 186-187; George Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*, s. 313.

³²⁶ Skylitzes'in aksine Psellos Patriğin baştan beri Kekaumenos tarafından olduğunu nakleder. *Mikhail Psellos'un Khronographiası*, s. 177.

getirmeleri için gönderdi. Zaten halk toplanmıştı, şimdi başkaları da hali hazırda neler olup bittiğini öğrenmek için dışarıda toplanmış yüz kişi vardı, alışılmışın dışındaki olaya sevinen yalnız bunlar değil kalabalığın büyük içinde imparatora meyil etmemiş senatörler de vardı. Bütün kalabalık Patrik'in yeğenlerini ele geçirdi ve eğer Patrik hızlıca aşağıya inmezse yeğenlerini öldürmekle tehdit ettiler. Artık o isteyerek ya da istemeyerek (birçok insanda olduğu gibi) güya papaz gibi piskopos cübbesi ve geri kalan piskoposlar cübbeleriyle aşağıya geldiler haberi yokmuş gibi zorla acı çekiyor numarası yaptı; fakat bütün bunlar aldatıcı bir gösteriydi. Kışkırtıcı kalabalığın arasına indiğinde onu alıp getirip tapınağın sağ tarafındaki tahta oturtular. İlk olarak (muhtemelen sadece bir formalite) onun İmparator olmasını isteyen imza toplanmış bir belge verdiler. İmparator da zaten "imparator" sözünü kullanarak Komnenos'la anlaşmıştı. Eğer bu belge iyi bir şekilde kalmamışsa iki kötünden biri kesin acı çekecekti, onlar; ya Komnenos'un imparator ilan edileceğine dair yalan söylendiyse veya imparatora yapılan kötülükler için ceza çekerse diye söylendiler. Patrik ne söylediyse onlar onayladı ve isteklerini yerine getireceğini duyurdu. Fakat az bir zaman sonra hiçbir şeyi önemsemediler Komnenos'u egemen imparator ilan ettiler (30 Ağustos 1057), bütün bunlar Romalıların boyun eğmeyen düşmanı olarak anıldı ve döneğin evleri kalabalık tarafından talan edildi. Kilisenin müşterek kumandanı Stephan'ın temsilcisi olarak Patriakh şimdi olan her şeyi onayladı, ardından Antakyalı Patrik Theodore bunu bağırarak onaylayan ilk kişiydi, sonra yüksek dereceli subayların evlerinin yağmalayıp yerle bir etmeye izin verildi ki, onlar kutsal ve ünlü kilisede olanlardan hiç memnun değillerdi. O Komnenos'a bir mesaj gönderdi, diğerleri yaşlı adama gecikmeksizin acele etmesini söylediler ve bir de bu işbirlikçiler hedefine uzun zamanda ulaşmış gibi ödül istedi. Mesaj yaşlı adama okundu ve doğrudan doğruya saraya gitmesi söylendi. Mektuptan Patrik'in sadece fitnecilere katılan bir işbirlikçi değil aynı zamanda azmettirici olduğu anlaşıldı. Yaşlı adam şehirliye (piskopos): "Krallığıma karşılık Patrik bana ne verecek?" diye sorduğunda onlar; "cennetin krallığını" diye cevapladılar. Bunun üzerine o mor elbiseyi (kaftanı) çıkardı ve kırmızı botlarını, elbiselerini giydi ve sıradan bir vatandaş olarak yol aldı. Eğer diğer imparator gibi şehirliğin isteklerini yerine getirseydi isyan çıkar çıkmaz bu saraydan ayrılmazdı. Fakat o savaşa kadar bekledi. Aslında o bu şekilde takipçi yurttaşlarını ciddi bir şekilde kaybetmeden

onaylamaya hazırladı! Ve daha sonra bununla vatandaşları tarafından sarsılır yaralanır ancak tahttan isteksiz bir şekilde ayrılmazdı. Ben maddi bir krallık kaybına karşılık cennetlik olup olmayacağını bilmiyorum; Tanrı'nın istediği gibi olmasına izin verildi. On beş yıllık dönemin onuncu yılında Ağustos'un otuz birinde Çarşamba günü; O zaman bu yaşlı adam Akropolis'te kendi evine yerleşti. Kekaumenos (şimdi Kouropalates olarak şereflendirildi) ve Komnenos tarafından birçok soyluyla beraber Cuma günü erkenden sarayın hâkimiyetini almaya gönderildi, Komnenos kendisi akşama doğru geldi, ertesi gün Eylül'ün birinde geçit töreni için halkın içine Büyük Kiliseye gitti, vaiz kürsüsünün üstünde Patrik'in elinden imparatorluk tacını giydi ve Romanın egemen imparatoru olarak ilan edildi (1057).³²⁷

---

³²⁷ İsaakios Komnenos Konstantinopolis'e 1 Eylül 1057'de geldi. John Skylitzes, *A Synopsis of Byzantine History 811-1057*, s. 465. Patrik Kerullarios tarafından taç giydirildi. George Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*, s. 313.

SONUÇ

Bizans tarihçisi olan İoannes Skylitzes *Synosis Historiarum (Tarihin Özeti)* adlı eserin müellifidir. Skylitzes 811 yılında I. Nikeforos'un ölümünden 1057 yılında VI. Mikhail'in görevden alınarak İsaakios Komnenos'un tahta oturmasına kadarki Bizans tarihini yazmıştır. Eserin 1025-1057 yılları arasını çalıştığımız dönem, ilk Selçuklu-Bizans münasebetleri açısından erken Selçuklu Tarihi ile ilgili yazılmış eserlere kaynak teşkil edecek niteliktedir.

Skilitzes'in eseri, VIII. yüzyıl yazarı Theophanes Confessor'un tarihinin devamı niteliğindedir. Bu eserin devamı 1057-1079 yıllarını kapsayan Skylitzes Continuatus adlı eserdir. Bazı tarihçiler, bu eserin de Skylitzes tarafından yazıldığını iddia ederler. Skilitzes, Theophanes'i en güvenilir tarihçi olarak kabul ederken aralarında Mikhail Psellos'un da bulunduğu bazı çağdaşlarını karşılaştırır. O kroniğinde yerdiği Psellos gibi, İmparator ve İmparatoriçelerin özel hayatlarından uzun uzun bahsetmemiş ve araya anılarını ya da kendi düşüncelerini mümkün olduğunca katmamaya çalışmıştır. Daha çok İmparatorların devletle alakalı siyasi faaliyetleri üzerinde durmuştur. Zaten eserini kaleme almasında gerekli bilgiler dışında, gereksiz ayrıntılara girmeyeceğine dair kendi kendine bir karara varmış, fakat eserde tam anlamıyla buna riayet göstermemiştir. Buna rağmen müellifin söz konusu yaklaşımı, eseri dönemin diğer Bizans kaynaklarına nazaran tarafsız göstermektedir.

Kroniğin orijinal dili Yunanca olup İngilizceye tercüme edilmiştir. Eser günümüze ulaşmış tek Bizans resimli vakayinamesi olması açısından büyük öneme sahiptir. Çağının Bizans saray törenleri, savaş aletleri, deniz ve kara taşımacılığı hakkında değeri ölçülemez görsel ana kaynak olarak 100'ü kayıp 574 adet minyatür bulunmaktadır.

Skylitzes'in eserininin 1025-1057 yılları arasının Selçuklu-Bizans münasebetlerinin değerlendirilmesinde en büyük güçlük, kaynağımız bahsettiği olayların hangi yıl meydana geldiğini zikretmemesinden kaynaklanmaktadır. O, 1025-1057 yıllar arasındaki Selçuklu akınları naklederken kimi yerlere kronolojiyi,

kimi yerde de akınları yapan Türkmen Beylerinin adlarını karıştırmıştır. Aynı şekilde Selçuklunun iç meselelerine dair, özellikle İbrahim Yinal ve Kutalmış'ın isyanlarını naklederken bu karışıklıkları fazlasıyla yaptığı göze çarpmaktadır. Kronolojik hatalar tezin konusunu oluşturan II. bölümde tespit edilmiş; verilen bilgiler dönemin İslam kaynaklarıyla karşılaştırılıp değerlendirilmiştir.

Yapılan araştırma ile XI. yüzyılın en önemli Bizans kaynaklarından biri vasıtasıyla 1071 Malazgirt öncesi dar bir çerçevede kalan Selçuklu akınları hakkında bazı bilgilere ulaşılmıştır. Skylitzes kroniğinde Türklerle ilgili bilgiler vermeye başlarken Selçuklu ırkıyla ilgili ve Türklerin Horasan, Azerbaycan yolundan Anadolu'nun doğu kapısında görülmesinden evvel, Gazneli Devleti ile olan münasebeti ile ilgili bilgiler vermiştir. Skylitzes eserinde 1025-1057 yılları arasında Selçukluların Bizans'a yaptığı seferinden bazılarını ayrıntılı bir şekilde nakletmiştir. Bunlardan biri, 1047'de İbrahim Yinal'ın önderliğinde Türkmenlerin doğuya yaptığı seferdir. Türklere karşı İmparator Monomakhos Liparit'i göndermiştir. Türk Tarihi'nde Hasankale ya da Pasinler Savaşı olarak bilinen bu mücadelede İbrahim Yinal, Liparit'i esir almıştır (1048). Mücadeleyi başarıyla neticelendirip geri dönüşünde esir Liparit'i Rey'de bulunan Tuğrul Bey'e götürmüştür. Tuğrul Bey, Liparit'in kurtulması için Bizans'tan elçilerle gönderilen hediyeleri kabul etmemiş, buna mukabil Liparit'i de esaretten salıvermiştir. Skylitzes, Tuğrul Bey'in bu davranışını şu şekilde tanımlar: *"Sultan heyeti kabul etti ve paragöz bir esnaf gibi görünmektense yüce gönüllü yönetici olmayı isteyerek Liparites'i İmparator'a bir hediye olarak sundu. Sultan (parayı) fidyeyi alıp Liparites'e vererek ona bu günü hatırlamasını ve tekrar özgür kaldığında asla Türklere karşı silaha sarılmamasını tembih etti."* O, Bizans ve diğer birçok yabancı kaynak gibi Türkler için "barbar" yani medeni olmayan, vahşi, kaba kelimesini kullanmaktan ziyade Türkleri övmüştür. Skylitzes'in ayrıntıyla naklettiği diğer bir Selçuklu akını 1054 yılında Tuğrul Bey'in bizzat iştirakiyle yapılan Malazgirt kuşatmasıdır. Bu kuşatmada tarafların savaş hazırlıklarını, savaştaki konumlarını nakletmiştir. Kuşatmada Türklerin kullandığı mancınık ve diğer araç-gereçler ayrıca baskın teknikleri hakkında önemli bilgiler vermiştir.

Bizans tarihçilerinin genel yazma tekniğiyle bağlantılı olarak Skylitzes de Bizans Devleti tarihi yazmıştır. Kroniğin merkez konusu Bizans Devleti olsa da dış meselelerde Bizans'ın diğer toplumlarla münasebetlerini anlatırken, öncesinde neler olduğuyla ilgili; toplulukların ortaya çıkışları, yayılma alanları hakkında kısaca bilgi vermiştir. 1025-1057 yılları arasında Peçeneklerin ortaya çıkışı, Bizans topraklarına ilhakı ve sonrasında Bizans'a sığınmalarının ardından meydana gelen Peçenek-Bizans savaşlarını geniş bir şekilde nakletmiştir. Eser diğer kaynaklarla mukayese edildiğinde bu yıllarda bahsi çok az geçen Peçenek-Bizans münasebetleri için de önemli bir kaynak olacağı aşikârdır.

EK SÖZLÜK

Dük: Ordu komutanı ve generaldir.

Ekskoubitor: Saray muhafızlarına verilen addır.

Eparkh: İstanbul'un valisi; şehrin bütün işlerinden sorumlu en önemli ve yüksek sivil makamıdır.

Khartophylaks: Kilise kayıtlarından sorumlu kişidir.

Kourapalates: İmparatorluk unvan sıralamasında *sezar*, *nobilissimus*'dan sonra gelen üçüncü şeref unvanıdır.

Nobilissimus: *Ceaser* ve *Kuropolates* gibi *Nobilissimus* da İmparatorluk ailesine verilen en yüksek rütbelere dendir.

Orphanotrophos: Başkentteki düşkünler yurdunun denetçisidir.

Parakoimomenos: İmparatorun yanında uyuyan kişidir. Aynı zamanda malî işlerin yönetimi, hükümetin idaresinden ve imparatorun yatak odasından sorumludur.

Proedros: Prens ya da başkandır.

Protanatorius: Yüksek rütbeli devlet memurluğudur.

Protonotary Drome: Diplomasi ve posta hizmetlerinin başıdır.

Protostrator: IX. yy. da görevi imparator at üzerindeyken ona eşlik etmekte idi, fakat daha sonra törenlerde askere komutanlık eden yüksek rütbeli biridir.

Protoproedros: Proedros unvanının en başındaki kişidir.

Protovestarkhes: Onursal olarak verilen Vestarkhes unvanının en önde gelen kişisidir.

Protovestiaros: İmparatorun giysi dolabı ve parasından sorumlu kişidir.

Sezar: İmparator'dan sonra gelen en rütbeli kişidir.

Skholae: Bizans ordusunun başkomutanlığına bağlı başkent Konstantinopolis'de bulunan askeri muhafız birliğidir.

Spondyles: Hadım ailelerine verilen unvan olmakla beraber XI. yüzyıldan sonra askeri görevleri yerine getiren kişilerdir.

Synkelle: Bu unvana sahip kimseler, Grek Kilisesi'nde mühim bir yeri işgal ediyorlardı. Synkelle doğrudan doğruya patriğin vekili ve halefi sayılır.

Spatharios: Geç Bizans döneminde özel bir asker birliğin adıdır.

Varangian: İmparatorluğun zel muhafız birlikleridir. Bizanslı yazarlar orduya alınan ücretli askerler için başlangıçta Tauroskythai, Rhos, Rhosi tabirlerini kullanmışlarsa da daha sonra bunları varangoi olarak adlandırmışlardır. İskandinavya ve Rusya'dan gelen, dikenli mızrak, kılıç ve kalkan taşıyan bu ücretli askerler ilk defa III. Mikhael (842-867) devrinde Dalmaçya sahillerinde ayrı birlikler halinde ve özellikle deniz kuvvetlerinde kullanıldılar. II. Basil zamanında ise ilk defa muhafız alayını oluşturdular.

Vestes (Vestarkhes): Anlamı tam olarak bilinemeyen onursal bir unvandır.

BİBLİYOGRAFYA

- Anna, Komnena, *Alexiad* (Anadolu ve Balkan Yarımadasında İmparator Alexias Komnenos Döneminin Tarihi), Malazgirt Sonrası, çev. Bilge Umar, 1996.
- Auguste, Bailly, *Bizans Tarihi II*, trc. Haluk Şaman, İstanbul 2006.
- Baliev, Michel, *Orta Çağda Türkler (Haçlılardan Osmanlılara 11. Ve 15. Yüzyıllar)*, çev. Ela Güntekin, İstanbul 2005.
- Birkenmeier, John W., *The Development of the Comnenian Army 1081-1180*, Leiden-Boston, Köln 2002.
- Bury, J. B., Selected Essays, "Roman Emperors From Basil II To İssac Komnenos (A.D. 976-1057)", Amsterdam 1964.
- Claude, Cahen, Türklerin Anadolu'ya İlk Giriş (XI. Yüzyılın ikinci Yarısı), çev. Yaşar Yücel-Bahaeddin Yediyıldız, TTK., Ankara 1988.
- Dağtekin, Hüseyin, Genel Tarih Atlası, İnkılâp Kitabevi.
- Demirkent, Işın, *Bizans Tarihi Yazıları*, "1071 Malazgirt Savaşı'na Kadar Bizans'ın Askeri ve Siyasi Durumu," 2005.
- Golden, Peter B., *Türk Halkları Tarihine Giriş*, çev. Osman Karatay, Ankara 2002.
- Gregory Ebu'l-Farac, *Ebu'l Farac Tarihi*, çev. Ömer Rıza Doğrul, TTK., C. I, Ankara 1991.
- Hewsen, Robert H., *Armenian A Historical Atlas*, The University of Chicago Press, Chicago and London.
- Holmes, Catherine, *Basil II and the Governance of Empire (976-1025)*, Oxford University, 2005.
- Kafalı, Mustafa, "Anadolu'nun Fethi ve Türkleşmesi", *Türkler Ansiklopedisi*, C. VI, Ankara 2002, s.177-193.
- Kafesoğlu, İbrahim, "Doğu Anadolu'ya İlk Türk Akımı (1015-1021) ve Tarihi Ehemmiyeti", Fuat Köprülü Armağanı, İstanbul 1953, s. 259-264.

_____ *Selçuklu Tarihi*, MEB, İstanbul 1972.

_____ *Türk Milli Kültürü*, İstanbul 2011.

Kinnamos, İoannes, *İoannes Kinnamos'un Historia'sı* (1118-1176), haz. Işın Demirkent, TTK., Ankara 2001.

Kurat, A. Nimet, *IV-XVIII. Yüzyıllarda Karadeniz Kuzeyindeki Türk Kavimleri ve Devletleri*, Ankara 1992.

Köymen, M. Altay, *Tuğrul Bey*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 1986.

_____ *Selçuklu Devri Türk Tarihi*, TTK., Ankara 2004.

Krumbacher, Karl, *Geschichte der Byzantinischen Litteratur*, von Justinian Bis Zum Ende des Oströmischen Reiches (527-1453), München 1897.

Kürkçüoğlu, Erol, "Başlangıcından Malazgirt Savaşı'na Kadar Selçuklu-Bizans Münasebetleri," *Türkler Ansiklopedisi*, C. IV, Ankara 2001, s. 694-670.

Levçenko, M. V., Kuruluşundan Yıkılışına *Bizans Devleti Tarihi*, çev. Maide Selen, İstanbul 1999.

Magdalino, Paul, *Ortaçağda İstanbul*, çev. Barış Cezar, İstanbul 2012.

Mango, Cyril, *Bizans Yeni Roma İmparatorluğu*, çev. Gül Çağalı Güven, İstanbul 2008.

Mcevedey, Colin, *İlkçağ Tarihi Atlası*, çev. Ayşen Anadol, İstanbul 2004.

Nicol, Donald M., *Bizans ve Venedik* (Diplomatik ve Kültürel İlişkiler Üzerine), çev. Gül Çağalı Güven, İstanbul 2000.

Moravcsik, Gyula, *Byzantino-turcica*, Akademie-Verlag-Berlin 1958.

ODB, Vol. 1-3, Oxford University Press, New York 1991.

Osman Turan, *Selçuklular Tarihi ve Türk-İslam Medeniyeti*, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, Ankara 1965.

Ostrogorsky, George, *Bizans Devleti Tarihi*, TTK., Ankara 1999.

Psellos, Mikhail, *Mikhail Psellos'un Khronographia'sı*, çev. Işın Demirkent, TTK., Basımevi, Ankara 1992.

Rosanyi, Lazslo, *Türk Devletlerinin Batıdaki Varisleri ve İlk Müslüman Türkler*, haz. Ş.K. Seferoğlu-Adnan Müderrisoğlu, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, Ankara 1989.

- Rondolph, Bernard, *Ege Takımadaları*, çev. Ümit Koçer, İstanbul 1998.
- Sevim, Ali, *Anadolu'nun Fethi Selçuklular Dönemi*, TTK., Ankara 1993.
- Skylitzes, John, *A Synopsis of Byzantine History 811-1057*, Translated By John Wortley with Introductions by Jean-Claude Cheynet and Bernard Flusin and Notes by Jean-Claude Cheynet, Cambridge University Press 2010.
- Şeker, Mehmet, "Anadolu'nun Türk Vatani Haline Gelmesi," *Türkler Ansiklopedisi*, C. VI, s. 269-282.
- Toksoy, Ahmet, "Malazgirt Zaferinden Önce Doğu Anadolu'ya Yapılan Türk Akınları," *Türkler Ansiklopedisi* C. IV, s. 678-693.
- Turan, Şerafettin, *Türkiye-İtalya İlişkileri I, Selçuklulardan Bizans'ın Sona Erişine*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 2000.
- Urfalı Mateos, *Urfalı Mateos Vekaynamesi ve Papaz Grigor'un Zeyli*, çev. Hrant D. Andreasyan, TTK, Ankara 1987.
- Yinanç, Mükrimin Halil, *Türkiye Tarihi Selçuklular Devri*, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul 1944.
- Yücel, Mualla Uydu, "Balkanlarda Peçenekler", *Türkler Ansiklopedisi*, C. II., Ankara 2002, s. 714-728.

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : Ümmühan ÖZKUL

Doğum Yeri : Mudurnu

Doğum Yılı : 28.09.1988

Medeni Hali : Bekar

EĞİTİM VE AKADEMİK BİLGİLER

Lise 2002-2005: Taşkesti Ç. P. L.

Lisans 2006-2010: Dumlupınar Üniversitesi Tarih Bölümü

Yabancı Dil : İngilizce